

УНИВЕРЗИТЕТ У КРАГУЈЕВЦУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКИ ФАКУЛТЕТ

Дејан М. Каравесовић

**НЕФИНИТНИ ГЛАГОЛСКИ
КОМПЛЕМЕНТИ У ЕНГЛЕСКОМ И
ЊИХОВИ ПРЕВОДНИ
ЕКВИВАЛЕНТИ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ**

Докторска дисертација

Ментор: проф. др Мирјана Мишковић-Луковић

Крагујевац, 2015.

I. Аутор
Име и презиме: Дејан Каравесовић
Датум и место рођења: 28. 03. 1977, Кумаси, Гана
Садашње запослење: Виши лектор за енглески језик, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
II. Докторска дисертација
Наслов: <i>Нефинитни глаголски комплементи у енглеском и њихови преводни еквиваленти у српском језику</i>
Број страница: 307
Број слика: 1 илустрација, 41 табела
Број библиографских података: 213
Установа и место где је рад израђен: Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
Научна област (УДК): 811.111'367.625.4:811.163.41'367.625.4(043.3) 811.111'37:811.163.41'37(043.3)
Ментор: др Мирјана Мишковић-Луковић , ванредни професор
III. Оцена и одбрана
Датум пријаве теме: 22. 11. 2010.
Број одлуке и датум прихватања докторске дисертације: 183/6 од 09. 02. 2011. године
Комисија за оцену подобности теме и кандидата: Др Мирјана Мишковић-Луковић , ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (ужа научна област: <i>Енглески језик и лингвистика</i>); Др Милош Ковачевић , редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (уже научне области: <i>Савремени српски језик и Теоријске лингвистичке дисциплине</i>); Др Предраг Новаков , редовни професор, Филозофски факултет, Нови Сад (ужа научна област: <i>Англистика (наука о језику)</i>).
Комисија за оцену докторске дисертације: Др Мирјана Мишковић-Луковић , ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (ужа научна област: <i>Енглески језик и лингвистика</i>); Др Милош Ковачевић , редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (уже научне области: <i>Савремени српски језик и Теоријске лингвистичке дисциплине</i>); Др Катарина Расулић , доцент, Филолошки факултет, Београд (ужа научна област: <i>Англистика</i>);
Комисија за одбрану докторске дисертације: Др Мирјана Мишковић-Луковић , ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (ужа научна област: <i>Енглески језик и лингвистика</i>); Др Милош Ковачевић , редовни професор, Филолошко-уметнички факултет, Крагујевац (уже научне области: <i>Савремени српски језик и Теоријске лингвистичке дисциплине</i>); Др Катарина Расулић , доцент, Филолошки факултет, Београд (ужа научна област: <i>Англистика</i>).
Датум одбране дисертације:

САДРЖАЈ

1. ИСТРАЖИВАЧКЕ ПОСТАВКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ	9
1.1. Предмет, циљ и методологија истраживања	9
1.1.1. Предмет и основне поставке истраживања.....	9
1.1.2. Циљ истраживања	11
1.1.3. Методолошке поставке истраживања	12
1.2. Хипотезе и очекивани резултати и домети анализе.....	16
1.3. Грађа	18
1.4. Контрастивни аспекти истраживања.....	20
1.4.1. Идентификационо-селекциони аспекти анализираних конструкција.....	23
1.4.2. Карактер преводне еквиваленције	26
1.4.3. Терминолошко-појмовна разјашњења	29
1.5. Класификациони аспекти	35
1.5.1. Критеријуми разврставања.....	35
1.5.2. Семантичке класе управних глагола	42
1.5.2.1. Фазни глаголи	43
1.5.2.2. Глаголи перцепције	47
1.5.2.3. Когнитивни глаголи	48
1.5.2.4. Преференцијално-емотивни глаголи	48
1.5.2.5. Искусствено-дезидеративни глаголи.....	49
1.5.2.6. Каузално-егзистенцијални глаголи	50
1.5.2.7. Демонстративно-перформативни глаголи.....	51
1.6. Преглед ранијих истраживања.....	54
1.6.1. Проблематика глаголске комплементације у србистичкој литератури	54
1.6.2. Проблематика нефинитне комплементације у англистичкој литератури.	57
1.6.2.1. Разматрања нефинитне комплементације у традиционалним граматичким приручницима енглеског језика.....	58
1.6.2.2. Проблематика нефинитне комплементације у савременим граматичким приручницима енглеског језика.....	60
1.6.2.3. Монографске студије посвећене нефинитној комплементацији у енглеском језику	62
1.6.2.3.1. Патрик Дафли	62
1.6.2.3.2. Кристијан Мејер	64
1.6.2.3.3. Томас Еган	65
1.6.3. Ранија разматрања у светлу контрастивних истраживања.....	66
1.6.3.1. Српско-хрватско-енглески контрастивни пројекат	66
1.6.3.2. Радмила Ђорђевић	67

2. ТЕОРИЈСКА РАЗМАТРАЊА	69
2.1. Нефинитни глаголски комплементи: основне одлике	69
2.1.1. Формална својства нефинитних облика	69
2.1.2. Синтаксички статус нефинитног комплемента	77
2.1.3. Статус међуклаузалног номиналног елемента унутар конструкције са нефинитним комплементом	87
2.2. Нефинитни комплементи и сродне конструкције	90
2.2.1. Помоћни глаголи	90
2.2.2. <i>That/Wh</i> -клаузе	91
2.2.3. Адјунктне конструкције	92
2.2.4. Псеудокоординативне структуре	95
2.2.5. (Полу)идиоматизоване лексеме са допунским структуром	97
2.3. Темпорална спецификација нефинитних облика	99
2.3.1. Формална обележја темпоралности	100
2.3.2. Интерпретација временских односа према типу нефинитне допуне	108
2.3.3. Временски међуодноси управних и допунских конструкција	115
3. ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА	119
3.1. Структурно-семантички карактер инфинитивне комплементације	119
3.2. Квантитативно-квалитативна анализа корпуса	122
3.2.1. Структурни критеријуми	122
3.2.1.1. Допунски „bare“ инфинитив	123
3.2.1.2. Пасивни облици инфинитивне допуне	126
3.2.1.3. Перфекатски и прогресивни облици инфинитивне комплементације	128
3.2.2. Семантички критеријуми	131
3.2.2.1. Фазни глаголи са инфинитивном допуном	132
3.2.2.1.1. Почетни фазни глаголи	133
3.2.2.1.2. Континуални фазни глаголи	136
3.2.2.1.3. Завршни фазни глаголи	138
3.2.2.1. Глаголи перцепције са инфинитивном допуном	139
3.2.2.2. Когнитивни глаголи са инфинитивном допуном	145
3.2.2.3. Преференцијално-емотивни глаголи са инфинитивном допуном	150
3.2.2.4. Искусствено-дезидеративни глаголи са инфинитивном допуном	156
3.2.2.5. Каузално-егзистенцијални глаголи са инфинитивном допуном	166
3.2.2.6. Демонстративно-перформативни глаголи са инфинитивном допуном	179
3.3. Сумарни преглед резултата истраживања спроведеног у 3. поглављу	186
3.3.1. Резултати испитивања структурних аспеката анализираних примера ...	186
3.3.2. Резултати испитивања семантичких аспеката анализираних примера ...	188

4. ГЕРУНДИЈУМСКО-ПАРТИЦИПСКА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА.....	194
4.1. Структурно-семантички карактер герундијумско-партиципске комплементације.....	194
4.2. Квантитативно-квалитативна анализа корпуса	200
4.2.1. Структурни аспекти конструкција са нефинитном допуном	201
4.2.1.1. Пасивни облици герундијумско-партиципске допуне	202
4.2.1.2. Перфекатски облици герундијумско-партиципске допуне	203
4.2.1.3. Конструкције са субјектоидом	206
4.2.2. Семантички аспекти конструкција са нефинитном допуном	210
4.2.2.1. Фазни глаголи са герундијумско-партиципском допуном	211
4.2.2.1.1. Почетни фазни глаголи.....	213
4.2.2.1.2. Континуални фазни глаголи.....	216
4.2.2.1.3. Завршни фазни глаголи	220
4.2.2.2. Глаголи перцепције са герундијумско-партиципском допуном	224
4.2.2.3. Когнитивни глаголи са герундијумско-партиципском допуном	231
4.2.2.3.1. Преференцијално-емотивни глаголи са герундијумско-партиципском допуном.....	235
4.2.2.3.2. Искусствено-дезидеративни глаголи са герундијумско-партиципском допуном.....	240
4.2.2.3.3. Каузално-егзистенцијални глаголи са герундијумско-партиципском допуном.....	247
4.2.2.4. Демонстративно-перформативни глаголи са герундијумско-партиципском допуном.....	252
4.3. Сумарни преглед резултата истраживања спроведног у 4. поглављу	257
4.3.1. Резултати испитивања структурних аспеката анализираних примера ...	257
4.3.2. Резултати испитивања семантичких аспеката анализираних примера ...	258
5. ЗАКЉУЧАК	264
5.1. Структурни односи	264
5.2. Значењски односи	273
5.3. Остварени значај истраживања и будућа разматрања	280
6. ЛИТЕРАТУРА	282
7. ДОДАТАК: ПОЈМОВНИК УПОТРЕБЉЕНИХ ТЕРМИНА....	301

САЖЕТАК

У дисертацији *Нефинитни глаголски комплементи у енглеском и њихови преводни еквиваленти у српском језику* разматрамо проблематику инфинитивних и герундијумско-партиципских допунских конструкција у енглеском језику у поређењу са одговарајућим преводним структурама у српском језику. Истраживање је спроведено контрастирањем обличних, значењских и функционалних карактеристика анализираних структура, уз коришћење методе упоређивања остварених преводних еквивалената путем технике једносмерног превода. Рад се ослања на структурално-дескриптивни истраживачки модел, уз посебан осврт на ранија разматрања у светлу генеративних и когнитивнолингвистичких приступа језику. Дисертацијом настојимо да пружимо одговоре на питања формулисана у виду истраживачких хипотеза, али и да се позабавимо отвореним темама везаним за нефинитне комплементе, посебно у вези са учесталостју и категоријалним статусом анализираних појава у оба језика.

Примарни циљ који смо поставили јесте да утврдимо каква је језичка природа поредбених структура у енглеском и српском како бисмо установили у каквом односу оне стоје. Анализа је спроведена у складу са резултатима квантитативне обраде грађе и њене квалитативне елаборације засноване на претходно дефинисаним теоријским основама. Разматрања укључују и класификационе аспекте нефинитних комплементских облика и њихових управних структура према релевантним структурним и семантичким обележјима. За постизање наведених циљева, послужили смо се посебно оформљеним корпусом, који садржи око две хиљаде преводних парова ексцерпираних из прозних дела савремених енглеских и српских писаца и њихових превода на српски, односно енглески језик.

На основу темељних испитивања, на квантитативном плану смо закључили да при превођењу оба типа енглеских нефинитних комплемената изразито доминира клауза са везником ДА и презентом са нереференцијалним значењем, док се као умерено учестали преводни експоненти јављају деверебативне именице и допунске финитне клаузе. С друге стране, допунски преводни еквиваленти реализовани у виду српске инфинитивне структуре регистровани су у веома малом броју, што упућује на закључак да се у преводном смислу ради о маргиналној категорији. Квалитативним разматрањима установили смо да се разлог за доминантност забележених преводних структура може тражити у потпунијем информационом потенцијалу нефинитне допуне у енглеском језику него инфинитивног комплемента у српском језику. Под овим нарочито подразумевамо могућност енглеског комплемента да у оквиру нефинитне клаузе формално експлицира субјекат, што у српском није случај. Такође, установљено је да су временске интерпретације анализираних конструкција условљене како структурним чиниоцима (нпр. аспектском маркираностју комплемената), тако и значењским односима између управних и допунских структура у оба језика.

Кључне речи: контрастивна анализа енглеског и српског језика, преводни еквивалент, нефинитни комплементи, инфинитив, герунд-партицип, ДА-клауза, деверебативна именица.

SUMMARY

The dissertation *Non-finite Verbal Complements in the English language and their Translation Equivalents in the Serbian Language* investigates infinitival and gerund-participal complement constructions in English in comparison with corresponding translation structures in Serbian. The research was conducted by contrasting formal, semantic and functional features of the analyzed constructions using the method of comparing the observed translation equivalents by applying the unidirectional translation technique. The dissertation is based on the structural-descriptive linguistic model, with special regard to previous investigations conducted within generative and cognitive-linguistic approaches to language. This paper aims to provide answers for the raised issues (formulated in the form of the research hypotheses), but also to investigate some open issues concerning non-finite complements, especially concerning the frequency of their occurrence and categorial status of the discussed phenomena in both languages.

Our primary goal was to establish what the linguistic characteristics of the contrasted structures are in both languages in order to determine what relations apply between them. The analysis is conducted in accordance with the results of quantitative processing of the assembled linguistic corpus, followed by the qualitative elaboration based on previously defined theoretical framework. The research also includes classificational aspects of non-finite complement forms and structures governing them, based on relevant structural and semantic properties. In order to achieve these goals, we used a corpus assembled specifically for this purpose. The corpus contains approximately two thousand translational pairs excerpted from fictional works of contemporary English and Serbian writers and their corresponding translations into the opposite language.

Based on extensive research, we have concluded that during the process of translation of both types of English non-finite complements there is a considerable prevalence of the Serbian DA clause combined with the temporally non-referential present tense form, while deverbal nouns and finite complement clauses have moderate frequencies of occurrence as translational equivalents. Translational equivalents as complements in the form of Serbian infinitival structures were registered in a very small number, which led us to conclude that, translationally speaking, infinitive complements are realized as a marginal category. By means of qualitative elaboration, we determined that the explanation for the dominance of the abovementioned translational structures could be found in the more extensive informational potential of the DA+Present clause than infinitive in Serbian. This is manifested particularly by the ability of the English non-finite complement to formally express its subject, which is not the case in Serbian. Additionally, it has been established that temporal interpretations of the analyzed constructions depend on both structural factors (eg. aspectual markedness of the complement) and semantic relations between matrix and complement structures in both languages.

Keywords: contrastive analysis of the English and Serbian language, translational equivalent, non-finite complements, infinitive, gerund-participle, DA-clause, deverbal noun.

ПРЕГЛЕД СКРАЋЕНИЦА И ТИПОГРАФСКИХ КОНВЕНЦИЈА

Курзивни текст – увођење новог терминолошког концепта који захтева даљу разраду;
навођење примера унутар пасуса;

Текст масним словима – истицање означеног садржаја;

Текст масним курзивним словима – посебно истицање унутар примера;

Подвучено – упућивање на израз који се у тексту додатно разматра;

[] – угласте заграде: неексплицирани елемент или елемент који се може јавити
уместо претходно наведеног у примерима;

() – обичне заграде: опциони елемент, односно сегмент који се може изоставити;

{ } – витичасте заграде: означавају морфемски статус обележеног елемента;

* – ознака за граматички неадекватно оформљену конструкција (нпр. **wanted to making*);

? – ознака за граматичку конструкција делимичне прихватљивости;

= – ознака за једнакост значења;

≈ – ознака за приближну једнакост значења;

≠ – ознака за неједнакост значења;

GP (ГП) – герунд-партицип;

INF – инфинитив

„bare”-INF – инфинитив без партикуле *to*;

to-INF – инфинитив са партикулом *to*;

Comp – комплемент, одн. допуна;

N – именица;

NP – именичка фраза;

Prep – предлог;

V – глагол;

VP – глаголска фраза;

Adj – придев;

Adv – прилог;

for NP – именичка фраза са предлогом *for*;

Pret (Прет) – претерит;

Pot (Пот) – потенцијал;

Prez (През) – презент;

Aor (Аор) – аорист;

Prep (Пред) – предлог;

Fut (Фут) – футур;

GPS (ГПС) – глаголски прилог садашњи;

GPP (ГПП) – глаголски прилог прошли;

Imp (Имп) – императив;

1. ИСТРАЖИВАЧКЕ ПОСТАВКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

1.1. ПРЕДМЕТ, ЦИЉ И МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

1.1.1. Предмет и основне поставке истраживања

Предмет истраживања ове дисертације јесу појавне реализације и односи остварени између нефинитних глаголских комплементских конструкција (инфинитивала и герунд-партиципала) у савременом енглеском језику и њихових преводних еквивалената у српском језику. Такође, истраживање укључује и испитивање односа у које ступају управне глаголске фразе и комплементске структуре унутар сложеног глаголског предиката у оба језика.

Будући да наше истраживање подразумева упоређивање језичких појава забележених у двама језицима, наше се истраживање сврстава међу контрастивна језичка изучавања. За сагледавање упоредних односа примењен је приступ *једносмерне контрастивне анализе*, који подразумева упоређивање или *контрастирање* комплементских структура уочених у полазном језику (одн. енглеском) са аналогним преводним структурама у циљном језику (одн. српском). Контрастирање је спроведено обрадом текстуалне грађе која се у највећем делу састоји од преводних парова ексцерпираних из одабраног корпуса, док су у знатно мањој мери коришћени примери измишљени са циљем илустровања анализираних језичких појава или пак примери преузети из коришћене литературе. Спроведена анализа подразумева уочавање и елаборацију релевантних варијантних и инваријантних језичких појава које се системски јављају у полазном језику и упоређивање са њиховим преводним рефлексима у циљном језику. Као полазиште за упоређивање истраживаних језичких склопова узели смо претпоставку да се допунске конструкције присутне о обома језицима, да деле довољан број језичких обележја како би упоређивање било оствариво, као и да ступају у односе категоријално описиве како на интралингвалном, тако и на интерлингвалном плану.

Истраживање укључује анализу спроведену у квантитативном и квалитативном смислу, како би се укључивањем оба истраживачка аспекта пружио темељнији

опис анализираних структура, а самим тим и обезбедио валиднији приказ обрађене теме.

Квантитативни део истраживања је заснован на емпиријском утврђивању броја забележених примера и релевантних обележја, који су потом подвргнути статистичкој обради. Намера нам је била да квантитативном анализом утврдимо нумерички степен заступљености појединачних нефинитних реализација у корпусу, али и степен корелације између контрастираних језичких јединица у двама језицима. Резултати добијени квантитативном анализом су затим коришћени за даљу елаборацију у смислу утврђивања језичких тенденција и законитости претпостављених примарним поставкама нашег истраживања, као и за процену оправданости хипотеза формулисаних у складу са доле наведеним истраживачким циљевима.

У оквиру *квалитативног* дела истраживања разматрају се категоријалне, функционалне, комбинаторне и значењске особености наведених примера у складу са теоријским поставкама дисертације. Овај сегмент истраживања укључује како појаве уочене у корпусу, тако и језичке конструкције које јесу везане за комплементске облике, али у корпусу нису идентификоване, а за које смо закључили да јесу релевантне у погледу пружања целовитије слике о анализираним структурама. Пажња је, такође, посвећена утврђивању основних типова остварених односа, првенствено према степену структурних и семантичких (не)поклапања, а са намером да се на основу добијених резултата пружи преглед реализованих комплементских образаца у обома језицима.

Заснованост истраживања се ослања на становиште да се у енглеском и српском језику јављају категоријално сродне комплементске конструкције, као и да имају системски карактер. Наведени постулат за последицу има то да се приликом превођења нефинитних комплементских структура са енглеског на српски језик преводни еквиваленти доминантно реализују у виду устаљених синтаксичко-семантичких образаца (уп. Каравесовић 2010). На основу ове претпоставке формулисане су истраживачке хипотезе (в. одељак §1.2) и успостављен оквир за дефинисање циљева истраживања.

Актуелност теме произилази из уоченог недостатка обимнијих студија везаних за нефинитну комплементацију у оквиру енглеско-српских контрастивних истраживања. Међутим, ово не значи да се проблематици нефинитне комплементације није посвећивало довољно пажње у оквиру појединачних језика. Нефинитна комплементација представља проблематику која је услед своје комплексности и многобројних нерешених питања била у жижи интересовања многих лингвистичких праваца и студија, а која и даље окупира пажњу бројних изучавалаца језика како у српском тако и у енглеском језику. Ипак, у погледу контрастивних истраживања енглеског и српског језика, нису обављена обимнија испитивања овог феномена. Увидом у мноштво публикација везаних за контрастивна изучавања (в. одељак §1.6), нисмо наишли на ширу и јасно профилисану студију којом би се пружио целовит преглед језичких феномена везаних за тему нефинитних комплемената. Наведена проблематика је обрађена у малом броју радова, а већини случајева пажња је усмерена ка таксативном навођењу преводних еквивалената и практичним саветима везаним за наставу страних језика. И поред несумњивог доприноса ових радова у дидактичком смислу, приметно је да изостаје опсежнија теоријска анализа и граматичко-семантичка елаборација механизма који би могли стојати у позадини наведених структура у двама језицима. Сходно томе, а имајући у виду скроман обим и домете досадашњих енглеско-српских контрастивних радова по питању нефинитних комплемената, закључили смо да постоји актуелна потреба за ширим третманом ове теме и приступили формулисању циљева нашег истраживања.

1.1.2. Циљ истраживања

Циљ нашег истраживања јесте да на темељу утврђених теоријско поставки извршимо идентификацију анализираних структура, спроведемо класификацију уочених конструкција, установимо и опишемо уочене односе, те се на основу научно фундираног метода изведемо опште и посебне закључке о типовима, синтаксичком понашању и врсти истраживаних конструкција. Поред тога, као додатни циљ поставили смо задатак да уочене односе додатно осветлимо кроз призму новијих језичких сазнања, чиме бисмо пружили целовитији преглед о

могућим структурним и значењским механизмима на којима уочени односи почивају. Спровођењем нашег истраживања настојимо да пружимо допринос језичком опису енглеског и српског језика, првенствено у сврху утврђивања места анализираних структура у језичком систему оба језика и прецизнијег дефинисања њиховог статуса унутар контрастивних изучавања језика.

1.1.3. Методолошке поставке истраживања

Основни модел истраживања употребљен у овом раду јесте *структурално-дескриптивни* модел. Овај модел подразумева разматрања везана за структурна (одн. граматичка и формална) обележја анализираних конструкција на површинском нивоу језичког израза, при чему се добијени резултати користе као основ за квантитативни део анализе. Формалној сегменту анализе је потом придружена семантичка анализа, чиме се истраживачки поступак употпуњује у квалитативном смислу. Одабиром наведеног метода настојали смо да кроз комбинацију структурног и семантичког принципа анализе пружимо опсежни опис испитиваних језичких појава, те самим тим обезбедимо валидно полазиште за извођење релевантних закључака. Међутим, иако примарни, структурално-дескриптивни модел не представља и искључиви лингвистички оквир нашем истраживању. Имајући у виду допринос других лингвистичких приступа изучавању наше тематике, специфичности проблематике нефинитне комплементације налажу да се ради целисходнијег третмана и резултати неструктуралних лингвистичких становишта морају узети у обзир. Разлог за избор овог интегративног приступа лежи у томе што смо увидом у релевантну литературу и доступну грађу приметили да је досег наше анализе у контрастивном смислу непотпун уколико се ограничи на појединачни лингвистички модел. Примера ради, сматрамо да било каква анализа нефинитних комплемената не би била комплетна уколико се не бисмо, макар и имплицитно, надовезали на допринос генеративних изучавања проблема комплементације, а посебно кроз разматрања језичких феномена *контроле* (енг. *control*) и *‘подизања’* (енг. *raising*) синтаксичког конституента (в. Бошковић 1996; Карни, 2006; Пирес 2006; Руданко 1996; Саг и Полард 1991), с једне стране, или упућивање на градијацијски карактер и семантичку

основу структурирања нефинитних клауза на који указују когнитивно-лингвистички усмерене студије (Еган 2008; Лангакер 2008; Мејер 1990; Смит 2009). Из наведеног проистиче наш став да није у интересу једног опсежног међујезичког описа да нужно мора подлећи стегама ригидних узуса појединачне лингвистичке школе мишљења већ да је потребно укључити и оне приступе који пружају додатни увид у проблематику, свакако, у оквирима у којима различита теоријска становишта не долазе у сукоб. С друге стране, ваља истаћи да овакав приступ не подразумева изостанак јасно установљеног методолошког апарата већ пре свега укључивање оних аспеката језичке анализе који нису добили посебан третман у оквиру чисто дескриптивних истраживања, а који свакако заслужују своје место у нашим разматрањима не реметећи притом теоријско-методолошки интегритет истраживања.

Према врсти материјала коришћеног за анализу, ова дисертација припада *корпусним истраживањима*, па сходно томе потпада под емпиријски оријентисана језичка изучавања. Наш истраживачки приступ темељи се на уверењу да свако језичко истраживање које тежи да пружи обухватан и валидан преглед језичких принципа и односа мора своју заснованост тражити у структурама које на неки начин јесу језички атестиране, независно од теоријских циљева које истраживач иницијално успоставља. То свакако не значи да се реченични конструкти који у корпусу нису забележени не могу користити за сврху илустровања нама релевантних језичких појава већ да за потребе овог рада нису коришћени као примарни већ помоћни илустрациони метод за потврђивање или оповргавање истраживачких претпоставки. У складу са тим, у овом се раду ова два начина представљања језичког садржаја комбинују у складу са потребама излагања, при чему се грађи ексерпираној из корпуса даје несразмерно већи примат.

Примењени контрастивни приступ подразумева технику *поређења преводних еквивалента*, односно оних контекстуално условљених преводних структура за које је утврђено да значењски одговарају изворном језичком садржају забележеном

у корпусу.¹ Разлог за примену ове технике контрастирања лежи у фундаменталној поставци преводаштва да се поступком превођења тежи пренети што целокупнија језичка информација из једног језика у други, или, прецизније речено, из једног језичког кода у други. Превођењем се тежи трансферу укупне језичке поруке, која сама по себи не подразумева само значењску компоненту већ се могу преносити и извесни формални аспекти који се у двама језицима могу уочити као аналогни. Другим речима, узимамо да примарни циљ сваког превода свакако јесте најприближнија могућа једнакост значења,² али се притом претпоставља да се преводац, свесно или несвесно, руководи принципом да се и формални обрасци једног језика могу 'пресликавати' на њима аналогне обрасце у другом језику, уз услов да два језика располажу категоријално истим или сродним језичким средствима.

Структурне се аналогije, наравно, не морају јавити, пошто се језици по унутрашњем устројству могу знатно разликовати. Зато ваља истаћи да се при примени контрастивне методе преводних еквивалената могу јавити извесне потешкоће, које се посебно испољавају при селекцији релевантне истраживачке грађе. Наиме, случајеви конструкција са знатним формалним непоклапањима у преводним структурама двају језика или, чак и потпуни изостанци било каквих поклапања, представљају методолошки проблематична места јер се услед диспаратитета у формалном погледу доводи у питање њихов значај за контрастивну анализу схваћену у ужем смислу (уп. Петронијевић 1991), па се самим тим могу искључити из корпуса. Међутим, сматрамо да у складу са теоријском поставком нашег истраживања управо ова формална одступања могу послужити као подстицај за утврђивање потпуније парадигме језичких образаца и структура које се могу јавити као преводни еквиваленти, а самим тим дати додатни допринос укупним резултатима размотрене проблематике.

¹ За детаљније разматрање контрастирања техником анализе преводних еквивалената види одељак §1.4.2.

² Под *значењем* овде подразумевамо како основну *семантичку* компоненту, као део стабилног значењског кода језичке јединице, тако и *прагматичку* компоненту, која сеже ван примарне семантике језичких јединица и реализује се у складу са контекстуалним специфичностима интерпретације.

Смер контрастивне анализе подразумева да се у свим размотреним примерима као *полазни* језик узима енглески језик, док се као *исходишни*, *циљни* језик јавља српски. Међутим, треба истаћи да се у овом случају смер анализе не поклапа са *смером превођења* и то из два разлога. Као прво, наше истраживања се заснива на поставци да нефинитни комплементи у енглеском језику имају своје пандане у српском језику, те да се тај однос не заснива на произвољним аспектима већ да се у оба језика комплементи реализују као системске одлике језичке структуре (уп. одељак §1.2). Зато смо претпоставили да смер превођења не игра кључну улогу за истраживање, односно да унутрашњи механизми који условљавају употребу аналогних структура у обома језицима делују независно од смера превођења. Други разлог се тиче практичних аспеката анализе, односно одабира енглеског за полазни језик као типолошки оптималнијег у односу на српски језик када се ради о методама рачунарске обраде корпуса.³

Укупан *опсег* нашег истраживања је условљен како постављеним теоријско-методолошким принципима, тако и практичном природом истраживања. Оно је спроведено фазно, почев од *предистраживачког* сегмента истраживања (разматрање тематске актуелности тезе и оправданости истраживања, одабир текстова за анализу, могућности њихове дигиталне обраде, прелиминарно испитивање корпуса и сл.), преко *аналитичког* сегмента истраживања (консултовање референтне литературе, техничка обрада и анотација корпуса, дефинисање селекционих и теоријско-методолошких критеријума истраживања, и сл.) до *елаборативног* сегмента истраживања (разрада истраживачких поставки, параметарско упоређивање преводних парова, сумирање квантитативних резултата и квалитативних запажања, извођење општих и посебних закључака). Током успостављања истраживачког оквира, уочена су и извесна ограничења анализе, махом везана да питања одабира језичке грађе. Ова питања тичу се избора језичког медија којим ће корпус бити репрезентован, а додатно је разматрано и питање репрезентативности грађе, што укључује утврђивање квантитативног обима грађе,

³ Детаљнија појашњења везана за селекцију корпуса изнесена су у одељку §1.3.

али и питања везана за стилско-дијалекатске особености преводног израза, што је подробније размотрено у посебном одељку (в. одељак §1.3.)

1.2. ХИПОТЕЗЕ И ОЧЕКИВАНИ РЕЗУЛТАТИ И ДОМЕТИ АНАЛИЗЕ

Имајући у виду поставке изложене у претходном делу рада, а на основу претходно консултоване литературе, можемо формализовати следеће *хипотезе* истраживања:

1. **Хипотеза 1:** Нефинитни глаголски комплементи у енглеском језику остварују структурно и значењски упоредиве односе са аналогним конструкцијама у српском језику.

Наведену хипотезу третирамо као основну, будући да представља општи предуслов за спровођење нашег контрастирања. Претпостављено је да ће истраживање потврдити да енглеске и српске комплементске конструкције испољавају одлике које се могу идентификовати и генерализовати на метајезичком нивоу,⁴ где се на основу апстрахованих језичких карактеристика може извршити поређење независно од језика којим се језичка информација кодира. Инвентар ових карактеристика зависи од случаја до случаја, али се према предмету нашег истраживања ипак могу издвојити два метајезичка феномена која су саставни део полазне хипотезе и неизоставно су укључена у наше контрастирање – језичке појаве *комплементације* и *нефинитности*.⁵

Уз основну хипотезу, формулисане су и две помоћне. Ради се о хипотезама у оквиру којих се дају конкретније претпоставке у односу на основну, а везане су за посебне аспекте истраживања и формулисане су на следећи начин:

2. **Хипотеза 2:** Нефинитни глаголски комплементи у енглеском језику се при превођењу на српски језик најчешће реализују у виду клаузе;

⁴ Под *метајезиком* подразумевамо скуп језичких конструката које користимо при описивању самог језика (в. Ђорђевић 2000: 54). Најчешће се у овом смислу говори о терминима којима се концептуализује изван језика апстрактни, лингвистички феномен и којима се идентификује неки од могућих статуса унутар језичког система (нпр. субјекат, комплемент, именица и сл.)

⁵ Опширнија разматрања наведених појмова биће представљена у одељку §2.1.

3. **Хипотеза 3:** Преводна клауза се најчешће реализује као ДА-клауза са презентом немобилног типа.⁶

Пошто смо дефинисали хипотезе истраживања, осврнућемо се на очекиване резултате истраживања. Процесом контрастирања најпре настојимо да кроз елаборацију идентификованих структура и односа постигнемо потврђивање наведених хипотеза. Такође, користећи се налазима квантитативних и квалитативних аспеката истраживања, намера нам је да успоставимо теоријски оквир унутар којег ће бити могуће дефинисати, класификовати и типолошки именовати размотрене конструкције, те утврдити природу односа који нефинитни глаголски комплементи остварују при поређењу.

Међутим, ваља напоменути да извесни језички аспекти везани за релевантне конструкције неће бити укључени у анализу. Ово, с једне стране, подразумева критеријуме селекције између комплементског инфинитива и герунд-партиципа у енглеском језику, односно, са друге стране, конкурентског односа између допунске ДА+През клаузе и инфинитива у српском језику. Разлог за ово лежи у томе што сматрамо да се ове релације могу темељније осветлити разматрањима појединачних језика. Уз то, на селекцију једног или другог типа допуне утичу критеријуми (нпр. ареални и стилски) који су схваћени као ирелевантни за контрастивни метод примењен у овом раду. У складу са тим, у овом се раду диференцијација везана за поменуте појаве разматра само у контексту основних категоријалних и квантитативних аспеката допунских склопова, при чему искључивост употребе једне или друге допунске структуре узимамо пре свега као пропратну информацију, без опсежнијег третмана било у смислу стилске обележености или територијалне дистрибуције.

⁶ Израз *немобилни презент* преузет је из рада Милке Ивић о клаузама са везником *да* и презентом (Ивић 1970) и рада о српскохрватским инфинитивима (Ивић 1972).

1.3. ГРАЋА

Одлучивши се да своје истраживање спроведемо на корпусу, определили смо се да пружимо што исцрпнији опис феномена везаних за предмет истраживања путем увида у конкретне језичке реализације, кроз примере који су посведочени у непосредном језичком контексту. Актуелност корпуса произилази како из временски блиског периода објављивања обрађених дела, тако и из општих наративно-стилских одлика текста.

Корпусни материјал се састоји од текстуалне грађе која обухвата једанаест прозних књижевних дела (романа и приповедака)⁷ различите тематике и жанровске оријентације и њихових превода на српски, односно енглески језик. Водећи се већ поменутиим принципом да смер превођења не утиче на системски карактер анализираних конструкција (уп. одељак §1.1.3), при одабиру смо тежили да пропорционално буду заступљени текстови превођени како са српског на енглески језик, тако и са енглеског на српски језик.⁸ Иако при селекцији српског дела корпуса нисмо придавали значај томе да ли текст припада екавском или ијекавском изговору већ је пажња превасходно посвећивана што оптималнијој дистрибуцији допунских конструкција, сви одабрани текстови припадају екавском изговору.⁹

С обзиром на то да прозна књижевност испољава висок степен апсорпције из других стилова, а самим тим укључује и широк спектар употребљених

⁷ Списак наведених дела и њихових превода дат је под одредницом ИЗВОРИ у прегледу литературе коришћене у овом раду (в. поглавље 6). У истом одељку се могу наћи и скраћенице којима смо при навођењу примера из корпуса у зградама упућивали на дело и број странице из које је пример преузет. Када пример наводимо са скраћеницом у загради, то подразумева да припада корпусној грађи, а у случајевима где скраћеница нема ради се о измишљеном примеру.

⁸ У раду користимо термин *српски* језик, док се у ранијим сербокroatистичким публикацијама говори о *српскохрватском* језику. У складу са нашим становиштем да се структурно ради о истом језику, у свим нашим разматрањима служимо се првим термином.

⁹ Податак о изговорном варијетету српског дела корпуса наводимо пошто се у литератури истиче да се у западној, претежно ијекавској варијанти српског језика допунски инфинитив у односу на финитну ДА+През клаузу чешће јавља него у источној, одн. екавској варијанти (в. Кравар 1953; Пипер и др. 2005). Уз то, при одабиру типа комплементске конструкције у српском језику извесну улогу играју и стилске особености изражавања (в. Јовановић 2012). С обзиром на то да територијална и стилска обележеност текста није од посебне важности за наша разматрања, овим факторима нисмо придавали значај при образовању репрезентативног корпусног узорка.

синтаксичких конструкција, искоришћена је као репрезентативна основа за испитивање проблематике нефинитних комплемената. Наиме, прозни текст се најчешће ослања на конвенционалне видове наративних техника, али могу јавити и текстуални поступци типични за друге књижевне и некњижевне облике, па су поред приповедног, у нашем корпусу идентификовани сегменти епистоларних, драмских, поетских и других видова изражавања, чиме корпус додатно добија на репрезентативности. Осим тематске разноврсности, избор прозног књижевног текста у лингвистичком смислу има и своју структурну оправданост, будући да темпорални домен наратије подразумева како претериталну, тако и презентску димензију,¹⁰ што свакако доприноси варијабилности временског параметра при анализи. Додатни фактор представља је чињеница да је заступљеност глаголских облика у књижевно-уметничком стилу већа него у осталим стилевима (Тошовић 2002: 189), што представља посебну погодност при анализи будући да се појаве које разматрамо тичу глаголског система оба језика.

Како је већ поменуто, при анализи се у највећој мери ослањамо на примере преузете из корпуса. Поред оваквих примера, излагање укључује и измишљене контрастивне парове који нису забележени у корпусу, а који су употребљени у сврху илустровања општих граматичких појава или пак сугерисања преводних решења алтернативних онима забележених у корпусу, чиме указујемо на варијантни потенцијал структура релевантних за наш рад. При презентовању преводних парова први члан пара подразумева текст на полазном (тј. енглеском) језику, а у наставку се наводи његов превод на циљном (тј. српском) језику. Контекстуални опсег који сматрамо адекватним за обезбеђивање потребне језичке информације јесте ниво реченице, те примере који садрже предикатске склопове са нефинитним допунама наводимо као целовите реченице. Изузетак чине случајеви када се реченица, као надконституентски оквир, протеже знатно ван сегмента релевантног за наше потребе, па самим тим редундантни текст непотребно

¹⁰ Темпорална дистрибуција глаголских облика у енглеском језику стриктније је ограничена него у српском, првенствено због примене тзв. принципа *слагања времена*, односно веома изражене тенденције да се у исказу, унутар релативно компактног временског оквира (нпр. приповедне прошлости), комбинују финитни глаголски облици који граматички припадају истом темпоралном домену (тј. претериталном домену или непретериталном домену).

оптерећује прегледност излагања. Како би се обезбедила визуелна економичност приказа, такве примере смо најчешће скраћивали, те је у обзир узимана само текстуална информација контекстуално релевантна за истраживање.

Будући да облички идентични склопови са нефинитним елементом у енглеском језику могу имати различите синтаксичке функције (нпр. као комплементи глаголима, придевима, именицама или пак као адјункти), али и да се јављају у различитим реченичним улогама (субјекта, објекта и предикатива), а имајући у виду да нефинитне конструкције имају изразиту учесталост,¹¹ при формирању корпуса посебно смо водили рачуна о идентификационим факторима. У складу са предметом истраживања, издвојени су само примери са комплементским статусом, уз узгредно навођење адјунктних конструкција у сврху диференцијалних разматрања.

Материјал реализован кроз говорни вид изражавања није укључен у истраживање. С обзиром на то да у прелиминарним разматрањима нисмо утврдили да је проблематика нефинитних комплементских структура осетљива на медијум, обрађиван је само текстуални тип грађе и подразумевали смо да је у потпуности репрезентативан.

1.4. КОНТРАСТИВНИ АСПЕКТИ ИСТРАЖИВАЊА

С обзиром на то да смо студију засновали на контрастивном приступу, у овом одељку ћемо дефинисати које су то језичке појаве које су у преводно-диференцијалном смислу значајне за наше истраживање. Пошто смо констатовали да се у оба језика јављају нефинитни облици, као и то да они ступају у синтаксичке односе са глаголима, разматрања смо усмерили ка утврђивању карактера њихових формалних обележја у оба језика, као и природе односа који се притом остварују. Истраживачким хипотезама смо претпоставили да се у оба језика јављају

¹¹ Анализом почетног узорка (приближно 300 преводних парова за оба типа нефинитне комплементације) утврдили смо, а што је сагласно са податком наведеним у Бајбер и др. (1999: 754), да је заступљеност енглеских нефинитних комплемената (инфинитивала и герунд-партиципала) знатно виша у односу на финитне видове енглеских комплементских клауза (односно ТНАТ-клауза и WH-клауза), што сведочи о томе да се ради о врло фреквентним појавама.

конструкције које у аналогним функционално-дистрибутивним окружењима испољавају истоврсна структурно-семантичка обележја, те смо тиме успоставили почетни основ поређења. Даљом разрадом изоловали смо оне језичке појаве чијим испољавањем је омогућено прецизирање критеријума поређења, односно оне параметре чијим реализацијама или пак њиховим изостанком, успостављамо основ за извођење кумулативних закључака. Као релевантни за нашу анализу издвојили су се следећи параметри:

- **Пасивизација** – потенцијал комплементске конструкције да се јави у пасивној форми;
- **Аспектуализација** – могућност енглеског нефинитног комплемента да се нађе у перфекатском или прогресивном облику;
- **Негација** – понашање полазне комплементне конструкције и њеног преводног еквивалента уколико се јаве у одричном облику;
- **Реализација и референцијални статус номиналних аргумената** – могућност експлицирања субјекта нефинитне комплементске конструкције, са посебним освртом на његов референцијални статус и потенцијал да оствари однос кореференције са субјектом управног глагола;
- **Супституција** – потенцијал нефинитног комплемента да буде замењен конструкцијом са другачијом конституентском вредношћу или категоријалним одређењем (тј. синтаксички различитом функционалном јединицом);
- **Алтернација** – могућност нефинитног комплемента једне врсте да јави у алтернативном односу са његовим аналогним (не)финитним панданом;
- **Дистрибуција** – осетљивост нефинитне конституентске фразе у смислу позиционе мобилности унутар клаузе;
- **Модалност** – утицај модалне компоненте на интерпретацију нефинитног облика, реализоване кроз лексички инхерентну

значењску карактеристику (у неграматикализованим лексичким склоповима) или у виду граматички маркираних управних структура (у конструкцијама са модалним глаголима).

Број и статус наведених обележја варира у складу са типом испитиване језичке конструкције, те у одређеним случајевима баратамо већим бројем параметара, а другим пак мањим. Имајући у виду да се при преводу не реализују увек конструкције које јесу предмет ове дисертације,¹² увели смо ознаке које се односе на оне примере у српском језику где се не може јасно успоставити обличка или значењска аналогија између преводних еквивалента и енглеских сложених предиката. Овде се најчешће ради о ситуацијама када управни или допунски елеменат полазне структуре није или не може бити преводно експлициран. Тада смо ознаком ‘лексички’¹³ представили језички садржај који се контекстуално подразумева, а иста ознака је коришћена у случајевима када се тај садржај у потпуности не преноси у циљни језик, као у случају идиоматизованих конструкција значењски еквивалентних полазним конструкцијама, а које се формално знатно разилазе са очекиваним структурним панданима. Истом ознаком смо обухватили садржај реализован тако да не представља језичку појаву релевантну за анализу, било да се ради о преводу управне или допунске конструкције. Уколико је читава енглеска сложена предикација у преводу табеларно представљена појединачним глаголским обликом (нпр. српским презентом, претеритом, футуrom и сл.), подразумевамо да се ради о изходишној глаголској фрази која значењски обухвата оба елемента полазне предикације (нпр. *She tried to do both → Покушала је и једно и друго*).

Анализом је утврђено да граматички статус¹⁴ енглеске управне структуре нема утицаја на карактер нефинитне допуне, те, у складу са тим, граматичка обележја

¹² Табеларни резултати преводних еквивалената управних структура и њихових комплементских инфинитивних и герундијумско-партиципских конструкција детаљно су приказани у одељцима §3.2 и §4.2.

¹³ Израз ‘лексички’ смо одабрали као генерички термин којим истичемо несистемски карактер оваквих преводних сегмената, а тиме, услед недостатка основа за поређење, у овом раду додатно упућујемо на изостанак ширих разматрања овог типа преводних експонената.

¹⁴ Овде се превасходно мисли на глаголске категорије времена, аспекта, броја и лица.

управног дела сложеног предиката нису посебно разматрана.¹⁵ Насупрот граматичким, утврђено је да значењски фактори управне фразе имају утицаја на селекцију комплемента. На пример, извесна семантичка обележја фазних глагола могу блокирати појаву номиналног елемента у објекатском падежу у позицији између управне и комплементске фразе (нпр. *David started singing* : **David started him singing*), док, са друге стране, малтене сви глаголи перцепције подразумевају појаву поменутог номиналног елемента (*David saw him singing* : **David saw singing*). У оваквим случајевима, где (пот)категоризациони критеријуми условљавају одабир извесних врста нефинитних допунских конструкција или их пак блокирају, наша елаборација подразумева образложење у каквом односу стоје анализиране структуре.

1.4.1. Идентификационо-селекциони аспекти анализираних конструкција

Услед преклапања формалних обележја, утврђивање категоријалне природе нефинитних облика у нашем раду заснива се на скупу неопходних карактеристика које се морају јавити како би се одређена структура могла назвати нефинитним комплементом.¹⁶ Другим речима, идентификација нефинитних комплементата зависи како од формалних, тако и од значењских чинилаца, пошто анализиране комплементске структуре у оба језика имају полифункционални карактер.¹⁷ Примера ради (а како ће детаљније бити образложено у одељку §4.1), енглески герунд-партицип се реализује као облик који садржи суфикс {-ing}, који представља веома продуктивну морфему енглеског језика и поседује веома разнолику функционално-категоријалну парадигму. Зато је при разматрањима нужно узети у обзир многоструке разликовне факторе унутар појединачних језика, те је у нашем раду идентификација експонената оба типа нефинитних

¹⁵ Међутим, у сврху додатне илустрације, у табеларне прегледе укључили смо оне преводне реализације где су управне структуре превођене глаголским лексемама у оба видска облика (нпр. *start* : *почети* / *почињати*).

¹⁶ Видети одељак §2.1.1.

¹⁷ Најчешће се облици доводе у везу са адјунктима узрочног и последичног типа.

комплементата заснована на формалним, значењским, дистрибутивним, али и селекционим чиниоцима везаним за нефинитне облике.

По утврђивању њиховог статуса, а у складу са предметом наше дисертације, нефинитне конструкције смо разврстали на два основна типа – инфинитивне и герундијумско-партиципске комплементе. Ова подела је послужила за успостављање елаборативног оквира контрастирања, што је резултовало детаљном разрадом везаном за инфинитивну (поглавље 3) и герундијумско-партиципску комплементацију (поглавље 4).¹⁸

Осим сложених предиката које се састоје од појединачних глагола, анализа укључује и перифрастичне предикате.¹⁹ Под овим се подразумева да се као саставни део управне структуре или као део допуне може јавити конструкција која осим глагола укључује и неки други елемент, на пример именицу или чак и други тип комплементације (нпр. *He began to feel involved*. (CO 38) : *Počeo je da se oseća kao deo svega toga*. (KO 84)). При бележењу преводних реализација, перифрастичне структуре смо такође регистровали и аналитички третирали у статусу који кореспондира чисто глаголским структурама (нпр. *Sophie backed off from accompanying me*. : *Софи је одустала од намере да пође са мном*.)

Уз реализације у виду појединачних глаголских лексема и перифрастичних склопова, неретко се дешава да се у оквиру управне структуре глаголи комбинују са предлогом или прилогом, чиме се основно значење управног глагола модификује у мањој или већој мери. Значењска модулација глагола се релативно слабо реализује код тзв. предлошких глагола, јер је код њих принцип семантичке

¹⁸ При презентовању резултата анализе, примарно интересовање смо усмерили ка утврђивању паралелизама између структура упоредивих у два језика, док смо категоријално и функционално неспојиве инстанце изворних и преводних структура табеларно констатовали, без ширих разматрања. Разлог за овакав третман лежи у томе што се поставке нашег рада ослањају на емпиријску природу истраживања, па смо се зато ограничили на утврђивање појава и односа дефинисаних кроз предмет и циљеве анализе, према конкретним реализацијама забележеним у корпусу.

¹⁹ Међу перифрастичне предикације спадају и конструкције које се у србистичкој литератури називају декомпонованим предикатима.

композитивности²⁰ веома изражен будући да и глагол и предлог/прилог задржавају своје значење. Супротан случај налазимо код фразних глагола,²¹ код којих се партикула (у форми предлога или прилога) и управни глагол неизоставно посматрају као синтаксичка целина и семантички су унитарни. Самим тим, фразни глагол има знатно другачију интерпретацију него предлошки, мада и једни и други могу послужити као управни део предикације са нефинитним комплементом. Јављање додатног, неглаголског елемента унутар глаголске фразе има своје структурне последице при селекцији допуна. Наиме, граматички систем енглеског језика не дозвољава комбиновање инфинитивних допуна са предлозима,²² док се герунд-партиципи са њима могу слободно комбиновати. Ова чињеница има практичне реперкусије за наш рад, будући да се наметнуло питање конституентског опсега глаголске фразе. У основи то подразумева разрешење проблема да ли нефинитне структуре треба функционално третирати као комплементе предлошким глаголима (одн. према обрасцу [V+Prep]+ [Comp]) или су пак оне саме комплементи предлогу (према обрасцу [V]+[Prep+Comp]), чиме би биле искључене из наше анализе будући да представљају конституентску јединицу којом не управља глагол. У складу са консултованом литературом (в. Еган 2008; Руданко 1996), код комбинација типа V+Prep+GP_{Comp} (нпр. *depend* [V] + *on* [Prep] + *knowing* [GP_{Comp}]), определили смо се за становиште да наведене конструкције посматрамо као спој предлошког глагола (као конституентске целине) и њему придруженог конституента у виду герундијумско-партиципског комплемента.

²⁰ Принцип *семантичке композитивности* подразумева да се укупно значење сложеног израза изводи из појединачних значења његових саставних делова и правила који регулишу њихов статус унутар сложеног израза.

²¹ Фразни глаголи у енглеском језику представљају сложенице реализоване као идиоматизоване лексичке целине, које се морфолошки састоје од најмање два елемента: основног глагола, изворно пунозначног, и додатне партикуле, изворно предлога или прилога. Док су у савременом енглеском језику морфолошки елементи фразног глагола у мањој или већој мери семантички непрозирни, синтаксички обриси предлошког порекла партикуле условљавају употребу допунског ГП-а, а блокирају употребу инфинитива у статусу комплемента.

²² Инфинитивни индикатор *to* је својевремено имао дирекционо предлошко значење, које се током времена махом неутралисало. Међутим, има и мишљења да је предлошки статус елемента *to* још увек актуелан у савременом енглеском језику, чиме бива једини предлог који се комбинује са инфинитивом (в. Дафли 1992).

У складу са наведеним, фразне глаголе лексички третирамо као појединачну одредницу како у семантичком, тако и у синтаксичком смислу. Предлошке глаголе пак семантички посматрамо као две оделите лексеме, које заједно творе сложени предикат, али које структурно функционишу као јединствена синтаксичка целина. Зато при навођењу у раду предлошке глаголе, за разлику од фразних, не издвајамо као засебне лексеме већ се предлоге наводимо у посебним рубрикама везаним за сваки од управних глагола са којима се комбинују.²³

1.4.2. Карактер преводне еквиваленције

У основи сваког контрастивног истраживања лежи и проблем *компаративности*, тј. пружање одговора на питање „шта је то што се у језицима може поредити“ (Ђорђевић 2000: 53). Овај проблем можемо сагледати из два угла. Први угао подразумева структурну димензију упоредивости. С обзиром на то да смо предметом и хипотезама истраживања установили да се у енглеском и српском језику јављају функционално аналогне комплементске структуре, поређење у структурном смислу засновали смо на аналитичким параметрима наведеним у уводном делу одељка §1.4 (стр. 20). Притом смо као најзначајније категорије издвојили појмове нефинитности и комплементације јер се при обради сваког од наведених параметара ослањамо на контекст који укључује ова два појма. Други угао подразумева значењску димензију поредбених јединица. Под овим подразумевамо утврђивање семантичких карактеристика контрастираних структура, што се у овом раду односи превасходно на лексичка и темпорална својства преводних парова. Пошто обе димензије имају значајно место у нашем раду, при чему ни једној не дајемо изразити примат, одлучили смо се да најоптималнији аналитички избор (који укључује и значењске и формалне аспекте поређења) представља метода *контрастирања преводних еквивалената* у енглеском и српском језику.

²³ Изузетак чини табела 1.1 где се ради прегледности у колони са корпусно забележеним глаголима који се комбинују са ГП-ом, ове лексеме наводе заједно са предлозима.

Ова метода је у уској вези са корпусном природом нашег истраживања. Наиме, уверени смо да се контрастивни односи најбоље уочавају анализом конкретно реализованих језичких порука, што заправо и јесте циљ корпусно усмерених испитивања. Обрада корпуса нам омогућава не само да размотримо појаве дефинисане предметом рада већ и да током елаборације осветлимо аспекте које у почетним претпоставкама нисмо препознали као значајне. Самим тим, постижемо потпунији приказ, али такође умањујемо потребу за циљно осмишљеним примерима.

Свакако, приступ поређења преводних еквивалента из корпуса није без својих ограничења. Као најчешћи проблем наводи се питање репрезентативности грађе, будући да је сваки корпус лимитиран својим физичким обимом. Поред тога, корпус укључује случајеве када у двама језицима не постоји формална корелација између две значењски еквивалентне конструкције, па се зато доводи у питање његова структурна оправданост (в. Петронијевић 1991). Упркос томе, наше чврсто становиште јесте да ова ограничења не ремете валидност истраживања. Сматрамо да бројност обрађених примера пружа довољан оквир за идентификацију системских карактеристика двају језика у контрасту, а тиме и за извођење научно заснованих закључака. Осим тога, узимамо да се превођење првенствено ослања на преношење семантичких аспеката језичке поруке, док се потенцијална корелација граматичке и обличке компоненте укључује посредно, можда чак и интуитивно, али према препознатљивим и доминантним обрасцима. Другим речима, претпостављамо да када је то могуће, лингвистички оправдано и у складу са специфичним устројством појединачних језика, пренос семантичког садржаја може пратити и пренос формалних обележја, односно, у нашем случају, да се значењски аспекти појединачних конституентских јединица у полазном језику мотивисано пресликавају на аналогне конституентске јединице са еквивалентним значењем у циљном језику. Притом се преостали релевантни фактори превођења, попут нпр. стила, у процес укључују тек по задовољавању примарних преводилачких захтева, тј. по реализацији семантичких и граматичких аспеката превода. Ипак, тешко можемо говорити о идеалним преводним реализацији, јер разлике, а понекад и ванјезичке околности, које се међу језицима и културама јављају онемогућавају

трансфер свих аспеката језичке поруке. Зато је примереније преводну еквиваленцију окарактерисати као оптимално, а самим тим и парцијално преношење језичке поруке, односно као преношење довољног броја релевантних језичких информација на основу којих се порука инферира.²⁴

Метода поређења преводних еквивалента се често доводи у везу са њему конкурентним приступом, који није нашао своје место у овоме раду. Ради се о методи утврђивања *формалних кореспондената*, што подразумева „налажење формално и значењски подударних елемената два језика“ (Ђорђевић 2000: 58). Са становишта нашег истраживања, недостатак овог приступа лежи у томе што би се његовом применом анализа ограничила само на испитивање оних формалних реализација нефинитних комплемената у енглеском језику које имају кореспонденте српске конструкције. Тиме бисмо из елаборације морали у потпуности изоставити структуре које у циљном језику немају лингвистички подударне облике, тј. не испољавају нефинитни карактер (као нпр. финитне клаузе и девербативне именице), што би у значајној мери ограничило домет ове дисертације. Такође, квантитативна димензија рада била би значајно осиромашена, услед знатно редукованог потенцијала корпусне грађе. Иако оба приступа имају своје слабости и предности,²⁵ на основу наведеног можемо закључити да је за потребе нашег контрастирања метод поређења преводних еквивалената методолошки оправданији избор, при чему смо као кључне за избор овог метода издвојили следеће факторе:

а) *атестираност примера* – иако се корпус састоји од текстова заснованих на фикцији, подразумевамо да ради приповедне аутентичности аутори теже да што реалистичније симулирају комуникативне ситуације из стварног живота. Сви регистровани примери представљају шире контекстуализоване целине, који, за

²⁴ Како је познато, превођење се према популарном мишљењу дефинише као *преношење значења* из једног језика у други. Међутим, значење само по себи представља један од аспеката преношења језичког садржаја јер се укупна језичка порука састоји и од додатних, формално-језичких и екстралингвистичких елемената, односно укључује како локуционе, тако и илокуционе и перлокуционе чиниоце.

²⁵ За детаљнију теоријску елаборацију појмова преводне еквиваленције и формалне кореспонденције видети: Ђорђевић (2000: 53-58), Ивир (1980) и Петронијевић (1991).

разлику од вештачких конструката – где се циљано потврђује или оспорава дати језички феномен – могу испољити и варијантне карактеристике. Самим тим, степен покривености реалне језичке употребе испољава се у већој мери, а према томе и репрезентативност истраживања добија на валидности;

б) *очуваност интегритета језичке поруке* – заснива се на претпоставци да се преводилац по правилу опредељује за што потпунији вид преношења језичке поруке, притом свесно или несвесно бирајући језичка средства која у значењском и формалном погледу испољавају што је могуће већи степен подударности. Тако се преводним еквивалентом настоји пренети што већи број комуникацијских сигнала, од којих се неки односе на значењске, а неки на структурне аспекте. Уколико претпоставимо да се укупност и целовитост језичке поруке при преводу мора очувати, можемо закључити да преводни еквиваленти представљају најоптималније полазиште за контрастирање засновано на контекстуално усмереној грађи.

1.4.3. Терминолошко-појмовна разјашњења

Бујни развој лингвистичке науке у последњим деценијама са собом носи и веома раширен спектар приступа језичким разматрањима. Чак и латиничним прегледом истраживачко-терминолошког апарата у општем смислу, можемо приметити да је терминолошка специфичност све већа како тематски оквир истраживања бива уже схваћен. Почев од сврставања лингвистичкој школи мишљења, кроз одабир лингвистичког модела, па све до посебних метода и техника истраживања, парадигма употребљених термина се све више диференцира према узусима условљеним поставкама одређеног лингвистичког гледишта.²⁶ Отуда и не чуди то што се у савременој лингвистици јавља проблем одабира адекватне терминологије, нарочито код истраживача који у свом раду тежи да обједини више различитих теоријско-методолошких приступа или своје резултате презентује

²⁶ С једне стране, овакав став је валидан и логично утемељен у чињеници да сваки језички приступ мора имати усклађен и доследан начин именовања методолошких оруђа и предмета свог разматрања. Међутим, проблем искрсава у случајевима када се јавља својеврсни теоријско-методолошки изолационизам, где се у сврху очувања интегритета истраживачког модела избегава употреба термина преузетих из конкурентних приступа.

унутар тангентних научних поља.²⁷ Проблем бива још акутнији у случају када се ради о разматрањима различитих језика, јер се термилошко питање не испољава само кроз различите језикословне традиције већ кроз категоријалне разлике условљене структурним особеностима сваког од анализираних језика. Зато смо закључили да је у овоме раду неопходно јасно дефинисати ужи термилошко-појмовни апарат како бисмо избегли недоследности, нејасноће и неадекватне закључака који се могу проистећи из погрешно интерпретиране истраживачке терминологије.²⁸

И поред чињенице да се у консултованој литератури велики део терминологије релевантне за наше истраживање појмовно поклапа, треба истаћи да постоје извесни изрази чији је домен употребе потребно посебно објаснити. У овом одељку смо се ограничили на значењска разграничења термина за које смо утврдили да се у консултованим србистичким и англистичким публикацијама употребно не подударају. Будући да су у раду веома фреквентни, њих је потребно што раније дефинисати како би праћење излагања било олакшано. У другим случајевима језичке појаве и за њих релевантне термине разматрамо у посебним поглављима, па се у складу са тиме на истом месту у излагању дефинише и њихова употребна вредност. Сажети преглед најчешће употребљаваних термина и њихових објашњења сагласним са приступом заузетим у овом раду приказан је у виду појмовника као додатак ове дисертације (в. поглавље 1).

За почетак, ваља кренути од синтаксичког контекста у коме се конструкције које су предмет овог рада појављују, тј. од дефинисања појма реченице. У србистичкој граматичкој традицији термин *реченица* користи се за означавање синтаксички различитих склопова. Наиме, у србистици се овим изразом означавају структуре које се у англистичкој термилошкој пракси диференцирају на термине

²⁷ Уколико би се унутар сваког лингвистичког приступа говорило искључиво о различитим језичким појавама, термилошки проблем би се лако превазишао. Међутим, историчке језичке појаве могу у различитим приступима бити различито именоване и обрнуто – формално исти или веома сличан израз може означавати разнородне или инкомпатибилне појаве у различитим приступима.

²⁸ Колико је год могуће, настојаћемо да овај појмовни јаз превазиђемо на интегративним основама, што подразумева то да ћемо најважније термине формулисати на начин који их не сврстава искључиво унутар појединачног приступа језику.

sentence и *clause*. Док термин *clause* упућује на основни вид синтаксичког споја између предиката и субјекта, (одн. глагола и предикатских аргумената, уз потенцијалне реченичне додатке), термин *sentence* подразумева хијерархијски надређену и теоријски сложенију језички структуру. Термин *sentence* подразумева значењско-граматичку целину која се може састојати од више клауза и ортографски је представљена почетним великим словом и знаком интерпункције којим се означава њен крај (по правилу тачком, упитником или ускличником). Новија србистичка литература такође барата терминима реченица и клауза (Антонић 2000; Московљевић 2004; Ружић 2007), али се у многим широко употребљаваним граматичким приручницима употребљава старија формулација, те се оба горе поменута типа синтаксичких склопова подводе под термин 'реченица'. Како би се нагласило да се ради о две различите структуре, диференцијација између синтаксички подређене и надређене конструкције прави се додавањем атрибута уз термин реченица. Тако, на пример, Станојчић и др. (1989) наводе да се израз *предикатска реченица* (или *финитна реченица*) користи за синтаксички склоп који смо ми дефинисали као клаузу (енг. *clause*), док израз *комуникативна реченица* (или *реченица у ширем смислу*) подразумева надклаузалну структуру, тј. склоп једне или више (не)зависних клауза, којег у нашем раду називамо реченицом (енг. *sentence*). Разграничење ова два термина има приличан значај у овом раду, будући да би се употребом термина које употребљавају Станојчић и др. у знатној мери оптеретило излагање и унела непотребна конфузија при елаборацији. Још један битан разлог за инсистирање на диференцијацији између клаузе и реченице лежи у томе што се енглеске нефинитне допунске структуре у овом раду посматрају као зависне клаузалне јединице (в. одељак §2.1.2), док се реченица третира као независна, синтаксички комплекснија структура која у себи може садржати и нефинитну комплементну клаузу. Зато ћемо у овој дисертацији термин клауза искључиво користити за означавање споја између субјекатског аргумента и предикацијске конструкције, а термин реченица за означавање комуникативно и структурно сложеније синтаксичке структуре.

Други израз који захтева образложење јесте појам *герунда*. Увидом у литературу уочили смо да се овај термин схвата у веома различитим тумачењима и на интерлингвалном и на интралингвалном плану. У контексту српског и енглеског језика, приметно је да реч 'герунд' означава сасвим различите категорије. Англистичка литература, како на енглеском, тако и на српском, под герундом подразумева нефинитни, граматички облик глагола са функционалним карактеристикама именице. И поред тога што у англистичким разматрањима има различитих тумачења шта тај облик заправо категоријално представља,²⁹ овај термин по правилу не излази из терминолошког одређења које подразумева именску структуру у глаголској форми. С друге стране, у консултованој србистичкој литератури се под герундом подразумевају функционално оделите категорије. Милка Ивић (1983: 155) под овим термином подразумева глаголски прилог,³⁰ одн. вербативни адвербијал,³¹ који не испољава именска својства. С друге стране, Иван Клајн (2003) истиче паралелу између српских глаголских именица и „глаголских именица у другим језицима, рецимо латинског герундија, енглеског 'герунда' на *-ing*, или поимениченог инфинитива у немачком“ (2003: 169). Како бисмо услед ове прилично неусаглашене употребе избегли интерпретативне проблеме, у даљем излагању ћемо под *герундом* подразумевати вербативни номинал, тј. флективно обележени глаголски облик са функционалном вредношћу именице.

²⁹ За функционално-категоријално одређење термина *герунд* и његову статус у оквиру овог истраживања, видети одељак §4.1.

³⁰ Ивићева (1983: 155) наводи да се „[*герундом* у општој лингвистици (а *глаголским прилогом* у нашој домаћој терминолошкој пракси) назива глагол исказан без личног наставка чију радњу говорно лице повезује са радњом реченичног предиката у јединствену догађајну целину“.

³¹ Изведеницом *вербативни* означавамо облик глагола који преузима синтаксичку функцију појма са којим се комбинује. Сличним термином, али уз префикс {*де-*}, тј. *девербативни*, означавамо категоријалну промену одређеног облика из класе глагола у другу лексичку класу. Основна разлика између два термина огледа се у томе што, на пример, *вербативни номинали* означавају глаголске облике са именичком службом у реченици док *девербативни номинали* имају пуни синтаксички статус именице, која је притом изведена од глагола. Наставком {-*ал*} указујемо на функционални карактер појма у коме се суфикс јавља, без обзира на формалну реализацију структуре означене изведеним изразом. Нпр. предлошка фраза се може наћи у функцији прилошке (или адвербне) одредбе, те самим тим има *адвербијалну* функцију, односно представља конструкцију коју на основу реченичне улоге именујемо као *адвербијал*.

Наредни термин који захтева посебну разраду јесте појам *перфекта*. У општелингвистичким оквирима, граматичко глаголско обележје под називом 'перфекат' најчешће се подводи под аспектуална разматрања. Постоје велика неслагања у вези са тиме шта би овај термин заправо требало да означава, јер се чак и у појединачним језицима јавља изразита варијабилност при дефинисању семантичке спецификације ове граматичке категорије (в. Биник 1991: 264). Основна размимоилажења се односе на то да ли се перфекат може окарактерисати као глаголско време,³² или пак потпада међу аспектуалне облике. Док се у традиционалним граматикама енглеског није правила разлика између аспектских и временских облика, у новијим граматичким приручницима преовладава став да се енглески перфекат реализује као антериорно усмерено аспектско обележје, пре свега због чињенице да се може слободно комбиновати са граматичком категоријом глаголског времена.³³ У српском језику перфекат означава модално необележено, канонично просто прошло време, коме је у енглеском језику најприближнији граматички пандан прошло глаголско време (енг. *past tense*).³⁴ У складу са наведеним, може се говорити о перфекту као категорији граматичког времена у српском језику, односно аспектуалној категорији у енглеском језику. С циљем превазилажења овог терминолошког преклапања, прибегли смо алтернативној номенклатури временских категорија, те прошло време у граматичком смислу

³² Термин *време* се у српском језику схвата двојако. У једном случају се ради о времену као физичкој димензији (енг. *time*), док се у другом случају ради о граматичкој глаголској категорији (енг. *tense*). У граматичкој интерпретацији ми ћемо користити израз *граматичко* или *глаголско време*, док се за физичко поимање времена не служимо посебним термином. Осим ових термина, за обележавање временских карактеристика у општем смислу употребљавамо и израз *темпоралност*.

³³ Има супротних мишљења и међу савременијим приступима. Хадлстон и Пулам (2002) перфекат виде као глаголско време, док Палмер (1988) говори о перфекту као експоненту глаголске *фазе*. У прилог гледишту да енглески перфекат представља обележје аспекта, а не глаголског времена, иде и чињеница да се може слободно комбиновати како са другим експонентима граматичког времена ($\pm$ прошло/ $\pm$ садашње време), тако и са нефинитним облицима, који, како је наведено, у потпуности искључују обележје *+време*. Глаголско време и глаголски аспект у енглеском језику представљају уско повезане феномене, о чему сведоче и Кверк и др. (1985: 189)

³⁴ У традиционалним и педагошким граматикама овај облик се назива *просто прошло време* (енг. *simple past tense*).

надаље именујемо класичним термином *претерит*, док појам *перфекат* остаје резервисан за аспекатско обележје глаголске фразе у енглеском.

Додатну забуну могу проузроковати и лексеме изведене из термина ‘перфекат’, пошто се у оба језика јављају придеви *перфекатски* и *перфективни*. Ово су по форми сличне лексеме, које, међутим, не упућују на исте граматичке појаве. Ради лакшег разликовања ова два термина за глаголска обележја, најпре је потребно напоменути да српски и енглески језик не испољавају граматички истоврсна аспекатска значења. У енглеском језику аспект не представља чисто морфолошку категорију већ се као граматикализована категорија остварује на морфосинтаксичком плану. Реализује се перифрастично, одн. комбинацијом помоћних глагола и флективних морфема.³⁵ Представља опциону категорију, те се у складу са комуникативном намером говорника глаголски изрази могу јавити у *прогресивном* или *перфекатском* облику. У српском језику ситуација је другачија, будући да је аспект остварен већ на лексичком нивоу, па се на основу тога прави разлика између *перфективних* и *имперфективних* облика.³⁶ И поред веома сличне обличке реализације, проблем се јавља јер се енглеска аспекатска категорија перфекта граматички не подудара са српском категоријом (им)перфективности. У случају енглеског ради се о аспекатској категорији везаној за посматрање ситуације у ретроспективном смислу.³⁷ У српском језику, међутим, термини ‘перфективни’ и

³⁵ Енглески прогресивни облици нужно укључују помоћни глагол *be* уз лексички глагол са суфиксом *{-ing}*; перфекатски облици подразумевају употребу помоћног глагола *have* и прошлог партиципа лексичког глагола, најчешће формираног додавањем суфикса *{-ed}* на основу правилних лексичких глагола.

³⁶ Српски језик аспект изражава лексички, путем многих афикса или инхерентном значењском компонентом саме глаголске лексеме и представља обавезно обележје свих лексичких глагола реализовано независно од флективних наставака који се могу додати на основу.

³⁷ Ретроспективно схватање енглеског перфекта засновано је на тумачењу које пружа Биник (2006), наводећи да „перфекат представља неки претходни догађај посматран из перспективе референтне временске одреднице“ [“The perfect represents an anterior eventuality as viewed from the perspective of a reference time”] (Биник 2006: 249). Другим речима, ради се о повезивању временски пређашњег глаголског садржаја са потоњим темпоралним упориштем, чиме се остварује текућа релевантност антериорног догађаја у односу на полазни временски оријентир. Иако Биник термин *ретроспективност* употребљава у нешто другачијем контексту, за потребе овог рада ћемо под ‘ретроспективношћу’ подразумевати однос који енглески перфекат остварује у складу са претходно наведеном Биниковом дефиницијом. За опсежнија разматрања приступа глаголских категорија аспекта у енглеском и другим језицима, видети Биник (1991) и Комри (1976).

‘имперфективни’ (којима се означава видска дихотомија) значењски не укључују ретроспективну димензију већ се односе на структурну организацију глаголског садржаја схваћену као ограниченост трајања глаголске ситуације (Станојчић и др. 1989: 95) или исказивања обележја циља (Новаков 2005: 84). На основу претходног излагања, јасно је да се ова два термина могу лако поистоветити, што неизоставно води ка интерпретативним непрецизностима. Употребна недоследност огледа се и у томе што се и у српским граматикама енглеског језика (уп. Ђорђевић 1997) често употребљава термин ‘перфективни’ уместо термина ‘перфекатски’ да значи енглески аспектски облик, те се терминолошкој проблематици додаје нова димензија неусаглашености. Имајући у виду да у нашем раду баратамо терминима који се односе на два језика, из наведеног је јасно да је потребно јасно разграничити ове термине. Зато ћемо у даљем излагању за аспектско обележје у енглеском употребљавати искључиво изразе *перфекат* и из њега изведене изразе *перфекатски* и *перфекативност*, док ћемо за обележја глаголског вида у српском употребљавати термине *(им)перфективни* и *(им)перфективност*.

1.5. КЛАСИФИКАЦИОНИ АСПЕКТИ

1.5.1. Критеријуми разврставања

При одабиру система класификације ослањали смо се на два принципа. Први принцип подразумева да класификација, заснована на категоријалним карактеристикама разматраног феномена у оквиру научно фундираног истраживања, не сме имати превелики број класа. Другим речима, превише разуђено разврставање умањује системски значај класификације, те је своди на пуко набрајање. Иако овакав начин груписања може имати значај у другим видовима истраживања, таксономски приступ се у овој дисертацији примењује тек као полазиште за даље уопштавање, на основу којег вршимо сврставање елемената истраживања у одређене класификационе скупове. Други принцип подразумева да критеријум класификације мора бити довољно флексибилан како би укључио најшири могући распон анализираних елемената, а самим тим и крајње исцрпан у разврставању, по могућству без остатка. Овај принцип се ослања на потребу за свеобухватном класификационом покривеношћу и у погледу системске

релевантности комплементаран је првом принципу, док је у погледу тежње за што ширим покривеношћу њему супротстављен. Међутим, с обзиром на то да оба принципа не могу у исто време бити у потпуности задовољена, њих посматрамо као нешто чему треба тежити, а не као апсолутна начела од којих није могуће одступити.

Литература коришћена у нашем истраживању показује да се класификације предиката са нефинитним комплементима углавном заснивају на семантичким обележјима управних глаголских структура, док се комплементи посматрају као семантички превише варијантни, а структурно исувише предвидљиви да би се разврставање могло темељити на њима.³⁸ Најчешћа, традиционална класификација везује се за селекциони потенцијал глагола да као комплемент прихвати искључиво инфинитив, искључиво ГП или пак оба облика. Притом се као аналитички посебно занимљиви случајеви издвајају управни глаголи који дозвољавају допуну у виду оба нефинитна глаголска облика, али са разликама у значењу. Класификација заснована на типу нефинитног комплемента (инфинитива или ГП-а) најчешће се среће у педагошким граматикама (нпр. Екерсли и Екерсли 1960) и по правилу се своди на набрајање појединачних глагола који се комбинују било са инфинитивом, ГП-ом или оба облика, док се додатна појашњења дају за идиосинкратичне примере код којих је разлика у значењу условљена одабиром једног или другог типа нефинитног комплемента.

У литератури се срећу и класификације засниване на мешавини семантичких и граматичких критеријума. Главни структурни критеријуми на којима се класификација може вршити јесу граматички облик допуне, присутност номиналних елемената унутар сложеног предиката и дистрибутивни потенцијал нефинитне допуне. Структурним критеријума често се прикључује и значењска компонента управних глагола, те резултујуће класификације, због сложености

³⁸ Изузетак чине класификације везане за граматичко обележје *перфективности* (в. Палмер 1988: 174). Ово обележје може бити испољено у нефинитној допуни, али се значењски проширује на читаву предикацију и више зависи од карактера управног глагола него од садржаја допунске лексеме.

проблематике, често представљају компромисна решења услед хетерогених односа у које нефинитни комплементи ступају са сложеним предикатом.

Разврставање примењено у овоме раду уско је повезано са дефинисаним предметом истраживања. У складу са тиме, вођено је рачуна да аналитичке класе морају испољавати извештан степен релевантности у односу на преводну димензију рада, при чему смо у обзир такође узимали односе реализоване у појединачним језицима. Другим речима, делимично усвојеним класификационим критеријумима изнетим у одабраној литератури везаној за појединачне језике (Еган 2008; Кверк и др. 1985; Мразовић и Вукадиновић 2009; Ружић 2006а, 2006б) придружени су и критеријуми на основу којих је могуће формирати класе кроз призму контрастивних односа.³⁹

Оформљене класе управних глагола послужиле су као основ за елаборацију њиховог језичког понашања. Најдетаљније је разрађено разврставање у семантичке класе, које су подробно размотрене у одељку §1.5.2. С обзиром на то да у раду разматрамо велики број обележја на основу којих је могуће извршити класификацију, остале видове разврставања презентовали смо у оквиру елаборативног дела дисертације, конкретно у одељцима везаним за појединачни тип допуне (одељци §3.2 и §4.2). У њима су сажети преводни обрасци представљани у оквиру табела, уз унакрсно представљање реализованих обележја. Табеларни прикази преводних експонената енглеских конструкција забележених у корпусу укључују како управне, тако и комплементске делове сложених предиката. Притом смо имали у виду да би линерано разврставање сваког преводног еквивалента према преводу управне структуре и према преводу нефинитног комплемента понаособ неминовно водило ка непотребној класификационој разуђености и за резултат би имало то да би се за сваки појединачни пример морао изнаћи посебан начин представљања синтаксичко-семантичких одлика. Зато смо

³⁹ Детаљни преглед семантичких класа забележених управних глагола и њихових чланова приказан је у табели 1.1. Приликом представљања глагола са предлогом, водили смо рачуна о томе да у аналитичком делу рада предлоге наводимо као опционе елементе; и то код примера код којих је установљено да се употребом предлога значење склопа V+Prep не мења знатно у односу на глаголски део конструкције. Када то није био случај (као нпр. код фразних глагола), такви су склопови навођени као јединствена целина.

одабрали принцип обележавања и груписања на основу релевантности разматраних структура у односу на контрастивну димензију истраживања. Тиме смо свесно жртвовали апсолутну аналитичку покривеност сваког од забележених примера према сваком аналитичком обележју, али смо зато истраживање одржали у оквирима зацртаним почетним поставкама. У складу са тим, а како бисмо успешно илустровали утврђене преводне обрасце и тенденције, при елаборацији су тип примера и њихов број зависили од потенцијала забележене конструкције да репрезентује разматране језичке појаве.

Преводне еквиваленте управних структура смо укључили у табеларне прегледе како би се могао стећи увид у карактер и заступљеност конструкција које типично корелирају са структурама у полазном језику. Преводи експоненти допунских структура су приказивани уз детаљно навођење њихових формално-функционалних обележја и броја забележених преводних реализација, у зависности од релевантне језичке карактеристике која је испољена у примеру у полазном језику. Уколико између полазне управне или допунске структуре једног језика и њима одговарајућих структура другог језика нису установљене релевантне контрастивне корелације, такве примере смо обележавани ознаком „лексички”. Ову ознаку смо употребили како бисмо указали на то да је превод примарно остварен оним лексичким средствима која се не могу окарактерисати као релевантна за анализу. Како не бисмо избегли увођење додатних описних параметара, истом ознаком смо обележавали оне случајеве када је формална реализација полазног елемента делимично или у потпуности изостала, најчешће јер је на неки начин подразумевана у значењу преводног сегмента (нпр. *Instead of the six to eight hours of sleep he was used to getting, he decided to limit himself to three or four.* (NYT 112) : *Umesto šest do osam sati spavanja [na koje je navikao], odlucio je da se ograniči na tri ili četiri.* (NJT 103)).

У појединим случајевима уместо термина ‘глагол’ употребљавамо термин ‘глаголска фраза’. Њиме су означене преводне конструкције у којима се јавља било

глагол у комбинацији са додатним лексемама,⁴⁰ а којег је преводно могуће повезати са глаголом у изворном тексту (нпр. *Nišavac greedily began to demolish the food, while Nemanja reflectively guzzled the grappa, staring into the space in front of him.* (CC 42) : *Nišavac se halapljivo bacio na satiranje hrane, dok je Nemanja zamišljeno ispijao komovicu gledajući negde ispred sebe.* (KR 39)), или идиоматизоване фраза која као експонент вербативних обележја садржи и глаголски елемент. Овакве склопове смо унутар сложеног предиката третирали као категоријално сродне чисто глаголским управним сегментима, те смо их самим тим подвргли анализи.

Неки енглески управни глаголи су у корпусу забележени са веома малим бројем реализација, а има случајева где су регистровани са једном реализацијом. Уз то, у многим таквим случајевима преводни еквивалент конституентски не одговара очекиваном преводном експоненту који би могао бити искоришћен за илустрацију разматраног феномена. Ова чињеница је представљала посебан проблем, будући да такви примери не могу бити у довољној мери репрезентативни да бисмо могли изводити валидне генерализације. Ипак, они јесу укључени у табеларне приказе и улазе у статистичку обраду података, али због њиховог уског елаборативног потенцијала по правилу нису подробније разматрани у квалитативном смислу.

Највећи класификациони изазов представљао је проблем велике значењске разуђености регистрованих управних глагола. Наиме, глаголи као врста могу испољавати изразиту полисемију, те се према томе могу сврстати у више семантичких класа. На пример, глагол BELIEVE значењски смо сврстали међу когнитивне глаголе, али се према другом семантичком обележју могу укључити међу засебну групу глагола 'изношења става' (енг. *attitudinal verbs*). Корпус обилује оваквим примерима, те смо при разврставању прибегли унакрсном упоређивању полазних и преводних реализација, на основу чега смо утврдили контекстуално условљени смисао. Након издвајања доминантних значењских особина, глаголе смо сврставали у појединачне семантичке класе. Полисемија се у неким

⁴⁰ Термин *глаголска фраза* у таксативном навођењу забележених примера не користимо у смислу означавања граматичког статуса реченичног конституента већ се њиме само именује поменути комбинација глагола и додатног лексичког елемента (нпр. V + N; V + Adj, V + Adv).

случајевима јавила услед употребе предлога који лексички модификује денотацију основне лексеме, док другде нисмо утврдили никакав формални фактор одговоран за значењска одступања осим семантичко-синтаксичког окружења. Ипак, код оваквих примера нисмо прибегли засебној класификацији за сваки смисао понаособ већ су све значењске употребе код којих је утврђен довољан степен поклапања семантичког садржаја са релевантном значењско-класификационом компонентом подвођена под исту лексичку јединицу.⁴¹ У одређеним случајевима овакав приступ може изгледати необично утолико што се у изолацији за многе од глагола не би очекивало да се јаве унутар класа у које смо их сврстали, али се тек увидом у конкретно реченично окружење и у презентовани контрастивни пример може уочити заснованост класификацијског принципа.

Класификација се може успоставити и увођењем структурних чинилаца као основе за разврставање. Пошто би чисто структурна класификација била погоднија за контрастивни метод утврђивања формалних кореспондената, који, како је већ напоменуто, у овој дисертацији није примењен, уместо искључиво семантичке или искључиво структурне класификације, прибегли смо груписању и елаборацији истраживаних структура на основу како значењских тако и граматичких параметара анализираних конструкција. Поред прилично широког критеријумског обухвата, разлог за ово лежи и у томе што смо утврдили да за наш рад релевантни значењски и граматички фактори често напоредно делују.⁴² Такође, комбиновани вид разврставања примењен је и због различитих селекционих односа у које ступају чак и семантички веома сродни глаголи.⁴³

Предност примене семантичке класификације лежи у томе што се преводни чин мора пре свега заснивати на значењским основама, те се може претпоставити да

⁴¹ Изузетак чине идиоматизоване фразне конструкције, које се и семантички и морфо-синтаксички понашају као засебне лексеме (нпр: лексема GO према фразном глаголу GO ON).

⁴² Као пример могу послужити енглески фазни глаголи, код којих значењска компонента 'указивања на етапу одвијања радње' искључује селекцију допунске лексеме неодговарајућег типа глаголске ситуације (нем. *Aktionsart*), нпр. **stop drinking up*. Више о овоме у одељцима §3.2.2.1 и §4.2.2.1.

⁴³ Мејер (1990: 119) као пример наводи дезидеративне глаголе LIKE и DISLIKE, који очигледно припадају истој семантичкој класи, али док LIKE прихвата оба типа нефинитне допуне, DISLIKE прихвата искључиво ГП-ску допуну.

лексичка категоризација у једном језику има извесне рефлексije са лексичком категоризацијом у другом језику. Зато има основа претпоставити да ће се лексичке особине глагола у полазном језику у извесној мери преклапати са лексичким особинама глагола у циљном језику. Структурне аналогije се притом могу испољити, али то свакако није нужно. Оне не могу изоставити из разматрања јер имају утицаја на преводни процес. Зато су оба критеријума укључена у анализу, са намером да се корелације утврде упоредном анализом значењско-граматичких аспеката преводних структура.

Критеријуми класификације установљени у овом раду усклађени су са предметом и очекиваним резултатима истраживања и засновани су на оним појавама у енглеском језику за које смо проценили да могу утицати на избор преводног еквивалента. Управо због тога смо у обзир узели следеће факторе које смо сматрали релевантним за диференцијацију аналитичких класа у полазном језику:

- а) *Тип нефинитне допуне* – Основна подела, којом се предикатске структуре диференцирају на оне у којима се јављају инфинитивали и/или герунд-партиципали;
- б) *Грамматичка структура допуне* – Подела заснована на анализи структурних особности елемената сложене предикације, при чему се посебна пажња обраћа на:
 - Одређивање класа на основу присутности међуклаузалног номинала (тзв. *субјектоида*) и његовог синтаксичког статуса утврђеног идентификацијом (управне или допунске) конституентске јединице којој номинални сегмент припада, као и падежном (присвојном или објекатском) облику међуклаузалног номинала;
 - Транзитивни карактер управних глагола, где се глаголи испитују на основу њихове валентности и разматрамо комплемементе у односу на карактер глагола који се обично сматрају за прелазне, одн. непрелазне, имајући у виду и могућност управних глагола да се комбинују са предлозима;

- Аспектуална обележеност нефинитне структуре, где разматрамо утицај маркираности нефинитне фразе у смислу прогресивности, перфекативности или комбинације оба наведена обележја;

в) *Семантички тип управног глагола* – Подела на основу кључних значењских компоненти глагола према којима бивају сврставани у засебне семантичке класе (нпр. фазни глаголи, когнитивни глаголи, глаголи перцепције, итд.);

г) *Темпорална усмереност допунске структуре* – Подела допунских склопова на основу примарне временске усмерености у односу на управни глагол. Ово подразумева тројаку рашчлањеност допуна на предикате који имају допуне које су: *ретроспективне* (усмерене ка пређашњем временском домену); *симултане* (које се временски преклапају са садржајем управне глаголске фразе) и *проспективне* (који се односе на потоњи временски домен).

д) *Идиосинкратичност* – Подела према којој се глаголи по неким обележјима могу сврстати у једну поткласу, док по другим обележјима припадају супротној поткласи, те су као такви издвојени у засебну групу и анализирани понаособ.

Сложени предикати су испитивани према свим наведеним критеријумима, који се не морају јавити кумулативно, него у складу са језичким и комуникативним потенцијалом предметних структура. Збо тога већину наведених класа нисмо представљали као засебне аналитичке целине већ се припадност глагола некој од њих може извести увидом у табеле преводних реализација.

1.5.2. Семантичке класе управних глагола

У овом одељку изложићемо значењске класе у које смо разврстали уочене управне глаголе у полазном језику. Ова класа је и најзаступљенија у нашем разматрањима, будући да су семантичке карактеристике присутне код свих глагола, док се остале јављају у складу са језичком природом глаголске лексеме. На основу принципа целисходности класификационог поступка, глаголи су сврстани у класе

према значењској сродности, При томе се овај критеријум мора прихватити условно, будући да се извесни глаголи, у зависности од своје денотације, могу сврстати у више класа. Наиме, уколико бисмо засебно класификовали и полисемичне примере, број потенцијалних класа и понављања појединачних лексема у свакој од њих би експоненцијално порастао. Зато смо ради избегавања редундантног класификационог раслојавања применили принцип груписања управних глагола унутар класа које су исте како за глаголе са инфинитивним допунама, тако и за оне са герундијумско-партиципским допунама. Како бисмо ублажили класификационе компромисе, сваку аналитички релевантну особеност управних глаголских лексема посебно смо разматрали унутар појединачне класе у коју је дати глагол сврстан.

Управни глаголи су подељени у следеће класе: фазни глаголи, глаголи перцепције, когнитивни глаголи, преференцијално-емотивни глаголи, искуствено-дезидеративни глаголи, каузално-егзистенцијални глаголи и демонстративно-перформативни глаголи. У тексту који следи ћемо укратко образложити значењски основ на којем свака од класа почива, а објашњење пропратити илустративним примерима њихових најистакнутијих експонената. Шири приказ значењских разматрања остављамо за поглавља 3 и 4.

1.5.2.1. Фазни глаголи

Фазни (или *аспектуални*⁴⁴ глаголи) представљају класу глагола који упућују на одређену етапу комплементског глаголског садржаја. Јављају се у обама језицима, изразито су фреквентни и припадају лексичким, али семантички непотпуним глаголима.⁴⁵ У енглеском језику се већином сврставају међу прелазне глаголе који прихватају директне номиналне објекте,⁴⁶ али као допуне прихватају

⁴⁴ Поред наведених израза, употребљава се још и термин *аспектуализатори* (Бринтон и Труго 2005; Наги 2009б). Ми ћемо термин 'аспектуализатор' у овоме раду користити за било који формални индикатор аспектуалности (нпр. за комбинације помоћних глагола и флективно обележених лексичких глагола, аспектуалне префиксе, теличке партикуле и сл.)

⁴⁵ Будући да представљају синтаксички непотпуне јединице Антонић (2000: 95) наводи да припадају поткласи семикопулативних глагола.

⁴⁶ Диксон (2005) посматра транзитивне фазне глаголе као катенативне, при чему се објекатски аргумент само формално јавља, јер се изоставља глаголски део допуне: *The choir started*

и комплементске инфинитиве и герунд-партиципе. Уобичајена подела на поткласе обухвата глаголе који упућују на *почетну*, *средишњу* и *завршну* фазу глаголске радње.⁴⁷ С обзиром на то да ови глаголи испољавају извесна семантичка обележја примарних граматичких аспектуализатора (првенствено афикса), могуће је установити извесне паралеле у њиховим реализацијама.⁴⁸

Поред наведених семантичких карактеристика, ова класа испољава и извесне граматичке особености. Наиме, фазни глаголи блокирају комплементе са одређеним глаголима у зависности од типа глаголске ситуације коју ти глаголи означавају. О којим се глаголима ради, може се утврдити на основу њихових значењских одлика. Будући да концепт сегментирања глаголске радње почива на скали почетак – одвијање – завршетак, а да би се нека од фаза уопште могла изразити, глаголи који могу имати фазне интерпретације по правилу упућују на догађај са извесном трајношћу. Сходно томе, може се претпоставити да се глаголи који недвосмислено кодирају недуративни садржај по природи ствари не јављају са фазним глаголима. Ипак, то не мора бити случај, јер нпр. у енглеском језику тренутни глаголи (енг. *punctual verbs*), који немају трајање, у комбинацији са фазним глаголима могу формирати граматичне конструкције када остварују итеративно значење:

- (1) a) They all started/continued/stopped hopping/knocking/blinking at the same time.

(singing) 'Messiah' at two o'clock, Mary continued (with) (writing) her book after a short holiday, Tommy has finished (shelling) the peas, I've completed (grading) these assignments (2005: 117). Тиме се пуна транзитивност фазних глагола доводи у питање, јер је изостављање могуће само у случајевима када се неексплицирани садржај може са великом вероватноћом реконструисати (уп. *Tommy has stopped building the wall* / **Tommy has stopped the wall* : *Томи је престао да гради кућу* / **Томи је престао кућу*). Аутори који се ослањају на генеративне приступе класификују чланове ове групе у глаголе 'подизања' синтаксичког конституента (енг. *raising verbs*) (в. Хадлстон и Пулам 2002).

⁴⁷ Изразе 'почетни/континуални/завршни глаголи' овде користимо како бисмо избегли даље термилошко раслојавање на даље подтипове који изражавају додатна фазна значења (в. Дал 1999: 31). Као синонимни јављају се и термини *ингресивни*, *континуативни* и *егресивни* глаголи, за сваку од поменутих фаза поименице.

⁴⁸ Остварени паралелизам указује зашто се још називају и 'аспектуалним' глаголима. Док се у енглеском глаголска фаза углавном обележава перифрастично, у српском језику постоји и додатни начин за исказивање фазних значења – префиксацијом одређених глагола (Ивић 1970: 44). Ови префикси су по правилу носиоци дистинкције перфективност/имперфективност.

б) Сви су почели/наставили/(пре)стали скакутати/куцати/трептати у исто време.

в) Сви су почели/наставили/(пре)стали *скокнути/куцнути/трепнути у исто време.

Дати пример илуструје да се код енглеских фазних глагола аспектски филтер у вези са семантичким типом допуне примењује селективно и може се довести у везу са тиме што у енглеском језику већина глаголских лексема формално није аспектски издиференцирана.⁴⁹ С друге стране, енглески фазни глаголи исказују знатна ограничења када је реч о комбиновању са другим фазним глаголима. Један од разлог за ово делимично лежи у њиховој непотпуној предикативности и немогућности да два лексички непотпуна глагола формирају целовит предикат. Други разлог се може тражити у деловању значењског филтера који онемогућава комбиновање са типски аналогним лексемама, јер би то водило или ка редувантној структури која двоструко обележава истоветну етапу или ка контрадикторним конструкцијама у којима се исказују две различите етапе у исто време (нпр. **start starting/continuing/stopping*; **continue starting/continuing /stopping*; **stop starting/continuing/stopping*).

Комбинаторна ограничења се јављају и у српском језику, те се фазни глаголи такође не допуњују другим фазним глаголима (нпр. **почети почети/наставити/стати*; **наставити почети/наставити/стати*; **стати почети/наставити/стати*). Међутим, ово ограничење није и једино, јер се у српском језику као допуна фазном глаголу мора јавити глагол имперфективног вида (Антонић 2000: 95; Новаков 2005: 58), што потврђује пример (1в). У енглеском језику таквих ограничења нема, будући да у енглеском језику обележје (им)перфективности није граматикализовано на начин као у српском. Селекциона осетљивост фазних глагола користи се при анализи аспектуалних типова глагола, где се на основу

⁴⁹ Енглески језик по правилу аспект не кодира творбено, одн. лексички већ граматички, морфо-синтаксичким средствима. Изузетак чине оне фразне лексеме код којих партикула упућује на телички аспектуални моменат (нпр. *drink up, let down* и сл.). Код њих се аспектска вредност ипак може посматрати као лексичка категорија, будући да се могу слободно комбиновати са другим (граматичким) аспектуализаторима (Миливојевић 2005).

потенцијала фазног глагола да прихвати одређени тип глаголске фразе установљава да ли се одређени глагол квалификује за припадност некој од аспектуалних класа.⁵⁰

Код фазних комплементских конструкција, и поред две формално раздвојене глаголске предикације (управне и допунске), остварује се инкорпорираност фазног значења у пропозицију нефинитне допуне. Пошто је сваки од могућих сегмената глаголског догађаја концептуално већ интегрисан у значење допунског глагола, фазним глаголом се дата етапа само експлицира. Самим тим, фазни садржај упућује на појединачни сегмент комплемента, а не на засебни глаголски догађај који је семантички оделит од комплементског садржаја. Управо због овог разлога у енглеском језику допунске конструкције са фазним глаголима немају обележје +Перфекат. Наиме, могућност да се ретроспективност исказе допунским перфектом условљена је успостављањем семантички лабавије везе између допуне и управне предикације. Пошто је однос фазне и допунске конструкције остварен као семантички целовит склоп, произилази да није могуће перфектом упућивати на пређашњу оствареност садржаја фазног глагола (**Her son started/continued/stopped having done homework*).⁵¹ Семантички сличан образац јавља се и у српском језику, где се фазни глаголи не комбинују са клаузама које имају референцијалну темпоралну вредност (**Њен син је почео/наставио/престао да је радио/ће радити домаћи задатак*). Поред комплементских, фазни глаголи се комбинују и са адјунктним нефинитним клаузама, али са њима ступају у знатно лабавију синтаксичко-семантичку везу него са комплементском структуром, па самим тим адјунктна конструкција може имати перфекатски облик. У таквим се случајевима као преводни еквивалент типично реализује нефинитни облик у виду глаголског прилога са адјунктном функцијом:

⁵⁰ Најчешћа класификација се заснива на четири класе: активности (*activities*), стања (*states*), остварења (*accomplishments*) и достигнућа (*achievements*). Ови поделу је установио Зино Вендлер, а њу кроз контрастивну призму за српски и енглески језик додатно разрађује Новаков (2005). Према овим тестовима, активности и достигнућа се могу слободније комбиновати са фазним глаголима, док стања и остварења испољавају знатна ограничења. Више о дијагностичким тестовима везаним за утврђивање типа аспектуалних класа у овом смислу в. Феркул (1989).

⁵¹ Више о овоме у одељку §2.3.1.

- (2) "The kingdom of heaven rests on a foundation of lies," Simon continued, staring into the merciless sun, "and its roof has two slopes: white lies and black lies. (SM 11)"

„Carstvo nebesko počiva na temeljima od laži" - nastavlja Simon, pogledavši u nemilosrdno sunce - „a krov mu je na dve vode, od laže i paralaze. (SČ 35)

- (3) "But meanwhile," Simon continued, having spit out a mouthful of the lukewarm water upon glimpsing a band of pilgrims in white cloaks emerging from the shade of the houses, men in whom he recognized Peter and his disciples armed with shepherd's staffs. (SM 13)

„A dotle" - nastavlja Simon, ispljunuvši gutljaj mlake vode, jer ugleda grupu hodočasnika u belim ogrtačima gde izroniše iz senke kuća; i prepoznade u njima Petra i njegove učenike, oboružane pastirskim štapovima... (SČ 36)

1.5.2.2. Глаголи перцепције

Класа глагола перцепције укључује лексеме којима се значењски упућује на опажајне елементе стварносне спознаје. Ова група глагола садржи чланове који подразумевају чулну (сензорну) или менталну (инференцијску) димензију опажаја, где се као учесници догађаја означеног сложеним предикатом по правилу јављају опажалац (перципијент) и предмет опажања. Синтаксички посматрано, у оквиру сложеног предиката перципијент по правилу заузима позицију субјекта активне управне структуре, док се предмет перцепције реализује као субјектоид.

Особеност ове класе глагола јесте изразита тенденција изостанка кореферентности субјекта управне клаузе и субјектоида. Разлог за ово лежи у томе што перципијент по природи ствари опажа ентитет који се налази споља, ван њега самог, макар он представљао и самог агенса перцепције:

- (4) In the mirror she saw herself crying
У огледалу виде себе како плаче.

Према томе, уколико кореферентност постоји, јавља се као последица перцепције сопственог одраза, те се субјектоид обележава рефлексивним обликом:

- (5) Betty_i had never before heard Jane_j/her_{i/j}/herself_i saying such things
Бети никада раније није чула Џона/себе да прича такве ствари).

1.5.2.3. Когнитивни глаголи

Класа когнитивних глагола обухвата глаголске лексеме које означавају ментални процес или стање. Код ове класе акценат је на умној димензији која, за разлику од перцептивних глагола, не подразумева само тренутни утисак или привремени опажајни момент већ и извесно интелектуално ангажовање које не зависи од непосредног стимулуса. У извесним случајевима реализује се и значењска компоенента намере. Ментална репрезентација може бити евиденцијалног карактера, када се концептуални садржај призива свести на основу доживљеног догађаја (пример (6)) или може бити хипотетичка ситуација модалног типа (пример (7)):

(6) He recalled their meeting on the plane, it seemed years ago. (CP 184)

Prisetio se njihovog susreta u avionu, koji je sada izgledao godinama daleko. (ZM 205)

(7) Quinn could not imagine himself addressing a word to this person. (NYT

15) Kvin nije mogao da zamisli sebe kako se obraća ovoj osobi ijednom rečju. (NJT 19)

Ова класа укључује и тзв. *глаголе сећања* (нпр. FORGET и REMEMBER) који се могу комбиновати са оба типа нефинитних допуна, али са различитом временском интерпретацијом (деталније у одељку §2.3.3).

(8) He remembered his decision not to use his timepieces, and sat back and stared at the bookshelves beside the desk. (FDS 22)

Присетивши се своје одлуке да не користи часовнике, завалио се у фотељу и загледао у полице са књигама поред писаћег стола. (ČS 27)

(9) Quinn remembered visiting Nantucket with his wife long ago, in her first month of pregnancy, when his son was no more than a tiny almond in her belly. (NYT 51)

Kvin se setio kako je jednom davno posetio Nantaket sa svojom ženom, kada je bila u prvom mesecu trudnoće, kada njegov sin nije bio ništa više do malecni badem u njenom stomaku. (NJT 50)

1.5.2.4. Преференцијално-емотивни глаголи

Ова група глагола се састоји од лексема које означавају склоности и емоционална стања која конкретни или уопштени агенс (најчешће у пасивној конструкцији) испољава у односу на допунску структуру. У највећем броју

случајева одликују се одсуством вољног фактора којим се утиче на глаголску радњу, пошто се ради о стањима које се не могу свесно контролисати. Допунски садржај се доживљава као нешто што има трајни карактер, као у случајевима изражавања карактерних особина:

- (10) He liked to enjoy every echo of his words. (CC 141)
Voleo je da uživa u odjeku svojih reči. (KR 137)

Ипак, у неким случајевима преовладава модална компонента у виду утиска, везујући предикацију за појединачну доживљајну инстанцу:

- (11) Much as I hate to do you a favour, my curiosity ... (CP 144)
 Koliko god da mi je mrsko da bilo šta učinim za tebe, radoznalost je... (ZM 160)

1.5.2.5. Искуствено-дезидеративни глаголи

Ова класа обухвата глаголе код којих се, с једне стране, јавља вољни моменат усмерен ка остваривању допунског садржаја, или, с друге стране, спољашњи догађај који има утицај на субјекат реченице. Иако на први поглед укључују супротне значењске одлике, јер код искуствених глагола значењски садржај делује на агенс, док је код дезидеративних глагола агенс тај који вољним моментом радњу иницира, ове две поткласе су груписане заједно пошто се у оба случаја агенс посебно истиче. Самим тим се и тематизује, било као активни или пасивни учесник у предикативном догађају. Овакве конструкције су врло подложне пасивизацији, те су неки глаголи забележени само у пасивној форми (нпр. (be) ACCUSTOMED to; (be) PRESSURED into,):

- (12) For they were accustomed to hearing the authorities, the Pharisees, men with power, use sweet-sounding promises to conceal wiles, threats, and extortions, ... (SM 11)
 Jer puk se već bio privikao na činjenicu da moćnici, vlasti i fariseji prikrivaju slatkorečivošću i obećanjima obmane, pretnje i globe. (SČ 33)

Типични представници ове класе управних глагола јесу TRY и WANT, код којих се учешће субјекта у догађајној инстанци посматра било као експериментални покушај (примери (13) и (14)) или волунтативно ангажовање (примери (15) и (16)):

- (13) Next, he tried propping the notebook on his right arm several inches above

his elbow and supporting the back of the notebook with his left palm. (NYT 62)

Sledeće, pokušao je da je postavi ispod podlaktice desne ruke, nekoliko centimetara od lakta, a da je pridržava levim dlanom. (NJT 60)

- (14) She tried to climb under the wooden superstructure of the baffle to recover the note, but Mangon restrained her and quickly scribbled another message. (FDS 72)

Покушала је да се увуче испод дрвене носеће структуре плоче да би дограбила цедуљу, али Мангон ју је задржао и брзо нашкрабао нову поруку. (ČS 100)

- (15) A part of him had died, he told his friends, and he did not want it coming back to haunt him. (NYT 4)

Jedan deo njega je umro, kazao je prijateljima, i nije želeo da mu se vrati i da ga progoni. (NJT 10)

- (16) There was nowhere he wanted to go, nothing to think about, no one waiting. (CO 77)

Nije želeo nikuda da krene, nije imao o čemu da razmišlja, niko ga nije čekaо. (KO 160)

1.5.2.6. Каузално-егзистенцијални глаголи

За разлику од претходне класе, код каузално-егзистенцијалних глагола фокус значењског садржаја јесте на догађајној компоненти управног дела предиката. Догађај се може остваривати као појавна реализација глаголског садржаја (енг. *occurrence*, пример (17)), као прелазак из једног стања у друго (пример (18)), или у виду узрочно-последичног односа између управне и допунске структуре (пример (19)):

- (17) He happened to glance at his watch. (CO 89)

Slučajno je pogledao na sat. (KO 179)

- (18) They have trapped Blue into doing nothing, into being so inactive as to reduce his life to almost no life at all. (NYT 166)

Zarobili su Blua tako da ne radi ništa, i da je do te mere neaktivan da je svoj život sveo na nešto što gotovo uopšte i nije život. (NJT 153)

- (19) Maybe one that allows you to rise from that grave one day? (CC 150)

Možda ona koja ti omogućava da jednog dana ustaneš iz tog groba? (KR 146)

Известан број глагола из ове класе припада декомпонованим конструкцијама и карактерише се десемантизованим садржајем, нарочито са глаголима HAVE, BE и GET:

- (20) Quinn had trouble finding a seat. (NYT 52)
 Kvin je imao muke da nađe mesto. (NJT 51)
- (21) In the circumstances, there seemed to be no point in upsetting you by saying anything about the episode, and it began to sink into oblivion. (CP 143)
 S obzirom na takve okolnosti, činilo se da nema razloga da te uznemiravam govoreći ti bilo šta o toj epizodi, koja je i inače polako tonula u zaborav. (ZM 159)
- (22) It meant something to Anthony. This was clear, getting the sides to match. (CO 73)
 Entoniju je to nešto značilo. Očito jeste, to izjednačavanje dveju strana. (KO 51)

1.5.2.7. Демонстративно-перформативни глаголи

У ову класу су сврстани они глаголи који као заједничку значењску компоненту имају манифестну вербалну или физичку активност, понекад праћену намером да се нешто постигне, односно да се језичким садржајем делује:

- (23) The fact that there was now a purpose to his being Paul Auster — a purpose that was becoming more and more important to him — served as a kind of moral justification for the charade and absolved him of having to defend his lie. (NYT 51)
 Činjenica da je to što je bio Pol Oster imalo svrhu – svrhu koja mu je sve više i više postajala važna – služila je kao neka vrsta moralnog opravdanja za ludiranje i razrešavala ga obaveze da brani sopstvenu laž. (NJT 50)
- (24) but the governors declined to give an immediate answer to the students' demands. (CP 156)
 ... ali su članovi odbora odbili da se odmah izjasne o zahtevima studenata. (ZM 173)

У оквиру ове класе сврстали смо и глаголе вербалне комуникације, којима се преноси сопствени или туђи језички садржај:

- (25) You speak of being free. (CO 52)
Pričaš kako se osećaš slobodnim. (KO 79)

(26) We always talk about trying to get inside a writer to understand his work better. (NYT 172)

Stalno se priča o tome kako treba ući u ličnost pisca da bi se bolje shvatilo njegovo delo. (NJT 157)

(27) He was said to be quick-witted and an excellent orator, especially when addressing disciples and followers or the crowds that flocked to hear him. (SM 4)

Био је, кажу, жива духа и одличан говорник, поготову када је говорио својим ученицима и следбеницима или пред окупљеном масом, „Тада су му очи сијале као звезде“, каже један од његових ученика. (SČ 30)

Табела 1.1: СЕМАНТИЧКЕ КЛАСЕ УПРАВНИХ ГЛАГОЛА ЗАБЕЛЕЖЕНИХ СА НЕФИНИТНОМ ДОПУНОМ

СЕМАНТИЧКА КЛАСА ГЛАГОЛА	ГЛАГОЛИ СА ИНФИНИТИВНОМ ДОПУНОМ	ГЛАГОЛИ СА ГЕРУНДИЈУМСКО- ПАРТИЦИПСКОМ ДОПУНОМ
ФАЗНИ	<i>begin</i> , ⁵² <i>cease</i> , <i>continue</i> , <i>start</i> .	<i>begin</i> , <i>continue</i> , <i>end up</i> , <i>finish</i> , <i>give up</i> , <i>go on</i> , <i>keep</i> , <i>persist</i> , <i>quit</i> , <i>recommence</i> , <i>remain</i> , <i>resume</i> , <i>set about</i> , <i>start</i> , <i>stop</i> , <i>wind up</i> .
ГЛАГОЛИ ПЕРЦЕПЦИЈЕ	<i>appear</i> , <i>feel</i> , <i>look</i> , <i>see</i> , <i>seem</i> , <i>watch</i> .	<i>catch</i> , <i>feel</i> , <i>hear</i> , <i>listen</i> , <i>notice</i> , <i>observe</i> , <i>see</i> , <i>sense</i> , <i>smell</i> , <i>spot</i> , <i>watch</i> .
КОГНИТИВНИ	<i>believe</i> , <i>forget</i> , <i>know</i> , <i>learn</i> , <i>mean</i> , <i>presume</i> , <i>remember</i> , <i>think</i> .	<i>believe</i> in, <i>conceive of</i> , <i>concentrate on</i> , <i>contemplate</i> , <i>dream of</i> , <i>forget</i> about, <i>imagine</i> , <i>mean</i> , <i>picture</i> , <i>recall</i> , <i>remember</i> , <i>think of</i> .
ПРЕФЕРЕНЦИЈАЛНО- ЕМОТИВНИ	<i>aim</i> , <i>bother</i> , <i>care</i> , <i>choose</i> , <i>consider</i> , <i>dare</i> , <i>decide</i> , <i>deserve</i> , <i>design</i> , <i>elect</i> , <i>expect</i> , <i>hate</i> , <i>hesitate</i> , <i>hope</i> , <i>like</i> , <i>long</i> , <i>love</i> , <i>prefer</i> , <i>require</i> , <i>surprise</i> , <i>tempt</i> , <i>thrill</i> .	<i>concern with</i> , <i>consider</i> , <i>contend with</i> , <i>dislike for</i> , <i>enjoy</i> , <i>face</i> , <i>(be) frightened of</i> , <i>hate</i> for, <i>(cannot) help</i> , <i>(be) interested in</i> , <i>like</i> , <i>love</i> , <i>mind</i> , <i>miss(=long for)</i> , <i>prefer (to)</i> , <i>regret</i> , <i>rejoice in</i> , <i>resent for</i> , <i>(be) satisfied with</i> , <i>(cannot) stand</i> .
ИСКУСТВЕНО- ДЕЗИДЕРАТИВНИ	<i>afford</i> , <i>attempt</i> , <i>fight</i> , <i>intend</i> , <i>leave</i> , <i>pay</i> , <i>plan</i> , <i>prepare</i> , <i>strain</i> , <i>strive</i> , <i>struggle</i> , <i>suffer</i> , <i>suit</i> , <i>teach</i> , <i>try</i> , <i>used to</i> , <i>vote</i> , <i>wait</i> , <i>want</i> , <i>wish</i> .	<i>(be) accustomed to</i> , <i>discover</i> , <i>disappear without</i> , <i>encounter</i> , <i>evade</i> , <i>experience</i> , <i>find</i> , <i>follow</i> , <i>go about/around/back/into/past</i> , <i>involve</i> , <i>leave</i> , <i>lie</i> , <i>postpone</i> , <i>(be) preoccupied with</i> , <i>(be) pressured into</i> , <i>set</i> , <i>try</i> , <i>(be) used to</i> , <i>want</i> .
КАУЗАЛНО- ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛНИ	<i>allow</i> , <i>be</i> , <i>bear</i> , <i>cause</i> , <i>come</i> , <i>determine</i> , <i>do</i> , <i>drive</i> , <i>establish</i> , <i>fail</i> , <i>find</i> , <i>force</i> , <i>get</i> , <i>give</i> , <i>go</i> , <i>happen</i> , <i>hasten</i> , <i>have</i> , <i>help</i> , <i>lead</i> , <i>make</i> , <i>manage</i> , <i>move on</i> , <i>need</i> , <i>occur</i> , <i>predestine</i> , <i>program</i> , <i>prompt</i> , <i>prove</i> , <i>rush</i> , <i>send</i> , <i>set</i> , <i>set out</i> , <i>suppose</i> , <i>take</i> , <i>tend</i> , <i>turn out</i> , <i>use</i> .	<i>(be) based on</i> , <i>boil down to</i> , <i>border on</i> , <i>cause</i> , <i>come</i> , <i>(be) connected to</i> , <i>(be) done</i> , <i>entail</i> , <i>have</i> , <i>knock out</i> , <i>need</i> , <i>practice</i> , <i>put in</i> , <i>send</i> , <i>spend</i> , <i>train into</i> , <i>trap into</i> , <i>turn into</i> .
ДЕМОНСТРАТИВНО- ПЕРФОРМАТИВНИ	<i>advise</i> , <i>assign</i> , <i>ask</i> , <i>claim</i> , <i>decline</i> , <i>forbid</i> , <i>grant</i> , <i>hire</i> , <i>indicate</i> , <i>instruct</i> , <i>invite</i> , <i>offer</i> , <i>order</i> , <i>persuade</i> , <i>pretend</i> , <i>proclaim</i> , <i>propose</i> , <i>refuse</i> , <i>say</i> , <i>tell</i> , <i>turn</i> , <i>vow</i> , <i>warn</i> .	<i>absolve</i> , <i>aim at</i> , <i>apply to</i> , <i>avoid</i> , <i>back off from</i> , <i>blackmail into</i> , <i>defend</i> , <i>defy</i> , <i>delay</i> , <i>describe</i> , <i>direct at</i> , <i>propose</i> , <i>reach for</i> , <i>speak of</i> , <i>talk about</i> .

⁵² Глаголи обележени **масним словима** заступљени су у обе групе глагола.

1.6. ПРЕГЛЕД РАНИЈИХ ИСТРАЖИВАЊА

Проблематика нефинитних комплемената заузима значајно место у савременим језичким истраживањима. Многе лингвистичке школе мишљења, а посебно оне које у центар својих истраживања стављају синтаксичка разматрања, посвећују нарочиту пажњу овој тематици. На основу консултоване литературе, можемо закључити да су питања нефинитне комплементације у различитој мери разматрана у зависности од перспективе истраживања. Испитивања су вршена унутар појединачних језика који су предмет наше анализе, а у мањем обиму и у контрастивним оквирима. Сходно томе, преглед ранијих разматрања нефинитне глаголске комплементације сагледали смо кроз три плана: плана појединачних језика (одељци §1.6.1 и §1.6.2) и плана контрастивних изучавања (одељак §1.6.3).

1.6.1. Проблематика глаголске комплементације у србистичкој литератури

Како парадигма нефинитних комплемената у српском језику није разуђена као у енглеском (у српском комплементски статус има само инфинитив), а уз то су облици инваријантни, то је и њихово разматрање као засебне категорије сразмерно скромније у српском језику него у енглеском језику. Домен где су питања нефинитне комплементације имала ширу обраду јесу она у којима је допунски инфинитив разматран у поређењу са његовим функционалним финитним панданом у виду ДА+Презент клаузе, најчешће унутар синтаксичких и дијалектолошких, али и стилистичких испитивања.⁵³

Иако су питања везана за инфинитивне допуне у српском језику разматрана у оквиру традиционалнијих језичких приступа (нпр. Кравар 1953), значајнији истраживачки замах се уочава тек у другој половини двадесетог века. Пружајући детаљно објашњење места инфинитива у систему српског језика, академик Милка Ивић је у свом утицајном раду *Проблематика српскохрватског инфинитива* (1972) пружила изванредан допринос осветљавања ове језичке појаве. Ауторка

⁵³ Међу новијим разматрањима налази се и рад Јелене Јовановић (2012), оријентисан ка стилским аспектима употребе ова два допунска облика.

диференцира инфинитиве према реченичним улогама, а допунском инфинитиву посвећује највећу пажњу. Ивићева примећује да је такав инфинитив „у ствари, граматичко средство које служи кондензовању реченице“, као и да „[г]лавна разлика између (зависне) реченице и њене (контекстом условљене) варијанте – инфинитива лежи у томе што реченица редовно директно обавештава о вршиоцу именоване радње“ (1972: 119). Изложивши основну селекционе принципе инфинитива и ДА клаузе са тзв. *немобилним презентом*,⁵⁴ она даље напомиње да се као допуна може јавити и глаголска именица, али да се избором неклаузалне допуне врши својеврсно осиромашење саопштења. Самим тим, хијерархијски се ствара распон од информацијско најсадржајније структуре (ДА₁+През клауза), преко по информативности средишње позиције (инфинитив) до комуникативно најсиромашније јединице (глаголске именице) (1972: 120). Наведене карактеристике Ивићевој потом служе као основ за даља разматрања везана за дистрибутивне особености комплементских типова и употребне аспекте са појединачним глаголским класама, уз елаборацију случајева где избор ДА₁+През или инфинитива води ка разлици у значењу. Додатна запажања везана за однос између инфинитивне допуне и клаузе ДА₁+През изнесена су у такође значајном раду *О употреби глаголских времена у зависној реченици: презент у реченици с везником ДА* (1970). Ауторка веома проницљиво запажа да је ‘немобилни’ презент заправо „најнеутралнија (немаркирана) форма личног глаголског облика који својим присуством обележава да у датом предикатском облику изостаје феномен овремењавања“ (1970: 45), што је поставка на коју се ослања и елаборација ДА₁+През клаузе у овоме раду. Битну дистинкцију прави и између два значењска типа комуникативних глагола који се комбинују са ДА-клаузом: референцијалних, који „без изузетка, ступају у комбинацију са допунама у којима је презент мобилног карактера“ и глагола са модалном значењском компонентом уз које се пак „никада не остварује у допуни мобилан презент“ (1970: 47). Својим запажањима Милка Ивић је успоставила савремен основ за диференцијално разматрање

⁵⁴ Овакву клаузу у нашем раду означавамо скраћено ДА₁+През (в. одељак §2.1.2)

најзаступљенијих допунских конструкција у српском језику, укључујући и нефинитне типове.

У *Граматници српског језика за странце* Павице Мразовић и Зоре Вукадиновић (2009) дат је исцрпан преглед глагола и њихових допуна, праћен запажањима о њиховој класификацији, дистрибуцији и значењским аспектима. Књига се позива на принципе везане за *депенденцијалну граматику*, која, по речима ауторки почива на начелу: „ако – онда“, односно „ако се јави одређени елемент, онда – мора, може или не сме да се јави други елемент“ (2009: 34). Овде се ради о принципу зависности синтаксичких елемената у односу на управну реч, која се на нивоу клаузе по правилу своди на глагол и јединице који директно или индиректно од њега зависе. Отуд је и јасно да овакав лингвистички приступ ставља посебан акценат на глаголску фразу у целини, што се одражава и на обим презентације коју вербали имају у овој граматници. Једна од битнијих дистинкција која се у овој граматници српског језика помиње јесте разлика између модалних и модалитетних глагола. Наиме, ауторке сматрају да обе класе глагола могу комбиновати са инфинитивима или ДА+Презент клаузом, али да модални глаголи ступају у чвршћу везу са допуном него модалитетни (који су тиме ближи самосталним глаголима), на основу критеријума рестриктивније дистрибуције реченичних додатака унутар допунске клаузе (2009: 113). Врло битну дистинкцију праве и између глаголске категорије аспекта и акционалности. Како наводе, „[з]а разлику од акционалности [...], која је факултативна лексичка категорија и која служи за модификовање, прецизирање значења глагола, аспект је **обавезна** граматичка категорија“ (2009: 81). Посматрањем аспекта као чисто граматичке, а акционалности као чисто лексичке категорије, ауторке настоје указати да аспект има искључиво структурни, системски карактер, док акционалност припада домену семантичке варијантности⁵⁵ самих лексема.⁵⁶

⁵⁵ У граматници се наводе чак 24 акционалне класе (Мразовић и Вукадиновић 2009: 78–80) .

⁵⁶ Међутим, истраживање спроведено у овоме раду упућује да постоји веза између категорија које ауторке подводе под акционалност (нпр. глаголска фаза) и аспекта (в. §3.2.2.1 и §4.2.2.1). За опсежну расправу о језичкој природи српског аспекта видети Грицкат (1966/67).

Тема комплементације у српском језику разрађује се и у бројним радовима Владиславе Ружић (Петровић). У њима се дају савремени увиди везани за класификацију, одређење и општи типолошки карактер допунске клаузе у српском језику (Петровић 2004; Ружић 2005, 2006, 2007, 2010; Ружић и Бошњакловић 2005). И поред тога што се ауторка примарно бави финитним клаузама, морамо поменути њен допринос србистичким погледима на допунске структуре, будући да су и финитне клаузе као преводне реализације енглеских нефинитних облика предмет нашег разматрања. Нарочито је значајна исцрпна дводелна студија *Допунске реченице у савременом српском језику* (Ружић 2006а; 2006б) у којој је пружен до сада најпотпунији опис допунских структура у српском језику. Највећи део студије је посвећен тзв. ДА+Презент клаузи, али другим клаузама са допунским статусом (КАКО/ШТО/ДОК-клаузама и сл.) Изразито минуциозном анализом, ауторка успоставља критеријуме за разликовање допунских од одредбених конструкција, пружа типолошку карактеризацију комплементских клауза и кроз савремени приступ илуструје употребне реализације комплементских структура. Инфинитивне допунске структуре разматра унутар испитивања везаних за финитне клаузе те, следећи принципе Милке Ивић, упућује се на селекционе и разликовне чиниоце између нефинитне и финитне комплементне структуре.

1.6.2. Проблематика нефинитне комплементације у англистичкој литератури

За нефинитну комплементацију у енглеском језику се са пуним правом може рећи да представља неисцрпан извор истраживачких изазова. Разлог за ово лежи у чињеници да наизглед једноставни синтаксички склопови испољавају изузетно разнолико синтаксичко понашање. Самим тим је интересовање за ову проблематику велико, те практично нема истакнутијег лингвистичког приступа који ју је заобишао. Многобројна општеграматичка литература углавном се усмерава на појединачне употребне аспекте допуна, док се специјализоване монографије баве теоријским основама на којима нефинитне допуне почивају. Приступи проблематици знатно варирају, те ће за потребе овог рада бити поменуте оне публикације на које смо се посебно позивали. Овима се не, наравно, не умањује

значај осталих истакнутих доприноса теоријским разматрањима нефинитних структура (в. Бошковић 1997; Вјежбицка 1988; Руданко 1996; Фанего 1997) већ само, зарад економичности излагања, пажњу усмеравамо ка студијама којима смо у нашем контрастивном приступу посветили додатну пажњу.

Оно што се одмах може приметити у разматрањима везаним за англистичку литературу јесте да су махом везана за питања избора једног од два канонична експонента глаголске комплементације – допунског инфинитива или герунда. Разлози за усмереност ка селекционим критеријумима могу се тражити на пољу разноврсности комбинаторних могућности испољених између управних и допунских структура, али и на пољу великих употребних преклапања између два, наизглед конкурентна облика. Бројним анализама покушано је да се на основу граматичко-значењских особина нефинитних облика пружи објашњење за одабир једне или друге могућности, али су категоријална објашњења којима би се селекциони критеријуми објаснили углавном парцијалног карактера. Прикази комбиновања управних и нефинитних допунских структура заснивају се на аналитичким приступима који се крећу од крајње структурно-формалистичких (Бошковић 1996; 1997) до суштински семантичких (Вјежбицка 1988). У већини консултованих публикација нефинитна комплементација се разматра на синхронијском плану, мада има настојања да се савремени комбинаторни обрасци осветле кроз дијахрону призму (Де Смет 2010; Фанего 1997). Наведени радови представљају увид у само неке од углова из којих је приступано нефинитним допунама. Како смо напоменули, из мноштва публикација консултованих у нашем истраживању, кључне ћемо размотрити у наредним редовима, док за остале приступе читаоца упућујемо на списак литературе наведене у библиографском прегледу.

1.6.2.1. Разматрања нефинитне комплементације у традиционалним граматичким приручницима енглеског језика

Иако је нефинитна комплементација најподробније обрађена у савременим студијама, инфинитиви и герунди/партиципи такође су били предмет интересовања код граматичара који припадају класичним лингвистичким приступима. Оно што

све њих карактерише јесу покушаји доследног функционалног разграничења између категорија инфинитива, герунда и партиципа, као и разматрања која се обављају искључиво на површинском нивоу језичког израза. Ото Јесперсен, један од најистакнутијих лингвиста и изучавалаца енглеског језика свога времена, бавио се енглеским нефинитним облицима како у оквирима својих синхронијских граматичких описа енглеског (Јесперсен 1933), тако и у дијахронијским разматрањима (Јесперсен 2010). У својим излагањима, он даје опсежан преглед структурних карактеристика ‘вербида’ (како заједнички назива инфинитиве и партиципе) у енглеском језику, али и у односу и на друге језике (Јесперсен 1924: 189), указујући тиме на паралеле које се могу искористити у контрастивном смилсу. И поред тога што припада лингвистима старијег датума, Јесперсен пружа описе нефинитних структура који су по многоме сагласни са савременим лингвистичким приступима.⁵⁷ Поред Јесперсена, још један од значајних проучавалаца енглеског језика који је почетком двадесетог века истраживао проблематику нефинитних облика јесте Хендрик Паутсма. У својој књизи *The infinitive, the gerund and the participles of the English verb*, Паутсма веома разноврсним примерима илуструје употребе нефинитних облика у енглеском језику, наводећи притом примере који припадају раним фазама савременог енглеског језика, а који се данас могу сматрати застарелим. Иако веома богато илустрацијама појединачних употребних реализација, ова публикација не подразумева било какву класификацију разматраних облика. Значај наведеног дела лежи најпре у исцрпној покривености грађе, а генерализације се могу накнадно извући само на основу свеобухватног прегледа приложених примера.

Новије граматике у оквиру традиционалних језичких приступа пружају нешто савременији увид у понашање нефинитних облика, али се методолошки и даље ослањају на поменута класична граматичка разматрања. Популарније школске граматике, попут Екерслија и Екерслија (1960) и Томсона и Мартинеа (1986), такође третирају герунд и садашњи партицип као засебне граматичке категорије,

⁵⁷ Нпр. Јесперсен говори о неадекватности традиционалног именовања ‘садашњег/прошлог’ партиципа и за ове појмове користи неутралне термине *први* (енг. *first*), односно *други* (енг. *second*) партицип (Јесперсен 1933: 97).

које се разликују превасходно према свом дистрибутивно-функционалном потенцијалу. Будући да су педагошки оријентисане, ове граматике пружају поједностављени осврт на нефинитне комплементе. Оне највећу пажњу посвећују таксативном навођењу управних глагола који се могу комбиновати са једним или другим типом нефинитног комплемента у сврху механичког савладавања појединачних комплементских образаца. Притом се уз преглед основних творбених и употребних образаца може уочити и извесна прескриптивна димензија излагања (нпр. стилска запажања везана за тзв. ‘раздвојени’ (енг. *split*) инфинитив или проблем некорелативног партиципа (енг. *dangling/misrelated participle*)).

1.6.2.2. Проблематика нефинитне комплементације у савременим граматичким приручницима енглеског језика

Најцеловитија разматрања нефинитних структура усклађена са савременим лингвистичким поставкама могу се наћи у новијим референтним капиталним граматикама енглеског језика. У литератури се, као и у овом раду, најчешће цитирају три публикације које на различитим основама дају веома исцрпне приказе комплементских структура, укључујући и оне са нефинитним статусом. Као најцитиранија фигурира граматика Рендолфа Кверка, Сиднија Гринбаума, Џефрија Лича и Јана Свартвика: *A comprehensive grammar of the English language* (Кверк и др. 1985, у овом одељку скраћено: *CGEL*). Често проглашавана за један од најкомплетнијих приказа структуре енглеског језика, она своју репутацију заснива на укључивању савремених језичких сазнања и прикупљања података за граматичку анализу, али и искључивању прескриптивне димензије излагања. Такође, она се не позива на посебан лингвистички правац у разматрању граматичких појава већ се ослања на дескриптивни вид презентације грађе. Разматрање нефинитних структура у њој има значајно место. Главни допринос нашем истраживању огледа се у томе што се нефинитна конструкција посматра као клауза, која може имати све реченичне функције (номиналну, адјективалну и адвербијалну) као и експонент категоријалне класе коју представља. Притом се износи гледиште да синтаксички статус нефинитног комплемента није увек једнозначан, те да је пре свега градацијске природе. Примећују да се са једне стране скале налазе фиксни и потпуно обавезни комплементи који функционишу као

прави објекти прелазних глагола, на другој страни се налазе адјунктне адвербијалне нефинитне клаузе, које имају опциони статус и већу дистрибутивну флексибилношћу.

Особеност треће граматике, *Longman Grammar of Spoken and Written English*, осмишљене под уредничким вођством Дагласа Бајбера (Бајбер и др. 1999, овде скраћено: *LGSWE*) јесте да представља једну од првих обимнијих дескриптивних граматика чија се разматрања заснивају на квантитативној интерпретацији корпуса енглеског језика. Језичке појаве се тумаче уз увођење статистичког метода, при чему се сваки закључак приказује кроз употребну учесталост анализираних језичких појава у одговарајућем језичком медијуму и регистру у којој је појава забележена. Овакав приказ даје веома добар увид у статистичке параметре везане за нефинитне допуне, као и дистрибуциону позиционираност унутар појединачних регистара. Иако не пружа посебну разраду синтаксичких и семантичких односа у које нефинитни комплементи ступају, *LGSWE* може послужити као добар референтни извор за увид у статистичке податке везане за конструкције истраживане у нашем раду.

Граматика која је по обиму и тематском опсегу трабало да замени *CGEL* јесте *The Cambridge grammar of the English language*, у редакцији Роднија Хадлстона и Џефрија Палама (Хадлстон и Пулам 2002, овде скраћено: *CaGEL*).⁵⁸ За разлику од *CGEL*, која тежи да пружи теоријско неутралнији приказ структуре енглеског, основно усмерење *CaGEL* везује се за генеративни приступ, односно за поставке граматике фразне структуре (енг. *phrase structure grammar*). Ослањање на наведени језички приступ резултирало је тиме да се објашњавању приступа уз додатну елаборацију оних појава код којих површинска реализација умногоме не одражава њихову структурну и семантичку устројеност, што је нарочито погодно за третман нефинитних племена. Аутори *CaGEL* све глаголе који прихватају нефинитне облике сврставају међу *катенативне* конструкције, при чему у ову групу убрајају

⁵⁸ Поред наведених аутора, ангажовање на изради ове граматике подразумевало је и учешће још тринаест еминентних аутора-сарадника, што само по себи указује на ширину обухвата разматраних граматичких тема.

и помоћне глаголе. Инфинитивни индикатор *to* виде као субординтор, док се саме допуне катенативним глаголима не посматрају као објекти прелазних глагола већ као засебни случајеви комплементације, са сопственим структурним особеностима. Извесна терминолошка забуна може проистећи из тога што *CaGEL* користи одређен број термина потеклих у оквирима генеративне лингвистике, али без њиховог устаљеног значења. На пример, израз *raising* (срп. *подизање*) се користи за случајеве када се синтаксички конституент измешта на хијерархијски виши ниво, али се, за разлику од већине генеративних приступа, експлицитно не објашњава шта се заправо где ‘подиже’, па се стиче утисак да је овај феномен општег типа и да га користе доста слободније него у другим студијама. Додатно одступање у односу на многе друге референтне граматике представља и гледиште да категорија перфекативности испољава карактеристике глаголског времена, а не аспекта, чиме и нефинитни облици бивају формално обележени у смислу глаголског времена. Ипак, посебне елаборативне секције у оквиру одељака за нефинитне структуре *CaGEL*-а јесу добар извор додатних информација заснованих на новијим граматичким приступима, а које се не могу наћи у публикацијама сличног типа.

1.6.2.3. Монографске студије посвећене нефинитној комплементацији у енглеском језику

Осим многобројних радова на енглеском језику који се баве нефинитним комплементима, неколико савремених монографских публикација посвећених искључиво овој тематици нашле су своје посебно место у литератури консултованој током припреме овог рада, те ће бити поменуте у даљем тексту. Једна представља књигу објављену на основу материјала презентованог у виду докторске дисертације (Еган 2008), док се друге две заснивају на разрадама посебних истраживачких подухвата самих аутора (Дафли 1992, 2006; Мејер 1990).

1.6.2.3.1. Патрик Дафли

Поред бројних чланака посвећених нефинитним комплементима у енглеском језику, темељна разрада нефинитних комплемената приказана је и у два монографијама Патрика Дафлија: *The English Infinitive* (1992) и *The English Gerund-*

participle: A Comparison with the Infinitive (2006). Како се по насловима може видети, свака од књига представља анализу проблематике везане за основне типове нефинитне комплементације, одн. инфинитиве и герунд-партиципске.

У књизи посвећеној инфинитивима, Дафли наводи преглед ранијих приступа нефинитним комплементима и исказује своје противљење приступима у којима граматичке особености језичких појава могу посматрати само на основу формалних критеријума, указујући на неопходност значењске компоненте при утврђивању граматичких карактеристика анализираних структура. Користећи претежно семантички приступ примењен на корпусној грађи, бави се ‘bare’ и ‘to’ инфинитивима, при чему примећује да ова два облика понаособ своја основна значења изражавају према композиционалном принципу. Основна премиса коју заступа јесте да инфинитивни индикатор ‘to’ заправо представља предлошки елемент којим се кодира усмереност ка нечему што предстоји, односно „the possibility of a movement from a point in time conceived as a before-position to another point in time which marks the end-point of the movement and which represents an after-position with respect to the first“ (Дафли 1992: 16).

Разматрање енглеског герунд-партиципа своју разраду добија у другопоменутој књизи, где Дафли опсежно разматра значењске особине поменуте конструкције. Књига заправо представља скуп раније објављених и делимично модификованих радова на дату тематику. Између осталог, он указује на проблеме везане за покушаје да се герунд-партицип опише користећи традиционалне глаголске категорије времена и аспекта (Дафли 2006: 3). Настојећи да подробно прикаже улоге које овај облик може имати у реченици као адјективал (као партицип), одн. номинал (као герунд), Дафли се осврће и на проблем синтаксичке ‘контроле’ коју субјекти управних структура остварују са нефинитним облицима са неизраженим субјектом. Само разматрање се не задржава искључиво на герунд-партиципима већ се пружа и увид у карактеристике основних облика инфинитива, који се потом стављају у упоредни контекст са герунд-партиципима у позицијама допуна глаголима. Дафли овде поново истиче да *to*-инфинитив указује на дирекционо значење, док герунд-партицип обележава глаголски садржај којим се кодира ‘унутрашњи’ семантички догађај (енг. *interiority*), који сам по себи не носи

темпоралне конотације већ их поприма у садејству са осталим елементима сложеног предиката.

1.6.2.3.2. Кристијан Мејер

Проблематика инфинитивалне допунске конструкције разматрана је и у монографији *Infinitival complement clauses in English* Кристијана Мејера (1990). Смештена у оквиру функционалне лингвистике (према теоријским поставкама које је представио Талми Живон), аутор спроводи анализу инфинитивних допунских структура на примерима преузетим из опсежног корпуса *Survey of English Usage*. Управо је корпусна усмереност истраживања оно што Мејер истиче као централно место свог аналитичког приступа. Он наводи да постоји изразита потреба да свака анализа језичких појава мора почивати на конкретно реализованим примерима, при чему прави радикални отклон у односу на генеративне језичке приступе, који се при аналитичким илустрацијама најчешће ослањају не вештачке реченичне конструкте. Уз то, он подвлачи важност градацијске природе нефинитних комплемената (што, према нашем мишљењу, представља и најистакнутији допринос ове публикације)⁵⁹ и истиче уверење да „синтаксичка структура једног језика није представљена ваљано дефинисаним аутономним формализмом већ је делимично одређена и уско повезана са семантичким и прагматичким чиниоцима“.⁶⁰ Одрицањем постојања аутономног синтаксичког апарата, Мејер успоставља сопствени оквир за испитивање предметних структура, где се граматички и значењски аспекти напоредо укључују у елаборацију корпусних налаза. Мејер разматрања усмерава мање ка граматичкој анализи, а више ка дискурсним функцијама инфинитивних допуна, укључујући и њихову стилску димензију. Осим глаголских, Мејер разматра и адјективалне и номиналне инфинитивне допуне, у покушају да пружи заокружену слику реализација допунских инфинитива. Герунд-партиципе спорадично разматра, одн. само у

⁵⁹ Методолошки, Мејер се највише ослања на аналитичке принципе изнесене у Кверк и др. (1985).

⁶⁰ “[...] the syntactic structure of a language is not a well-defined autonomous formalism but closely interrelated with and partly determined by semantic and pragmatic factors” (Mejer 1990: 3)

случајевима када је потребно извршити поређење између њих и инфинитива, али се може рећи да врло детаљном разрадом синтаксичко-семантичких особености појединачних глагола у комбинацији са инфинитивним облицима ова монографија пружа значајан допринос општим питањима нефинитне глаголске комплементације.

1.6.2.3.3. Томас Еган

Наредна монографија вредна пажње заснована је на ауторовој докторској дисертацији. Ради се о делу Томаса Егана под насловом *Non-finite complementation: A usage-based study of infinitive and -ing clauses in English* (Еган 2008). Аутор поднасловом указује се на карактер студије, која своју аналитичку грађу црпи из огромног корпуса (*British National Corpus*), при чему се анализи према когнитивно-лингвистичком моделу подвргавају оба типа нефинитних комплемента: герунд-партиципи и инфинитиви. После веома исцрпног унакрсног прегледа ранијих истраживања, аутор се посвећује елаборацији 310 забележених управних глагола и њиховим допунама. Испитивање заснива на двама карактеристикама сложених предиката: а) кореферентности субјеката управне и допунске структуре, и б) односа остварених кроз ТАМ обележја (одн. *Tense-Aspect-Modality* (срп: *време-аспект-модалност*)) реализованих унутар сложених предиката. Први структурни класификациони критеријум (а) комбинује са семантичким класама управних глагола, да би затим допунске конструкције по критеријуму б) даље значењски диференцирао према темпоралној димензији коју обележавају: конструкције усмерене уназад (*backward-looking*), истовремене (*same-time*), усмерене унапред (*forward-looking*). Међутим, и поред јасне намере да доследно испоштује исцрпније критеријуме класификације, Еган овиме добија веома шаренолик дијапазон остварених реализација, те њихова елаборација добија донекле замагљен карактер.

Слично Мејеру, Еган комплементе посматра као скаларне категорије, где се као најтипичнији представници (одн. у терминологији когнитивне лингвистике *прототипи*) издвајају централне конструкције које испољавају пун опсег категоријалних обележја везаних за допунске структуре. Поред њих, на градацијској периферији се налазе они облици који испољавају мању зависност у

односу на управну структуру, да би се на крајњем ободу функционалних структура са нефинитним облицима нашли адјункти, као синтаксички најмобилнији и најнеобавезнији реченични елементи.

1.6.3. Ранија разматрања у светлу контрастивних истраживања

1.6.3.1. Српско-хрватско-енглески контрастивни пројекат

Пионирски кораци контрастивних разматрања проблематике нефинитних облика у двама језицима могу се наћи у оквиру првог значајног енглеско-српско(хрватског) контрастивног пројекта на простору бивше Југославије – *The Yugoslav Serbo-Croatian-English Contrastive Project*, којиме је руководио Рудолф Филиповић. Као део две серије публикација (*Studies* и *Reports*), наилазимо на неколико значајних студија које су директно или индиректно повезане са темом која се обрађује у овом раду. Њихов значај је несумњив, тим пре што су многа запажања из ових радова шире разматрана и у овој дисертацији, али се мора имати на уму да тада још увек недовољно разнолик дијапазон методолошких апарата ипак условљава домете спроведених анализа.

Омер Хаџиселимовић (1971) пружа преглед основних нефинитних комплементских реализација са адвербијалном функцијом и анализу заснивана на конструкцијама типа Глагол_(непрелазни) + Предлог + ГП. Установљава да се као основни еквивалент адвербијалној инфинитивној допуни јавља намерна ДА-клауза, док се исти облик може јавити и у резултативној, односно дирекционој функцији (1971: 15). Анализа обухвата и облике који немају адвербијално значење, али их Хаџиселимовић не издваја као засебну граматичку целину већ се анализа врши на основу обличких поклапања нефинитних структура, одн. као главни критеријум за разматрање узима комбинаторни потенцијал управног глагола и нефинитне допуне. Разматра и варијантне облике инфинитива/герунда у енглеском и даје предлоге како ваља превести појединачне примере. Читав рад има дидактички карактер и усмерен је на пружање савета како је могуће превести допунске инфинитиве и герунде. Притом, често упућује на деконтекстуализоване преводне еквиваленте који, мада најчешће адекватни, ипак дају парцијални приказ феномена, а нису

нужно категоријално повезани, те се приказ разматраних појава своди на таксономске примедбе у вези са потенцијалним преводним реализацијама.

Драгиња Перваз (1973) пружа донекле ужи увид у проблематику нефинитних комплемента са експлицираним именским допунским аргументом, тзв. *infinitive+accusative* конструкцијама (срп. *инфинитив са акузативом*). Иако у уводу напомиње да се анализа ограничава само на површинску структуру и да се неће бавити широм анализом, поједини закључци задиру у дубљу проблематику. Наиме, Первазова повезује допунске структуре са пасивизацијом, чиме експлицитно отвара питање синтаксичког статуса нефинитног комплемента. Рад пружа даљи увид у падежне облике субјектоида који се при превођењу могу јавити, представљајући притом случајеве у којима се поједина падежна реализација може очекивати, а у којима не може.

Иако стриктно речено не припадају тематици нефинитне комплементације, ваља поменути и радове Љиљане Бибовић (1973, 1976). Оба рада се баве енглеским нефинитним структурама, али у субјекатској функцији у реченици, те за потребе ове дисертације могу послужити као илустрација других реченичних улога које нефинитне допуне у енглеском имају и њиховим српскохрватским контрастивним паровима.

Док радови у оквиру раних контрастивних истраживања несумњиво имају значајно место за наше истраживање и свакако представљају почетни замах ка целовитијем поредбеном третману нефинитних структура у српском и енглеском, значајнији резултати на контрастивном плану су приказани тек у наредној књизи коју ћемо размотрити – граматички Радмиле Ђорђевић.

1.6.3.2. Радмила Ђорђевић

У својој *Граматички енглеског језика* (1997) Радмила Ђорђевић пружа до сада најобухватнији третман нефинитних облика када се ради о домаћим граматичким приручницима енглеског језика. Заснована на широкој англистичкој литератури и вишегодишњим контрастивним истраживањима енглеског и српског језика, ова граматика осветљава језичке појаве у енглеском језику кроз лингвистички веома разрађено излагање, које је илустровано двојезичним примерима на енглеском и

српском језику. С обзиром на то да је намењена као универзитетски уџбеник, укључује третман граматичке тематике на вишем академском нивоу, чиме се пружа минуциознији увид у граматичке партије које често нису предмет ширег интересовања у оквирима наставе језика. Њена разматрања обухватају и енглеске нефинитне облике, који се обрађени унутар поглавља посвећеном глаголској групи. Поред основног прегледа морфо-синтаксичке структуре нефинитних облика, Ђорђевићева указује и на мање фреквентне облике и разврстава их према композиционим критеријумима. Након приказа формалних реализација и засебних класа нефинитних структура, сваки од њихових типова бива елабориран у контексту синтаксичких улога које заузима, што даље бива пропраћено употребним и значењским факторима. Посебан значај ове граматике јесте тематски стратификована елаборација, те се могу пронаћи вредне информације везане за многоструке приступе феномену нефинитних склопова. Граматика пружа изванредан увид у мање познате аспекте допунских конструкција, ауторитативно упућује на селектовану литературу и даља истраживања, а својим обухватом представља круну досадашњих контрастивних истраживања српског и енглеског језика.

2. ТЕОРИЈСКА РАЗМАТРАЊА

Пошто смо у поглављу 1 изнели методолошко-оперативне поставке истраживања, у другом поглављу ћемо се позабавити темељном елаборацијом теоријских питања која су у директној или индиректној вези са спровођењем нашег истраживања. Теоријска разматрања примарно укључују утврђивање формалне, синтаксичке и значењске природе анализираних језичких појава. Такође, посебну пажњу смо посветили успостављању примарног појмовног апарата коришћеног у истраживању, јер су размимоилажења у значењском одређењу термина који смо у литератури сретали условила потребу за термилошким разграничењима. Практични аспекти оствареног истраживања и специфичности сваког од појединачних типова нефинитне комплементације биће шире разматрани поглављима везаним за инфинитивалне комплементе (поглавље 3), односно герунд-партиципске комплементе (поглавље 4).

2.1. НЕФИНИТНИ ГЛАГОЛСКИ КОМПЛЕМЕНТИ: ОСНОВНЕ ОДЛИКЕ

2.1.1. Формална својства нефинитних облика

Нефинитни облици у енглеском и српском језику представљају глаголске структуре без самосталног реченичног, одн. клаузалиног статуса. Основна разликовна одлика ових конструкција у односу на синтаксички независне глаголске облике везује се за категорију *финитности* (енг. *finiteness; finitude*), или, у нашем случају, одсуство исте. Категорија финитности се у оба језика везује искључиво за класу глагола. Сама по себи не представља појединачно обележје већ скуп неколико глаголских својстава. У складу са својом структуром и типолошким одређењем, језици реализују категорију финитности на различите начине.⁶¹ У случају енглеског и српског језика, обележја финитности се не поклапају, те се међу (не)финитне облике у енглеском језику сврставају глаголске структуре које не морају нужно испољити обележја која се јављају код њихових српских (не)финитних пандана. Иако се у обама језицима основни инвентар глаголских граматичких категорија поклапа (глаголско време, аспект, начин, број, лице, стање, модалност), структурне разлике између два језика условљавају то да се утврђивање финитности заснива на различитим критеријумима. Наиме, енглески и српски језик

⁶¹ Коптјевскаја-Там (1999) описује критеријуме на основу којих се финитност дефинише, али наводи да постоје и језици који не разликују опозицију финитно-нефинитно (1999: 149).

представљају два типолошки различита језика: српски је примарно флективни језик, са разгранатом парадигмом граматичких наставака, док енглески припада аналитичком типу, где је граматичка обележеност глаголског система крајње редукована. У енглеском је флективна парадигма глагола практично сведена на само четири основна облика: глаголску основу (једнаку инфинитиву), облик са наставком {-s} за треће лице једине презенте индикатива, наставак за претерит {-ed₁}, наставак за прошли партицип {-ed₂}⁶² и наставак за герунд/партицип {-ing} (Ђорђевић 1997: 311). Оскудност формалних одлика (одн. недовољан број флективних маркера финитности) проузрокује то да се финитност ређе утврђује на основу флексије, а чешће на основу дистрибуције,⁶³ јер се као кључни чинилац за утврђивање нефинитности узима критеријум синтаксичке независности глаголске структуре, пошто (за разлику од нефинитних) финитни облици могу бити носиоци независних клауза (Ђорђевић 1997: 286; Палмер 1988: 12). С друге стране, српска глаголска фраза може се идентификовати као финитна на основу присуства других глаголских обележја, пре свега обележја граматичког лица⁶⁴ (Мразовић и Вукадиновић 2009: 68; Станојчић и др. 1989: 100). Категорија лица игра веома важну улогу у изражавању финитности у српском језику, будући да се граматичким наставком финитног глаголског облика идентификује конгруентни реченични субјекат, који може, али не мора бити експлициран. Насупрот српском, у енглеском језику финитне структуре увек морају имати експлицирани субјекат, јер се ознака лица системски реализује у

⁶² Наставак за претерит и 'прошли' партицип (одн. партицип пасива) у енглеском језику јесу синкретички облици код тзв. 'правилних' глагола, док се код 'неправилних' глагола граматички статус манифестује кроз више могућих формалних комбинација (најчешће променом основе, уз флективни наставак {-en}, синкретички, итд.)

⁶³ Енглеска глаголска фраза не мора формално да разликује ни једно од горе наведених обележја, јер су чести случајеви синкретичких форми за многе глаголске облике. Тада се финитност утврђује само на основу њиховог дистрибутивног, одн. независног синтаксичког статуса (нпр. *Mr. Vaughn and his son cut_(претерит) the cord two days ago. / I am quite thrilled to see Mr. Vaughn and his son cut_(нефинитни комплемент) the cord / Tomorrow morning, Mr. Vaughn and his son cut_(презент са значењем будућности) the cord.*) Као најизразитије обележје финитности у енглеском наводи се присуство обележја граматичког времена (*tense*), али како илуструје наведени пример, ово не представља поуздан критеријум.

⁶⁴ Отуд је у српском језику поред термина *финитни* у употреби и уобичајенији термин *лични* глаголски облици. У литератури се наводи да се у српском финитност посматра као категорија која, поред осталих граматичких карактеристика (тј. обележја граматичког времена, рода, стања, вида и начина) нужно укључује одлике глаголског лица (Мразовић и Вукадиновић 2009: 68; Станојчић и др. 1989: 100), односно лица и броја (Клајн 2005: 103; Пипер и Клајн 2013: 152). С друге стране, Кверк и др. (1985: 149) сматрају да се у енглеском језику финитнима сматрају глаголски облици који нужно морају подразумевати обележја глаголског времена, лица и броја.

крајње редукованом обиму, одн. само у трећем лицу једнине презента индикатива.⁶⁵ Ова наизглед маргинална особина заправо представља једну од битнијих разлика српског и енглеског језика. Граматичко лице се у енглеском језику не може препознати код нефинитних облика, али се може реконструисати посредно, преко опционо израженог субјекта. Насупрот њима, српски нефинитни облици не могу имати експлициран субјекат (Станојчић и др. 1989: 321), али се он у комплементској структури имплицитно може извести на основу субјекта управне структуре са којим мора бити кореферентан.

Енглески језик разликује три основне нефинитне глаголске форме – инфинитив, герунд-партицип и ‘прошли’ партицип,⁶⁶ док српски језик познаје четири облика – два глаголска прилога (садашњи и прошли) као и два глаголска придева (радни и трпни). Сви поменути облици осим енглеског инфинитива представљају флективно изведене форме. Ипак, и поред формалне обележености, њихова идентификација није увек једноставна. Разлог за ово лежи у чињеници што сви ови глаголски облици остварују многоструке граматичке функције, те могу бити реализовани у свим функцијама које се типично везују за друге врсте садржинских речи: именску (номиналну), придевску (адјективалну) и прилошку (адвербијалну). Поред тога, њихова реченична служба такође одговара наведеним функционалним категоријама, те се могу јавити у улози субјекта, објекта и адјективалног или адвербијалног модификатора управне речи.⁶⁷

Инвентару наведених реченичних функција можемо придодати и додатни члан: синтаксичку функцију *комплемента*.⁶⁸ Иако сам појам комплемента има дугу традицију у англистичким публикацијама (в. Керм 1931), њега је у оквиру савремених лингвистичких истраживања у ширу употребу увео П. С. Розенбаум (1965).

⁶⁵ Изузетак чини глагол *be*, који у једнини презента разликује три лица (*am, are, is*).

⁶⁶ Термини герунд-партицип и прошли партицип представљају изразе који ће бити употребљавани у овом раду, али се њихов граматички статус и термилошко одређење у литератури поприлично разликује. Детаљна елаборација наведених инфинитивних и герундијумско-партиципских допуна биће приказана у даљем излагању, док се допунске конструкције са тзв. ‘прошлим’ партиципом због своје ограничене дистрибуционе, структурне и семантичке разноврсности неће шире разматрати.

⁶⁷ Уместо термина *адјективална* или *адвербијална модификација*, традиционалније публикације у србистичкој литератури користе изразе *придевски атрибут* и *прилошка одредба*. Овде се израз ‘модификација’ користи како би се покриле све оне употребе у којима се придодати, опциони значењски садржај остварује у виду функционалне категорије чији су основни експоненти лексичке класе придева или прилога.

⁶⁸ Српски еквивалент термина ‘комплемента’ јесте *допуна*. У даљем тексту ће се наведени термини посматрати као потпуно замењиви, независно од контекста.

Розенбаумово истраживање припада раним фазама генеративно-трансформационе граматике. Он је испитивао деривационе механизме компонената изведених из дубинске структуре језика, у којој се реализују као реченичне структуре. Розенбаум је разматрао и категоризационе аспекте глагола преко којих се компонента структура може селектовати, а њен статус као синтаксичког питања утврђује се кроз тесни суоднос фразне структуре и трансформационих правила. Овако схваћени појам комплементације, проистекао из трансформационо-генеративних истраживачких оквира, потом је попримио интерпретације у доста ширим контекстима. Наиме, у ширем тумачењу комплемент се може схватити као синтаксичка конструкција конституентског типа којом се допуњује садржај неке друге, синтаксички непотпуне конструкције. Овако уопштена формулација води ка томе да се термин ‘комплемент’ користи и у ситуацијама које се не односе на глаголе. Уколико бисмо пажњу усмерили на појашњења које нуде глосари лингвистичких термина, видели бисмо да постоји прилична употребна растегљивост овог термина. На пример, Кристал (2008: 92) разликује употребу компонената у ширем и ужем тумачењу и истиче да се овај термин веома разнолико схвата. У најширем смислу, ради се о јединици који подразумева све обавезне елементе предиката осим глагола (нпр. објекат или адвербијал), док се по ужем схватању ради само о ‘употпуњујућој’ функцији структура које се јављају после глагола *to be* или сличних глагола. Кристал даље раслојава могуће типове комплементације, па прави разлику између компонената субјекту, односно компонената објекту. У сличном маниру компоненте дефинише и Лич (2006: 22), напомињући да комплементи могу бити обавезни, али и опционални, док се Траск (1993: 51) ограничава на формалистичку дефиницију у оквирима генеративног приступа ‘параметара и принципа’, уз секундарно помињање овог термина у употреби као ‘предикативног компонената’.⁶⁹

Прилично разноврсна тумачења овог термина могу довести до интерпретативних забуна, па је потребно прецизније дефинисати на шта конкретно мислимо када термине комплемент/допуна користимо у нашем истраживању. У овом ће се раду под појмом *глаголског компонената* подразумевати таква конституентска структура која граматички

⁶⁹ Постоје употребе овог термина где се означава функција употпуњавања садржаја било ког непотпуног синтаксичког израза, па се у том смислу говори чак и о комплементу предлога (нпр. *into the void*; *regarding the letter you have sent me*, итд.)

и значењски остварује синтаксичко и семантичко јединство са својим управним глаголским елементом, а чијим би се уклањањем или слободним измештањем нарушио синтаксички интегритет исказа, односно обесмислио или драстично изменио основни пропозициони садржај исказа.

Наведена дефиниција ослања се на граматичку категорију *транзитивности* (одн. прелазности). У том смислу нефинитни се комплемент може упоређивати са објектом – прототипским експонентом транзитивности.⁷⁰ Врло често се појмови објекта и нефинитног глаголског комплемента изједначавају, те се допунски инфинитив или ГП посматрају као објекти прелазних глагола (в. Кверк и др. 1985). Међутим, како ћемо илустровати у даљем излагању, то не мора бити случај. Наиме, објекат може бити реализован и као фразни и као клаузални конституент, има именски карактер и типичну семантичку улогу *пацијенса*, одн. номинала који, објашњено традиционалним речником, ‘трпи радњу’ означену глаголом. Објекат се, такође, одликује извесним дистрибутивним својствима на основу којих се може утврдити његов синтаксичким статус. Овде пре свега мислимо на његову позицију у клаузи (у енглеском стриктно после глагола, док се у српском може јавити и испред глагола),⁷¹ флективног наставка (у српском по правилу наставком за акузатив, док се у енглеском ово обележје јавља искључиво код заменичких облика) и могућности да заузме позицију субјекта у пасивној клаузи (оствариво у оба језика). Будући да сви транзитивни глаголи захтевају објекат, он самим тим представља обавезни део предиката. Уз то, транзитивни глаголи подлежу *поткатегоризацији*, механизму којим се установљавају селекциони критеријуми прихватљивости допуне. Сходно томе, уколико се транзитивни глагол у комуникативно немаркираној реченици јави без објекта или се не испуњавају критеријуми поткатегоризације, читава клауза се сматра неграматичном.

Слично објектима, нефинитни комплементи представљају обавезне елементе сложеног предиката, заузимају исту дистрибутивну позицију као и објекти, али се, за разлику од објеката, у енглеском увек реализују као клаузалне конструкције и по правилу

⁷⁰ Општи појам *комплемента* упућује на функционалну структуру ширег опсега од појма *објекат*, будући да сам објекат јесте комплемент, док комплемент не мора бити објекат (Мразовић и Вукадиновић 2009: 299).

⁷¹ Типична (или канонична) позиција објекта у српском језику јесте после глагола.

немају семантичку улогу пацијенса, те самим тим не морају, а у одређеним случајевима чак и не могу бити субјекти пасивизираних реченица. Заправо, нефинитна допуна може, али не мора функционисати као објекат, будући да се у великом броју случајева јавља са глаголима који немају обележје транзитивности (нпр. са континуалним фазним глаголима (нпр. GO ON) – в. одељке §3.2.2.1.2 и §4.2.2.1.2). Чак и када се нефинитни комплемент јави са типично прелазним глаголом, не мора се подразумевати могућност да буде субјекат пасивне конструкције:

- (28) He liked doing this, which surprised him. (CO 20) АКТИВ
 *Doing this was liked by him, which surprised him. ПАСИВ

Осим ограниченог потенцијала за промену функционалног статуса у реченици, оно што такође разликује нефинитни комплемент од објекта јесте израженија могућност да се између управне и допунске структуре јави адјунктни садржај. У примеру (29) се може уочити да постоји раздвојеност комплемента и управног глагола адјунктом који модификује управну предикацију, што би се у случају допуне у виду објекта у енглеском језику карактерисало као дистрибутивно неадекватно формирана структура:

- (29) ... Euphoria is considered by many cosmopolitan experts to be one of the most agreeable environments in the world. (CP 13)
 ...Euforiju, dakle, brojni kosmopolitski poznavaci svrstavali su u red najprijatnijih mesta na zemlji. (ZM 14)

На основу изложеног можемо закључити да и нефинитни комплементи и објекти припадају општем феномену комплементације, али да не деле исте функционално-граматичке карактеристике. И поред поклапања у извесним обележјима, они се не могу у потпуности изједначити, па ће се у нашим разматрањима нефинитни комплемент третирати као засебна функционална структура. Ипак, карактеристика да оба реченична конституента представљају неизоставне елементе предиката упућује на то да јесу условљени одређеним селекционим критеријумом. Увидом у језичко понашање оба типа комплементације закључили смо да код селекције објекта као комплемената синтаксички критеријум претеже над семантичким, док је код нефинитних допунских конструкција семантичка непотпуност предикације та која у већој мери утиче на одабир типа комплемента, при чему оба селекциона критеријума делују напоређо.

Детаљније разматрање наведеног појма илустроваћемо увидом у видове језичке репрезентације. Тип реализације преношења језичке поруке илуструје Лич (1983), описујући три нивоа репрезентације језичког садржаја у односу на изјавни, упитни и заповедни тип језичког израза реализованог на синтаксичком, семантичком и

⁷² У оквиру генеративних приступа језику у овом смислу се говори о појму *поткатегоризације* (енг. *subcategorization*), односно потенцијала или потребе глаголске лексичке јединице да уз себе веже додатне предикацијске аргументе одређеног категоријалног статуса. У зависности од граматицијске функције приближно одговара појам *валентности* (енг. *valency*). Мејер, на пример, селекциони потенцијал глагола види на следећи начин: ‘If a constituent is semantically integrated into the predicate verb phrase, it fills a structural slot provided for by the ‘valency’ of the predicate verb or if – to use alternative technical terminology – it is ‘subcategorized’ by the predicate verb, then the constituent is likely to be an object or a complement of the verb’ (1990: 201).

⁷³ Термин ‘пропозиција’ ограничавамо на одређени значењски садржај који остаје инваријантан без обзира на обличку испољеност, односно форму реченице којом је реализован (в. Раден и Дирвен 2007: 51). Непромењивост садржаја се узима као релевантан чинилац будући да се код комплементних структура исти садржај исказа може пренети различитим типом допуне. Друге, специфичније употребе термина ‘пропозиција’ такође се користе у семантичко-прагматичким истраживањима. За детаљније одређење овог термина и њему сродних појмова, видети: Мишковић-Луковић (2006: 35) и Меколи (1993: 3).

прагматичком нивоу.⁷⁴ Лич даље наводи да језичком садржају на синтаксичком нивоу, одн. *декларативности* (енг. *declarative*), на семантичком нивоу одговара *пропозиција* (енг. *proposition*), која се, опет, на прагматичком нивоу испољава као у *тврдња* (енг. *assertion*) (1983: 114).

Погледајмо примере:

- (30) а) They warned him *not to go* there.
- б) They warned him *against going* there.
- в) They warned him *that he should not go* there.

У примеру (30), све три реченице показују да се различитим синтаксичким средствима (одричном инфинитивном допуном (30а), предлошком фразом са ГП-ском допуном (30б), одричном допунском ТНАТ-клаузом (30в)) може изразити исти значењски (одн. пропозициони) садржај, којиме се комуникативно остварује извесна тврдња. У примеру (30) садржај изражен конструкцијама обележеним курзивом уметнут је унутар хијерархијски надређене предикације, а његов се пропозициони карактер препознаје на основу оствареног предикацијског односа између глагола и клаузално експлицираних или подразумеваних аргумената. Знајући да је функционална природа комплемента таква да он по дефиницији употпуњује пропозицију њему синтаксичке надређене јединице, самим тим се формира композитивна пропозиција вишег реда. Традиционалним речником речено, она сама, као и пропозиције нижег реда, нешто изриче. Узевши у обзир различите опсеге наведених формалних реализација, можемо констатовати да се у свим предикацијским склоповима и њима израженим пропозицијама у примеру (30) нешто „изриче“, а то би важило чак и да наведени примери немају декларативни карактер. Према томе, можемо констатовати да се термин *изричност* не односи само на један тип зависних клауза како се у литератури наводи већ да употребно означава доста ширу и функционално неодређену појаву .

Горе наведени примери указују на повезаност обличких и значењских аспеката допунских конструкција, али такође указују на композициону димензију сложеност

⁷⁴ С обзиром на то да је за ово истраживање релевантна репрезентација која се везује за идентификовање комплементског садржаја, а будући да се (за разлику од финитних конструкција) нефинитни комплументи не могу јавити у виду питања или заповести, усмерићемо нашу пажњу ка примарном експоненту нивоа представљања комплементског садржаја, односно декларативности.

предиката.⁷⁵ Тиме се успоставља суоднос између формалног (реченица, одн. клауза), значењског (пропозициони садржај) и перформативног (говорни чин) аспекта језичке поруке, који се сви могу препознати као саставни део комплементских или њима сродних конструкција. Зато је целисходније да се при нашим разматрањима одредимо за коришћење адекватнијег термина за означавање значењског одређења комплементске клаузе, будући да традиционални термин „изрична реченица“ нема јасно профилисан домен употребе.⁷⁶ Другим речима, нефинитне конструкције које са глаголима ступају у однос који је предмет овог рада називаћемо *комплементским* или *допунским* структурама (према функционалном статусу) којима се изражава *пропозициони* садржај (према семантичком одређењу) и реализује извесна *тврдња* (према прагматичком критеријуму).

2.1.2. Синтаксички статус нефинитног комплемента

Нефинитне клаузе ступају у синтаксичке односе са осталим деловима реченице на више начина. Остварена веза се може утврдити на основу формалних, али и значењских фактора. На пример, степен интегрисаности комплемента у синтаксичку структуру сложеног предиката и у укупну предикатску пропозицију служи као један од примарних разликовних чинилаца између нефинитних комплемената и облички истоветних конструкција, пре свега када су у питању нефинитни адјункти.⁷⁷ За разлику од

⁷⁵ Значењско-структурна композитивност није одлика само глаголских предиката са нефинитним допунама, пошто комплементске клаузе такође могу ступати у допунске односе са именским управним фразама (тј. именичким и придевским). Постоји значењски паралелизам између глагола, именица и придева који могу имати нефинитни комплемент, а који свакако проистиче из истог концептуалног домена коме ове управне структуре припадају (нпр. *he wishes to come : his wish to come : жели да дође/доћи : његова жеља да дође*). И поред категоријалних разлика, номиналне и адјективалне структуре са нефинитним комплементима показују слична обележја у односу на конструкције са глаголским управним елементом. Међутим, како је већ истакнуто, због предметне усмерености истраживања, неглаголске допуне неће бити предмет истраживања у овој дисертацији.

⁷⁶ Проблем употребе овог термина огледа се и у томе што се овај термин понекад дефинише циркуларно, одн. употребом израза изведеног из самог придева ‘изрична’ (нпр. „*Изричне* реченице *изричу* садржај предиката главне реченице...“ (Клајн 2005: 241)), што не доприноси разјашњењу њихове природе, нити употребном домену унутар којег се таква структура реализује. О додатним ставовима о адекватности појма *изричност* у разматрањима комплементних клауза и од њега изведених израза видети: Ружић (2006а; 2007).

⁷⁷ Живон (2001б: 40), на пример, комплементацију сматра за прототипски пример повезаности семантичких и граматичких појава у језику. Он наводи да „што је снажнија семантичка веза између два догађаја, у већој ће мери бити остваренија синтаксичка интеграција двеју клауза у јединствену, али сложену клаузу“ (“The stronger is the semantic bond between the two events, the more extensive will be the syntactic integration of the two clauses into a single though complex clause.”) О конструкцијама сродним нефинитним глаголским комплементима биће нешто више речи у одељку §2.2.

допунских, *адјунктне конструкције* представљају елементе који се значењски и граматички знатно лабавије везују за предикат, те самим тим испољавају израженију флексибилност у дистрибутивном смислу. Најчешће немају карактер обавезног реченичног елемента и семантички се остварују као нерестриктивни реченични садржај, те се функционално сврставају међу модификаторске конструкције.⁷⁸ У енглеском језику, оба типа нефинитне структуре (инфинитивни и герундијумско-партиципски) могу бити реализовани као допунски или адјунктни, понекад без икакве структурне назнаке да се ради о једном или другом функцијском типу:

- (31) а) He saw her coming from the shop. → *комплемент*
 б) Видео ју је како долази из радње.
- (32) а) He saw her, coming from the shop. → *адјункт*
 б) Видео ју је док је долазио из радње.

Уколико занемаримо ортографску ознаку у виду запете у примеру (32), која у савременој књижевности уме бити изостављена ради аутентичнијег ефекта, оба примера показују да се енглеске верзије, тј. примери (31а) и (32а), формално не разликују, али да њихови конституенти припадају различитим функционалним категоријама. Самим тим, добијају различиту интерпретацију не само са становишта синтаксичке функције коју врше већ и са становишта значењских аспеката, при чему различита тумачења директно утичу на идентификацију субјекта нефинитне конструкције. Интерпретативна разлика се одражава и на превод, кроз одабир везника и глаголског облика субординиране клаузе. Док се у енглеским реченицама формално не указује на статус нефинитне структуре,⁷⁹ у

⁷⁸ Док англистичка литература користи појам *модификација*, у србистичким радовима се помиње и термин *детерминација* (в. Ружић 2006а: 47). Када се у енглеском језику говори о детерминацији, подразумева се да се ради о обавезном граматичком односу између детерминатора (функцијске речи) и остатка именичке фразе, односно о граматикализованим језичким јединицама које најчешће одражавају дихотомију између одређене/неодређене именичке фразе.

⁷⁹ У оквиру ова два примера, као разликовни чинилац може се узети ортографски знак (запета), којим се упућује на одвојеност нефинитне структуре од потенцијалног агенса (тј. *her*) у непосредној близини ГП-ске конструкције. Самим тим, запета служи као неструктурни маркер за одвајање адјунктног садржаја. У говорном медијуму овом принципу одговара кратка станка као индикатор почетка нове конституентске структуре. Ипак, ваља истаћи да овај фактор не мора утицати на идентификацију структурно-функцијског типа нефинитне структуре, будући да ни запета нити станка не морају бити реализовани (Уп. *With a graceful and silent motion, Danka left the room leaving behind a gentle hint of perfume and her injured pride.* (CR 225) : *Pokretom laganim i nečujnim Danka izade iz sobe ostavljajući za sobom blagi trag parfema i povređene sujete.* (KR 220)). У таквим случајевима, тумачење се изводи само на основу семантичких аспеката исказа.

српским варијантама, тј. примерима (31б) и (32б), експлицитно се уочава да је опсег транзитивности различит (*Видео је [њу: како долази из радње.] : Видео [ју] је док је долазио из радње.*). Према томе, у примеру (31) транзитивни опсег простире се на читаву нефинитну конструкцију и њен аргумент (*her coming from the shop*), док у примеру (32) он обухвата само директни објекат (*her*), при чему се нефинитна конструкција у адвербијалној функцији везује за субјекат управне клаузе.⁸⁰

На основу наведеног можемо закључити да се нефинитни облици и као допуне и као адјункти јављају као функционално засебне јединице унутар већег реченичног сегмента. Већ је наведено да не могу имати самостални статус, па се зато подразумева да се морају ослањати на неку синтаксички надређену, одн. управну структуру. Уколико се јавља у финитном облику, управна структура се недвојбено схвата као конституент клаузалног типа, али се конституентски статус нефинитног допунског сегмента може схватити двојако – као реченични члан фразног или клаузалног типа. Зато ваља посветити извесну пажњу идентификацији структурног типа нефинитне конструкције, имајући у виду да то може условити даља тумачења везана за њену функцију и синтаксичко понашање.

Традиционални приступи енглеском језику нефинитне конструкције најчешће посматрају као фразне конституенте.⁸¹ На пример, Екерсли и Екерсли (1960: 320) клаузу дефинишу као „групу речи која укључује финитни глагол, граматички је целовита и самостална“. Тиме јасно искључују нефинитне конструкције и своде их на хијерархијски ниже конституенте, односно фразе.⁸² Савремени граматички приступи заузимају

⁸⁰ У генеративним истраживањима, овакви се случајеви разматрају у оквирима тзв. ‘теорије контроле’ (енг. *control theory*). Под контролом се, заправо, сматра однос који остварује неексплицирани субјекат допунске (нефинитне) конструкције са својим ‘контролором’ – именичком фразом лоцираном ван конституентског опсега нефинитне конструкције са којом кореферира (Јаворска 1999; Ландау 2013). Често се помиње у вези са сродним синтаксичким односом ‘подизања’ (енг. *raising*) синтаксичког конституента. Појмови контроле и подизања имају истакнуто место у генеративном приступу ‘управљања и везивања’ (енг. *government and binding theory*), али се термин одомаћио и публикацијама које се не заснивају на искључиво генеративним узусима (уп. Дафли 2014).

⁸¹ Међутим, има и примера где се у традиционалним оквирима нефинитне конструкције посматрају као клаузални конституенти, нпр. Керм (1931). Осим термина *фраза* у српском језику користи се израз *синтагма*.

⁸² За Станојчића и Поповића (1989) предикатска реченица (тј. клауза) јесте „језичка јединица формирана помоћу глагола у личном (финитном) облику употребљеног у функцији предиката“ (1989: 160). Будући да се српски безлични. (одн. нефинитни) облици реализују искључиво без експлицираног субјекта, са синтаксичког становишта њихов клаузални статус јесте упитан. Семантички посматрано, субјекат се свакако може реконструисати преко кореферентног односа са

другачије позиције и третирају нефинитне структуре као клаузе (в. Кверк и др. 1985; Хадлстон и Пулам 2002). Као један од главних критеријума одређивања клаузалне конституентске вредности нефинитних облика наводи се могућност да се комбинују са номиналним аргументима у улози субјекта или објекта.⁸³ У енглеском језику нефинитни облици могу се реализовати како са субјектом, тако и са објектом, а оба аргумента могу бити експлицитно изражени, при чему субјекат бива експлициран претежно у случајевима када не постоји кореферентност субјекта управног глагола и субјекта нефинитне допуне. С друге стране, кореферентни субјекти се по правилу изостављају, али, граматички посматрано, најчешће не постоје препреке да буду изражени, што је нарочито случај када се инсистира на истицању субјекта допунске конструкције. Тада се он јавља у форми рефлексивног заменичког облика (нпр. *The Eagles_i expect themselves_i to win the game* : *Иглси_i очекују да баш они_i добију утакмицу*).⁸⁴ Самим тим, они семантички, одн. посредно остварују категорију лица, али се формално и даље третирају као нефинитни, јер не могу испољити категорију глаголског времена. Неексплицираност субјекта нефинитне допуне има за циљ да „сажме“ језички израз, будући да се анафорским језичким механизмима субјекат нефинитне клаузе без проблема може контекстуално реконструисати. Уколико би се пак субјекат нефинитне клаузе који је кореферентан са субјектом допуне изразио без посебног разлога, таква би се конструкција осећала као веома необична и изражени субјекат доживљавао као редундантан.

У српском језику овај клаузални потенцијал нефинитних облика подлеже извесним ограничењима. Када се ради о објекту, основна ограничења одређена су типом транзитивности глагола, одн. питањем да ли се ради о непрелазном или прелазном

управним сегментом предикације, па се у том смислу ипак може говорити о значењски реализованом клаузалном конституенту, али се у формалном погледу то не може рећи.

⁸³ Као додатни разликовни критеријум између клаузалне и фразне структуре у енглеском може се узети и граматичка прихватљивост *негације* како управног дела предикације тако и нефинитног комплемента. Наиме, одричном партикулом *not* негира се без већих ограничења и управни и допунски део сложеног предиката (Нпр. *He decided not to go* : *Решио је да не иде* / *He did not decide to go* : *Није решио да иде* / *He did not decide not to go* : *Није решио да не иде*). Овај критеријум посебно долази до изражаја тим пре што се у енглеском језику унутар исте клаузе не може јавити дупла негација, те се присуство два негатора *not* може посматрати као поуздан индикатор да се ради о двома засебним клаузалним структурама.

⁸⁴ Енглески део примера преузет из Крајдлер (1998: 161).

глаголу. Уколико је глагол прелазан, објекат нефинитне структуре по правилу бива експлициран пошто непотпуна предикативност управног глагола налаже објекатску допуну. Међутим, ово не важи за субјекатски аргумент, који је увек имплицитан, тј. никада се не формално не изражава, као што се може видети у наредном примеру:

(33) He_i wanted [i] to see it : Он_i је хтео је то [i] видети.

He_i wanted Patrick_j to see it : Он_i је хтео је то *Патрик_j видети.

С обзиром на то да се субјекат никако не може формално изразити, мада се имплицитно може контекстуално идентификовати,⁸⁵ српски се нефинитни облици (у овом случају инфинитив) ипак морају сматрати конституентима који не подразумевају клаузални статус. Према томе, можемо закључити да се услед изостанка субјекта, једног од кључних формалних показатеља клаузалности, српски инфинитив синтаксички реализује као фразна конструкција, док се у енглеском и формално и семантички ради о клаузалном конституенту.

У претходном делу излагања поменута је већ на први поглед уочљива чињеница да се у енглеским предикатима са нефинитним допунским структурама јављају два оделита предикативна сегмента: сегмент са управним глаголом и сегмент са нефинитним глаголом. Показано је да сваки од наведених сегмената има клаузални статус, али је и поред овог наизглед раздвајајућег фактора, такође уочљиво да се код ових конструкција јавља интеграција допуне у структуру њој надређене клаузе. Оствареним односом се формира нови, сложенији предикат, који се састоји од једне синтаксички суперординиране предикације и једне њој субординиране предикације. Међутим, сложени предикат овог типа не мора се састојати само од два међусобно повезана предиката. Наиме, поред управног глагола и сам комплемент може послужити као управни елеменат који прихвата сопствену нефинитну допуну. У теорији, докле год сваки глагол који улази у састав сложеног прихвата допунску конструкцију, допуне се могу уланчавати унедоглед. Наравно, принцип језичке економије ограничава број допуна, па се најчешће реализују низови од једне до три допунске конструкције. Однос линеарног уланчавања нефинитних допуна у лингвистици назива се *конкатенација*, а

⁸⁵ Семантички посматрано, субјекат нефинитног облика јесте имплицитно присутан, те се може говорити о дубинској реализацији субјекатског аргумента, а самим тим и дубински реализованој клаузи.

глаголи који остварују овакав тип везе са осталим глаголима називају се *катенативни* глаголи.⁸⁶

Имајући у виду наведено, али и теоријске елаборације које заступају гледиште да су нефинитни комплементи у енглеском језику конституентски сложенији од нивоа фразе (Чомски 1970; Пулам и Звицки 1999), у овом се раду нефинитна допунска глаголска структура посматра кроз однос синтаксичке субординације у односу на управну структуру. Информација коју у односу на нефинитни комплемент преноси финитна клаузална допуна јесте синтаксички садржајнија од нефинитне, јер подразумева додатне граматичке компоненте карактеристичне за њен финитни статус (нпр. информација о роду и броју). Када ове информације није потребно изразити или су у потпуности изводиве из контекстуалног окружења комплемента, нефинитни комплемент се јавља као сажетији синтаксички експонент аналогног пропозицијског значења.⁸⁷

У којој мери предикат са нефинитним комплементима може бити комплексан, али и садржински богат, може се илустровати следећим примером забележеним у корпусу:

(34) The man seemed surprised to find a stranger standing before him. (NYT 92)

У наведеном примеру, у виду синтаксички изразито сложене предикатске конструкције (одн. *seemed surprised to find a stranger standing*), реализовани су сви основни типови нефинитних облика који се могу јавити у оквиру једне сложене глаголске предикације:

⁸⁶ Према латинском изразу *catena* (ланац). У класу катенативних глагола сврставају се различите глаголске лексеме. Палмер (1965: 172) не поставља посебне услове под којима се глагол сврстава у катенативне све док је уланчавање могуће, па се они дефинишу употребно, као сви глаголи који у реченици могу прихватити нефинитни комплемент, осим последњег у ланцу (1965: 172). Кверк и др. (1985: 146) заузимају слично становиште, али истичу да такве глаголе ни по ком синтаксичком основу не треба поистовећивати са сличним прелазним глаголским лексемама. Хадлстон и Пулам (2002: 1177) у ову класу убрајају и помоћне глаголе, примарне и секундарне, с обзиром на то да испуњавају услове опште глаголске уланчаности. У овом раду ће се под *катенативним глаголом* сматрати онај глагол који има примарно лексички садржај и за своју допуну прима нефинитну клаузу, док термин *катенативна конструкција* означава сложени предикат који се састоји од најмање једног катенативног глагола и његове допуне.

⁸⁷ У сербокроатистичкој литератури врло често се говори о „кондензацији“ субординиране клаузе неклаузалним елементом (Ивић 1972; Мелвингер 1986), по правилу инфинитивом или девербативном именицом. Слична схватања постоје и у енглеском језику (Кверк и др. 1985: 995), нарочито када се говори о нефинитним клаузама које представљају редукване финитне модификаторске клаузе адјективалног и адвербијалног типа.

Граматички облик глагола

Синтаксичка функција

seemed – финитни глагол (3. л. ј. претерита)

[управни глагол (оператор)]

surprised – ‘прошли’ партицип

[комплемент управном глаголу]

to find (a stranger) – инфинитив

[комплемент ‘прошлом’ партиципу]

standing (before him) – герунд-партицип

[комплемент инфинитиву
(редукована односна клауза)]

На синтагматском плану уочљиво је да је читава реченица у примеру (34) изразито структурно асиметрична. Док се субјекат састоји од само два елемента у оквиру јединственог конституента (именичка фраза: *The man*), предикат је веома комплексан и састоји се од више подконституентских целина: (*seemed [surprised [to find [a stranger standing]]]*). Горња реченица илуструје изразити комбинаторни потенцијал нефинитних облика, али и функционалну разноврсност коју остварују унутар сложеног предиката, вршећи притом многостране реченичне улоге.

Уланчавање нефинитних допуна могуће је и у српском језику, али се (за разлику од енглеског) у српском језику у комплементском статусу јавља једино инфинитив.⁸⁸ Самим тим се свако уланчавање нефинитних допунских облика мора свести на низање инфинитивних облика. Иако не постоје граматичке препреке за њихово низање (уп. нпр. *Знао је умети престати пити и јести по неколико дана*) овакве структуре су у савременом српском језику углавном веома ретке и осећају се као незграпне, чак и усиљене, те уколико до уланчавања и дође, вероватније су алтернације са финитним клаузама истоврсног синтаксичког статуса и приближног значења. Типични репрезент финитних клауза алтернативних допунском инфинитиву у српском језику јесте клауза са везником ДА и презентским обликом глагола. Осим ње, иако стриктно узев нису права алтернатива допунском инфинитиву, у допунској функцији јављају се и клаузе са субординаторима КАКО, ШТО и ГДЕ.⁸⁹ Ипак, фреквентност ових клауза у допунској

⁸⁸ И поред чињенице да у српском језику и други нефинитни облици (глаголски прилози и придеви) могу бити реченични кондензатори, они не остварују допунску улогу већ улогу адвербијалног или адјективалног модификатора.

⁸⁹ Искрпан преглед допунских клауза у српском језику пружен је у радовима Владиславе (Петровић) Ружић (Петровић 2004; Ружић 2006, 2007; а посебно у Ружић (2006а; 2006б)). Осим ових радова, преглед дистрибутивних одлика комплементизатора у српском пружа Московљевић (2004).

функцији је доста мања него између допунског инфинитива и ДА+През⁹⁰ клаузе. Замењивост једне конструкције другом зависи од неколико чинилаца, али се као најистакнутији општи и разликовни критеријум између допунских инфинитива и финитних клауза истиче то што су финитне клаузе синтаксички обавезне у случајевима када субјекат допунске конструкције мора бити експлициран, док се инфинитивном допуном он у потпуности искључује.

Имајући у виду да српска инфинитивна допуна редовно бива замењивана ДА+През клаузом, а знајући да српски инфинитив представља комплементску структуру која је по категоријалним својствима најсличнија инфинитиву у енглеском језику, могућност реализације ДА+През клаузе као преводног еквивалента представља извесну могућност. Зато је посебно битно размотрити и карактер инфинитивима алтернативне конструкције, тј. већ поменуте ДА+През клаузе.

Најпре ваља напоменути да је везник ДА изразито полифункционална лексема, те да може уводити клаузе допунског типа, али и адјунктне клаузе адвербијалног типа (в. Грковић-Мејџор 2004; Ружић 2007). Нас, свакако, занима допунска варијанта. Иако се у зависности од структурних (в. Ружић 2006б: 178) или значењских обележја (в. Тодоровић 2012) може сврстати у више класа, у овом раду се допунска ДА-клауза посматра као конструкција која се реализује у два вида:

а) ДА₁+ПРЕЗ КЛАУЗА – одн. клауза са тзв. 'немобилним' презентом, тј. она у којој се јавља презент којег није могуће заменити било којим другим глаголским обликом;

б) ДА-КЛАУЗА – клауза са варијабилним глаголским обликом, међу којима се може наћи и презент или било који други глаголски облик адекватан у оквирима намеравање дискурсно-комуникативне ситуације исказа.

У складу са наведеним, прва варијанта, тј. клауза са 'немобилним' презентом биће у даљем тексту означена индексом 1 (одн. пуном ознаком ДА₁+През), док ћемо ознаком

⁹⁰ Наведену клаузу са везником *да* и презентским обликом глагола у даљем тексту скраћено обележавамо ознаком ДА+През, што ће бити принцип који ће важити и за остале склопове везника и глаголског облика (Нпр. ШТО+Фут = везник *што* у комбинацији са футуром, и сл.). Видети преглед скраћеница на почетку раад.

ДА₂+През обележавати клаузуу која такође долази са презентом, али који је овога пута замењив другим глаголским обликом.

У примеру (35) илуструјемо прихватљивост наведених конструкција. Уочљиво да ДА₁+През значењски кореспондира са инфинитивном допуном, али се од ње разликује утолико што флективним наставком допуноског предиката спецификује субјекат, односно има јасно испољено обележје лица. С друге стране, футурска и претеритална конструкција нису овде прихватљиве пошто имају референцијалну временску вредност. Други речима, да би се код оваквих глагола употпунио садржај управне предикације, допуноски презентски облик не сме имати темпоралну димензију, што наводи на закључак да се у складу са тим финитност реализује парцијално:

- (35) а) Мислим да је желео остати.
- б) Мислим да је желео да остане.
- в) *Мислим да је желео да ће остати.
- г) *Мислим да је желео да је остао.

Када су међусобно замењиви, комплементски инфинитив и ДА₁+През клауза поклапају се у малтене свим значењским аспектима, осим у капацитету да укажу на конкретни агентивни елемент клаузе. Како обе структуре подразумевају исти пропозициони тип глаголског садржаја, где се ДА₁+През клауза одликује додатним граматичким обележјем лица (а преко лица посредно и броја), потпуни изостанак временске интерпретације код ДА₁+През клаузе наводи на закључак да се заправо ради о својеврсној *псеудофинитној* клаузи.⁹¹ Оваква карактеризација се заснива на томе што се категорија финитности реализује само на формалном нивоу, одн. како би се обележило граматичко лице, док се суштинска финитност не изражава, јер презент као граматички облик по правилу има за циљ да време експлицира, што овде није случај. Укратко речено,

⁹¹ Додатни разлог за третирање ДА₁+През клаузе као псеудофинитне конструкције лежи у томе што она такође улази у састав српског *перифрастичког футура*. Иако представља прилично присутан облик, перифрастички футур се третира као супстандардна форма у савременом српском језику. Дијалекатски и регистарски је обележен и заступљенији је у колоквијалном изразу и источним говорима у Србији (Пипер и др. 2005: 443). Ради се о конструкцији код које се у аналитичком облику футура I (енклитички облик презента глагола *хтети* + Inf) инфинитивни део замењује ДА₁+През клаузом (нпр. Надам се да ћеш доћи. / Надам се да ћеш да доћеш). Будући да се може употребљавати напореда са основним обликом футура (уз одређене значењске разлике у појединим случајевима), јасно је да се ради истоврсним граматичким склоповима. Алтернација инфинитива и ДА₁+През клаузе могућа је због тога што нити један од ова два облика нема временска значења, па отуда проистиче идентификација ДА₁+През клаузе као псеудофинитног облика.

неопходност употребе формално финитног елемента условљена је потребом да се изрази субјекатски носилац допуне, док се остатак предикатског садржаја преноси лексичким значењем глаголске лексеме, којег, иначе, преноси и инфинитив. Пуна финитност се испољава код ДА₂ клаузе (пример (36б)), јер се темпоралност – једно од фундаменталних својстава финитности – реализује у пуном опсегу, у зависности од комуникативних потреба говорника:

- (36) а) *Потврдио је доћи. (V + Inf)
 б) Потврдио је да долази. (V + ДА₂+През клауза)
 в) Потврдио је да ће доћи. (V + ДА+Фут клауза)
 г) Потврдио је да је дошао. (V + ДА+Прет клауза)

И други везници се комбинују са клаузама које садрже финитне глаголске облике, а њихова дистрибутивна ограничења су условљена како селекционим факторима управних глагола, тако и природом самог везника:

- (37) а) Видео га је **како/где/да/** долази/је дошао/ће доћи.
 б) Мислио је ***како/*где/да/** долази/је дошао/ће доћи.

На крају разматрања о формалним својствима нефинитних комплемената, осврнућемо се питање конкурентног односа допунског инфинитива и ДА₁+През. Питања замењивости инфинитивне допуне и ДА₁+През клаузе предмет су вишедеценијских интересовања сербокроатистичких истраживања. И поред покушаја да се утврде јасни критеријуми међусобне алтернације, увидом у консултовану литературу стекли смо утисак да овај проблем није на задовољавајући начин решен. Овиме, наравно, не умањујемо настојања наших лингвиста да пруже објашњење датих феномена већ само износимо став да је потребно извршити веома опширна емпиријска истраживања како би се ова појава ваљано осветлила. Зато смо у складу са предметом овог рада одлучили да разматрања везана за проблем замењивости инфинитива ДА₁+През клаузом изоставимо из истраживања, из неколико разлога. Као прво, корпусни карактер рада налаже да се анализирају *остварене* конструкције, чиме се домен анализе спекулативних реализација сам по себи ставља у други план. Као друго, сама тематика односа допунске ДА₁+През клаузе и инфинитива представља веома широку област, која је и данас веома актуелна у многим пољима лингвистичких истраживања (ареална лингвистика, дијалектологија, стилистика, историјска лингвистика, итд.), те би потпунија анализа свакако захтевала укључивање датих дисциплина, чиме бисмо изашли из оквира претпостављених

предметом и циљем истраживања. Као треће, мада и не мање битно, сам аутор овог рада припада говорном подручју у коме се изразито даје предност допунској ДА+През клаузи, док се допунски инфинитив малтене и не јавља, те самим тим прихватљивост једне или друге структуре неизоставно бива обележена субјективним језичким доживљајем, чиме бисмо умањили степен валидности истраживања. Сходно томе, одлучили смо да проблем алтернације две наведене конструкције не буде аналитички обрађен, те смо се усмерили на структурно-семантичка разматрања инфинитива и ДА₁+клаузе.

2.1.3. Статус међуклаузалног номиналног елемента унутар конструкције са нефинитним комплементом

Будући да у обама језицима нефинитне допунске конструкције имају за циљ свођење реченичне информације на комуникативно нередундантна обележја, један од видова сажимања језике информације јесте изостављање субјекта комплементске конструкције, одн. *међуклаузалног номинала*. Сходно томе, најчешћи појавни вид сложене предикације са нефинитним комплементом не укључује номиналну фразу између финитног и нефинитног клаузалног садржаја. Ако номинал изостане, тај подразумевани елемент има семантичку улогу неексплицираног субјекта комплемента и неизоставно бива кореферентан са субјектом управне структуре.

Синтаксички посматрано, овај елемент може имати има двојаку функцију, јер се у неким случајевима реализује као објекат управне структуре, али и као субјекат допунске структуре. Додатна атипичност оваквог конституента у енглеском језику огледа се у томе што се унутар сложеног предиката јавља у несубјекатском падежу. Овакви номинали се јављају у присвојном или објекатском падежу, понекад без видне разлике у значењу (уп. *The teacher objected to **his** coming late.* / *The teacher objected to **him** coming late* : *Учитељ му је замерио што касни.*). Знајући да се у енглеском субјекат не јавља у зависним падежима, остварено обележје долази у сукоб са падежним принципима који се типично користе за идентификацију субјекта, те због ових обличких специфичности, за номинални аргумент који је позициониран између управне и допунске нефинитне клаузе, а притом има улогу субјекта допуне, одн. објекта управне структуре, користићемо

посебан термин: *субјектоид*.⁹² Као илустрацију односа који субјектоид остварује унутар реченице послужићемо се примерима преузетим из Палмер (1988: 179):

- (38) а) I wanted **the doctor** to examine the boy. (Актив)
 б) ***The doctor** was wanted to examine the boy. (Пасив)
- (39) а) I persuaded **the doctor** to examine the boy. (Актив)
 б) **The doctor** was persuaded to examine the boy. (Пасив)

Енглески примери (38) и (39) понаособ укључују по два глаголска сегмента и три номинална сегмента (субјекат управне клаузе (*I*), субјектоид (*the doctor*) и објекат допунске клаузе (*the boy*)). Иако су на први поглед формално слични, примери (38) и (39) показују различите семантичке и синтаксичке карактеристике. На пример, уколико дође до пасивизације управних клауза, именичка фраза *the doctor* не може постати субјекат резултујуће клаузе у примеру (38), док је код примера (39) то могуће. Ово упућује на то да опсег транзитивности прве и друге конструкције није исти. Именичка фраза *the doctor* представља директни објекат глагола *persuade*, те синтаксички остварује тешњи однос са управним глаголом. Код другог примера, именичка фраза *the doctor* синтаксички се тешње везује за комплементски глагол *examine*, остварујући са њим пропозициону целину, па тако читава конструкција функционише као нерашчлањена допунска конструкција у односу на предикат са елементом *wanted*. Како се овај однос одражава на преводне конструкције? Упоредимо преводе активних верзија датих примера:

- (40) I wanted **the doctor** to examine the boy.
 Желео сам да доктор прегледа дечака.
- (41) I persuaded **the doctor** to examine the boy.
 Убедио сам доктора да прегледа дечака.

Док је због формалне сличности код енглеских примера потребно уложити додатан ментални напор како би се утврдили конституентски односи, у српском се језику јасно уочавају два оделита склопа у које је могуће сместити илустроване номиналне елементе. Дистрибутивно посматрано, полазни међуклаузални номинал у првом случају (пример (40)) бива смештен унутар ДА₁+През клаузе, чиме се синтаксички чврсто везује за

⁹² Термин је преузет из Де Смет (2010: 1168) са намером да се истакне његова синтаксичка особеност и у овом раду ће се користити као алтернатива сложенијем изразу *међуклаузални номинални аргумент*.

допунску структуру. Он несумњиво има улогу субјекта допунске конструкције, што је и потврђено субјекатским падежним обликом, тј. номинативом. Код другог примера се јавља обрнута ситуација – именички сегмент (*доктора*) остварује синтаксичку везу са управим глагол, формално представља објекат управног глагола, што је обележено акузативом, а притом дистрибутивно не улази у опсег ДА₁+През клаузе. Ово показује да значењски паралелизам између енглеских и српских структура нема и формалну подударност. Разлике у структурним односима оствареним код два типа допунских конструкција у енглеском језику долазе до изражаја тек при реформулацији језичког садржаја (тј. кроз дијагностичку пасивизацију реченице), док се у српском одражавају већ на морфо-синтаксичком и дистрибутивном плану почетних синтаксичких образаца.

Већ смо поменули да се ситуација у вези са формалним изражавањем међуклаузалног аргумента у енглеском језику разликује у односу на српски. У енглеском се језику субјектоид може изразити, али уз извесна ограничења које подразумевају поткатегоризационе типове управних глагола, док се код нефинитног типа комплементације у српском језику појава међуклаузалног номинала у потпуности искључује. Субјектоид се обично јавља у медијалној позицији у активним сложеним предикатима, док се код пасивних видова измешта на место субјекта пасивне клаузе:

- (42) They tried to walk without breaking stride because breaking stride is well-meaning and weak but **they were forced** sometimes **to sidestep** and even pause and they almost always averted their eyes. (CO 28)
 Pokušavali su da koračaju bez zastajanja zbog toga što zastajanje odaje dobronamernost i slabost, ali su s vremena na vreme bivali primorani da se izmaknu u stranu ili čak da se zaustave, a tada su gotovo bez izuzetka skretali pogled u stranu. (KO 65)

Ипак, није сваки номинални сегмент у медијалној позицији и субјектоид. Упоредимо ли пример (43) са претходним примерима у којима је забележен субјектоид, уочићемо да је у примеру (43) номиналну фразу *this summer* могуће изместити на иницијалну или финалну позицију у клаузи без промене значења укупне пропозиције. Ово је могуће јер она функционално заправо представља адвербијални адјункт у форми именичке фразе, док нефинитна структура представља редуковану резултативну клаузу, што је и разлог да се номинална фраза уопште може јавити у медијалном положају, јер би се у случају да се ради о нефинитном комплементу у тој позицији морао јавити субјектоид.

- (43) 'I'm leaving this summer to get married' ... (CP 62)
 "Ovog leta ću se venčati"... (ZM 67)

2.2. НЕФИНИТНИ КОМПЛЕМЕНТИ И СРОДНЕ КОНСТРУКЦИЈЕ

Поред нефинитних допунских конструкција, у енглеском језику јављају се и други видови комплементације. Такође, постоје конструкције које испољавају обличка преклапања са енглеским инфинитивима и герунд-партиципима, али се функционално разликују од нефинитних допуна. Зарад потпуније представе о природи нефинитних допунских конструкција, али и упућивања на дистинктивне аспекте анализираних језичких појава, размотрићемо у каквом односу нефинитне допунске структуре стоје са реченичним елементима који су са нефинитним допунама упоредиви по форми или по функцији.

2.2.1. Помоћни глаголи

Синтаксички узев, облици најприближнији енглеским катенативним конструкцијама јесу синтаксички склопови са примарним помоћним и модалним глаголима.⁹³ Помоћни глаголи нису функционални пандани нефинитним формама, али се комбинују са нефинитним облицима према принципима који су веома слични катенативним склоповима. Слично управним структурама у катенативним конструкцијама, јављају као оператори који управљају остатком глаголског дела предиката.⁹⁴ Разлике се испољавају у степену граматикализације, јер насупрот катенативним конструкцијама, енглески помоћни глаголи имају искључиво граматички карактер и сасвим су лишени лексичких значењских примеса, а уз то се чешће комбинују са *bare*-инфинитивом него са *to*-инфинитивом. Значењске паралеле се могу повући између српских и енглеских модалних глагола, али се разлике огледају у томе што су модални глаголи у енглеском потпуно граматикализовани и облички непромењиви, што није случај у српском језику. У српском се модални глаголи посматрају као лексичке јединице, те, уз извесна ограничења, ступају у односе са допунама по истим принципима који важе за остале

⁹³ За разлику од становишта које смо заузели у овом раду, Хадлстон и Пулам (2002: 1177) према синтаксичким критеријумима и помоћне глаголе сврставају међу катенативне глаголе.

⁹⁴ Енглески помоћни глаголи улазе у састав сложених глаголских облика и каноничних упитних и одричних клауза са простим глаголским облицима.

допунске типове. Допринос предикацији у пропозиционом смислу се код енглеских модала своди на граматичку компоненту, док се код катенативних комбинација остварује лексичка композитивност која укључује концептуално значење оба сегмента предикације:

(44) I'm unavailable today, but we can/could/should/ought to see each other tomorrow, if you agree.

Данас нисам слободна, али можемо/могли бисмо/требало би/морали бисмо се видети/да се видимо сутра, ако се слажеш.

2.2.2. *That/Wh*-клаузе

Функционални пандани нефинитним допунама јесу финитне комплементске клаузе. Непосредни глаголски комплементи у енглеском језику остварују се по правилу кроз клаузе номиналног типа, нефинитног или финитног карактера, где нефинитни комплементи имају већу заступљеност у односу на финитне клаузе (Бајбер и др. 1999). Синтаксички посматрано, номиналну функционалну вредност нефинитни допунски облици имају као и финитне клаузалне допуне у виду ТНАТ-клауза и WH-клауза. Будући да испољавају обележје финитности, оне могу бити носиоци граматичке категорије модалности и времена и морају имати изражен субјекат, који врло често није кореферентан са субјектом управне клаузе. Мотивација за употребу финитних уместо нефинитних допунских клауза је управо условљена реализацијом три наведена параметра, односно експлицирањем субјекта и/или реализовањем категорије модалности или граматичког времена (Бајбер и др. 1999: 756):

(45) All of his engagement at the Ahnenerbe was directed at finding one single thing that would allow him to do something much better than all those arrogant idiots with epaulettes. (CR 175)

Čitav svoj angažman u Anenerbeu bio je usmerio ka pronalaženju *jedne jedine stvari* kojom bi sebi omogućio mnogo više nego svi oni naduveni slepci sa epoletama. (KR 171)

(46) Clouds complicated the picture, and Quinn spent many afternoons studying them, trying to learn their ways, seeing if he could not predict what would happen to them. (NYT 115)

Oblaci su tu sliku činili još složenijom, i Kvin je mnoga popodneva proveo izučavajući ih, nastojeći da shvati njihovo kretanje, proveravajući da li je u stanju da predvidi šta će se s njima dogoditi. (NJT 106)

Номиналне ТНАТ-клаузе и WH-клаузе су такође условљене селекционим критеријумима самих управних глагола, те се о потпуној алтернацији између њих и нефинитних допуна може говорити тек у укупном контексту остваривања граматичких параметара агентивности, модалности и темпоралности, али уз претходну испуњеност семантичких услова везаних за критеријуме лексичке поткатегоризације.

2.2.3. Адјунктне конструкције

Структуре који се најчешће доводе у везу са нефинитним комплементима јесу нефинитне адјунктне конструкције. Облички су идентични или веома слични са комплементима, а од њих се разликују према степену структурне интеграције унутар клаузе, дистрибутивном флексибилношћу и функционално-значењским својствима. Често се наводи да комплементи представљају неопходне, обавезне делове предикације, док адјункти представљају опционе елементе. Њихов синтаксички статус може се утврдити на основу неколиких дијагностичких тестова (супституциони, дистрибутивни и трансформациони тест), али и на основу семантичких интерпретација. У писаном или усменом говору се облички не морају разликовати, али се могу назначити и неграматичким средствима (уп. примере (31) и (32)). Подсећања ради, у усменом говору адјункти могу прозодијски обележити кратком паузом између главног дела предикације и адјунктне нефинитне клаузе, док се граfiјски ова граница најчешће обележава употребом запете, који понекад служи за одвајање адјунктне конструкције која би иначе могла изазвати забуну уколико запете не би било:

- (47) Something had happened, and short of denying it, short of pretending I had not opened the suitcases, it would go on happening, knocking down whatever was in front of it, moving with a momentum of its own. (NYT 219)
 Nešto se dogodilo, i osim ako bih to poricao i pretvarao se da nisam ni otvorio kofere, to nešto je moralo da nastavi da se događa, brišući sve što bi mu se isprečilo na putu, pokretano vlastitim zamahom. (NJT 201)

У наведеном примеру се уочава да је комплементски сегмент (текст подвучен пуном линијом) лоциран непосредно иза управног глагола, док се адјунктне конструкције јављају после запете. У преводу на српски, адјунктни карактер је индикован употребом глаголског прилога садашњег, који у српском не може имати статус комплемента.

Такође, да запета не представља поуздани показатељ статуса адјункта видимо код случајева тзв. *дисконтинуалне дистрибуције*, где један управни глагол прихвата више комплементских клауза. Запетом се одвајају напоредне допунске структуре (48), али се њихов напоредни однос може назначити и координативним везником (49):

(48) His own papers were works of art on which he laboured with loving care for many hours, tinkering and polishing, weighing every word, deftly manipulating eithers and ors, judiciously balancing difficult questions on popular authors with easy questions on obscure ones, inviting candidates **to consider, illustrate, comment on, analyse, respond to, make** discriminating assessments of or (last resort) **discuss** brilliant epigrams of his own invention disguised as quotations from anonymous critics. (CP 17)

Pažljivo je formulisao teška pitanja o poznatim piscima i laka pitanja o nepoznatima, pozivajući kandidate da razmotre, ilustruju, prokomentarišu, analizuju, odgovore, izvrše poređenje ili (poslednja mogućnost) prodiskutuju brilijantne epigrame što ih je sam smislio i pripisao ih, ne bi li tako zavarao trag, nepoznatim kritičarima. (ZM 19)

(49) I pictured myself **walking out** of my body and **wondering** through the cosmic void in a new, light, and translucent shape which divided with every step, condensing and dissipating like a man's breath in winter. (FG 36)

Zamišljao sam da iskoračujem iz sebe i lutam kroz prazninu svemira u lakom, prozirnom telu koje se svakim korakom deli, nestaje i raspršuje se, kao zimski dah. (OP 29)

Идентификација статуса структурног типа нефинитне структуре почива и на значењским критеријумима. Адјункти у нефинитној форми се семантички најчешће реализују као намерне (50)), резултативне (51)), циљне (52)) и временске (53)) адвербијалне конструкције:

(50) Then I left to make my million. (CO 25)

A onda sam napustio taj posao da bih zaradio svojih milion dolara.

(51) He turned back briefly, only to see a large marble column falling across the stone pedestal. (CR 152)⁹⁵

Osvrnuo se nakratko, taman da vidi kako veliki mermerni stub pada preko kamenog pijedestala. (KR 148)

(52) A tiled floor and a small oil lamp burning to prevent ... (CP 134)

⁹⁵ Кверк и др. (1985: 1079) наводе да се адвербијалне клаузе као у примеру (51) реализују са комбинованом временским и резултативним значењем.

Pod je popločan, a uljana lampica gori ne bi li sprečila... (ZM 148)

(53) This speech is a conscious echo of the words God spoke on expelling Adam and Eve from the Garden: (NYT 44)

Ovaj govor je svesni eho onih reči koje je Bog izgovorio kada je Adama i Evu prognao iz Raja: (NJT 45)

Разлика између комплементских и адјунктних конструкција није апсолутне природе. Пре би се могло рећи да се ради од градацијском односу између два пола који представљају различите функционалне категорије, где се на једном полу налазе типични адјункти, а на другом полу типични комплементи, са мноштвом прелазних облика који исказују особине како једног тако и другог типа конструкција између два пола (в. Мејер 1990; Кверк и др. 1985). Графички се овај однос може представити на следећи начин:

Нефинитна клауза

КОМПЛЕМЕНТ ←—————→ АДЈУНКТ

Поред критеријума утврђивања семантичке спецификације, допунске структуре се од адјунктних могу разликовати на основу супституционих критеријума, што подразумева замену анализиране форме елементом са истоветном функцијом. Наиме, сматра се да се ако је нефинитна структура замењива другим типом комплемента, ради о допунској структури. Уколико се, замењивост остварује конструкцијом у виду адвербијалног елемента, у питању је адјункт. Међутим, супституциони критеријум може бити варљив. Уколико бисмо, рецимо, посматрали нефинитне допуне код глагола перцепције (нпр. *see someone run/running* : *видети некога како трчи*) можемо приметити да се енглеска нефинитна допуна може трансформисати у односну клаузу (нпр. *see someone who runs/is running* : *видети некога ко трчи*), чиме се остварује функција адјективалне постмодификације рестриктивном односном клаузом. Међутим, ово није једина могућност трансформације, јер редукована клауза може имати и временску интерпретацију, када се трансформ реализује као темпорална финитна клауза са везником *when/as* (нпр. *see someone as/when he runs/is running* : *видети некога док трчи*). Додатни показатељ да функционална идентификација супституцијом није једноставна, показује и могућност интерпретације где се тематизује читава нефинитна структура тако што се њен глаголски део апстрахује у девербативну именицу која из адјунктне прелази

у реченичну службу директног објекта (нпр. see someone coming → see the coming of someone : *видети нечији долазак*).

Наведени примери показују да се дијагностичко-идентификационе методе морају међусобно комбиновати. То не значи да ће резултат утврђивања реченичног статуса увек бити једнозначан, па се самим може наићи на интерпретативне недоумице чије разрешавање у већој или мањој мери утиче на избор преводног еквивалента. Навешћемо неколико примера ексцерпираних из корпуса са синтаксички недовољно издиференцираним конструкцијама и њима могућим алтернатива (у угластим заградама):

(54) He browsed lean books always, half a fingerbreadth or less, choosing poems to read based on length and width. (CO 28)

Uvek je prelistavao tanke knjige, debele koliko pola širine prsta ili još manje, birajući po dužini i širini pesme koje će čitati [*za čitanje*]. (KO 66)

(55) He spotted the male bodyguard standing near the cash register, appearing to study a menu. (CO 31)

Primetio je muškarca iz obezbeđenja kako [*koji*] stoji blizu kase i pretvara se kao da proučava jelovnik. (KO 47)

(56) He watched her going down the long path to the front door of the house and began to wonder if he had gotten something after all, in spite of all the loss. His wife back, for example. (CR 253)

Gledao ju je kako [*gde/dok*] odlazi dugom stazom ka ulaznim vratima kuće pitajući se da li je pored sveg ovog gubitka ipak nešto dobio. Svoju ženu, na primer. (KR 247)

2.2.4. Псеудокоординативне структуре

Код извесних управних глагола (нпр. COME, GO, TRY) наилазимо на случајеве да се нефинитна комплементација у неформалној комуникацији може заменити напоредним предикатским склопом. Кверк и др. (1985: 978) овај феномен називају *псеудокоординацијом* (енг. *pseudo-coordination*),⁹⁶ када се семантички формира сложена, али јединствена глаголска ситуација која је семантички иста, а функцијски слична са катенативном конструкцијом и која је формално структурирана у виду координације.

⁹⁶ Као алтернативни назив фигурира термин *hendiadys*, према грчком изразу ἓν διὰ δύοῖν, са значењем „једно у форми два“ (Хопер 2002: 146).

Најчешћи склопови ове врсте јесу устаљене конструкције типа *go and see, come and see, sit and talk, try and do* и сл. Они, такође, могу алтернирати са инфинитивном намерном клаузом:

- (57) Then she will probably want to come and see me. (CC 224) [=come to see me]
 Onda će verovatno poželeti da me poseti. (KR 219)

У сличном смислу, могућа је алтернација и са ГП-ском катенативном конструкцијом, али се тада напоредном конструкцијом не указује на сукцесивност као код инфинитива већ на симултаност:

- (58) I stood there waiting [=stood there and waited], not knowing what to say next.
 (NYT 300)
Stajao sam i čekaο, ne znajući šta dalje da kažem. (NJT 275)

Овакви семантички паралелизми су могући у случајевима када се у напоредној конструкцији јављају дуративни глаголи којима је могуће изразити темпорално преклапање, док се у случајевима са теличким интерпретацијама подразумева сукцесивност, па се преводно реализују напоредне финитне клаузе, са опционим намерним значењем:

- (59) Virginia Stillman stood up and smiled at Quinn again. (NYT 30)
Ustala je i ponovo se nasmešila Kvinu. (NJT 33)

Први глагол у псеудокоординативном предикату може бити третиран као глагол непотпуне предикације у улози квазипомоћног глагола са лексички употпуњујућим додатком. Овакво тумачење се пре свега ослања на случај када се први глагол псеудокоординиране структуре јавља у нефинитном облику (*I'll go and visit my mother ≈ I'll go to visit my mother* – намерна интерпретација), док у финитној варијанти сваки од појединачних чланова координације тежи да задржи своје пуно лексичко значење (*I went and (I) visited my mother.* – фактивна интерпретација) (Кверк и др. 1985: 979). У другим случајевима тумачење намере изводи се имплицитно, на основу прагматичких интерпретативних фактора:

- (60) Eckart, a tall Viennese with raven black hair and a rough face that had two notable scars on his chin and neck, stood up and gave a friendly greeting to von Fehn, who he had known since the military academy. (CC 97)

Ekart, visoki Bečlija zift crne kose i grubog lica na kome su se isticala dva upadljiva ožiljka na bradi i vratu, ustade da se prijateljski pozdravi sa Fon Fenom, koga je poznao još iz vojne akademije. (KR 94)

(61) ... whose wife enlisted my help in coaxing Charles Boon to come and be lionized, ... (CP 123)

..., čija je žena računala na moju pomoć u nagovaranju Čarlsa Buna da se pojavi i bude predmet obožavanja... (ZM 136)

Може се рећи да псеудо-координација представља својеврстан „мост“ између допунске природе нефинитних комплемената и напоредних, ситуационо одвојених глаголских догађаја који се реализују унутар сложеног предиката. Избор типа преводног еквивалента ће зависти од процене преводиоца у ком смеру претеже интерпретативни потенцијал, на основу чега се преводна реализација формулише било као псеудокоординација (пример (61)) или склоп управне и допунске компоненте (пример (60)). Притом, формално-структурна реализација у виду напоредне или допунске конструкције у полазном језику не мора имати пресудни карактер, јер се временски и значењско-одредбени моменти у преводу једнако могу изводити на основу контекстуалних назнака:

(62) And how will I find him to kill, much less actually aim and shoot? (CO 67)

I kako da ga pronađem i ubijem, a tek kako da nanišanim i pucam? (KO 138)

2.2.5. (Полу)идиоматизоване лексеме са допунским структуром

Постоје извесни енглески глаголи који се јављају у полуидиоматизованим конструкцијама уз комплементе са *bare*-инфинитивом, где са нефинитном компонентом формирају композитивну двоглаголску лексему (Кверк и др. 1985: 1168). Обухватају веома мали број глагола где се са инфинитивима јављају комбинације типа *let (NP) go/be/sing make (NP) do, go get/fetch/look* и сл., док се са ГП-има образују конструкције типа *go running/fishing/walking* и сл. Овакве конструкције са инфинитивом разликују се од каноничних комплементских структура типа *V+bare*-инфинитив утолико што су структурно хомогеније, а 'допунски' део сложенице је селекционо ограничен на устаљене глаголске лексеме. Примери са инфинитивом забележени у корпусу показују да постоји тенденција да се сваки од глаголских сегмената преведе засебном финитном клаузом, што упућује на то да се појединачни делови сложеница схватају као посебне

пропозиционе целине, док се код примера са ГП-ом изразито јавља (девербативна) именица:

(63) I'll go get some ice. (CP 246)

Idem da donesem led. (ZM 275)

(64) There were times when Eric was compelled to come and let the street breathe on him. (CO 68)

Bilo je trenutaka kada je Erik osećao neodoljivu želju da dode i oseti dah te ulice. (KO 143)

(65) I invited him to go hunting. (CR 163)

Pozvao sam ga u lov. (KR 160)

(66) One day in the past year he went skiing, not far from the spot where his father was lost—although he did not know this. (NYT 148)

Jednoga dana prošle godine otišao je na skijanje, nedaleko od mesta gde je nestao njegov otac — premda to nije znao. (NJT 136)

Забележене су и конструкције где се у оквиру сложеног предиката јавља идиоматизована конструкција структурно реализована као катенативни склоп. Овакве клаузе представљају маргиналне појаве и нису репрезентативне за анализу јер су због своје идиоматске ригидности у синтаксичком смислу ускраћене за системско место унутар комбинаторног устројства језика. Као и код сваког идиома, превод енглеске конструкције зависи најпре од садржинског поклапања са српским језиком, те се самим тим аналогни структурни синтаксички образац у виду управне и допунске структуре може, али не мора јавити:

(67) Though his table manners left something to be desired... (CP 129)

Iako su njegovom ponašanju za stolom nedostajali neki poželjni maniri,... (ZM 143)

С друге стране, идиосинкратичне преводне конструкције се могу јавити и као експоненти полазног израза који не испољава структурне посебности, али се прагматички изводи специфично тумачење, као у примеру (68) где се одабиром ШТА+През допунске клаузе изражава колоквијална интерпретација полазне конструкције :

(68) Give Mr. Lukić something to drink. (CC 115)

Daj za gazda Nemanju šta će da pije... (KR 111)

2.3. ТЕМПОРАЛНА СПЕЦИФИКАЦИЈА НЕФИНИТНИХ ОБЛИКА

Један од битнијих аспеката разматрања нефинитних допунских облика чини испитивање њихових временских одлика. Ове се одлике ређе исказују граматичким путем, а чешће у садејству са одговарајућом управном структуром. С обзиром на то да се сложена глаголска фраза може посматрати као спој два оделита глаголска чина – једног на који упућује управни глагол и једног на који упућује допунски глагол – постоје разлози за претпоставку да они могу имати различите временске односе, који се остварују у одређеним временским доменима. При утврђивању временске локације најчешће говоримо о прошлости, садашњости и будућности, али се у употреби у литератури помињу и изрази *антериорност* (тј. пређашњост – оно што је претходило), *симултаност* (истовременост – тј. оно што се временски преклапа са нечим другим) и *постериорност* (потоњост – одн. оно што ће тек уследити).⁹⁷ Њима смештамо извесни језички садржај у намеравани временски оквир и том садржају приписујемо валидност унутар неког од поменутих домена. Међутим, за нашу анализу потребно је извршити извесну интерпретативну модулацију темпоралне спецификације предметних структура, пре свега у смислу динамичности остварених односа. Зато ће надаље примарно бити употребљавани изрази *проспективност*, *симултаност* и *ретроспективност*.⁹⁸ Одабир ових термина условљен је запажањем да се временска интерпретација код сложених предиката са нефинитном допуном изводи не као апсолутно обележје везано за моменат говорења већ релативно својство које се реализује интеракцијом допуне са управним глаголом. Самим тим, имајући у виду да основни нефинитни облици у изолацији немају

⁹⁷ Док термини прошлост/садашњост/будућност у изолацији имплицирају временску локализацију у односу на моменат говора, па самим тим имају апсолутну интерпретацију, употребом термина антериорност-симултаност-постериорност упоришна временска тачка се релативизује и по потреби измешта из непосредно доживљене садашњости. Зато се другопоменути појмови неретко користе као паралелни или подеснији изрази за комплексније односе остварене у сложеним предикацијама код којих апсолутна временско тумачење није од примењиво.

⁹⁸ Осим фактора релативне темпоралне повезаности између управне и допунске структуре, избор наведених термина такође се заснива на становишту да се темпоралност код катенативних структура *перспективизира* према управној конструкцији. На пример, 'ретроспективност' се узима као адекватнији термин од 'антериорности' због тога што се енглески перфекат у овом раду посматра као аспекатско глаголско обележје које се интерпретира 'временски гледајући уназад' у односу на референтну временску одредницу (нпр. *before your arrival*), што илуструју примери са финитним перфекатским предикатима (Milly *had done/has done/will have done* it before your arrival) и предикатима са допунским перфекатским облицима (Milly *wants/wanted/will want to have done* it before your arrival.).

никаква формална временска одређења, они темпоралну интерпретацију добијају тек у спрези са управним глаголом, који их тиме на извешан начин и временски *актуелизује*. Притом, суоднос две остварене глаголске ситуације посматрамо као динамичну везу, односно потенцијал да се допунски садржај одвија тако што се са управном структуром временски преклапа (тј. бива симултан) или од ње тежи ка неком од могућих смерова на временској оси (одн. ка антериорном или постериорном домену). Зато се пре може говорити не о смештању нефинитне предикације у прошлост, садашњост или будућност у статичном смислу већ о поменутој *усмерености* ка некој од могућих временских димензија. Другим речима, знајући да нефинитни облици не подразумевају категорију глаголског времена, темпоралност сложене предикације самим тим мора се тражити на плану садржаја, тј. у временском потенцијалу исказаном инхерентним карактеристикама семантичке структуре управне глаголске лексеме. Ипак, како ћемо видети, катенативни склоп не мора потпуности бити лишен формалних обележја темпоралности, која се у енглеском перифрастички испољавају реализацијом аспектске (перфекатске или прогресивне) форме нефинитног облика, а у извесним случајевима и модалном обележеношћу управне структуре.

2.3.1. Формална обележја темпоралности

За разлику од других врста речи, када се ради о глаголима централно место у језичким разматрањима припада испитивањима временских карактеристика, како на семантичком, тако и на граматичком плану. Граматичко обележавање времена најчешће се равна према искуственом поимању времена као физичке категорије. У енглеском и српском језику физичко време подразумева линеарну димензију која се одвија у распону прошлост – садашњост – будућност. Ова се дистинкција језички кодира и поприма системски карактер, те се процесима граматикализације уводи у структуру језика, где се кроз веома ограничен број формалних језичких средстава примењује на најшири могући опсег парадигме глаголских лексема. Основни репрезент граматички остварених временских релација јесте категорија *глаголског времена*,⁹⁹ којом формалним језичким

⁹⁹ Англистичка лингвистичка терминологија барата оделитим појмовима за физичко време (енг. *time*) и граматичке категорије времена (енг. *tense*). Српски језик не прави разлику између два употребна домена, па ћемо у даљем тексту за граматикализовану, језички кодирану категорију темпоралности користити сложеницу *граматичко време*, док ће се у општем смислу користити израз *време*.

средствима одређени језички садржај смештамо у конкретни временски домен.¹⁰⁰ Уз њу, веома битну улогу игра и категорија *граматичког аспекта*, који се односи начин одвијања глаголског садржаја у времену.¹⁰¹ Обе категорије дају кључни допринос укупном интерпретативном потенцијалу предиката у темпоралном смислу. Међутим, временске интерпретације глагола не морају се искључиво везивати за обележја граматичког времена и аспекта.¹⁰² Сам лексички садржај глагола врло често подразумева и временску компоненту, која у комбинацији са граматичким темпоралним маркерима представља саставни део предикативних склопова. Међуодносом свих наведених својстава изводе се временске интерпретације и оне зависе како од структурних фактора, тако и од семантичких својстава елемената сложеног предиката, а у извесном смислу и од ситуационих чинилаца који утичу на рецепцију исказа. Имајући у виду да се темпоралност тумачи на више начина, али и то да нефинитност као појава ограничава непосредно исказивање неких од поменутих својстава, у наредном делу излагања биће размотрено на који начин структурна обележја утичу на успостављање временских односа унутар сложеног предиката са нефинитном допуном.

Уколико време посматрамо као искључиво флективну категорију, може се закључити да енглески језик у формалном погледу разликује два граматичка времена – садашње време (енг. *present tense*) и прошло време (енг. *past tense*) (Ђорђевић 1997: 330).¹⁰³ Како

¹⁰⁰ Овде се пре свега говори о морфо-синтаксичким елементима, која имају системски карактер, припадају веома затвореном кругу обележја и садрже релативно мали број чланова. Већина савремених теоријских приступа проблематици глаголског времена ову језичку категорију ограничава на чисто граматикализоване облике, који се по правилу реализују флективно, док се перифрастичне конструкције подводе под аспектске, модалне и сличне облике.

¹⁰¹ Комри, на пример, *глаголско време* дефинише као „граматикализовано изражавање локације у времену“ („grammaticalized expression of location in time“; 1985: 9-10), док се *глаголски аспект* односи на „унутрашње временско устројство („internal temporal constituency“; 1976: 3). Искрпнији прегледи гледишта везани за поставке за појмове глаголског времена и аспекта могу се наћи у Биник (1991), Хардер (1996) и Комри (1976; 1985).

¹⁰² Поред граматичке категорије времена, темпоралност се може испољити и другим изразима, нпр. адвербијалима (нпр. *now*, *last year*, *when we were home* и сл.) (Ђорђевић 1997: 330). Видети напомену број 98 у претходном делу излагања.

¹⁰³ Традиционалнији приступи језику говоре и будућем времену (*future tense*). Међутим, новија гледишта, према којима се равна и аутор овог рада, енглеско тзв. ‘просто будуће време’ или *future simple tense* (које се твори по обрасцу *will/shall + Ving*) сврставају међу модалне облике, односно оно се третира као експонент категорије глаголског начина. Ово становиште се темељи како чињеници да изостаје реализација чисто морфолошки изражене временске флексије, тако и на томе да овај облик представља само један од неколико могућих начина изражавања будућности у енглеском.

смо већ назначили у претходном излагању, чак и код ова два облика конјугациона парадигма је крајње редукована, те се читав распон формалних реализација своди на неколико облика флективно различитих од основе глагола (облик за 3. лице једине презенте индикатива (наставка {-s}); облик за сва лица прошлог времена ‘правилних’ глагола (наставка {-ed}) и неки облици неправилних глагола; посебни облици помоћног глагола ‘be’ у садашњем и прошлом времену (*am, is, are; was, were*)). С друге стране, граматички аспект се реализује искључиво перифрастично, односно само кроз сложене глаголске облике. Српски језик пак аспект кодира већ на лексичком нивоу, односно бива формално изражен афиксом или се реализује као инхерентно обележје саме лексичке основе. Према томе, можемо закључити да аспект у енглеском језику не представља чисто морфолошку категорију као у српском,¹⁰⁴ већ се изражава у комбинацији помоћних и флективних облика глагола и то: **перфекативност**: помоћним глаголом *have* + V-ed (‘прошли партицип’) / **прогресивност**: помоћним глаголом *be* + ГП). Енглески аспект је у потпуности је граматикализован и нема примеса лексичких значења.

Када се ради о нефинитним облицима, ни у енглеском нити у српском језику категорија граматичког времена није формално изражена,¹⁰⁵ док се категорија аспекта реализује у складу са природом нефинитног облика, у зависности од селекционих ограничења управних структура (в. одељке §3.2.1.3 и §4.2.1.2). С обзиром на то да се глаголско време не обележава, нефинитни облици у оба језика могу изразити временске релације у оној мери у којој то условљава, са једне стране, њихова веза са управним

¹⁰⁴ Нема општег слагања о функционално-садржинском типу аспекта (одн. *вида*) у српском језику. Док се са једне стране он посматра као претежно лексичка категорија (услед мешања темпоралних и атемпоралних значења (им)перфектизирајућих афикса, али и због њиховог великог броја), с друге стране се вид у многим савременим студијама посматра као примарно граматичка категорија. Детаљнија разматрања у вези са питањима везаним за творбено-граматички карактер српског глаголског вида, видети Ивић (2001) и Грицкат (1966/67).

¹⁰⁵ Стоул (1982) пак изражава мишљење да енглески инфинитив (за разлику од герунда) има обележја граматичког времена. Он ово гледиште заснива на паралелама између комплементизатора (функционалне језичке јединице којом се у структуру реченице уводи комплементска конструкција) реализованих код финитних (комплементизатор *that*) и инфинитивних допунских клауза (комплементизатор *for*). Притом закључује да „граматичко време *to*-инфинитива јесте време потенцијалне будућности“ (*‘the tense of a to-infinitive is that of a possible future’*; 1982: 562), где се будућност интерпретира у односу на управни реченични глагол.

глаголом или, са друге стране, реализација неких од аспекатских категорија унутар нефинитне фразе.¹⁰⁶

Сложени предикат са нефинитном допуном представља композитивну структуру где управни сегмент може имати финитни статус, док допунски део неизоставно има нефинитни карактер. Код енглеских личних глаголских облика носилац финитности јесте глаголски сегмент предиката означен термином *operator*.¹⁰⁷ На њега се ослањају сва проширења глаголског дела предиката. Граматичким овремењавањем оператора добијају се прошло и садашње глаголско време (енг. *past/present tense*), а она се потом могу проширити аспекатским перфекатским и/или прогресивним обележјима да би се добили сложени финитни глаголски облици. Сходно томе, оператором се установљава полазни временски оквир предикације, док се нефинитни глаголски сегменти који творе сложени глаголски облик на њега надовезују и равнају сопствени временски домен према временској локацији успостављеној путем оператора. Међутим, ово не мора бити случај када се ради о нефинитним конструкцијама са комплементским статусом. Када се на финитни глаголски облик надовеже нефинитна допуна, временска интерпретација се изводи превасходно на основу значењских особености лексичког дела управног предиката, а не нужно на основу граматичког времена индикованог оператором, о чему ће бити више речи у одељку §2.3.3.

У складу са наведеним, може се установити да се код енглеских нефинитних облика граматичка темпоралност може додатно назначити путем аспектуализације нефинитне клаузе. Таква аспектуализације може бити перфекатског и прогресивног типа за инфинитиве, односно перфекатског типа за ГП-е. Ипак, поједине групе глагола подлежу извесним ограничењима када се ради о неким од ових обележја. Анализом корпуса

¹⁰⁶ Више информација о појединачним комбинаторним ограничењима нефинитних облика и аспекатских маркера може се наћи у уводним разматрањима за сваки од обрађених типова нефинитних комплемента понаособ (в. уводна разматрања поглавља 3 и 4).

¹⁰⁷ Термин преузет из Кверк и др. (1985: 79), који оператором називају први или једини помоћи глагол у сложеној финитној глаголској фрази који је одговоран за образовање упитних и одричних облика. Овако схваћени оператор представља стожер граматичких обележја глаголске фразе, али се не мора нужно јавити, као нпр. у потврдном облику простих глаголских времена. За потребе нашег истраживања, међутим, појам *operator* ће укључивати онај глаголски део предиката који је носилац финитности, а не нужно само помоћни глагол. Дата дистинкција има за циљ аналитичко раздвајање финитног дела предиката (као носиоца независног клаузалног статуса) од нефинитних структура (које се на оператор надовезују, а глаголске граматичке категорије реализују делимично).

утврђена је тенденција да се са већим степеном интегрисаности управне глаголске лексеме у укупан пропозициони садржај сложене катенативне предикације умањује могућност појаве перфекатске форме нефинитне допуне. Ова тенденција нема апсолутни карактер и махом је градацијског типа, почев од глагола који уопште не прихватају перфекатску форму до оних који се без ограничења са њом могу јавити. Ово је најочигледније код фазних глагола, који сами по себи представљају прелазне облике између граматикализованих помоћних глагола и чисто лексичких катенативних глагола, будући да се њима не кодира засебна глаголска ситуација у пуном смислу већ само сегмент одвијања допунске нефинитне структуре (примери (69) и (70)). Ако се у непосредном окружењу фазног глагола ипак јави перфекатски облик нефинитне структуре, онда се она схвата као сасвим засебна, адјунктна предикација која са фазним глаголом не конституише сложени предикат (пример (71)):¹⁰⁸

(69) Then they began to stumble [/*to have stumbled] and clutch [/*to have clutched], working toward the bedroom. (CO 10)

Onda su počeli da posrću i stiskaju jedno drugo, bauljajući ka spavaćoj sobi. (KO 31)

(70) He held the towel open as she stepped glistening from the shower, and began rubbing [/*having rubbing] her down briskly. (CP 176)

Ona izade iz kabine blistajući se i on raširi peškir i poče žustro da je trlja. (ZM 196)

(71) "But meanwhile," Simon continued, having spit out a mouthful of the lukewarm water upon glimpsing a band of pilgrims in white cloaks emerging from the shade of the houses, men in whom he recognized Peter and his disciples armed with shepherd's staffs. (SM 13)

„A dotle" - nastavlja Simon, ispljunuvši gutljaj mlake vode, jer ugleda grupu hodočasnika u belim ogrtačima gde izroniše iz senke kuća; i prepoznade u njima Petra i njegove učenike, oboružane pastirskim štapovima... (SČ 36)

Насупрот њима, код глагола преношења туђег језичког садржаја (у овом раду сврстаних у демонстративно-перформативну класу), ситуационо се веома јасно разликују управни део предикације и допунски сегмент, па се глагол навођења (тј.

¹⁰⁸ За додатне информације о понашању и својствима фазних глагола видети одељке §1.5.2.1, §3.2.2.1 и §4.2.2.1.

управни део) и оно што се наводи (тј. комплемент) могу сврстати у различите временске домене обележјем +Перфекат:

(72) I couldn't even find a hotel that admitted to **having** a vacant room. (CP 149)
Čak nisam mogao da pronađem ni hotel u kojem bi priznali **da imaju** prazne sobe. (ZM 165)

(73) Howard admitted to **having seen** the Lawrence Olivier movie, but insisted that he had never read the text of Hamlet. (CP 136)
Hauard priznade **da je video** film Lorensa Olivijea, ali je uporno tvrdio da nikada nije čitao samu dramu. (ZM 151)

Обележје +Перфекат уједно представља и једино граматичко средство помоћу кога је могуће извршити усмереност ка антериорном домену. Енглески перфекат представља маркирани облик, те се користи у случајевима када је потребно направити посебну разлику између ретроспективног тумачења, с једне стране, и неретроспективног, са друге стране.¹⁰⁹

(74) This dandy, with his fine bearing, broad shoulders, small, trim beard, and thick dark hair, boasted of his connections, talked of Rasputin with derision, and claimed **to be** a personal acquaintance of Leonid Andreyev. (TBD 78)
Lepog držanja, širokih ramena, sa bradicom i tamnom gustom kosom, taj se dendi razmeće svojim poznanstvima, govori o Raspućinu sa podsmehom, tvrdi **da je** lični poznanik Leonida Andrejeva. (GBD 84)

(75) Some claimed **to have seen** Him rise up to the sky in a blinding light and enter the heavens like a dove. (SM 6)
Неки су тврдили **да су** Га **видели** како се на њихове очи извио у небо, уз заслепљујућу светлост, и помогао се неба као какав голуб. (SČ 31)

Како смо раније нагласили, у нашем је истраживању код случајева када се нефинитна допуна јавља у перфекатској форми преводно увек реализован преводни еквивалент у претериталном облику. Међутим, у одређеним примерима перфекат се реализује као редундантно обележје, јер се на основу значењских особености управне структуре неперфекатском допуном већ сигнализира ретроспективност (в. примере (76) и (77)). Ово

¹⁰⁹ Има случајева где се перфекативност означава ретроспективност у односу на временско упориште које није управни глагол, а где нема упућивања на антериорну димензију у односу на управни глагол већ на антериорност у односу на извесни рок у будућности означен адвербијалом (*I wish John to have finished before she comes* : Желим да Џон заврши пре но што она стигне; енглески пример преузет из Палмер (1988: 191)).

је случај само код ГП-ских комплемената, док се код перфекатских инфинитива забележених у корпусу по правилу реализује ретроспективно значење.

(76) The first Story was charged with **having committed** [/committing] the offence, the others with having aided and abetted it. (HWGTA 80)
Prva [je bila optužena] за учесништво [da je učestvovala], ostale tri за саучесништво. (JS RZ)

(77) It had been charged with **telling** [/having told] such and such a story, a story that did not correspond to reality! (HWGTA 251)
Ona je optužena da je tu i tu priču pričala, da je pričala priču koja ne odgovara стварности! (JS SUZ)

Поред перфекативности, инфинитивни комплементи могу бити обележени и категоријом прогресивности.¹¹⁰ Анализом свих ексцерпираних примера забележена су само три случаја прогресивне инфинитивне допуне, код само једног управног глагола – SEEM. Зато се са већим степеном сигурности може констатовати да прогресивна обележеност нефинитне допуне представља маргиналну појаву.

Примери:

(78) He seemed to be whistling something into the shaft of the straw between intakes of liquid. (CO 4)

Činilo se da između svaka dva gutljaja zvižduće nešto u slamku. (KO 22)

(79) It seemed to be sinking into the dark smoke that foamed up around it. (CO 15)

Činilo se kao da autobus tone u tamni dim koji ga je obavijao kao pena. (KO 40)

(80) As the summer days passed, followed by a cold and sluggish wind that pushed through the deserted streets, the citizens of Niš seemed to be hoping that the evil which had come upon them would leave of its own accord. (CC 35)

Kako letnji dani idu, praćeni hladnim i tromim vetrom koji promiče opustelim ulicama, građani Niša kao da čekaju da zlo koje ih je zadesilo ode samo od sebe. (KR 32)

¹¹⁰ У литератури постоји тенденција за истицањем структурно-семантичког паралелизма између енглеског прогресива и ГП-а. Главни извор проблема при анализи ГП-ских облика чини се произилази из облике аналогије јер су обе форме обележене синкретичким наставком {-ing}. ГП реализован у прогресивним склоповима и ГП остварен у другим употребама деле многе карактеристике, те се свакако може утврдити да повезаност несумњиво постоји (в. Вјежбица 1988; Дафли 2006; Еган, 2008). Међутим, постоје и бројни показатељи да се, како и случају герунд-партиципа, тако и у случају инфинитива, њихово везивање за појединачне временске или аспектске облике не може у потпуности спроводити, те се идентификација њихових темпоралних својстава умногоме мора заснивати на и семантичко-прагматичкој димензији исказа.

С обзиром на то да мали број забележених примера намеће велика ограничења када је реч о извођењу генерализација, овом приликом неће бити могуће да се на основу емпиријских показатеља значајније разматрати посебан допринос обележја +Прогресивно за темпорални статус допуне. Оно што се ипак може констатовати јесте то да енглески прогресивни аспект испољава извесни степен преклапања са српским имперфективним глаголима. У зависности од случаја до случаја, у енглеском језику прогресивност може кодирати следеће значењске компоненте: истовременост (енг. *simultaneity*), некомплетност глаголске ситуације (енг. *incompleteness*), пропратну догађајност (енг. *background action*), привременост (енг. *temporariness*), континуалност (енг. *continuity*), итеративност (енг. *iterativity*)¹¹¹ и текуће одвијање у времену (енг. *unfolding in time*).¹¹² Иако се све ове значењске компоненте у српском не могу засебно испољити као засебне категорије, ипак се можемо закључити да се у српском језику код имперфективних глагола препознају многе од поменутих одлика прогресива. Ово је подупрто и тиме што код енглеског прогресива јасно изостаје значењска компонента достизања циља, што је својство које прати српске имперфективне глаголе (уп. Новаков 2005),¹¹³ а у великом броју случајева се може повезати и са карактеристиком дуративности, што представља пропратно обележје многих глагола који се могу јавити у прогресивном, односно имперфективном виду. Самим тим, очекује се да се као преводи прогресивних инфинитивних complemenata у енглеском нађу имперфективни глаголи у српском, што, иако малобројни, примери из корпуса потврђују.

Поред перфективности и прогресивности, додатни граматички чинилац којим се може се променити темпорална усмереност јесте употреба модалне глаголске компоненте (Мејер 1990: 102). Узмемо, на пример, емотивно-преференцијалне глаголе. Они кодирају карактеристике и емоционална стања (нпр. LOVE, LIKE и сл.), па самим тим по правилу остварују истовремено одвијање као и њихова нефинитна допуна (*It was*

¹¹¹ Реализује се са тренутним глаголима, нпр. *The player was hitting the ball against the wall.*

¹¹² За потпунији приказ неких од наведених својстава видети Биник (1991: 284).

¹¹³ Новаков (2005: 128) такође посебно наглашава да „у енглеском језику обележје +*циљ* не блокира представљање ситуације као структуре, односно њену употребу у прогресивном облику. Енглеска глаголска фраза која тежи циљу у прогресивном облику означава процес који има циљ, али се не назначавача да ли је тај циљ и достигнут већ да се у фокус поставља део ситуације који претходи достизању циља.“

a statement he liked to make. (CO 71) : Voleo je to da ističe. (KO 148)). Међутим, са модалним глаголом као оператором, временска оријентација прелази у проспективну:

(81) ...here are a few points you might like to bear in mind. (CP 63)

U vezi s tim, ima nekoliko stvari koje bi trebalo da imate na umu. (ZM 68)

(82) In particular, I shouldn't like Amanda to see more of him than is absolutely unavoidable. (CP 131)

Naročito ne bih voleo da ga Amanda vida češće nego što je apsolutno neizbežno. (ZM 145)

(83) COUPLE, mid-thirties, fat wife, would like to meet discreet couple. (CP 153)

Par, srednjih tridesetih, žena debela, voleo bi da upozna poverljiv par. (ZM 169)

Како горњи примери показују, модалним глаголом се врши модулација пропозиционог садржаја у смеру доживљајне конкретизације емоције, па се уместо трајне и постојане карактерне предиспозиције остварује појединачна преференцијална инстанца на основу конкретног утиска.

2.3.2. Интерпретација временских односа према типу нефинитне допуне

Наредни аспект испитивања временских односа нефинитних комплемената тиче се селекције нефинитне допуне према њеном типу. Добро је познато да се у енглеском језику извесни глаголи комбинују само са инфинитивним допунама, други само са ГП-ским допунама, а неки са оба типа допуне. Уколико се могу комбиновати са обама типовима, такве се спреге могу тумачити као значењски синонимне или, у мањем броју случајева, значењски различите. И поред многих покушаја да се установе временски односи између управних глагола и ГП-а, са једне стране, и управних глагола и инфинитивала, са друге стране, мишљења се код различитих аутора разликују како у погледу закључака, тако и у погледу реализације комбинаторних образаца које наводе. Поменућемо нека мишљења. Бјежбицка (1988: 162), на пример, тврди да су у временском смислу герунди слични прогресивним финитним конструкцијама и партиципима, односно оним конструкцијама за које темпоралност јесте релевантна категорија. Притом, наводи да однос временски схваћених герунда¹¹⁴ и управних глагола јесте однос

¹¹⁴ Вјежбицка (1988) разликује герунде са временском и невременском интерпретацијом. Наравно, само временски схваћени герунди имају темпоралне интерпретације.

једновремености – темпоралног преклапања са управном глаголском ситуацијом. С друге стране, инфинитиве тумачи као облике који испољавају типично постериорно значење, те будућност види као саставни део *to*-инфинитивног комплемента. Слично виђење има и Дафли (1992), код кога се инфинитиви такође односе на будућност, највише услед дирекционог карактера предлошког инфинитивног маркера *to* који тумачење усмерава од управног ка допунском елементу. Међутим, иако и сам прави паралеле између прогресива и ГП-а, он ипак признаје да постоје примери где се прототипска обележја прогресивности (нпр. једновременост, несвршеност, текуће одвијање, привременост) никако не поклапају са онима код ГП-а будући да се остварују као свршене и комплетне антериорне радње:

(84) I remember filing that article somewhere in the top drawer of my filing cabinet.

(Дафли (1999: 303), подвукао Д.К.)

Други се аутори ипак уздржавају од давања категоричких тврдњи о значењу једне или друге врсте нефинитне допуне. Еган (2008) своје закључке заснива на опсежном корпусу и сходно томе напомиње да се ГП-и не морају нужно испољавати у неком од темпоралних односа и да су једина два обележја које деле сви забележени ГП-ски комплементски примери заправо несвршеност и дуративност (енг. *imperfectivity and durativity*; 2008: 128), док се код инфинитива темпоралност ставља у други план наспрам обележја ‘усмерене алтернативе’ (енг. *targeted alternative*, 2008: 99).

Поменута становишта представљају само илустрацију неких виђења остварених односа. Неусаглашеност ставова везаних за временска значења нефинитних облика произилазе управо из темпоралне неодређености нефинитних конструкција у изолацији, а уопштена тумачења неретко произилазе из конкретних примера према којиме се илуструје одређено гледиште.

Као пример релативног статуса нефинитних облика могу послужити примери преузети из Деклер и др. (2006) где је временска интерпретација облички истоветног герундијумско-партиципског склопа¹¹⁵ контекстуално условљена језичким окружењем:

¹¹⁵ У наведеним примерима ГП не представља допунску већ постмодификаторску конструкцију, али наведени примери веома добро показују у којој мери њихова темпорална интерпретација проистиче из контекстуалног оквира.

(85) a) Any hotel guests causing a disturbance *tonight* will be asked to leave tomorrow.

б) Сваки гост који буде правио проблеме *вечерас* биће замољен да оде сутра.
(ПОСТЕРИОРНОСТ)

(86) a) The hotel guests causing a disturbance *at the moment* will be asked to leave immediately.

б) Гости који праве проблеме у овом тренутку биће замољени да оду одмах.
(СИМУЛТАНОСТ)

(87) a) The hotel guests causing a disturbance *last night* will be asked to leave today.

б) Гости који су правили проблеме *прошле ноћи* биће замољени да оду данас.
(АНТЕРИОРНОСТ)

(енглески примери преузети из Деклер и др. (2006: 17))

Како и сами Деклер и др. наводе, видљиво је да се горњи примери разликују у зависности од адвербијалне одредбе којом се временска интерпретација усмерава. Пошто се при преводу на српски језик јасно препознаје односни карактер енглеског ГП-а, преводни еквивалент се реализује у виду целовите финитне односне клаузе, где се за сваку од наведених реченица понаособ употребљава адекватни темпорални глаголски облик да означи ретроспективност (85), симултаност (86) и проспективност (87).

Уколико бисмо реконструисали односне клаузе у пуном облику уместо редукованих форми у примерима (85)–(87), могли бисмо видети да се одговарајућа финитна глаголска фраза не мора реализовати у прогресивном облику: (пример (85): *Any hotel guests who cause/are going to cause...*; пример (86): *Any hotel guests who are causing...*; пример (87): *Any hotel guests who (had) caused/had been/were causing...*), што додатно говори у прилог претпоставци да прогресивност и ГП-и нису временски подударни. Оно што је у преводу битно јесте то да се временски домен експлициран адвербијалом у српском доследно пропрати одговарајућим глаголским временом.

Додатни фактор који наводи на различиту природу ГП-а и прогресива јесте то што се појединачни ГП може јавити са глаголима који припадају аспектским класама са којима се прогресив типично не јавља. На пример, у енглеском језику се у дискурсно немаркираним исказима јавља инкомпатибилност прогресива и глагола који потпада под аспектску класу стања:

(88) Honestly, I regretted knowing him.

*Honestly, I am knowing him.

У примерима (85)-(87), приметно је да и када се не везују за управни глагол, нефинитни облици могу имати временске интерпретације на основу реченичних чланова који нису интегрални део предиката и који представљају предикату придружени садржај. Код ових примера су временска тумачења извођена према адвербијалним садржајима, док се аспекти темпоралног понашања инфинитива и ГП-а у позицији комплемента глагола непотпуне предикације, одн. катенативног глагола, донекле разликују. За разлику од примера (85)-(87), у примерима који следе можемо уочити да се временска интерпретација не везује за контекст изван саме сложене глаголске фразе, као и да је уско повезана са значењем управног глагола:

(89) а) Peter planned to read the novel. (ПОСТЕРИОРНОСТ)

Питер је планирао да чита роман.

б) Peter continued to read the novel. (СИМУЛТАНОСТ)

Питер је наставио да чита роман.

(90) а) I remember working with him on it. (АНТЕРИОРНОСТ)

Сећам се да сам радио са њиме на томе.

б) I am enjoying working with him on it. (СИМУЛТАНОСТ)

Уживам да радим са њим на томе.

в) I am considering working with him on it. (ПОСТЕРИОРНОСТ)

Размишљаам да радим са њим на томе.

(енглеске реченице у примеру (90) преузете из Дафли (2000: 223))

Анализом обрађеног корпуса, установљено је да, осим изостанка допунског инфинитива у ретроспективном тумачењу, не постоји системска условљеност било ког другог допунског инфинитива или герунд-партиципа у смислу нужног подразумевања неког од поменутих временских усмерења или локација. Пре се може говорити о тенденцијама да се инфинитиви комбинују са глаголима који указују на претежно проспективну или у мањем броју случајева симултану димензију допуне, док ГП-и подразумевају симултаност у највећем броју случајева, а у мањој мери ретроспективно или проспективно усмерење.

Наравно, има добро познатих случајева глагола са којима је могућа употреба оба типа нефинитне комплементације, али са различитим значењским исходима. Иако тачан

инвентар ових лексема варира од публикације до публикације, у литератури се као најчешћи примери наводе REMEMBER, FORGET и REGRET (Бајбер и др. 1999: 758; Екерсли и Екерсли 1960: 248; Кверк и др. 1985: 1193; Хадлстон и Пулам 2002: 1242). Код сва три наведена глагола одабир инфинитивне допуне упућује на допунски садржај још увек нереализован у тренутку одвијања садржаја кодираног управним глаголом, док се избором ГП-а означава пређашњи, искуствени догађај који се ментално призива свести. За ове конструкције свакако важи то да семантика управног глагола учествује у интерпретативном потенцијалу предиката, али не представља пресудни фактор утврђивања временских односа између управне и допунске структуре. Овде по свему судећи кључни допринос пружа сам тип допуне будући да се инфинитиви не бележе са ретроспективном интерпретацијом, док се ГП-и она јавља. У складу са тиме, преводни еквиваленти се остварују типично ка ДА₁+През клауза (као превод инфинитивне допуне), односно ДА+Прет клауза (као превод герундијумско-партиципске допуне). Примери:

- (91) He'd forgotten to ask where she was headed. (CO 8)
Zaboravio je da je pita kuda namerava da krene. (KO 27)
- (92) Does he regret surrendering his dignity and pride? (CO 22)
 Da li mu je žao što se odrekao dostojanstva i ponosa? (KO 34)
- (93) I remember laughing with embarrassment and making some feeble joke. (NYT 204)
Sećam se da sam se, obuzet nelagodom, nasmejavao i napravio neakvu bezveznu šalu. (NJT 187)

Употребом модалног глагола, међутим, темпорална димензија се мења (слично примерима (81)-(83)), па је забележен и случај где у комбинацији са модалним глаголом *could* и предлогом *about* глагол FORGET ипак добија проспективну интерпретацију:

- (94) If a soldier did not see his commanding officer in the trenches, then the latter could forget about his orders being obeyed! (HWGTA 290)
 Ako vojnik svoga komandanta u rovu ne vidi, onda od komandovanja nema ništa!
 [≈може да заборави на то да ће командовати] (JS NE)

Поред управних глагола REMEMBER, FORGET и REGRET у литератури се такође, наводе и други глаголи код којих се избором алтернативне допуне утиче на значењску интерпретацију (Кверк и др. 1985: 1191; Мејер, 1990: 102; Палмер 1988: 190). И код ових глагола временска компонента доприноси укупном тумачењу, али она ипак не

представља пресудни разликовни чинилац у вези са одабиром допуне. Као један од познатијих примера јавља се глагол TRY, за кога Кверк и др. тврде да ако се јави са нефинитним комплементом, онда „[п]о правилу, инфинитив има смисао обичне ‘могућности’ за одвијање активности, [...] док партицип има смисао стварне ‘реализације’ дате активности“ (1985: 1191). Оваквом поставком се сугерише да склоп TRY+to-Inf добија симултано или проспективно значење, којиме се имплицира нереализованост допунске радње, док TRY+GP има симултано или ретроспективно значење, али означава допунски садржај као реализовани догађај. Наш корпусни материјал ову констатацију само делимично потврђује. Инфинитивни комплементи са глаголом TRY исказују обе могућности (пример (95) и (96)), а слично понашање се јавља са ГП-има. Примери са ГП-ском допуном јављају се тек у четири примера, који у три случаја заиста упућују на конкретан и реализован глаголски догађај (примери (97)-(99)), али се у једном случају ради о потенцијалном значењском садржају са проспективним усмерењем (пример (100)):

(95) Fedukin, the tall, pock-marked, and unbending interrogator, spent some five hours alone with Novsky in this cattle car (the doors were locked from the outside), trying to persuade him of the moral obligation of making a false confession. (TBD 90)

Fedjukin, visok, rošav i nepokolebljiv, proveo je tada u vagonu nekih pet sati nasamo sa Novskim (vrata su bila spolja zabravljena) pokušavajući da ga uveri u moralnu dužnost jednog lažnog priznanja. (GBD 97)

(96) He tried to read his way into sleep but only grew more wakeful. (CO 12)

Pokušavao je da se uspava čitanjem, no to bi ga samo još više razbudilo. (KO 15)

(97) After that, he tried keeping the notebook directly in front of his face, eyes peering over it like some Kilroy come to life, but this proved impractical. (NYT 62)

Nakon toga, probao je da svesku drži pravo ispred lica, da viri preko nje poput nekog oživljenog Kilroja, ali to se pokazalo nepraktično. (NJT 60)

(98) Next, he tried propping the notebook on his right arm several inches above his elbow and supporting the back of the notebook with his left palm. (NYT 62)

Sledeće, pokušao je da je postavi ispod podlaktice desne ruke, nekoliko centimetara od lakta, a da je pridržava levim dlanom. (NJT 60)

(99) He tried kneeling and blowing hard into the criss-crossed pieces in wood, to no avail. (HWGTA 272)

Ne pomaže ni kad klekne, te među ukrštena drvca piri. (JS SM)

(100) Try comparing them with my father. (BSB 57)

Uporedite ih samo sa mojim ocem. (ČS 283)

Понекад се временске дистинкције могу препознати у случајевима када одабир типа нефинитног облика одражава његову конституентску вредност. Наиме, са неким енглеским глаголима један се тип нефинитне клаузе остварује као допунска конструкција, док се другим типом остварује као адјункт. Као добар пример може послужити глагол STOP. Уколико се за њега веже ГП, он има допунски карактер, па се у преводу може реализовати допунска клауза којом се означава престанак текуће активности:

(101) After the first semester, he stopped going to classes. (FG 111)

Nakon prvog polugodišta, prestaо је да похађа nastavu. (OP 101)

Ако се пак јави са инфинитивном, реализује се циљни адјункт са значењем намере, који се уз то интерпретира као засебна глаголска ситуација, структурно невезана за глаголски садржај који се односи на глагол STOP (пример (102)). Ово је разлог што се у преводу често јављају еквивалентне адјунктне, а не допунске конструкције, код којих се намера директно изражава (намерном ДА+През или ДА+Пот клаузом) или имплицитно инферира (пример (102)). Да ове две глаголске фразе заиста представљају оделите предикације осликава пример (103), где је јасно уочљиво да се напоредне предикације могу трансформисати у инфинитивну допунску конструкцију, без битнијег нарушавања значењског интегритета пропозиције:

(102) She returned and stopped to look at the map. (CC 94)

Vrati se i zastade zagledavši se u mapu. (KP 91)

(103) He stopped at the borzoi pen **and** talked to his dogs. (CO 2) [≈stopped to talk]¹¹⁶

Zastao је kraj štenare sa hrtovima **i** malo porazgovarao s njima. (KO 17)

Постоје и градијацијски случајеви где се због ситуационих преклапања два глаголска догађаја адјунктна конструкција у већој мери интегрише у пропозициони садржај укупне предикације, па се на српски може превести допунским обликом. Ово је случај са глаголом GO ON употребљеном у енглеској реченици примера (104), где се овај глагол

¹¹⁶ Координативна и адјунктна конструкција овде не стоје у односу потпуне синонимије јер се код адјункте конструкције јасно изражава компонента намере, док се код координативне она имплицитно инферира.

садржајно не односи на глаголску ситуацију из клаузе која му претходи већ се понаша као независни, пунозначни глагол који, супротно свом основном, тј. континуалном фазном значењу, заправо упућује на прекид глаголске ситуације која је претходила (у нашем случају: *explained to me what little he knew about Quinn*) и прелазак на нову радњу (у нашем случају: *to describe the strange case he had accidentally become involved in*).

(104) At his apartment, Auster explained to me what little he knew about Quinn, and then he went on to describe the strange case he had accidentally become involved in. (NYT 129)

U svom stanu, Oster mi je ispričao ono malo što je znao o Kvinu, a onda nastavio da opisuje neobični slučaj u koji se sasvim nenadano upleo. (NJT 118)

2.3.3. Временски међуодноси управних и допунских конструкција

Већ је раније назначено да при анализи нефинитних допуна да темпорална обележја проспективности, симултаности и ретроспективности упућују на глаголски догађај као перспективу, односно поименице усмеравају интерпретацију ка пређашњој, текућој и потоњој темпоралној димензији. Допуне сами по себи не указују на конкретну локацију у времену како то чини глаголско време већ усмеравају нашу пажњу ка извесном сегменту на временској оси. Имајући на уму да нису независни конституенти, оне се интерпретативно морају ослањати на управну структуру, која у двочланој каноничној катенативној конструкцији има улогу носиоца клаузалног статуса.¹¹⁷ Тиме се између два дела сложеног предиката формирају односи синтаксичке међузависности, где оба дела пружају темпорални допринос укупној реченичној пропозицији. Управне и допунске структуре могу имати различите реализације, па се интерпретација читаве комплексне конструкције мора изводити узимајући у обзир како лексичко-граматичке особине управних глагола, тако и лексичко-граматичке особености комплементске конструкције.

¹¹⁷ Пошто у енглеском језику појединачни предикат дозвољава појаву само једног финитног облика (тј. оператора), у вишечланим катенативним склоповима само је први, финитни управни глагол носилац независне клаузе док се сваки следећи управни глагол у оквиру сложене предикације реализује као нефинитан (*Her sister wanted her to try to forget playing such a poor game.* : Њена сестра је желела да она покуша да заборави да је одиграла тако лош меч.). Могући су и случајеви када читав катенативна конструкција нема финитни статус, као на пример код редукованих адвербијалних клауза (нпр. *Wishing not to be seen, he hid behind a tree.*)

За разлику од лексички кодираних значењских обележја глагола, перфекатска и прогресивна компонента имају композитивни карактер, па се граматичке карактеристике надовезују на лексичко значење глагола, творећи на тај начин склопове код којих су временске интерпретације детерминисане прво значењским кодом глаголских лексема, а потом граматичким обележјима реализованим кроз перфективност, односно прогресивност. Следећим примером можемо илустровати на који начин граматичка обележеност темпорално утиче на интерпретативни потенцијал предикације:

(105) No, I said, I wanted to have done it, I never said I wanted to do it.

Не, рекох да бих волео да то јесам урадио, а не да бих волео да то урадим.

У датом примеру имамо ситуацију код које се у практично истом синтаксичком окружењу реализује различити аспекатски облик допуне. Док се у првом делу реченице уз управни глагол WANT јавља перфекатски инфинитивни облик, у другом се делу јавља основни облик инфинитива. Како сведочи преводна реченица, различитом граматичком формом у полазном језику блокиран је лексички интерпретативни потенцијал у временском смислу, те се уместо проспективног тумачења које бисмо могли извести на основу необележеног склопа WANT+to-Inf, перфектом интерпретација усмерава ка антериорној димензији. Међутим, а како је показано у примерима (76) и (77), перфекативност не мора нужно давати временски допринос укупној пропозицији. Из свега наведеног, може се закључити да се унутар катенативне конструкције остварују временски комплексни односи, где се у спрези формалних и лексичких својстава реализује укупна језичка порука.

Комплексност интеракције граматичких и семантичких компоненти при утврђивању временских односа може се додатно осветлити разматрањем следећег примера:

(106) John must have wanted Jenn to deny having seen what was going on.

Мора да је Џон хтео да Џен порекне да је видела шта се дешава.

Овде можемо видети да се сложени предикат састоји од три различито реализоване глаголске фразе (must have wanted; to deny; having seen). Пример показује да је у неком тренутку у прошлости Џонова жеља вероватно била усмерена ка догађају порицања извесне опажајне инстанце од стране Џен. Конструкцијом са модалним перфектом (must have wanted) успостављен је иницијални временски домен са временском локацијом у прошлости. Прва допунска структура реализована је као прости инфинитив (deny), који

своју временску интерпретацију равна према сопственој управној структури, одн. поменутом модалном перфекту. С обзиром на то да семантика глагола WANT (срп. *желети*) подразумева да се допунски садржај мора прво пожелети, па тек онда жеља реализовати, глаголска ситуација кодирана глаголом DENY тумачи се као предстојећа у односу на глагол WANT, независно од прошлог временског домена претходно установљеног кроз употребу модалног перфекта. Да је којим случајем уместо модалног перфекта употребљен неки непретеритални глаголски облик, рецимо прости презент (*wants Jenn to deny having seen*), једини временски параметар који би био промењен јесте успостављање новог деиктичког центра према коме би се допунски инфинитив равнао, али без последица на његову проспективну временску интерпретацију.

Пошто смо размотрили прве две глаголске фразе, остаје питање треће, односно перфекатског ГП-а (*having seen*), који, овога пута, остварује граматичко-семантичке односе према сопственој управној структури, односно простој инфинитивној конструкцији (тј. *deny*). Како сада управни део нема обележје финитности, самим тим нема ни обележје глаголског времена. Уз то није ни аспектуално обележен, те се његов временски домен мора посредно утврдити. Као почетни корак, увиђамо да перфекатски ГП на основу сопствене аспектуалне, граматичке обележености успоставља однос ретроспективности у односу на претходну инфинитивну конструкцију (*deny*), а не на финитни сегмент предиката (*must have wanted*). Према томе, пример (106) показује да се временски односи између управних елемената и нефинитних допуна успостављају сукцесивно, тј. свака се допунска структура временски одређује према значењској компоненти глаголског догађаја кодираног у управној структури. Другим речима, у недостатку формалних обележја, сложене структуре црпе своју временску интерпретацију из значењских особености управних структура. Ако се интерпретација жели додатно усмерити, на сцену ступају граматички маркери којима се мења или додатно истиче темпорална компонента пропозиције, пре свега у ретроспективном смислу.

При успостављању временских односа извесну улогу игра и прагматичка димензија исказа. С обзиром на то да у сложенем предикату примера (106) имамо три глаголске фразе, довођење у временски однос прве (*must have wanted*) и последње глаголске фразе (одн. *having seen*) врши се на основу прагматичких принципа. Већ је напоменуто да се

временски односи уланчаних глаголских фраза успостављају сукцесивно, одн. свака глаголска фраза манифестује своје временско усмерење у односу на претходну. Зато се однос anteriornosti перфекатског ГП-а превасходно успоставља у односу на глагол *deny*, док се евентуална anteriornost у односу на прву управну фразу остварује посредно, увидом у ситуационе околности читаве реченице, па се на основу контекста долази до релевантне интерпретације.

Слични односи се реализују и у српском језику. Ипак, познато је да се у српском перфекат као аспектски облик не јавља, те се при превођењу са енглеског перфекатски обележена anteriornost мора пренети другим средствима. Како је у српском језику једини нефинитни комплементски облик инфинитив, јасно је да се при преводу искључује могућност његове употребе због инкомпатибилности са категоријом граматичког времена. Може се, зато, претпоставити да се у тим случајевима као преводни еквивалент намеће финитна клаузална допуна са неким од прошлих глаголских облика. Ова претпоставка је добила своју потврду и при емпиријском истраживању, што илуструју примери у одељцима §3.2.1.3 и §4.2.1.2.

На основу спроведене елаборације можемо закључити да се временске релације између допунских нефинитних структура и осталих делова сложеног предиката увек остварују у односу на укупни догађајни потенцијал њиховог непосредног управног глагола, а не само према глаголском облику у коме се јавља управни глагол. Уколико самом семантиком глагола није успостављен жељени временски однос између допуне и управне структуре, граматичким средствима (аспектуалним и модалним) може се додатно обележити допуна, а самим тим и изменити временско тумачење.

3. ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

3.1. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧКИ КАРАКТЕР ИНФИНИТИВНЕ КОМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ

Облички посматрано, инфинитив у српском језику представља изведени облик обележен суфиксом $\{-ti\}$ (изразито доминантна флексија), односно $\{-\acute{h}u\}$ (маргинална флексија). Уколико у обзир не узмемо аспектску или дијатетичку маркираност, он практично представља инваријантни облик, који се у свим својим употребама јавља у формално непромењивом виду.¹¹⁸ С друге стране, основни облик енглеског инфинитива није флективно обележен, што значи да не постоји формални маркер којим би се инфинитив по било чему издвојио од многих других експонената енглеских глаголских облика.¹¹⁹ Конкретно, инфинитив је формално идентичан свим облицима конјугационе парадигме потврдног облика актива садашњег времена осим у случају трећег лица једнине, где добија наставак $\{-s\}$;¹²⁰ такође, енглески језик не разликује просте императивне облике од инфинитивних; извесни облици конјунктива такође се не разликују од инфинитива.¹²¹ Оно у чему се српски и енглески инфинитив знатно разликују јесте могућност енглеског инфинитива да морфо-синтаксички изрази аспектуалност кроз перфекатске и прогресивне облике, као и да се комбинује са категоријом глаголског начина. У Табела 3.1 приказана је парадигма граматичких реализација инфинитивала¹²² у енглеском језику:

¹¹⁸ Према Мразовићевој и Вукадиновићевој (2009: 169) српски инфинитив такође може имати пасивни облик: *бити награђен, бити побеђена, бити испразњен*. Овакво тумачење се мора узети са резервом јер се наведени примери могу схватити као декомпоноване конструкције типа V+Adj, а уз то су противне основном одређењу српских безличних облика будући да се лице може изразити.

¹¹⁹ Овде се превасходно мисли на обележеност инфинитива као глаголског облика, а не обележеност глагола као врсте речи која може бити творбено обележена афиксима (нпр. *identify; realize; bequest* и сл.).

¹²⁰ Изузетак чине само помоћни глагол BE и модални глаголи, који не прихватају никакав вид флексије.

¹²¹ Управо ове одлике енглеског инфинитива представљају разлог због којег многи енглески граматичари дају предност термину *основни или прости облик* (енг. *base form; plain form*), чиме истичу његову синкретички карактер у систему глаголских облика енглеског језика.

¹²² Будући да енглески језик садржи како немаркиране нефинитне облике, тако и оне маркиране у смислу перфекатских и прогресивних обележја, за све чланове обличке парадигме граматичких реализација инфинитива може се користити генерички термин *инфинитивали* (односно у случају другог типа комплементације *герунд-партиципали*) како би се истакла њихова формална варијантност и функционална разноврсност (нпр. реченична улога субјекта, објекта, комплемента, модификатора и сл.).

Табела 3.1: Преглед граматичких инфинитивних облика у енглеском језику

Инфинитив	Активни	Пасивни
Прости ¹²³	<i>play</i>	<i>be played</i>
Перфекатски	<i>have played</i>	<i>have been played</i>
Прогресивни	<i>be playing</i>	<i>?be being playing</i>
Перфекатско-прогресивни	<i>have been playing</i>	<i>?have been being playing</i>

Сложени прогресивни и перфекатски-прогресивни пасивни облици су употребно изузетно ретки, мада граматички остварљиви облици.

Када се ради о српским глаголима, они садрже ознаку глаголског вида, али се за разлику од енглеског, она не реализује флективно већ се испољава лексички, кроз многобројне афиксе (који у исто време остварују граматички, али и творбени карактер, независно од глаголског облика), или је аспект кодиран као саставни део глаголског значења код тзв. двовидских глагола (в. Грицкат 1966/67).

Већ је речено да нефинитни облици немају самосталну реченичну функцију, те се инфинитиви јављају у функцијама реализованим унутар финитне клауза. У номиналној употреби енглески инфинитиви могу бити реализовани као субјекат, објекат, комплемент субјекту, комплемент адјективалу и апозитив; адјективална употреба подразумева редуковане односне инфинитивне клаузе, док се инфинитивне адвербијалне конструкције јављају као резултативне, намерне и временске клаузе.

Енглески инфинитив се јавља у два основна подтипа.¹²⁴ Први подтип подразумева *речнички облик глагола* (енг. “bare” infinitive) и представља основни, флективно необележени облик којим се кодира семантички садржај глаголске лексеме.¹²⁵ И поред тога што је синтаксички несамосталан облик, он представља полазиште за формирање свих изведених форми код лексичких глагола и улази у парадигму практично свих

¹²³ Израз ‘прости’ користимо уместо терминолошки неадекватног ‘садашњи’ инфинитив, пошто инфинитив нема временска обележја.

¹²⁴ Ђорђевић (1997: 391) у овом смислу говори двома класама инфинитива.

¹²⁵ Историјски гледано, инфинитив и у српском и у енглеском језику води порекло од девербативне именице (Грковић-Мејџор 2011: 28; Јесперсен 1924).

глаголских облика.¹²⁶ *Bare*-инфинитив има само глаголски карактер и селекционо је ограничен на релативно малу групу глагола са којима се може комбиновати у допунској употреби. Други тип инфинитива представља склоп између инфинитивног елемента *to* и *bare*-инфинитива. Елемент *to* се у литератури схвата различито. Аутори се слажу да води порекло од дирекционог предлога *to*, али се чисто предлошко значење у савременом енглеском изгубило. Према неким гледиштима, он не представља ништа друго до партикулу која стоји као инфинитивни маркер (Кверк и др. 1985: 1178), која сама по себи не подразумева посебне значењске особености осим обележавања инфинитива. Према другима пак предлошка димензија јесте донекле избледела, али се још увек може разазнати будући да *to*-инфинитив у савременом енглеском типично упућује на постериорну глаголску ситуацију, односно исходишни правац од управне структуре ка допунској (Дафли 1992).¹²⁷ Комплексност категоријалне и синтаксичке природе партикуле *to* захтева веома опсежна синхронијска и дијахронијска испитивања, што наше бављење овом проблематиком ограничава, па јој осим површних разматрања нећемо посвећивати додатну пажњу.

Енглеске инфинитивне конструкције се не јављају са предлозима осим у случају субординатора *for*. Он се јавља претежно у субјекатским инфинитивним конструкцијама и то само уколико је субјекат инфинитива експлициран:

(107) I do not think the splints we made were as good as they might be and I am
arranging for these to be made here. (Mejer 1987: 549)

Представивши основна својства инфинитива у српском и енглеском језику, даљу пажњу ћемо усмерити ка елаборацији примера који су своје место нашли у корпусном материјалу.

¹²⁶ У енглеском изузетак чине неколико глагола који немају инфинитив (нпр. модални глаголи и глагол USED TO), али они системски представљају маргиналне случајеве.

¹²⁷ Српски инфинитив нема посебних предлошких маркера, али се извесна паралела може повући између аблативне значењске димензије везника ДА у савременом српском и предлошког дирекционог рефлекса инфинитивног маркера *to* (нарочито у намерним и ДА+През клаузама).

3.2. КВАНТИТАТИВНО-КВАЛИТАТИВНА АНАЛИЗА КОРПУСА

Обрадом корпуса забележен је 121 управни глагол који се комбинује са инфинитивном допуном и они су регистровани у оквиру 1100 преводних парова. Забележени глаголи укључују све структурне реализације инфинитива – оба основна типа (*bare*-инфинитив и *to*-инфинитив), као и пасивне и аспектске облике инфинитивне допуне. Структурни део елаборације укључује разматрања релевантних критеријума наведених у одељку §1.5.1. Семантички део елаборације организован је према класификацији глагола заснованој на значењским класама управних глаголима (в. одељак §1.5.1), табеларно представљеним према броју уочених обележја који су од значаја за анализу. Свака засебна група глагола добила је третман који је сразмеран њеном контрастивном потенцијалу. Зато се извесне групе разматрају у већем обиму, пошто исказују понашање које је у контрастивном смислу аналитички садржајније (нпр. фазни и глаголи перцепције). Друге групе се обрађују у мањој мери јер њихов синтаксички и семантички карактер не исказује значајне особености у комбинацији са допунским конструкцијама или су релевантни контрастивни односи већ обрађени у претходним групама. Глаголи који су забележени у мањем броју (1-3 појава) репрезентовани су селективним примерима у сврху констатовања њихове реализације. Они по правилу не подразумевају опширнију елаборацију, осим у случајевима када њихова језичка посебност по неком од критеријума завређује додатни третман. Ипак, највећи број управних конструкција са малом појавном фреквенцијом није детаљно разматран, будући да мали број примера не пружа довољно контекстуално-лингвистичких основа да би анализа за сваки од наведених глагола могла бити извршена у пуном обиму.

3.2.1. Структурни критеријуми

Као структурне критеријуме релевантне за анализу катенативних склопова са инфинитивалним комплементима издвајамо: тип инфинитивне допуне (одн. конструкције са *bare*-инфинитивом или *to*-инфинитивом); дијатетичку обележеност допунске структуре у виду пасивне форме и аспектску обележеност инфинитивалне структуре (перфекатски и прогресивни облици).

У краћим цртама поменућемо и структурни потенцијал катенативног предиката да експликира субјектоид јер је његова реализација са инфинитивима већ разматрана у контексту појавног општег обрасца субјектоида и нефинитних допуна (в. одељак 2.1.3). Субјектоидни номинални аргумент заступљен је код 195 примера, одн. 17,73% свих случајева са инфинитивним допунама. У одређеним класама се очитује у већој мери (глаголи перцепције, каузално-егзистенцијални), док у другим у мањој мери или потпуно изостаје (нпр. код фазних глагола). Дисперзија субјектоида се разликује унутар група код којих се јавља, али има доста случајева где се нејављање субјектоида пре може приписати малом броју регистрованих примера, него лингвистичким разлозима који условљавају њихову појаву. Као и код других типова нефинитне допуне, субјектоид се по правилу јавља када нема кореферентности са субјектом главне реченице.

Када се ради о типу инфинитивне допуне, *to*-инфинитив представља канонични облик инфинитивне допуне, па се неће посебно разматрати у оквиру структурног дела анализе већ ћемо подразумевати да се, осим у случају посебног одељка везаног за разраду *bare*-инфинитива (в. одељак §3.2.1.1), елаборација односи на *to*-инфинитив.

3.2.1.1. Допунски „bare“ инфинитив

Инфинитивни комплементи код којих је партикула *to* изостављена, познатији као „bare“ инфинитиви, јављају се са прилично малим бројем управних глагола. Кверк и др. (1985: 1205) наводе 12 глагола, подељених у три категорије:

- а) глаголе принуде (*coercive verbs*): HAVE, LET, MAKE;
- б) глаголе визуелне и аудитивне перцепције (*perceptual verbs of seeing and hearing*): FEEL, HEAR, NOTICE, OBSERVE, OVERHEAR, SEE, WATCH;
- в) семантички неклассификоване глаголе који се комбинују и са *to*-инфинитивом: HELP и KNOW.¹²⁸

¹²⁸ Кверк и др. (1985: 1205) наводе да је употреба глагола KNOW са *to*-инфинитивом ограничена на британску варијанту енглеског језика и у перфекатском облику, што показује да степен прихватљивости једног или другог типа нефинитне допуне у извесној мери зависи и од социолингвистичких фактора. Притом истичу да се у одређеним случајевима партикула *to* јавља уколико се изврши пасивизација основног комбинаторног обрасца (*They made him understand. ~ He was made to understand;*) (1985: 1205)

Глаголи који се јављају како са партикулом *to* тако и без ње (нпр. MAKE, HELP и KNOW) садржајно се битно не разликују. Наиме, можемо рећи да однос *bare*-инфинитива и *to*-инфинитива није у потпуности разјашњен и да се њихова интерпретација разликује од аутора до аутора. Еган (2008: 91) тврди да се „комплемент са *bare*-инфинитивом разликује од свог *to*-инфинитивног пандана баш утолико што указује на малтене извесну, а не само могућу, или пак вероватну глаголску ситуацију“, ¹²⁹ али и да *bare*-инфинитив „у свим случајевима догађаја или стања о којима реферише јесте профилисан као неиздиференцирана целина“. ¹³⁰ Дафли (2014) посматра *bare*-инфинитив као садржајни еквивалент глаголској основи, са којом дели својство да означава „интегралну актуелизацију њеног лексичког садржаја у времену“ (2014: 34), где се временска оријентација изводи из контекстуалног окружења, а *bare*-инфинитив подразумева апстраховани експонент глаголског садржаја.

Глаголи у комбинацији са *bare*-инфинитивом који су забележени у корпусу јесу HAVE, HEAR, HELP, LET, MAKE, SEE и WATCH, а поред њих је забележен и облик који представља псеудо-координативну структуру (GO AND SEE) са елидованим конективом (пример (108)). Доминирају примери са глаголима перцепције. Овај тип комплементације се у контрастивном смислу није нарочито издвојио, а преводни се еквиваленти реализују по сличним принципима као и код осталих чланова класа у оквиру којих су сврстани. Стога се допунски *bare*-инфинитиви могу посматрати као варијантни израз опште категорије инфинитивала. Анализом корпуса установили смо да код *bare*-инфинитива преводно нису забележена категоријална одступања у односу на преводе *to*-инфинитивних облика са глаголима перцепције (уп. 3.2.2.1) и принуде (уп. 3.2.2.5). Примери:

- (108) "Dragutin and I know each other very well. It's just that, how shall I say it? Do you plan to go see him soon?" (CC 60)
 „Poznajemo se ja i Dragutin veoma dobro... Samo, kako da kažem... Vi nameravate da ga posetite uskoro?" (KR 57)

¹²⁹ "The *bare infinitive* complement form differs from its *to infinitive* counterpart precisely in that it points to an almost certain, rather than to a merely possible, or perhaps probable, eventuality." (Еган 2008: 91).

¹³⁰ "[...] in all cases the event or state in question is profiled as an undifferentiated whole." (Еган 2008: 92).

- (109) **Have** them bring us some food. And plenty of beer. (CC 89)
Neka nam tamo donesu nešto za jelo. I izvesnu količinu piva. (KR 87)
- (110) **Have** him bring it to me. (CC 89)
Neka mi ga donese. (KR 87)
- (111) He **heard** the iron door close behind him, but at first he noticed only the light, which cut painfully into his consciousness. (TBD 92)
Čuo je kada se za njim zatvoriše gvozdena vrata, ali u početku još ništa nije razabirao do samo tu svetlost koja mu se bolno zasekla u svest. (GBD 99)
- (112) Novsky clearly **heard** the guards cock their guns. (TBD 93)
Novski je jasno čuo kada su stražari repetirali pištolje. (GBD 101)
- (113) 'Sorry, darling,' Philip **hears** him say, and she flashes him an indulgent smile. (CP 35)
"Oprosti dušo", Filip ga ču kako se izvinjava, a ona Bunu uputi jedan umiljat osmeh. (ZM 38)
- (114) The lights came on and he **heard** the woman gasp. 'Where are you ?' (CP 83)
Ona upali svetlo, a on je ču kako promuća. "Gde ste?" (ZM 91)
- (115) 'Do you want to **hear** her sing, Mangon?' Alto asked. (FDS 74)
„Хоћеш ли да чујеш како пева, Мангоне?“, упитао је Алто. (ČS 73)
- (116) ... he insisted on **helping** me wash up. (CP 130)
..., navaljivao je da pomogne u pranju sudova. (ZM 143)
- (117) The young Prince Vyazemsky had refused to let them tie a rope around his waist. (TBD 74)
Mladi je knez Vjazemski odbio da mu vežu konop oko struka. (GBD 80)
- (118) Children really do know how to surprise adults, to **make** them wonder. (CC 130)
Deca zaista umeju da iznenade odrasle, da ih dovedu u nedoumicu. (KR 127)
- (119) ... I **saw** him disappear round the corner, ... (CP 130)
..., videla sam kako velikom brzinom nestaje iza ćoška,... (ZM 144)
- (120) Eric **watched** him sign a document on one screen and prepare to die on another. (CO 14)
Erik ga je na jednom ekranu posmatrao kako potpisuje neki dokument, dok se na drugom pripremao da umre. (KO 38)

3.2.1.2. Пасивни облици инфинитивне допуне

Пасивни облик допунске инфинитивне конструкције регистрован је у укупном броју од 23 случаја. Управни глаголи са пасивним инфинитивима припадају разноврсним семантичким класама. Пасивне допуне по правилу немају изражени субјектоид у медијалном положају, али је у следећа четири примера забележен међуклаузални номинал у улози неагентивног субјектоида пасивне допуне који не кореферира са управним субјектом:

- (121) There is doubt, too, whether Governor Duck, [...], would allow the lease to be approved ... (CP 165)
Sumnja se i da li će guverner Dak, [...], potvrditi predlog o ustupanju... (ZM 183)
- (122) Does he have to be a Buddhist to be taken seriously? (CO 44)
Zar je neophodno da bude budista da bi ga shvatili ozbiljno? (94)
- (123) Though his table manners left something to be desired,... (CP 129)
Iako su njegovom ponašanju za stolom nedostajali neki poželjni maniri,... (ZM 143)
- (124) It suits me to be registred at Euphoric State – it allows me to stay in the country without getting drafted. (CP 50)
Odgovara mi što sam registrovan u Euforičnoj državi: to mi omogućava da ostanem u zemlji a da ne budem regrutovan. (ZM 54)

Преводни еквиваленти наведених примера у свим случајевима реализују се као финитне клаузе, где се међуклаузални номинал у два случаја исказује путем значењски кореспондентне јединице (примери (122) и (124)), а код других се подразумева. Пасивни склоп у примеру (123) представља идиоматизовану конструкцију која сама по себи не подразумева активни трансформ, па је самим тим одабир пасивне форме мотивисан пре свега лексичким, а не граматичким разлозима. Будући да се обележје пасива унутар комплементске структуре остварује у виду слободне варијације са активом, према очекивањима преводне конструкције су у три случаја реализоване у активу, док се у једном случају (пример (124)) у српском такође јавља пасивни облик. Остали пасивни преводни еквиваленти забележени су још у 5 примера, уз један случај перфекатско-пасивне допунске форме уз глагол навођења са уопштеним агенсом (пример (129)).

Примери пасивних инфинитивних форми реализованих у оба језика:

- (125) In the bright daylight the peeling threadbare flats had lost all illusion of reality; with them Mangon's whole relationship with Madame Gioconda seemed to have been dismantled. (FDS 75)

На светлости дана танке офуцане кулисе изгубиле су сваки привид стварности; изгледало је да је заједно са њима уклоњен и Мангонов однос са мадам Ђокондом. (ČS 114)

- (126) "There's an order at some deep level," he said. "A pattern that wants to be seen." (CO 37)

„Postoji neki poredak na nekom dubinskom nivou", reče on. „Neka shema koja želi da bude uočena." (KO 82)

- (127) He wanted to be buried in his nuclear bomber, his Blackjack A. (CO 91)

Poželeo je da bude sahranjen u svom nuklearnom bombarderu, u svom avionu „Blekdžek A". (KO 183)

- (128) Not buried but cremated, conflagrated, but buried as well. He wanted to be solarized. (CO 91)

Ne sahranjen, već kremiran, spaljen, ali isto tako i sahranjen. Poželeo je da bude solarizovan. (KO 183)

- (129) It is thought to have been illegally discharged from an airliner flying at high altitude. (CP 166)

Smatra se da je kocka uprkos propisima izbačena iz aviona... (ZM 184)

У осталим случајевима се у преводу реализују активне форме, док је у виду граматички повратне структуре допунски инфинитив забележен у шест случајева.

Примери:

- (130) If he backed off, the Bulgarian would leave the tavern with a hefty pile of winnings for which Nišavac had toiled through the night; on the other hand, if he won the next roll as well it was not to be excluded that the Bulgarian would reward him not with the customary curse but with a bullet in the forehead. (CC 29)

Ako popusti, Bugarin će iz kafane izaći sa pozamašnim kockarskim plenom, onim zbog koga je on dreždao čitave noći, a ako ga pobedi i u ovom bacanju, nije isključeno da će ga, umesto psovkom, ovoga puta počastiti metkom u čelo. (KR 27)

- (131) She liked to be looked at and made the act of undressing seem proudly public, an unveiling across national borders with an element of slightly showy defiance. (CO 47)

Volela je da je posmatraju i gordo je pretvarala čin svlačenja u javnu predstavu, u razodevanje koje prelazi nacionalne granice s elementom razmetljivog prkosa. (KO 103)

(132) But they seemed to be done with his car at last. (CO 41)

Činilo se, međutim, da su konačno završili s njegovim automobilom. (KO 89)

(133) Then they would have to cross Albania, where they would be led by smugglers from there who had asked to be paid in gold, half of it in advance, and that had also been taken care of by his friend in Bulgaria. (CC 251)

Dalje će morati preko Albanije, a kroz nju će ih sprovesti tamošnji šverceri koji su za tu uslugu tražili da im se plati u zlatu, i to pola unapred, što je regulisao njegov bugarski prijatelj. (KR 245)

(134) You need to be inflamed, don't you? (CO 31)

Tebi je potrebno da se pališ, zar ne? (KO 71)

(135) Some of the deep scar tissue will need to be cleaned away. (FDS 84)

Jedan deo tkiva dubinskih ožiljaka moraće da se ukloni. (ČS 44)

Инфинитивни преводни еквивалент забележен је у само једном случају, са модалним глаголом *требати* и њему својственој инфинитивној допуни:

(136) Tell us which places need to be bombed. (CC 188)

Javite nam koja mjesta treba bombardovati. (KR 184)

На основу наведеног, можемо констатовати да су енглески пасивни допунски инфинитивни облици реализовани са релативно малом фреквенцијом, док се њихови српски преводни еквиваленти остварују у још мањем броју, при чему су скоро у потпуности замењиви активним обликом. Зато не можемо говорити о пасиву као граматичкој категорији која у значајној мери доприноси интерпретативном потенцијалу енглеске инфинитивне допуне, осим у генералном контексту неизражавања агенса, што представља опште својство пасива као лингвистичке категорије.

3.2.1.3. Перфекатски и прогресивни облици инфинитивне комплементације

Инфинитив у енглеском језику јесте обележен и у аспектском смислу. За разлику од ГП-а, који је може имати само перфекатски облик, инфинитивни комплементи могу бити маркирани како у перфекатском, тако и у прогресивном виду. Оба аспектска обележја са инфинитивном допуном јесу регистрована у корпусу, али се комбинација оба обележја

истовремено (у виду перфекатско-прогресивног инфинитива) није јавила нити у једном случају.

Као и остали перфекатски глаголски облици, енглески перфекатски инфинитиви испољавају ретроспективни карактер, јер повезују антериорну глаголску ситуацију са управним временским упориштем. Допунски перфекатски инфинитив забележен је са малим бројем глагола, јер се са одређеним глаголима не може реализовати због семантичких рестрикција. Ту спадају глаголи директне перцепције (нпр. SEE, WATCH, OBSERVE, NOTICE), фазни глаголи (нпр. START, CEASE, CONTINUE) и глаголи примарне каузалности (нпр. MAKE, CAUSE, HAVE). Број инфинитивних перфекатских допунских структура уочених у корпусу обухвата свега једанаест инстанци:

- (137) In this quick and, so to speak, painless transformation of Novsky, a certain woman appears to have played a major role. (TBD 84)
 U ovom brzom i takoreći bezbolnom preobraćenju Novskog najveću je ulogu odigrala izgleda jedna žena. (GBD 91)
- (138) I had a student in my room the other day, [...], who appeared to have read only two authors ... (CP 124)
 Pre neki dan došao mi je u sobu student, [...], koji čita isključivo dva pisca,... (ZM 137)
- (139) Fortunately the nightmarish visions appear to have receded for the time being... (FDS 72)
 Срећом, изгледа да су кошмарне визије за сада престале... (ČS 26)
- (140) Some claimed to have seen Him rise up to the sky in a blinding light and enter the heavens like a dove. (SM 6)
 Neki su tvrdili da su Ga videli kako se na njihove oči izvio u nebo, uz zaslepljujuću svetlost, i domogao se neba kao kakav golub. (SČ 31)
- (141) Doing his British best to redeem what was looking to be a draggy dinner, he taught us a game he claims to have invented, called 'Humiliation'. (CP 135)
 Silno se trudeći na svoj britanski način da izvadi jedno propalo veče, učio nas je da igramo igru koju je, tvrdi, sam smislio i nazvao je "Blam". (ZM 150)
- (142) He therefore seemed to have realized that even this last trial was not only the final page of the autobiography which he had been consciously writing with his blood and brain for some forty years, ... (TBD 92)
Mora dakle da je shvatio da ovo makar poslednje iskušenje nije samo završna stranica autobiografije koju je pisao tokom nekih četrdeset godina svesnog života svojom krvlju i svojim mozgom, (GBD 99)

(143) Their sandals were dusty from the long journey, their words so much alike they seemed to have been learned from the same book; they all referred to the same miracle, which they had themselves witnessed: (SM 6)

Сандале им беху прашњаве од дуга пута, а говор им наликоваше један на други као да су учили из исте књиге; (SČ 31)

(144) ... (we seem to have fixed on the same day for supermarket shopping) ... (CP 130)

...(izgleda da smo odabrale isti dan za odlazak u kupovinu)... (ZM 144)

(145) In the bright daylight the peeling threadbare flats had lost all illusion of reality; with them Mangon's whole relationship with Madame Gioconda seemed to have been dismantled. (FDS 75)

На светлости дана танке офуцане кулисе изгубиле су сваки привид стварности; изгледало је да је заједно са њима уклоњен и Мангонов однос са мадам Ђокондом. (ČS 114)

(146) Instead of which they seem to have had the opposite effect. (CP 123)

A one su izgleda proizvele sasvim oprečan učinak. (ZM 135)

(147) It is thought to have been illegally discharged from an airliner flying at high altitude. (CP 166)

Smatra se da je kocka uprkos propisima izbačena iz aviona... (ZM 184)

Како је већ напоменуто, прогресивни аспект инфинитивне допуне уочен је код само три примера и то у сва три случаја са глаголом SEEM (уп. одељак §2.3.1). Граматички допринос прогресивне форме огледа се у томе што основном лексичком значењу инфинитива додаје димензију континуалности, односно развојног тока глаголске ситуације. Осим тога, глаголска ситуација се неизоставно карактерише као текући релевантна у односу на управни глагол, те се остварује однос конкретне, временски неомеђене реализације глаголског садржаја која је актуелизована у временском домену индикованом управним глаголом. Имајући на уму да српски језик не познаје граматичку категорију прогресивности, преводни еквиваленти се морају ослонити на семантичке компоненте којима је могуће изразити наведене карактеристике. И поред ограниченог корпусног материјала може изнети претпоставка да се у српском језику може очекивати глаголска јединица која ће подразумевати дуративност, али и имперфективни глаголски вид. Поменути три примера се уклапају у ову претпоставку, али опет морамо напоменути да мали број забележених примера (при чему су сви забележени само са једним управним глаголом) онемогућава изношење опсежнијих закључака, па се наведена претпоставка мора узети са извесном резервом.

Примери уочених прогресивних инфинитивних комплемената:

(148) As the summer days passed, followed by a cold and sluggish wind that pushed through the deserted streets, the citizens of Niš seemed to be hoping that the evil which had come upon them would leave of its own accord. (CC 35)

Kako letnji dani idu, praćeni hladnim i tromim vetrom koji promiče opustelim ulicama, građani Niša kao da čekaju da zlo koje ih je zadesilo ode samo od sebe. (KR 32)

(149) The dancers seemed to be working against the music, moving ever more slowly as the tempo compressed and accelerated. (CO 54)

Plesači kao da su radili protiv muzike, pa su im kretnje bile sve sporije što se više ritam zgušnjavao i ubrzavao. Otvarali su usta i vrteli glavom. (115)

(150) It seemed to be sinking into the dark smoke that foamed up around it. (CO 15)

Činilo se kao da autobus tone u tamni dim koji ga je obavijao kao pena. (KO 40)

Анализа наведених обележја допунских инфинитива указује на то да аспектска обележеност у оба типа остварује граматички допринос при преводним структурама. Перфекатски облици у енглеском делу корпуса неизоставно маркирају допунски део предиката као антериоран у односу на управни сегмент, што се преводно рефлектује у избору претериталног глаголског облика. Прогресивни аспект потенцијално утиче на реализацију преводне конструкције кроз селекцију српске глаголске лексеме унутар семантичког поља дуративности. Такође, малобројни забележени примери сугеришу да се на граматичком плану поклапања могу тражити у односу између прогресивног карактера инфинитивне допуне и имперфективног глаголског вида у српском језику.

3.2.2. Семантички критеријуми

Разврставање управних глагола према значењским обележјима извршено је у седам класа представљених у одељку §1.5.1. Наведене класе се разликују како по броју глаголских чланова парадигме, тако и по броју инстанци у којем се забележени чланови јављају.

3.2.2.1. Фазни глаголи са инфинитивном допуном

У складу са својом семантичком спецификацијом, забележени фазни глаголи се могу поделити на централне и периферне.¹³¹ За разлику од герунд-партиципа (уп. одељак §4.2.2.1), парадигма фазних глагола забележених у комбинацији са инфинитивима броји мало чланова. Унутар ове групе, инфинитиви су забележени само са четири лексеме: BEGIN, START, CEASE и CONTINUE. Једино се глагол BEGIN јавља са већом учесталашћу, док су остали глаголи регистровани у знатније мањем броју. Општа начела која важе за фазне глаголе у комбинацији са ГП-ом примењива су и код ових конструкција, пре свега та да се не реализују са субјектоидима, немају перфекатске облике, док се пасив могућ, али није забележен.¹³²

Табела 3.2: Преглед забележених фазних глагола са инфинитивном допуном

Фазни глагол	Тип	Фазно значење	Број забележених примера	Субјектоид	Комплемент	
					Перф.	Пасив
BEGIN	Централни	Почетни	129	—	—	—
CEASE	Периферни	Завршни	5	—	—	—
CONTINUE	Централни	Средишње	7	—	—	—
START	Централни	Почетни	15	—	—	—

¹³¹ Као централне глаголи узимамо оне код којих је аспектано значење основно обележје. Код периферних се аспектано значење јавља као пропратна карактеристика уз неко друго, израженије семантичко обележје, па се због тога смештају на периферију фазног семантичког поља. Централни фазни глаголи се додатно издвајају тиме што представљају извесну међуфазу између помоћних, потпуно граматикализованих глагола, и пунозначних, концептуално потпуних глагола. С друге стране, код периферних фазних глагола лексичко значење доминира над граматичким карактеристикама. Такође, упадљиво је да је појавна фреквентност секундарних глагола драстично мања, што можемо објаснити системским граматичко-аспектуалним потенцијалном примарних фазних глагола и њиховом потпунијом интеграцијом у језички систем.

¹³² Како је већ напоменуто, глагол STOP исказује идиосинкратично понашање у комбинацији са различитим типом нефинитног облика, а с обзиром на то да са инфинитивом остварује адјунктни склоп, што је објашњено у одељку §2.3, његово разматрање ће бити остављено за наредно поглавље у коме се разматрају ГП-ске допунске структуре.

3.2.2.1.1. Почетни фазни глаголи

Парадигма уочених фазних глагола са почетним значењем броји само два члана. Ради се о глаголима BEGIN и START, који у оквиру ове групе представљају и лексеме са највећим бројем забележених примера. Како се може видети у табели 3.2, глагол BEGIN има веома велику учесталост, скоро девет пута већу него глагол START.

Табела 3.3: Преводни носиоци почетних фазних глагола и њихових инфинитивних допуна¹³³

	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
BEGIN	- Фазни глагол: <i>почети</i> (80); <i>почињати</i> (21); <i>отпочињати</i> (1); <i>стати</i> (да) (1); <i>постати</i> (1); <i>кренути</i> (да) (2); - Аспекатски префикс: <i>о-</i> (1); <i>по-</i> (3); <i>из-</i> (1); <i>за-</i> (6); <i>уз-</i> (1); <i>на-</i> (1); <i>раз-</i> (1); - Глаголска фраза: <i>бацити се на</i> (1); - Лексички (8);	- ДА₁+През (103); - Лексичка основа аспекатском префиксу (14); - Девербативна именица (2); - Претерит (6); - ДА+Фут (1); - Лексички (1); - Инфинитив (1); - Глаголски прилог садашњи (1);
START	- Фазни глагол: <i>почети</i> (7); <i>кренути</i> (да) (2); - Комуникативни глагол: <i>заустити</i> (5); - Копулативни глагол: <i>бити</i> (1);	- ДА₁+През (13); - Девербативна именица (1); - Лексички (1);

¹³³ Како смо раније нагласили, у табеларним приказима наводимо структурно-семантичке експоненте регистрованих преводних реализација, а у заградама број забележених јављања.

На основу приказане табеле, можемо закључити да се почетно фазно значење доминантно кодира лексичким средствима, односно фазним глаголима са значењском компонентом почетне фазе. Најтипичнији преводни представник ових глагола јесте лексема *почети*, односно њен видски парњак *почињати*. Видска опозиција управног преводног глагола није условљена граматичким окружењем већ комуникативном намером преводиоца. Допунска конструкција која се најчешће са овом лексемом јавља јесте ДА₁+През, док је инфинитив забележен у само једном случају (пример (153)):

- (151) It was stuck, and the whole bookshelf began to sway dangerously as he tugged. (CP 69)

Međutim, ova su bila zaglavljena, a cela polica počela je opasno da se ljulja od njegovih trzaja. (ZM 69)

- (152) He sees her in her wallow and feels his pelvic muscles begin to quiver. (CO 22)
On je posmatra u tom njenom samosažaljenju i oseća kako mišići karlice počinju da mu podrhtavaju. (KO 53)

- (153) One eager guard began to climb up. As the guard approached him, Novsky leaped into the boiling mass. (TBD 108)
Jedan se revnosni stražar poče penjati uz skele. Kad mu se ovaj približi, begunac skoči u ključalu tekuću masu... (GBD 117)

Поред управних лексема као носилаца фазног значења, реализовани су и преводни еквиваленти код којих се у виду једночлане лексеме преводи читава катенативна конструкција, а код којих се фазна компонента реализује у виду префикса са аспектуалним значењем (*о-*; *по-* ; *из-* ; *за-* ; *уз-* ; *на-* ; *раз-*), док се полазни допунски садржај преноси у виду лексичке основе за коју се наведени префикси везују:

- (154) The light went green and horns began to blow. (CO 16)

Upalilo se zeleno svetlo, i oglasile su se sirene. (KO 42)

- (155) Stopping, he breathed in deeply the stinking, moisture-filled air of the tunnel and began to think again that he had lost his mind. (CC 149)
Zastavši, udahnuo je duboko smrdljiv, vlagom ispunjeni vazduh laguma i ponovo pomislio da je sišao s uma. (KR 145)

- (156) She took the check and began to cry again. (CO 52)

Ona uze ček i ponovo zaplaka. (KO 112)

- (157) Police fired rubber bullets through the smoke, which began to drift high above the billboards. (CO 39)

Policajci su kroz dim ispaljivali gumene metke, koji su uzletali visoko iznad bilborda. (KO 86)

(158) All those present began slowly to drift away. (CC 38)

Svi prisutni se lagano razilaze. (KO 35)

Остале преводне реализације се јављају у мањем обиму и углавном представљају случајеве где се фазно значење не експлицира јер је контекстуално подразумевано (пример (159)) или изостављено као редундантно јер је значењски садржај пренет неким другим реченичним чланом (пример (160)):

(159) The ground beneath them began to shake, and then to quake, and the whole hall began to sway. (CC 152)

Zemlja pod njima zadrhtala je, da bi se potom trgnula, i čitava dvorana stade da se ljulja. (KR 147)

(160) The sound of moaning began to spread. (CO 43)

Sve se glasnije čulo zapomaganje. (KO 92)

Када се ради о основној реализацији фазног значења, слично понашање је уочено и са глаголом START. Преовлађујући управни преводни еквивалент јесте лексички елеменат, одн. еквивалент енглеском парњаку (*почети*). Комплементска структура је и овде доминантно преводно репрезентована у виду ДА₁+През клаузе, уз појединачно јављање деверебативне именице пропраћене лексичком преформулацијом полазног садржаја.

Корпус је открио да се глаголом START не кодира искључиво почетно фазно значење. Поред ингресивне значењске компоненте, глаголом START са допуном у виду глагола *say*, остварује се значење започињања усмене комуникације, преводно остварено кроз употребу глагола *заустити* уз значењску компоненту изражавања намере:

(161) Krsman started to say something else, but he noticed someone behind Nemanja's back. (CC 230)

Krsman zausti da kaže još nešto ali ugleda priliku iza Nemanjinih leđa. (KR 220)

Интенционалност је уочљива и у контексту кретања ради остваривања намере (пример (162)), док се интезификациони моменат може остварити са допуном која подразумева градуелно увећање (пример (163)):

(162) He started to pick up the dictaphone but Mangon was scribbling rapidly on his pad. (FDS)

Кренуо је да узме диктафон, али Магنون је грозничаво писао на своме блоку. (ČS 86)

(163) At the very spot where Simon had disappeared, a black speck was emerging from the cloud and starting to grow. (SM 19)

На оном истом месту где је Симон малопре нестао, помоли се из облака једна црна тачка која је бивала све већа. (CČ 41)

3.2.2.1.2. Континуални фазни глаголи

Континуалне лексеме у комбинацији са инфинитивом нису бројне. Штавише, забележен је само глагол CONTINUE са шест реализација. Како ниска учесталост јављања не пружа довољно широки оквир за извођење уопштенијих закључака, фазна компонента ове класе биће размотрена у редукованом обиму.¹³⁴

Табела 3.4: Преводни носиоци континуалних фазних глагола и њихових инфинитивних допуна

	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
CONTINUE	- Фазни глагол: <i>настављати</i> (2); <i>наставити</i> (1); - Прилошка одредба: <i>и даље</i> (2); <i>joш</i> (1); - Лексички (1).	- ДА₁+През (3); - Презент (3); - Претерит (1).

Српски преводни експоненти управног глагола CONTINUE подразумевају три примера са фазним глаголом и ДА₁+През клаузом, али и адвербијалним сегментом као модификатором финитног појединачног глаголског облика (презента или претерита). Одабир комплементске ДА₁+През клаузе условљен је самим фазним глаголом, који не дозвољава темпоралну варијантност допуне. Информација о граматичком времену кодира се на нивоу управне структуре, док допунски сегмент само актуелизује лексички

¹³⁴ И поред малог броја регистрованих примера унутар ове поткласе, примећено је да постоји паралела између преводних еквивалента континуалних глагола са инфинитивом и континуалних глагола са герундијумско-партиципском допуном. Из тог ћемо разлога детаљнију елаборацију оставити за сегмент излагања везан за ГП-е (§4.2.2.1.2), имајући у виду велика синтаксичко-семантичка поклапања контрастивних парова са оба типа допуне.

садржај представљен комплементском структуром. Зато је очекивано да се као допуне овим фазним глаголима јаве како инфинитивна конструкција, тако и ДА₁+През клауза, али су у корпусу забележени само примери са ДА₁+През клаузом.

Примери:

(164) Despite an annual increase of five per cent in acreage sown over the past fifteen years, world wheat crops have continued to decline by a factor of about two per cent. (FDS 81)

Упркос повећању засејаних површина од пет процената током протеклих петанаест година, приноси пшенице у свету наставили су да опадају по стопи од приближно два процента. (ČS 39)

(165) Steadily, as it watched the glimmering screen of sounds around it, the anemone continued to expand. (FDS 95)

Док је посматрала светлуцави застор звука око себе, анемона је постојано настављала да се шири. (ČS 60)

(166) ...Kaidren continues to reproach me (*Powers wrote in his diary*). (FDS 72)

...Колдрен наставља да ме прекорева (записао је Пауерс у своме дневнику). (ČS 26)

Ако се при преводу уместо глаголске управне структуре јаве адвербијални изрази, временска компонента бива кодирана унутар остатка преводне информације, путем финитног глаголског облика или континуалног значења имплицираног кроз шири контекстуални оквир реченице (пример (170)):

(167) What kind of God is he, what kind of justice is his – for your apostles call him just – if he continues even now to wreak his vengeance on you for a so-called sin committed by distant ancestors? (SM 365)

И какав је то Бог, какав праведник, како кажу ваши апостоли, када је у стању да се још једнако свети, вама, због тобожњег греха што га учинише ваши далеки преци? (SČ 34)

(168) ... though I continue to hope that our marital problem is not terminal. (CP 127)

..., premda se ja i dalje nadam da naši bračni problemi nisu konačno nerešivi. (ZM 141) "

(169) After Powers had resigned from the Clinic he still continued to drive in once a week for his check-up, now little more than a formality. (FDS 68)

Пошто је дао оставку на свој посао на Клиници, Пауерс је и даље долазио колима једном недељно на контролу, која је сада представљала пуку формалност. (ČS 20)

(170) Listening to his own voice, distant and cold, Bandura continued to follow the pictures from Mariette's life taking shape in him, but now they lacked all clear chronology, as if the wind had riffled through the album leaves and he himself, Bandura, had seen everything there with his own eyes. (LR 33)
 Sluša Bandura svoj sopstveni glas, dalek i hladan, i u njemu se javljaju slike iz Marijetinog života, sad već bez jasne hronologije, kao da stranice albuma prevrće vetar po svojoj čudi, i kao da je sve to video on sam, Bandura, svojim rođenim očima. (PP 49)

3.2.2.1.3. Завршни фазни глаголи

Једини завршни фазни глагол забележен у комбинацији са инфинитивом јесте глагол CEASE. Регистрован је у пет примера.

Табела 3.5: Преводни носиоци завршних фазних глагола и њихових инфинитивних допуна

	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
CEASE	- Фазни глагол: <i>престати</i> (1); <i>престајати</i> (2); <i>немати</i> (1); - Лексички (1).	- ДА₁+През (2); - Девербативна именица (1); - Лексички (2);

Као најизразитији преводни еквивалент јавља се глагол *преста(ј)ати* у комбинацији са ДА₁+През клаузом:

(171) He had been too busy with his job to think about himself, and it was as though the question of his appearance had ceased to exist. (CO 117)
 Bio je previše zauzet svojim poslom da bi mogao da misli o sebi, i činilo se da je pitanje njegovog izgleda prestalo da postoji. (KO 108)

Регистрован је и пример где се ради о негирању постојања, при чему се као преводни еквивалент јавља лексема *немати* у значењу одрицања егзистенције:

(172) Since he has ceased to be Sava has become mischievous, I thought. (DU 175)
 Otkako ga nema, Sava je postao nestašnji, pomislila sam. (DO 206)

3.2.2.1. Глаголи перцепције са инфинитивном допуном

У оквиру класе глагола перцепције, корпусно је забележено шест лексема: APPEAR, FEEL, LOOK, SEE, SEEM и WATCH. Уочљиво је да се значењски централни облици FEEL, LOOK, SEE и WATCH у комбинацији са инфинитивима јављају у веома малом броју. Њима су придружени глаголи APPEAR и SEEM, који семантички припадају периферним облицима с обзиром на то да поред спознајног значењског момента укључују и нефактивну модалну компоненту означавања ‘непотврђености утиска’. Оба глагола се јављају са већим бројем забележених примера у односу на централне глаголе, а уз то показују извесне синтаксичко-семантичке особености. Самим тим ће њихово разматрање у овом одељку бити нешто обимније у односу на примарне глаголе перцепције. Поред поделе на централне и периферне глаголе, употребићемо и поделу на примарне опажајне глаголе (оне код којих је опажајни моменат непосредни доживљај) и секундарне (код којих је опажај ствар посредног менталног доживљаја). Притом се чланови групе семантички централних глагола поклапају са члановима групе примарних глагола и обратно – чланови секундарне групе поклапају се са члановима поткласе периферних глагола.

Табела 3.6: Преглед забележених глагола перцепције са инфинитивном допуном

Глагол перцепције	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Комплемент	
				Перф.	Пасив
APPEAR	Периферни	14	—	4	1
FEEL	Централни	2	1	—	—
LOOK	Централни	1	—	—	—
SEE	Централни	2	2	—	—
SEEM	Периферни	54	1	5	2
WATCH	Централни	1	1	—	—

Карактеристика глагола непосредне перцепције са допунским инфинитивом јесте то што се комбинују са *bare*-инфинитивом и са *to*-инфинитивом. При том се преводно не прави разлика између простог и *to*-инфинитива, а као преводна структура допунске клаузе јавља се фактивна КАКО+През клауза код које се финитни презентски облик може заменити неким другим глаголским временом:

(173) ...but I understand for the first time, now, this minute, that all the thinking and writing in the world will not describe what I felt in the awful moment when I fired the gun and saw him fall. (CO 27)

... mada evo prvi put shvatam, sada, ovoga trena, da ni sve razmišljanje i pisanje ovoga sveta neće moći da opiše šta sam osećao u onom strašnom trenutku kada sam opalio iz pištolja i ugledao ga kako pada. (KO 61)

(174) He watched Torval bend a hand to the side of his head, listening to the person who was speaking into his ear bud. (CO 7)

Posmatrao je Torvala kako prislanja šaku uz slepoočnicu, slušajući nekog ko mu je govorio u bubicu. (KO 26)

Особеност ове групе јесте и то да садрже једини глагол са којим је забележена прогресивна инфинитивна допуна. Ради се о глаголу SEEM и обележје прогресивности је уочено у само три случаја, што је и укупан број прогресивних комплементских облика забележен у читавом корпусу.¹³⁵

Табела 3.7: Преводни носиоци глагола перцепције и њихових инфинитивних допуна

	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
APPEAR	- Глаголи: <i>изгледати</i> (3); <i>чинити се</i> (2); <i>претварати се</i> (1); - Прилози: <i>као</i> (4); <i>налик</i> (2); - Лексички (2);	- ДА₂+През (4); - ДА+Прет (4); - Претерит (2); - Презент (3); - Лексички (1);

¹³⁵ За елаборацију наведених примера, видети одељак §2.3.1.

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

FEEL	• Девербативна именица: <i>осећај</i> (1); • Глагол: <i>осећати</i> (1);	• ДА₁+През (1); • КАД+През (1);
LOOK	• Глагол: <i>окренути се</i> (1);	• Претерит (1);
SEE	• Глаголи: <i>видети</i> (1); <i>угледати</i> (1);	• КАКО+През (2);
SEEM	• Глагол: <i>изгледати</i> (12); <i>чинити се</i> (13); <i>учинити се</i> (2); <i>деловати</i> (7); <i>личити</i> (1); <i>морати</i> безлично (1); <i>помислити</i> (1); • Прилог: <i>као</i> (9); <i>некако</i> (1); • Претерит (1); • Лексички (4);	• ДА₂+През (12); • Претерит (13); • ДА+Прет (7); • Презент (1); • Девербативна именица (1); • КАО+През (1); • КАО+Прет (1); • Футур (1); • Лексички (14);
WATCH	• Глагол: <i>посматрати</i> (1)	• КАКО+През (1);

Код ових катенативних конструкција, са глаголима примарне перцепције управне структуре се преводе аналогним глаголским лексемама и њима адекватним евиденцијалним допунама (најчешће ДА₁+През, КАД+През и КАКО+През клаузама). Када се пак ради о глаголима секундарне перцепције, управне структуре се преводе како глаголима значењски одговарајућим полазним конструкцијама, тако и прилошким изразима са модалним значењем. У забележеним примерима у потпуности је изостала ДА₁+През клауза, па се као преводни еквиваленти допунских структура јављају клаузе или појединачни финитни глаголски облици са промењивом временском спецификацијом.

Будући да се класа глагола перцепције ослања на доживљајну димензију стварности, њоме се реферише о комплементском догађају који се посматра као остварена или неостварена реализација глаголског садржаја којег допуна кодира. Према томе, допуна

добиа своју когнитивну потврду путем опажајних механизма, чиме се типично смешта у антериорни или симултани временски оквир у односу на управну глаголску јединицу. Глаголи перцепције имају евиденцијални карактер, а сама евиденцијалност може се доживети као објективни опажај (код глагола примарне перцепције) или пак субјективни опажај (код глагола секундарне перцепције). И једна и друга врста опажаја могу кодирати временски разнолику ситуацију, па је из тог разлога инвентар комплементских преводних еквивалената прилично разноврстан. Енглески примарни глаголи перцепције (FEEL, LOOK, SEE и WATCH) махом су превођени значењски кореспондентним глаголским панданима, док се код секундарних глагола перцепције (APPEAR и SEEM) уочава извесна варијабилност у преводу управних структура. Допунске конструкције примарних глагола перцепције превођене су углавном кореспондентним глаголом у српском језику, док се код секундарних глагола јавила изразита варијабилност облика. Код малтене свих примера су се преводни глаголски облици јавили у свом референцијалном статусу, одн. прошла времена упућују на антериорни догађај у односу на управни глагол, док садашња времена указују на симултани карактер опажајне целине.

Примери примарних глагола перцепције:

- (175) I learned how it felt to make money and spend it. (CO 12)
 Naučila sam kakav je to osećaj kad se zarađuje i kad se troši novac. (KO 35)
- (176) He moved towards the door, when he reached it looked back to see Kaldren standing in the shadow of the three giant letters on the far wall, his eyes staring listlessly at his feet. (FDS 93)
 Krenuo je ka vratima i stigavši do njih okrenuo se: Koldren je stajao u senci ogromnih slova na zidu u dnu prostorije i bezvoljno zurio u svoja stopala. (ČS 57)
- (177) ... but I understand for the first time, now, this minute, that all the thinking and writing in the world will not describe what I felt in the awful moment when I fired the gun and saw him fall. (CO 27)
- (178) ... mada evo prvi put shvatam, sada, ovoga trena, da ni sve razmišljanje i pisanje ovoga sveta neće moći da opiše šta sam osećao u onom strašnom trenutku kada sam opalio iz pištolja i ugledao ga kako pada. (KO 61)

Глаголи APPEAR и SEEM јесу лексеме који исказују знатну варијабилност при селекцији допуне. Што се тиче темпоралног одређења, они не захтевају да њихова допуна има глаголско време немобилног типа. То значи да и када се у корпусу јавила

ДА₂+През клауза, она је по правилу могла бити замењена ДА+Прет клаузом или темпорално сличном клаузом, у зависности од временског усмерења исказа. Такође, уочено је да у оквиру ове класе једино глаголи APPEAR и SEEM имају перфекатске комплементе, што сугерише на то да се антериорност код њих исказује без већих рестрикција.

Поред тога што семантички припадају класи глагола перцепције, ове две лексеме се издвајају као типични представници језичког феномена ‘подизања’¹³⁶ синтаксичког конституента (*raising verbs*).¹³⁷ Термином ‘подизање’ се заправо истиче измештање субјекта нефинитне клаузе на хијерархијски вишу синтаксичку позицију формалног субјекта управне клаузе.¹³⁸ Међутим, оно по чему се овај феномен издваја јесте то што овај субјекатски елеменат логички и тематски не припада групи именских лексема које глаголи APPEAR и SEEM семантички прихватају као субјекте. Наиме, у енглеском језику, позицију субјекта са глаголима ‘подизања’ тематски најчешће попуњавају уопштени агенси, односно нереференцијалне и лексички празне граматичке егзистенцијалне лексеме *it* и *there*. При подизању, са синтаксичког становишта се субјекат нефинитне структуре измешта на место семантички празне позиције субјекта управне структуре. Притом оставља синтаксичку празнину на месту субјекта нефинитне

¹³⁶ Подизање синтаксичког конституента представља један од централних проблема трансформационо-генеративног приступа језику. Од својих почетака до данас, сви правци ове лингвистичке школе покушавали су да осветле механизме који су на делу код ових структура, те је овој теми посвећено изузетно много радова и монографија. Будући да ова дисертација не оперише у оквирима трансформационо-генеративне граматике, пажњу наведеним конструкцијама посвећујемо у оној мери у којој то захтевају контрастивна разматрања. За шири увид у проблематику подизања синтаксичког конституента видети: Дафли (2014), Карни (2006). Ландау (2013), Пирес (2006), Радишић (2006).

¹³⁷ Неки аутори у своја разматрања не укључују глаголе ‘подизања’ као нпр. Еган (2008: 12), наводећи да би због свог комплексног синтаксичког карактера заузимали превише места у истраживању. Будући да, са једне стране, феномен синтаксичког ‘подизања’ субјекта има језичке реперкусије на преводну структуру, ми их у том контексту разматрамо у нашем истраживању.

¹³⁸ Осим описаног подизања ‘субјекта ка субјекту’, говори се и о синтаксичком подизању ‘субјекта ка објекту’. У том случају конституент се дистрибутивно не измешта ка субјекту управне структуре већ мења свој синтаксички статус тиме што мења своја граматичка обележја из субјекатске форме (тј. номинатива) у објекатску форму (тј. акузатив). Иако се подизање синтаксичког конституента везује за инфинитивале и декомпоноване изразе са адјективалима (*be likely* + INF; *be difficult* + INF, итд.), слични облици се јављају и код ГП-а. Тако поједини фазни глаголи, као нпр. глагол КЕЕР, показују понашање слично глаголима подизања који прихватају инфинитивале, али се комбинују и са ГП-ом: *Kim kept heckling him.* (Хадлстон и Пулам 2002: 1198).

допуне, коју по теорији у дубинској структури попуњава подразумевани прономинални конструкт (PRO), кореферентан са субјектом кога је заменио.

Ова особеност наведених двају глагола има своје рефлексије и на преводном плану. Формални субјекти глагола APPEAR и SEEM семантички се доживљавају као субјекти допунских, а не управних сегмената. Тиме се интерпретативно место субјекта управне клаузе оставља празним, па се читава сложена предикација узима као конструкција са уопштеним агентивношћу. Самим тим, забележени преводи укључују управне глаголе који се могу употребити у безличном виду, што илуструју следећи примери:

- (179) Literature was never about what it appeared to be about, though in the case of novel considerable ingenuity and perception were needed to crack the code of realistic illusion, .. (CP 48)
 Književnost nikada nije bila ono što nam se činilo da jeste, mada su u slučajevima romana potrebni znatna pamet i pažljiva percepcija da bi se provalio kod realističke iluzije,... (ZM 52)
- (180) In this quick and, so to speak, painless transformation of Novsky, a certain woman appears to have played a major role. (TBD 84)
 U ovom brzom i takoreći bezbolnom preobraćenju Novskog najveću je ulogu odigrala izgleda jedna žena. (GBD 91)
- (181) "In the circumstances, there seemed to be no point in upsetting you by saying about the episode, and it began to sink into oblivion. (CP 143)
 S obzirom na takve okolnosti, činilo se da nema razloga da te uznemiravam govoreći bilo šta o toj epizodi, koja je i onako tonula u zaborav. (ZM 159)
- (182) He therefore seemed to have realized that even this last trial was not only the final page of the autobiography which he had been consciously writing with his blood and brain for some forty years, but also that this was indeed the sum of his living, ... (TBD 92)
Mora dakle da je shvatio da ovo makar poslednje iskušenje nije samo završna stranica autobiografije koju je pisao tokom nekih četrdeset godina svesnog života svojom krvlju i svojim mozgom, nego da je ovo zapravo suma njegovog življenja, zaključak na kojem sve počiva, ... (GBD 99)

С обзиром на то да су забележени управни глаголи по правилу реализовани у безличној употреби, агенс је инкорпориран унутар допунске клаузе. Он може бити експлициран, али се чешће реконструише на основу контекстуалне информације коју обезбеђује текстуално окружење.

3.2.2.2. Когнитивни глаголи са инфинитивном допуном

Класа когнитивних глагола забележених у комбинацији са инфинитивом обухвата следеће глаголе: BELIEVE, FORGET, KNOW, LEARN, MEAN, PRESUME, REMEMBER THINK. У овој се групи не издваја ниједна лексема са изразитом учесталошћу, али се као нешто фреквентнији могу поменути глаголи KNOW, LEARN и MEAN. Субјектоид је забележен спорадично, са по једном инстанцом уоченом код глагола KNOW, MEAN и REMEMBER.

Извесни глаголи значењски не дозвољавају употребу субјектоида (нпр. LEARN, FORGET), будући да у комбинацији са инфинитивом нужно подразумевају кореферентност агенаса управне и допунске структуре:

(183) Where did you learn to play poker so well? (CC 259)

Gde si naučio tol'ko dobro da igraš poker? (KR 253)

(184) She dipped a finger in her drink, then forgot to lick it. (CO 48)

On zaroni prst u njeno piće, a potom zaboravi da ga oliže. (KO 105)

Када се субјектоид јављао, није био експлициран посебном лексемом будући да је назначен граматичком наставком финитног глагола у оквиру допунске клаузе (чак и у случају склопа са имперсоналним модалним *треба*):

(185) I always said, if God had meant us to fly he'd have given me guts. (CP 239)

Uvek sam govorio, da je Bog mislio da treba da letimo, podario bi nam hrabrost. (ZM 267)

Табела 3.8: Преглед забележених когнитивних глагола са инфинитивном допуном

Когнитивни глагол	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Комплемент	
				Перф.	Пасив
BELIEVE	Централни	1	—	—	—
FORGET	Периферни	4	—	—	—
KNOW	Централни	7	1	—	—
LEARN	Централни	6	—	—	—
MEAN	Централни	9	1	—	—
PRESUME	Периферни	1	—	—	—

REMEMBER	Периферни	1	1	–	–
THINK	Централни	3	–	1	1

Перфекат се јавио у једном примеру. У истом примеру је реализован и пасив, који је остварен и у преводу, чиме је обележје трпног стања допунске преводне конструкције (*је (била) избачена*) опционо реализовано:

(186) It is thought to have been illegally discharged from an airliner flying at high altitude. (CP 166)

Smatra se da je kocka uprkos propisima izbačena iz aviona... (ZM 184)

Глагол KNOW се у скоро свим случајевима јавио са прилошким конективом *how*,¹³⁹ чиме формално твори начинску конструкцију која представља прелазни облик између допуне и адјункта. У преводу се начинска компонента изражава махом кроз семантику управног глагола:

(187) Even you know how to chatter, though never once in your miserable life have you wrenched yourself so much as a foot off the ground. . . (SM 15)

Ето, чак и ти знаш да брбљаш, а да се ниси никад у свом кукавном животу отграо од земље ни метар високо... (CM 38)

(188) Do any of our gunsmiths know how to make a silver bullet? (CC 128)

Da li neko od naših oružara ume da napravi srebrni metak? (KR 124)

Прилошки елемент *how* је изостављен у примеру где се у енглеском као комплемент јавила номинална WHAT+Inf клауза, која је преведена у виду ШТА+ДА₂+През клаузе:

(189) He stood there, afraid, confused and ridiculous to himself, not knowing what to do. (CC 213)

Stajao je tako, uplašen, zbunjen i smešan samom sebi, ne znajući šta da čini. (KR 209)

¹³⁹ Прилог *how* се са глаголом KNOW јавља у потврдном облику, док се у одричном може изоставити: He knows *not* to speak (Екерсли и Екерсли 1960: 234).

Табела 3.9: Преводни носиоци когнитивних глагола и њихових инфинитивних допуна

Когнитивни глагол	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
BELIEVE	• Глагол: <i>поверовати</i> (1);	• ДА ₁ +През (4);
FORGET	• Глагол: <i>заборавити</i> (4);	• ДА ₂ +През (1);
KNOW	• Глагол: <i>знати</i> (4); <i>умети</i> (3);	• ДА ₁ +През (6); • Лексички (1);
LEARN	• Глаголи: <i>научити</i> (5); • Лексички (1);	• ДА ₁ +През (5); • Лексички (1);
MEAN	• Глаголи: <i>наменити</i> (1); <i>желети</i> (1); <i>мислити</i> (1); <i>значити</i> (1); <i>требати</i> _{имп.} (2); • Лексички (3);	• ДА ₁ +През (5); • Презент (1); • Девербативна именица (1); • Инфинитив (1); • Лексички (1);
PRESUME	• Лексички (1);	• Лексички (1);
REMEMBER	• Глагол: <i>присетити се</i> (1);	• ДА ₁ +През (1);
THINK	• Глаголи: <i>веровати</i> (1); <i>помислити</i> (1); <i>сматрати</i> (1);	• ДА ₁ +През (2); • ДА+Фут (1);

Управи сегменти енглеских конструкција у преводу су реализовани махом у виду глаголских лексема које су значењски кореспондентне полазним глаголима. Код компленетских сегмената, као преводни еквиваленти изразито преовладавају ДА₁+През клауза, али се јављају и њени значењско-функционални еквиваленти (девербативна именица или инфинитив). Једино је са глаголом PRESUME реализован метафоризован садржај, па се управни и допунски део полазне конструкције преводно инкорпорира унутар српског једночланог предиката:

(190) Those he'd presumed to be wallpaper, to stand over him and gloat. (CO 59)

Oni које није ни primećивао, да би likovali nad njim. (KO 124)

Преводни инфинитив је уочен само у једном случају. Мотивација за употребу инфинитива уместо могуће ДА₁+През клаузе у овом случају може се тражити у

чињеници да се у реченици појављује уопштени агенс, чиме се обележје глаголског лица ставља у други план:

(191) "What does it mean to spend money? A dollar. A million." (CO 12)

Šta uopšte znači potrošiti novac? Jedan dolar. Milion. (KO 34)

У оквиру ове групе глагола јавиле су се и лексеме FORGET и REMEMBER. Њихова особеност лежи у томе што се могу комбиновати како са ГП-ом тако и са инфинитивом (уп. одељак §2.3.2). Са инфинитивом имају проспективно временско усмерење, где се догађај обележен допунским глаголским садржајем посматра као још увек нереализован у односу на тренутак менталне спознаје да је нешто требало или да треба извршити:

(192) He remembered his decision not to use his timepieces, and sat back and stared at the bookshelves beside the desk. (FDS 73)

Prisetivši se svoje odluke da ne koristi časovnike, zavalio se u fotelju i zagledao u police sa knjigama pored pisaćeg stola. (ČS 27)

(193) Philip thinks of Hilary smiling bravely [...], of an essay that he has forgotten to return to a student, ... (CP 52)

Filip misli na Hilarin odvažan osmeh [...], na rad koji je zaboravio da vrati jednom studentu,... (ZM 57)

Када се управни део предиката јавља у негацији, ситуација бива обрнута, те се остваривање допунског садржаја узима за фактивни догађај:

(194) As regards the Corvair, I didn't forget to put a card in the Co-op last week...

(CP 120)

Što se tiče "'korvera'", nisam zaboravila da dam oglas prošle nedelje,... (ZM 133)

Глагол MEAN има полисемичне реализације. Када MEAN има субјекат са статусом пуне агентивности, присутна је значењска димензија интенционалности:

(195) I always said, if God had meant us to fly he'd have given me guts. (CP 239)

Uvek sam govorio, da je Bog mislio da treba da letimo, podario bi nam hrabrost. (ZM 267)

С друге стране, могућа ја и употреба са семантички празним прономиналом у позицији субјекта, који се користи у сврху обезличавања читавог катенативног склопа:

(196) "What does it mean to spend money? A dollar. A million." (CO 12)

Šta uopšte znači potrošiti novac? Jedan dolar. Milion. (34)

(197) That doesn't mean to say that I'm considering a divorce ... (CP 149)

Ne želim time da kažem da sam razmišljala o razvodu,... (ZM 166)

У свом модалном значењу MEAN се јавља као глагол 'подизања', јер субјекат управне конструкције нема тематску улогу агенса глагола MEAN. Тада је преведена модалном конструкцијом са глаголом *требати* или конструкцијом која ово значење подразумева:

(198) The term was part of the process that the device was meant to replace. (CO 24)

Naziv se odnosio na deo procesa koji je ta naprava trebalo da zameni. (KO 55)

(199) He did not wonder whether they were meant to be dead or only senseless. (CO 74)

Nije se zapitao da li je trebalo da ti ljudi izgledaju kao mrtvi, ili samo kao omamljeni. (154)

Осим модалног, јавља се и значење субјективне интензификације допунског садржаја, где је забележено донекле идиосинкратично синтаксичко понашање услед изостављања уобичајеног инфинитивног маркера *to*:

(200) ... and he took off his hat and coat and sat down to watch us. And I mean watch us. (CP 129)

..., па је skinuo kapu i kaput i seo da nas gleda. Hoću da kažem, baš da nas gleda. (ZM 143)

Лексемом THINK се указује на изненадни утисак заснован на извесној потврди у реалном животу. Када се управни глагол јавља у активу, агентивност субјекта је подразумевана (примери (201) и (202)), док се у пасивном облику предикација остварује као индиректно уверење (пример (203)), независно од тога да ли се ради о спецификованом или уопштеном агенсу:

(201) "I never thought to see a hippie working" (CP 154)

„Nisam verovao da ću ikad videti hipike da rade”, ... (ZM 171)

(202) Scientists called in to examine the ice, at first thought to be a freak hailstone ... (CP 166)

Naučnici pozvani da ispitaju led pomislili su u prvom trenutku da je u pitanju čudovišno zrno grada... (ZM 184)"

(203) It is thought to have been illegally discharged from an airliner flying at high altitude. (CP 166)

Smatra se da je kocka uprkos propisima izbačena iz aviona... (ZM 184)

3.2.2.3. Преференцијално-емотивни глаголи са инфинитивном допуном

Управне глаголске лексеме са преференцијално-емотивним значењским садржајем које су забележене у корпусу јесу: AIM, BOTHER, CARE, CHOOSE, CONSIDER, DARE, DECIDE, DESERVE, DESIGN, ELECT, EXPECT, HATE, HESITATE, HOPE, LIKE, LONG, LOVE, PREFER, REQUIRE, SURPRISE, TEMPT и THRILL.

Табела 3.10: Преглед забележених преференцијално-емотивних глагола са инфинитивном допуном

Преференцијално-емотивни глагол	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Комплемент	
				Перф.	Пасив
AIM	Периферни	1	—	—	—
BOTHER	Централни	3	1	—	—
CARE	Централни	2	—	—	—
CHOOSE	Централни	3	—	—	—
CONSIDER	Централни	4	—	—	—
DARE	Периферни	5	—	—	—
DECIDE	Периферни	21	—	—	—
DESERVE	Периферни	1	—	—	—
DESIGN	Периферни	2	—	—	—
ELECT	Периферни	1	—	—	—
EXPECT	Централни	11	3	—	—
HATE	Централни	3	1	—	—
HESITATE	Периферни	1	—	—	—
HOPE	Периферни	3	—	—	—
LIKE	Централни	32	3	—	—
LONG	Периферни	1	—	—	—
LOVE	Централни	2	—	—	—
PREFER	Централни	1	—	—	—
REQUIRE	Периферни	1	—	—	—
SURPRISE	Периферни	2	—	—	—

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

TEMPT	Периферни	2	–	–	–
THRILL	Периферни	1	1	–	–

У групи преференцијално-емотивних глагола нису регистровани перфекатски облици инфинитива, иако у неким случајевима не постоје суштинске препреке за њихово појављивање (нпр. са глаголима HOPE, LIKE, PREFER итд.). Сходно томе, закључак који се можемо извући у вези са тиме јесте да код таквих глагола постоји јака тенденција за неперфекатским облицима управних структура, али да генерално не можемо говорити о блокирању обележја перфекативности. Субјектоиди јесу реализовани, али су забележени са мањим бројем глагола и у релативно скромном броју. У одређеним случајевима (нпр. са глаголом CONSIDER) пасивни облик управне конструкције условљава то да субјектоид не буде формално везан за инфинитивну допуну већ се остварује у позицији субјекта пасивне управне конструкције:

- (204) ... **Euphoria** is considered by many cosmopolitan experts to be one of the most agreeable environments in the world. (CP 13)
 ... Euforiju, dakle, brojni kosmopolitski poznavaoци svrstavali su u red najprijatnijih mesta na zemlji. (ZM 14)

Два глагола (DECIDE и LIKE) јавили су се у већој мери, док се мањи број глагола (CONSIDER, DARE, EXPECT, PLAN и WISH) јавио у броју већем од три забележена примера.

Табела 3.11: Преводни носиоци преференцијално-емотивних глагола и њихових инфинитивних допуна

Преференцијално-емотивни глагол	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
AIM	• Глагол: <i>помишљати</i> (1);	• ДА ₁ +През (1);
BOTHER	• Глагол: <i>бактати се</i> (1); <i>сметати</i> (1); • Глаголска фраза: <i>обраћати пажњу</i> (1);	• ДА ₁ +През (2); • Лексички (1);
CARE	• Лексички (2);	• ШТА+През (1); • Лексички (1);

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

CHOOSE	- Глаголи: <i>одлучити</i> (1); <i>одлучивати</i> (1); - Лексички (1);	- ДА₁+През (2); - ШТО+През (1);
CONSIDER	Глаголи: <i>сматрати</i> (3); <i>сврставати</i> (1);	- Девербативна именица (1); - Лексички (3);
DARE	Глаголи: <i>усудити се</i> (2); <i>усуђивати се</i> (3);	ДА₁+През (5);
DECIDE	Глагол: <i>одлучити</i> (16); <i>решиати</i> (4); <i>закључити</i> (1);	ДА₁+През (21);
DESERVE	Глаголи: <i>заслужити</i> (1);	ДА₁+През (1);
DESIGN	Глаголи: <i>моћи</i> (1); <i>пројектовати</i> (1);	ДА₁+През (2);
ELECT	Лексички (1);	Претерит (1);
EXPECT	- Глаголи: <i>очекивати</i> (10); - Глаголска фраза: <i>бити спреман</i> (1);	- ДА₁+През (7); - Футур (3); - Девербативна именица (1);
HATE	- Глаголска фраза: <i>бити мрско</i> (2); - Глагол: <i>мрзети</i> (1);	ДА₁+През (3);
HESITATE	Глагол: <i>пропуштати</i> (1);	ДА₁+През (1);
HOPE	- Девербативна именица (1); - Глагол: <i>надати се</i> (2);	- ДА₁+През (1); - ДА+Фут (2);
LIKE	- Глагол: <i>волети</i> (23); <i>желети</i> (2); <i>допасти</i> (1); <i>годити</i> (1); <i>хтети</i> (2); - Лексички (1); - Потенцијал (2);	- ДА₁+През (30); - Лексички (2);
LONG	Глагол: <i>пожелети</i> (1);	ДА₁+През (1);

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

LOVE	• Глагол: <i>волети</i> (2);	• ДА ₁ +През (2);
PREFER	• Глаголска фраза: <i>давати предност</i> (1);	• Лексички (1);
REQUIRE	• Глагол: <i>требати</i> _{имп.} (1); ¹⁴⁰	• Инфинитив (1);
SURPRISE	• Глагол: <i>изненадити се</i> (1); <i>зачудити се</i> (1);	• КАД+През (1); • ШТО+През (1);
TEMPT	• Глаголска фраза: <i>спонадати искушење</i> (1); • Лексички (1);	• ДА ₁ +През (1); • ДА ₁ +Пот (1);
THRILL	• Глаголска фраза: <i>обузимати узбуђење</i> (1);	• ДОК+През (1);

Ни ова класа глагола не одступа од тенденције да се управне глаголске структуре преводе аналогним значењским кореспондентима у виду глагола. Што се тиче комплементских делова предиката, ситуација је нешто другачија. И овде доминира ДА₁+През клауза, али се код неких глагола (нпр. CONSIDER) уопште не јавља.

Глагол CONSIDER је забележен искључиво са допуном у виду копулативног глагола *бе*. Занимљиво је да се у свим забележеним случајевима копула може изоставити, чиме се остварује функционални однос предикативне допуне објекту. Допунски карактер полазне конструкције се тада само формално остварује. У неким случајевима (пример (205)) семантички се јавља однос повезивања субјектоида (измештеног на место субјекта управне клаузе) и предикативног садржаја који је комплемент глаголу *бе*. Зато је у преводу копула изостављена, те читава конструкција добија карактер тзв. „мале клаузе“, ¹⁴¹ односно структуре значењски остварене у виду предикације, али без формалних обележја клаузалности:

(205) If, in the later stages of interrogation, Fedukin lunged at his obstinate victims, this was not the whim of a neurotic or a cocaine addict, as some believe, but a struggle for his convictions which, like his victims', he considered to be altruistic, inviolable, and sacred. (TBD 99)

¹⁴⁰ Индексном ознаком _{имп.} упућујемо на то да се глагол јавља у имперсоналном значењу.

¹⁴¹ О малим клаузама у српском видети Ивић (2005).

I ako se tokom kasnijeg razvoja istrage Fedjugin ustremljivao na svoje tvrdoglave žrtve, to dakle nije bio hir neurotična čoveka i kokainiste, kako neki veruju, nego borba za sopstvena uverenja koja je, kao i žrtva, smatrao nesebičnim, neprikosnovenim i svetim. (GBD 106)

(206) It was that cold, livid indignation that excluded everything that such people considered to be superfluous and unimportant. (CC 58)

Ona hladna, beskrvna indignacija koja je isključivala sve ono što su takvi ljudi smatrali izlišnim i nevažnim. (KR 60)

(207) Dragutin's lips spread into something that might have been considered to be a smile. (CC 163)

Dragutinove usne se razvukoše u nešto što je možda moglo i da se smatra osmehom. (KR 166)

Полумодални глагол DARE такође се налази унутар ове класе. Иако изражава модалну компоненту, он ипак није у потпуности граматикализован попут примарних модала, будући да се и сам може комбиновати са њима, али и негираним помоћним глаголом *do*:

(208) The truth is that the Ahnenerbe, just like the SS under whose auspices it operates, is an occult organization, I would dare to say, even a sect. With Himmler as the High Priest. (CC 64)

Istina je da je Anenerbe, baš kao i SS pod čijim je okriljem, jedna okultna organizacija, usudio bih se da kažem. (KR 61)

(209) She emanated a sort of cool reticence which he could not explain, nor did he even dare to try. (CC 132)

Odisala je nekom hladnom suzdržanošću koju nije mogao da objasni niti se usuđivao da to pokuša. (KR 128)

Други по заступљености јесте глагол DECIDE, који је као преводну допуну имао искључиво ДА₁+През клаузу, обележавајући проспективни интенционални садржај:

(210) ... he had enough time to realize that Fedjugin had seen through him and had decided to devastate him where he felt the strongest: in his egocentricity. (TBD 93)

... je imao dosta vremena da razmisli i da shvati da ga je Fedjugin prozreo i da je rešio da ga razori tamo gde se oseća najmoćnijim: u njegovoj sebičnosti; (GBD 101)

Перспективна компонента је присутна и код глагола EXPECT. За разлику од глагола DECIDE, овде се избор може правити између ДА₂+През клаузе и ДА+Фут клаузе, које стоје у синтагматски комутибилном односу:

(211) He expected to see again a corpse with dull eyes (like Reinhold), but with a shiver very much like foreboding he saw before him young, living eyes full of fear that was human, altogether human. (TBD 92)

Očekivao je da će ponovo ugledati pred sobom nekog mrtvaca ugaslih očiju (kao što je to bio Reinhold), ali sa nekom jezom bliskom slutnji ugleda pred sobom neke mlade i žive oči ispunjene strahom ljudskim, sasvim ljudskim. (GBD 100)

(212) He expected to see glasses as well. (CO 19)

Očekivao je da ugleda i naočare. (KO 47)

Најзаступљенији управни глагол ове групе јесте LIKE и представља прототипски глагол преференцијалног значења. Не рачунајући лексички некатегорисане преводне еквиваленте, код преводних експонената овог глагола малтене искључиво реализује се допунска ДА₁+През клауза. Она кодира садржај који у немодалној конструкцији најчешће упућује на актуелну особину или карактеристичну активност приписану агенсу (примери (213) и (214)), док се у комбинацији је са модалним глаголом реализовано значење тренутног става (пример (215)), неслагања (пример (216)) или намере (пример (217)):

(213) He liked to stand and look at it when he felt this way. (CO 2)

Voleo je da stane i zagleda se u nju kad god se osećao ovako kao sada. (KO 18)

(214) "You feel hidden. You like to hide. From what?" (CO 30)

„Osećaš se skriveno. Ti voliš da se kriješ. Od čega?" (KO 68)

(215) ... here are a few points you might like to bear in mind. (CP 63)

U vezi s tim, ima nekoliko stvari koje bi trebalo da imate na umu. (ZM 68)

(216) In particular, I shouldn't like Amanda to see more of him than is absolutely unavoidable. (CP 131)

Naročito ne bih voleo da ga Amanda vida češće nego što je apsolutno neizbežno. (ZM 145)

(217) COUPLE, mid-thirties, fat wife, would like to meet discreet couple. (CP 153)

Par, srednjih tridesetih, žena debela, voleo bi da upozna poverljiv par. (ZM 169)

Супротно временско усмерење исказује глагол SURPRISE, уз помоћ кога се са инфинитивном допуном означава евиденцијалност допунског садржаја, те се у складу са

временским обележјем управног глагола реализује ретроспективна временска усмереност у односу на лексички садржај управне конструкције:

- (218) You'll be surprised to learn that Charles Boon is living with me at the moment!
(CP 133)
Izenadićeš se kad чујеš da Čarls Bun trenutno живи са мном! (ZM 147)

- (219) As he turned into the alley he was surprised to see two large removal vans parked outside the station entrance. (FDS 75)
Када је скренуо у улицицу иза студија, зачудио се што види два камиона за превоз намештаја паркирана испред улаза у зграду. (ČS 113)

3.2.2.4. Искуствено-дезидеративни глаголи са инфинитивном допуном

У оквиру групе искуствено-дезидеративних глагола забележени су следећи глаголи: AFFORD, ATTEMPT, FIGHT, INTEND, LEAVE, PAY, PLAN, PREPARE, STRAIN, STRIVE, STRUGGLE, SUFFER, SUIT, TEACH, TRY, USED TO,¹⁴² VOTE, WAIT и WANT.

Табела 3.12: Преглед забележених искуствено-дезидеративних глагола са инфинитивном допуном

Искуствено-дезидеративни глагол	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Комплемент	
				Перф.	Пасив
AFFORD	Периферни	2	—	—	—
ATTEMPT	Централни	6	—	—	—
FIGHT	Периферни	1	—	—	—
INTEND	Централни	5	—	—	—
LEAVE	Периферни	9	5	—	1
PAY	Периферни	1	—	—	—

¹⁴² Глагол USED TO се наводи у свом каноничном претериталном облику јер, уколико изузмемо модале, представља једини глагол у енглеском језику који нема своју инфинитивну форму. Штавише, ово је и једини облик у коме се глагол USED TO јавља, а значењски без изузетка упућује на хабитуалну антериорност унутар претериталног домена. Овај глагол представља куриозитет јер се поред тога што се не може јавити у другим граматичким облицима, неизоставно комбинује са инфинитивном допуном, па се структурно може рећи да елеменат *to* заправо представља инфинитивни маркер.

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

PLAN	Централни	4	1	—	—
PREPARE	Периферни	10	1	—	—
STRAIN	Периферни	1	—	—	—
STRIVE	Периферни	1	—	—	—
STRUGGLE	Периферни	5	—	—	—
SUFFER	Периферни	1	—	—	—
SUIT	Централни	1	—	—	1
TEACH	Периферни	3	3	—	—
TRY	Централни	107	—	—	1
USED TO	Периферни	40	—	—	1
VOTE	Периферни	1	—	—	—
WAIT	Периферни	15	11	—	1
WANT	Централни	180	29	—	6
WISH	Централни	8	1	—	—

Глаголи са веома великом учесталошћу унутар ове класе јесу дезидеративне лексеме TRY и WANT, а уз њих можемо поменути и искуствени глагол USED TO. Остале глаголске лексеме се јављају у знато мањем броју. Иако ова група садржи чланове са нешто већом бројношћу примера уочених са допунским инфинитивом, није регистрован нити један случај са перфекатским обележјем у допуни. Глаголи унутар ове групе упућују на инфинитивни допунски садржај чија се реализација остварује као појава текућа у односу на управни глагол (нпр. AFFORD, SUFFER, SUIT и сл.) или пројекција ка потоњем глаголском догађају која подразумева извесни свесни ментални или физички ангажман (нпр. ATTEMPT, PLAN, TRY, WANT, WISH и сл.). Тиме се усмереност ка антериорном догађају искључује. Субјектоиди су присутни код глагола LEAVE, PLAN, PREPARE, TEACH, WAIT и WANT, док у примерима са другим глаголима нису забележени. Пасивна форма инфинитивне допунске конструкције реализована је само са управним глаголом WANT и то у шест случајева, што се може приписати увећаној вероватноћи јављања услед великог броја регистрованих примера.

Пасивном допуном остварује се однос дезидеративног става субјекта управне конструкције усмереног ка екстерном агенсу. Преводни еквиваленти забележених

управних конструкција носиоци су интенционалности, док су допунски преводни сегменти реализовани у форми пасива (примери (220)-(224)), повратном структуром (пример (225)) или у виду генеричких агенаса (пример (226)):

(220) It suits me to be registred at Euphoric State – it allows me to stay in the country without getting drafted. (CP 50)

Odgovara mi što sam registrovan u Euforičnoj državi: to mi omogućava da ostanem u zemlji a da ne budem regrutovan. (ZM 54)

(221) Not buried but cremated, conflagrated, but buried as well. He wanted to be solarized. (CO 91)

Ne sahranjen, već kremiran, spaljen, ali isto tako i sahranjen. Poželeo je da bude solarizovan. (KO 183)

(222) He wanted to be buried in his nuclear bomber, his Blackjack A. (CO 91)

Poželeo je da bude sahranjen u svom nuklearnom bombarderu, u svom avionu „Blekdžek A“. (KO 183)

(223) No one wanted to be touched. There was a pact of untouchability. (CO 28)

Ljudi ne vole da budu dotaknuti. Postojao je pakt nedodirljivosti. (KO 66)

(224) "There's an order at some deep level," he said. "A pattern that wants to be seen." (CO 37)

„Postoji neki poredak na nekom dubinskom nivou“, reče on. „Neka shema koja želi da bude uočena“. (KO 82)

(225) Should he drag the weight of his sins toward the wilderness that used to be called "the Fatherland"? (CC 62)

Da vuče breme svog greha ka bespuću koje se nekad zvalo „Otađžbina“? (KR 59)

(226) He lived in a state of occult repose, waiting to be reanimated. (CO 33)

Živeo je u stanju nekog okultnog počinka, čekajući da ga iznova ožive. (KO 75)

Пасив се јавио и у идиоматизованој конструкцији са глаголом LEAVE. С обзиром на то да се ради о лексички окамењеном изразу, при преводу се извесно даје предност значењској компоненти преношења поруке, те се у српском формално не реализује допунска конструкција већ значењски најприближнији језички еквивалент:

(227) Though his table manners left something to be desired,... (CP 129)

Iako su njegovom ponašanju za stolom nedostajali neki poželjni maniri,... (ZM 143)

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Табела 3.13: Преводни носиоци искуствено-дезидеративних глагола и њихових инфинитивних допуна

Искусствено-дезидеративни глагол	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
AFFORD	Глаголска фраза: <i>бити луксуз</i> (1); <i>моћи дозволити</i> (1);	- ДА₁+През (1); - Лексички (1);
ATTEMPT	Глаголи: <i>покушати</i> (2); <i>покушавати</i> (2); <i>трудити се</i> (2);	ДА₁+През (6);
FIGHT	Глагол: <i>борити се</i> (1);	ДА₁+През (1);
INTEND	- Глагол: <i>намеравати</i> (1); <i>требати</i>_{имп.} (1); - Глаголска фраза: <i>имати намеру</i> (2); <i>бити намеран</i> (1);	ДА₁+През (5);
LEAVE	- Глагол: <i>оставити</i> (3); <i>напустити</i> (2); - Лексички (4);	- ДА₁+През (3); - Лексички (2); - Девербативна именица (1); - Футур (1); - ДА+Пот (1); - ДА+Пот (1);
PAY	Глагол: <i>плаћати</i> (1);	ДА₁+През (1);
PLAN	- Глаголска фраза: <i>имати намеру</i> (1); - Глаголи: <i>намеравати</i> (1); <i>спремат се</i> (1); <i>планирати</i> (1);	- ДА₁+През (3); - Лексички (1);
PREPARE	- Глагол: <i>припремати се</i> (2); <i>припремити</i> (3); - Глаголска фраза: <i>бити спреман</i> (4);	ДА₁+През (10);

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

	Лексички (1);	
STRAIN	Глагол: <i>напрегнути се</i> (1);	ДА₁+През (1);
STRIVE	Глагол: <i>настојати</i> (1);	ДА₁+През (1);
STRUGGLE	- Глагол: <i>трудити се</i> (1); <i>мучити се</i> (1); <i>упињати се</i> (2); - Лексички (1);	- ДА₁+През (4); - Презент (1);
SUFFER	Глагол: <i>допустити</i> (1);	ДА₁+През (1);
SUIT	Глагол: <i>одговарати</i> (1);	ШТО+През (1);
TEACH	Глаголи: <i>учити</i> (1); <i>подучавати</i> (1); <i>налагати</i> (1),	ДА₁+През (3);
TRY	- Глаголи: <i>покушати</i> (32); <i>покушавати</i> (43); <i>трудити се</i> (17); <i>потрудити се</i> (2); <i>упињати се</i> (1); <i>желети</i> (1); <i>усресредити се</i> (1); - Девербативна именица (1); - Лексички (7);	- ДА₁+През (101); - Инфинитив (2); - Лексички (2); - Потенцијал (1); - Презент (1);
USED TO	- Глагол: <i>обичавати</i> (1); - Адвербијал: <i>некада</i> (15); <i>својевремено</i> (4); <i>тако</i> (1); <i>често</i> (1); <i>обично</i> (2); - Глаголска фраза: <i>имати обичај</i> (1); - Лексички (15);	- Претерит (35); - ДА₁+През (3); - КАКО+През (1); - Лексички (1);
VOTE	Глаголи: <i>изгласати</i> (1); <i>сагласити се</i> (1);	ДА₁+През (2);
WAIT	- Глаголи: <i>сачекати</i> (5); <i>чекати</i> (8); <i>очекивати</i> (1); - Лексички (1);	- ДА₁+През (14); - Лексички (1);

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

WANT	- Глаголи: <i>желети</i> (67); <i>пожелети</i> (34); <i>хтети</i> (44); <i>волети</i> (5); <i>тражити</i> (4); <i>тражити</i> (1); <i>требати</i>_{имп.} (2); <i>ваљати</i> (1); <i>прижељкивати</i> (1); <i>затражити</i> (1); <i>оčekивати</i> (2); - Лексички (12); - Глаголска фраза: <i>имати намеру</i> (2); <i>бити жељан</i> (1); - Потенцијал (2); - Девербативна именица (1);	- ДА₁+През (170); - Лексички (5); - Футур (2); - Девербативна именица (2); - Императив (1).
WISH	Глагол: <i>желети</i> (4); <i>пожелети</i> (1); <i>хтети</i> (2); <i>тражити</i> (1);	ДА₁+През (8);

Увидом у горњу табелу, можемо приметити да се управни глаголи полазног предиката претежно преводе кореспондентним глаголима у форми појединачних лексичких јединица или перифрастичких облика у виду декомпонованих предиката. Код свих глагола код којих се испољава интенционалност, комплементски део предиката преводи се примарно ДА₁+През клаузом. Из овог обрасца издвајају се глагол USED TO и у мањој мери LEAVE. Они у неким примерима не кодирају жељу, намеру или било какву свесну агентивност већ значењски упућују на својеврсни 'пресек стања' у хабитуалном, односно резултативном смислу:

(228) There's nothing left for me to do here. (CC 229)

Više nemam ovde šta da tražim. (KR 225)

(229) 'Oh, no, I couldn't leave Hilary behind to cope on her own.' (CP 24)

„A ne, ne mogu da ostavim Hilari samu, s tolikim obavezama ...“ (ZM 26)

(230) I used to go to different banks or to branches of the same bank. (CO 65)

Obično sam išao u različite banke ili u razne ekspoziture iste banke. (KO 134)

Када је LEAVE реализован као глагол кретања (како у просторном, тако и у метафоричном смислу) тада има значење намере и адјунктни карактер, те ДА₁+През клауза алтернира са предикатом у потенцијалу:

(231) ... and since it was me you walked out on her for (leaving her a five dollar bill

to buy a candy)... (CP 146)

... a budući da sam ja bila razlog što si je napustio (tutnuvši joj novčanicu od 5 dolara da kupi sebi bombone),... (ZM 162)

(232) raThen I left to make my million. (CO 25)

A onda sam napustio taj posao da bih zaradio svojih milion dolara. (KO 57)

Како је већ напоменуто, глагол USED TO функционише као носилац две значењске компоненте: хабитуалности и антериорности.¹⁴³ Нема додатних лексичких значења, па се слично фазним глаголима у интегрише у допунски део предиката као примарни маркер наведених обележја. Основни разлог за његову употребу треба тражити у томе што се хабитуалност може изразити и лексичким средствима, пре свега адвербијалима, па се конструкција USED TO+Inf чешће јавља уколико адвербијалом већ није назначена хабитуална димензија предиката. Српски језик нема тенденцију да кодира хабитуалност посебном глаголском лекемом,¹⁴⁴ те су се у преводу доминантно јавиле структуре са претериталним облицима и хабитуално-антериорним адвербијалима, или се пак хабитуална димензија изводи контекстуално (пример (237)):

(233) I used to keep a roll of bills wrapped in a blue rubberband that was stamped California Asparagus. (CO 66)

Nekada sam čuvao svežanj novčanica povezanih plavom trakom na kojoj su bile ispisane reči „Kalifornijski asparagus“. (KO 137)

(234) This is how he used to hack into corporate systems, testing their security for a fee. (CO 53)

Tako je on svojevremeno upadao u korporativne sisteme, za određenu naknadu proveravao njihovu bezbednost. (KO 113)

(235) My mother used to take me to the movies. (CO 79)

Majka me je često vodila u bioskop. (KO 162)

(236) I used to go to different banks or to branches of the same bank. (CO 65) Obično sam išao u različite banke ili u razne ekspoziture iste banke. (KO 134)

(237) It was that snot-nosed freeloader. The one who used to be a tanner. (CC 81)

¹⁴³ Уколико лексема која се јавља као комплемент глаголу USED TO и без њега може имати хабитуалну интерпретацију, такав се глагол јавља у претериту и често је пропраћен одговарајућим адвербијалом (нпр: Sometimes we *used to play/played* outside). Ради јаснијег тумачења, употреба конструкције USED TO+Inf има предност у случајевима када се претерит може интерпретирати и као нехабитуални облик (нпр: We *used to play* outside when he came round ≠ We *played* outside when he came round).

¹⁴⁴ Једина два забележена случаја са глаголским експонентом јесу нефреквентни глагол *обичавати* и изведени декомпоновани предикат *имати обичај*.

Bio onaj balavi zabušant... Onaj bivši kožarski radnik... (KR 79)

Унутар ове класе јављају се и глаголи настојања. Њима се манифестује тежња да се допунским сегментом укаже на глаголски садржај као резултат ангажовања агенса заснованог на труду или покушају. Типични представници ове поткласе јесу глаголи ATTEMPT и TRY. Иако су веома блиски по значењу, при чему ATTEMPT представља формалнију лексему, глагол TRY има знатно ширу употребу и регистрован је у доста већем броју. Уз њих се јављају и глаголи INTEND, PLAN и PREPARE, који не подразумевају конкретни покушај већ намеру да се проспективни догађај оствари. Примери:

(238) It's your fault that the communists attempted to kill us. (CC 229)

Kriv si što su komunisti pokušali da nas ubiju. (KR 224)

(239) Trying to infuse his voice with absolute indifference, Novsky attempted to calm his trembling hands. (TBD 83)

Trudeći se da da svom glasu izraz najveće ravnodušnosti, Novski pokušava da smiri drhtanje. (GBD 90)

(240) We were cold and lost and my father's soul was trying to find us, to settle itself in our bodies, not that I want or need your sympathy. (CO 80)

Bilo nam je hladno i beznadno, i duša moga oca pokušavala je da nas pronađe, da se smesti u našim telima, i nipošto ne treba pomisliti da tražim nekakvo saosećanje. (KO 164)

(241) ... and the rest of us stood around for a while trying to pretend nothing had happened. (CP 136)

..., a mi smo još neko vreme ostali da stojimo uokolo pokušavajući da se ponašamo kao da se ništa nije desilo. (ZM 151)

(242) We intend to throw it away. (CC 89)

Nameravamo da ga bacimo. (KR 86)

(243) I am planning to make a public act of my life through these pages I will write. (CO 64)

Namera mi je da posredstvom ovih stranica koje ispisujem javno obelodanim svoj život. (134)

(244) Eric watched him sign a document on one screen and prepare to die on another. (CO 14)

Erik ga je na jednom ekranu posmatrao kako potpisuje neki dokument, dok se na drugom pripremao da umre. (KO 38)

Упркос великој појавној фреквенцији, катенативна предикација са управним глаголом TRY преводно је испољила веома малу синтаксичку варијантност. Типично се јавља ДА₁+През клауза, уз маргиналну појаву инфинитива, забележеног у свега два случаја. У првом је случају (пример (245)) појава инфинитива мотивисана модалним глаголом *требати*, док је у другом случају (пример (246)) реализован као допуна значењском кореспонденту управног глагола из полазног језика:

(245) One should not try to find in his change of names a message for the future, a sign of defiance and provocation, for Novsky was guided primarily by practical considerations: some of his documents still bore that name. (TBD 107)

Ne bi trebalo међутим у овој промени имена tražiti поруку за будућност, знак пркоса и изазова: Novski је, чини се, био руковођен пре свега практичним разлозима: извесна његова лична документа гласила су још увек на то име. (GBD 115)

(246) Novsky refused her suggestion that she try to obtain permission for his transfer to Moscow: he did not want to look the world in the eye. (TBD 107)

Novski odbija njen zahtev da mu pokuša izdejstvovati kod vlasti dozvolu za preseljenje u Moskvu: nije želeo da pogleda svetu u oči. (GBD 115)

Када се у катенативном склопу са TRY јави глагол *do*, интерпретативно долази до значењске фузије између управне и комплементске структуре, што резултира преводним кореспондентом само једног или другог дела полазне структуре:

(247) 'Mangon, are you crazy? What are you trying to do?' (FDS 79)

„Мангоне, јеси ли полудео? Шта то радиш?“ (ČS 119)

(248) It's strange. Herr Major, I tried to do both. (CC 241)

А ја сам, gospodine majore, pokušao i jedno i drugo. (KR 235)

Последњи глаголи које ћемо размотрити у оквиру овог одељка јесу дезидеративни глаголи WANT и WISH. WANT је глагол забележен у највећем броју енглеских примера са инфинитивним допуном. Слично глаголу TRY, његово синтаксичко и семантичко понашање са инфинитивним комплементом сасвим је предвидљиво. Управне преводне конструкције у највећем броју чине међусобно синонимне глаголске структуре које за допуну прихватају ДА₁+През клаузу и садрже модалну значењску компоненту.¹⁴⁵

¹⁴⁵ Како је већ назначено, ДА₁+През клауза у изолацији не испољава модалност, будући да кодира пропозициони садржај који је у формалном погледу модално необележен, па се њена модална интерпретација изводи из значења управног глагола.

Примери:

(249) I also have the other eggplant with garlic and lemon all mashed up together if you want to try that instead. (CO 69)

A imam i plavi patlidžan s belim lukom i limunom, sve pomešano, ako želiš da probaš. (KO 144)

(250) Then she will probably want to come and see me. (CC 224)

Onda će verovatno poželeti da me poseti. (KR 219)

(251) Picking up the rope, which had remained in the sand, he would undo the knot and wind it around his waist again, unless a member of the audience wished to verify the makeup of the fiber. (SM 3)

Симон развезује, чвор и поново опасује конопац, уколико неко од гледалаца не жели да провери састав влакана. (SČ 29)

Модални карактер глагола WANT посведочен је примером где се у српском језику дезидеративно значење предиката преноси глаголом у потенцијалу и допунском ДА₁+През клаузом:

(252) But we want to know why you'd willingly enter a house where there's someone inside who's prepared to kill you. (CO 82)

Ali ja bih da znam zašto bi čovek svojevolutno ušao u kuću u kojoj je neko ko se sprema da ga ubije. (KO 168)

Такође са глаголом WANT, у следећем примеру српски инфинитив преводно је реализован као нефинитна допуна негираном глаголу *хтети*, а овде се значење (одсуства) хтења преклапа са значењем необележене будућности:

(253) After an obvious gap in our sources (with which we don't want to burden the reader, so he can retain a pleasant but false satisfaction in believing that this is a story like any other, which, fortunately for the author, is usually equated with the power of his imagination), ... (TBD 81)

Posle jedne vidne praznine u izvorima kojima se služimo (i kojima nećemo opterećivati čitaoca, kako bi mogao imati prijatno i lažno zadovoljstvo da je u pitanju priča koja se obično, na sreću pisaca, izjednačava sa moći fantazije... (GBD 88)

(254) I don't think I want to pursue this. (CO 32)

Čini mi se da neću prihvatiti taj predlog. (KO 72)

3.2.2.5. Каузално-егзистенцијални глаголи са инфинитивном допуном

Класа каузално-егзистенцијалних глагола укључује глаголе: ALLOW, BE, BEAR, CAUSE, COME, DETERMINE, DO, DRIVE, ESTABLISH, FAIL, FIND, FORCE, GET, GIVE, GO, HAPPEN, HASTEN, HAVE, HELP, LEAD, MAKE, MANAGE, MOVE ON, NEED, OCCUR, PREDESTINE, PROGRAM, PROMPT, PROVE, RUSH, SEND, SET, SUPPOSE, TAKE, TEND, TURN OUT и USE.

Ова класа има највећи број чланова и најхетерогенија је у смислу међусобних значењских одступања. Реализују се као независне лексичке јединице, али и као део перифрастичних глаголских конструкција. Лексеме уочене унутар ове класе углавном упућују на глаголски догађај са евиденцијалном, трансформативном или маипулативном значењском компонентом. Овде се јавља и одређени број делексикализованих глагола (енг. *light verbs*) који улазе у склоп декомпоноване фразе, чије реализације откривају да им је лексички садржај осиромашен и да тек у комбинацији са другим елементима глаголске фразе (најчешће именицама) добијају своју потпуну интерпретацију. Иако постоје одређене сличности на међујезичком плану, у већини случајева резултујући преводни еквиваленти формално не кореспондирају са декомпонованим енглеским предикатима.

Табела 3.14: Преглед забележених каузално-егзистенцијалних глагола са инфинитивном допуном

Каузално-егзистенцијални глагол	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Комплемент	
				Перф.	Пасив
ALLOW	Централни	15	15	—	1
BE	Централни	13	3	—	3
BEAR	Периферни	2	—	—	—
CAUSE	Централни	3	3	—	—
COME	Периферни	11	—	—	—
DETERMINE	Централни	5	—	—	—
DO	Централни	1	—	—	—
DRIVE	Периферни	3	3	—	—

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

ESTABLISH	Централни	1	—	—	—
FAIL	Периферни	7	—	—	—
FIND	Периферни	5	5	—	—
FORCE	Периферни	8	7	—	—
GET	Периферни	7	4	—	—
GIVE	Периферни	2	2	—	—
GO	Периферни	12	—	—	—
HAPPEN	Централни	6	—	—	—
HASTEN	Централни	1	—	—	—
HAVE	Централни	4	3	—	—
HELP	Периферни	4	3	—	—
LEAD	Централни	2	2	—	—
MAKE	Централни	2	1	—	—
MANAGE	Централни	27	—	—	—
MOVE ON	Периферни	1	—	—	—
NEED	Централни	34	3	—	3
OCCUR	Централни	1	1	—	—
PREDESTINE	Периферни	2	—	—	—
PROGRAM	Периферни	1	—	—	—
PROMPT	Периферни	1	1	—	—
PROVE	Периферни	1	—	—	—
RUSH	Периферни	1	—	—	—
SEND	Периферни	7	6	—	—
SET	Централни	4	1	—	—
SUPPOSE	Периферни	11	—	—	—
TAKE	Периферни	18	16	—	—
TEND	Периферни	5	—	—	—
TURN OUT	Централни	5	—	—	—
USE	Централни	11	6	—	—

Ова класа се састоји од великог броја чланова, будући да покрива велико значењско подручје. Заступљеност глаголских јединица са пет и више забележених реализација код

ове класе је велика, где чак осамнаест глагола има умерену учесталост. Нешто мало више од половине глагола јављају се са субјектоидима, а са глаголима ALLOW, FIND, FORCE, GET, HAVE, HELP, SEND и TAKE субјектоид је изразито доминантна појава. Перфекатски облици нису регистровани. Пасивне форме јесу забележене у само три случаја, са малим бројем појединачних реализација код три глагола (ALLOW, BE и NEED):

(255) There is doubt, too, whether Governor Duck, [...], would allow the lease to be approved ... (CP 165)

Sumnja se i da li će guverner Dak, [...], potvrditi predlog o ustupanju... (ZM 183)

Зато можемо закључити да се код ове класе субјектоид јавља као редовна појава, пасив као маргинална појава, док се перфекативност уопште не бележи.

Табела 3.15: Преводни носиоци каузално-егзистенцијалних глагола и њихових инфинитивних допуна

Каузално-егзистенцијални глагол	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
ALLOW	- Глагол: <i>омогућити</i> (4); <i>омогућавати</i> (2); <i>дозволити</i> (5); <i>дати се</i> (1); <i>пустити</i> (1); - Лексички (2);	- ДА₁+През (8); - Инфинитив (1); - Лексички (1); - Футур (1); - Претерит (1); - Потенцијал (1); - Девербативна именица (2);
BE	- Глаголи: <i>бити</i> (2); <i>огледати се</i> (1); - Лексички (10);	- ДА₁+През (5); - Презент (4); - Футур (1); - ШТО+Прет (1); - ДА+Пот (1); - Претерит (1);
BEAR	Глагол: <i>родити се</i> (2)	Девербативна именица (1);

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

		• ДА₁+През (1);
CAUSE	• Глаголи: <i>подстаћи</i> (1); <i>изазвати</i> (1); <i>изискивати</i> (1);	• ДА₁+През (1); • Девербативна именица (1); • Лексички (1);
COME	• Глаголи: <i>почети</i> (1); <i>примаћи се</i> (1); <i>вратити се</i> (1); <i>доћи</i> (3); <i>изаћи</i> (2); <i>успети</i> (1); • Лексички (2);	• ДА₁+През (10); • ДА+Прет (1);
DETERMINE	• Глагол: <i>одлучити</i> (1); <i>решити</i> (1); • Глаголска фраза: <i>бити решен</i> (3);	• ДА₁+През (5);
DO	• Глагол: <i>учинити</i> (1); • Глаголска фраза: <i>бити потребно</i> (1);	• ДА₁+През (2);
DRIVE	• Глаголи: <i>натерати</i> (2); <i>терати</i> (1);	• ДА₁+През (2); • Лексички (1);
ESTABLISH	• Глагол: <i>створити</i> (1);	• ДА₁+През (1);
FAIL	• Глагол: <i>одбити</i> (1); • Прилог (1); • Лексички (5);	• ДА₁+През (3); • Футур (2); • Презент (1); • Лексички (1);
FIND	• Глагол: <i>наћи</i> (3); <i>налазити</i> (1); <i>пронаћи</i> (1);	• ДА₁+През (3); • Лексички (2);
FORCE	• Глагол: <i>натерати</i> (3); <i>присилити</i> (1); <i>присиљавати</i> (1); <i>приморати</i> (1); <i>морати</i> (2);	• ДА₁+През (8);
GET	• Глагол: <i>имати</i> (3); <i>приволети</i> (1);	• ДА₁+През (4); • ДА+Пот (1);

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

	• Лексички (3);	• Лексички (2);
GIVE	• Глагол: <i>остављати</i> (1); <i>дати</i> (1);	• ДА₁+През (2);
GO	• Глаголи: <i>отићи</i> (4); <i>ићи</i> (2); <i>ући</i> (1); <i>прићи</i> (1); <i>наставити</i> (1); <i>одлазити</i> (1); <i>попети се</i> (1); • Лексички (1);	• ДА₁+През (7); • ДА+Пот (3); • Претерит (1); • Девербативна именица (1);
HAPPEN	• Прилог: <i>случајно</i> (4); • Лексички (2);	• ДА₁+През (2); • Презент (1); • Претерит (2); • Лексички (1);
HASTEN	• Глагол: <i>пожурити</i> (1);	• ДА₁+През (1);
HAVE	• Глагол: <i>тицати се</i>. (1); • Императив (2); • Лексички (1);	• Императив (2); • Лексички (2);
HELP	• Глагол: <i>помагати</i> (2); <i>помоћи</i> (1); <i>служити</i> (1);	• ДА₁+През (2); • ДА+Пот (1); • Девербативна именица (1);
LEAD	• Глагол: <i>упућивати</i> (1); <i>навести</i> (1);	• ДА₁+През (1); • Девербативна именица (1);
MAKE	• Глагол: <i>подићи</i> (1); <i>морати</i> (1);	• ДА₁+През (2);
MANAGE	• Глагол: <i>успевати</i> (2); <i>успети</i> (15); <i>стићи</i> (3); • Глаголска фраза: <i>поћи за руком</i> (1); • Адвербијална фраза: <i>на једвите јаде</i> (1); <i>једва</i> (1); • Лексички (3);	• ДА₁+През (22); • Претерит (4); • Аорист (1);

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

	• Девербативна именица (1);	
MOVE ON	• Глагол: <i>кренути</i> (1);	• ДА₁+През (1);
NEED	• Глагол: <i>требати</i>_{имп.} (10); <i>требати</i> (5); <i>морати</i> (10); <i>пожелети</i> (1); <i>хтети</i> (1); • Глаголска фраза: <i>бити</i> <i>потребан</i> (2); <i>имати потребе</i> (2); <i>осећати потребу</i> (1); <i>бити неопходно</i> (1); <i>имати</i> <i>порив</i> (1);	• ДА₁+През (28); • Лексички (1); • Инфинитив (3); • ДА+Пот (1); • Девербативна именица (1);
OCCUR	• Глаголска фраза: <i>пасти на</i> <i>памет</i> (1);	• ДА₁+През (1);
PREDESTINE	• Глаголска фраза: <i>бити</i> <i>предодређен</i> (1); • Лексички (1);	• ДА₁+През (1); • Презент (1);
PROGRAM	• Глагол: <i>програмирати</i> (1);	• ДА₁+През (1);
PROMPT	• Глагол: <i>подстаћи</i> (1);	• ДА₁+През (1);
PROVE	• Глагол: <i>показати се</i> (1);	• Лексички (1);
RUSH	• Глагол: <i>хрлити</i> (1);	• Девербативна именица (1);
SEND	• Глаголи: <i>послати</i> (4); <i>отерати</i> (2); • Девербативна именица (1);	• ДА₁+През (5); • Лексички (2);
SET	• Глаголи: <i>дати се</i> (1); <i>наставити</i> (1);	• ДА+През (1); • Девербативна именица (1);
SET OUT	• Глаголи: <i>кренути</i> (1); <i>поћи</i> (1);	• ДА₁+През (2);
SUPPOSE	• Глаголи: <i>требати</i>_(имп.) (10); <i>очекивати</i> (1);	• ДА₁+През (11);
TAKE	• Глаголи: <i>требати</i> (8); <i>потрајати</i> (2);	• ДА₁+През (11); • ДОК+През (1);

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

	• Глаголска фраза: <i>бити</i> <i>потребно</i> (4); <i>бити довољан</i> (1); • Лексички (3);	• ДОК+Фут II (1); • РАДИ+Девербативна именица (1); • ДА+Пот (2); • КАКО+През (1); • Девербативна именица (1);
TEND	• Глагол: <i>почети</i> (1); • Прилог: <i>обично</i> (1); • Глаголска фраза: <i>бити склон</i> (1); • Лексички (2);	• ДА₁+През (2); • Девербативна именица (2); • Презент (1);
TURN OUT	• Глаголи: <i>испоставити се</i> (2); <i>доћи</i> (1); <i>почети</i> (1); • Лексички (1);	• ДА₁+През (1); • ДА₂+През (1); • Презент (1); • Лексички (2);
USE	• Глаголи: <i>употребити</i> (1); <i>искористити</i> (1); <i>користити</i> (1); • Номинал у инструменталу (6); • Лексички (2);	• ДА₁+Пот (3); • Футур (1); • Девербативна именица (1); • Претерит (2); • Презент (2); • Инфинитив (1); • Глаголски прилог садашњи (1);

Изузимајући декомпонујуће глаголе, код којих су значењски аспекти превода умногоме условљени и допунским садржајем, управни делови сложене предикације преводе се углавном истозначним појединачним или фразним глаголским панданима у српском језику. Нефинитне допуне се преводе различитим средствима, али се може констатовати да и код ове и класе преовладава ДА₁+През клауза. С обзиром на то да се ради о групи са доста разноврсним семантичким компонентама сврстаним унутар једне

класе,¹⁴⁶ која, опет, испољава прилично опште категоријалне карактеристике каузалности и егзистенцијалности, разумљиво је да се може очекивати и већа варијантност у језичким особеностима неголи код осталих класа.

Глагол ALLOW се јавља у два смисла, од којих један упућује се на вољни моменат дозволе да се нешто одвија (пример (256)), док други подразумева каузалну димензију без непосредног интенционалног учешћа агенса (пример (257)). У свим примерима на енглеском јавља се субјектоид, што у српском резултује изразито доминантном реализацијом финитне клаузе јер се граматичко лице треба изразити. Једини случај са преводним инфинитивом уочен је када се полазна конструкција јавила са рефлексивном заменицом у позицији субјектоида, те се због кореферентности субјекта управне клаузе и субјектоида допушта употреба склопа са инфинитивом (пример (258)):

(256) Allow me to speak for myself. I had a job and a family. (CO 24)

Dozovolite da progovorim u svoje ime. (KO 56)

(257) Maybe one that allows you to rise from that grave one day? (CC 150)

Možda ona koja ti omogućava da jednog dana ustaneš iz tog groba? (KR 146)

(258) Not allowing himself to be confused, he once again pointed the weapon at him and fired until he emptied the clip. (CC 211)

Nije se dao zbuniti, ponovo je uperio oružje u njega i ispalio ostatak okvira. (KR 206)

Занимљив је и случај глагола FAIL. Наиме, овим се глаголом изражава лексичка негација која се може заменити и граматичком негацијом (партикулом *not*). Зато се у циљном тексту овај глагол ређе преводи глаголском лексичком јединицом, а чешће негацијским оператором или негативним прилошким изразом који се надовезују на допунски садржај:

(259) Even he fails to make any allusion to Novsky, whose role in the Revolution was more significant than that of Podvoysky. (TBD 73)

Međutim, ni on ne pravi ni najmanju aluziju na Novskog, čija je uloga u revoluciji u svakom slučaju značajnija od uloge onog prvog. (GBD 79)

¹⁴⁶ Иако има веома изражену модалну компоненту, глагол NEED је такође уврштен у ову групу на основу његовог синтаксичког понашања. Наиме, енглески језик разликује два глагола *need*: једну модалну, сасвим граматикализовану лексему која се понаша као и остали модални енглески глаголи, и другу, за овај рад релевантну, пунозначну глаголску лексему, која се се понаша као и остали катенативни глаголи. (уп. Ђорђевић 1997: 535)

(260) Furthermore, exploratory gropings failed to locate a life-jacket where it was supposed to be, under his seat. (CP 11)

Uzaludno je bilo i traganje ispod sedišta, gde je pokušao da napipa pojas za spasavanje koji je prema uputstvu baš tu trebalo da se nalazi. (ZM 12)

(261) The power lead was outside in the truck but he was sure Madame Gioconda would fail to notice. (FDS 39)

Електрични кабл је остао у камиону, али био је сигуран да мадам Ђоконда то неће приметити. (ČS 72)

Супротно значење претходном глаголу има лексема MANAGE. Њоме се кодира циљни моменат постизања одређеног достигнућа, а у већини ситуација у енглеском тексту може у негативној форми заменити глагол FAIL. Међутим, док се значење глагола FAIL преводи обичном негацијом, глагол MANAGE се у већини случајева преводи лексичким обликом:

(262) At Narym, where they took the chains off his thin and calloused ankles, he managed to escape in an oarless dinghy he found tied to the bank. (TBD 77)

Dospevši u Narim, gde mu skidaju okove sa izmršavelih i našuljenih gležnjeva, uspeva da pobegne u ribarskoj barci koju je našao, bez vesala, vezanu uz obalu; (GBD 84)

(263) He did not manage to finish the question. (CC 200)

Nije stigao da završi pitanje. (KR 195)

Вербативни изрази са десемантизованим лексемама укључују глаголе BE, COME, MAKE и HAVE.¹⁴⁷ То су глаголи који су иначе веома полисемични и подложни изразитој значењској комбинаторици са другим елементима фразе. У њима се препознаје егзистенцијални значењски моменат као примитивна значењска компонента, утолико што подразумевају различите врсте остваривања допунске пропозиције у простору и времену. Њихово лексичко осиромашење надовезује се на комбинаторни потенцијал са инфинитивном допуном, у смислу да се формално остварују у виду VP+Inf фразе, али значењски чине (полу)идиоматизоване конструкције. Ове лексеме се одликују већим степеном граматикализације него што је то случај код других класа и представљају прелазне случајеве између потпуно граматикализованих јединица (модалних и помоћних глагола) и оних код којих је концептуални лексички садржај потпуно доминантан. Уз то,

¹⁴⁷ Како је већ разматрано у одељку §3.2.1.1, глаголи MAKE и HAVE се могу јавити са *bare*-инфинитивом.

њихов адјунктни карактер је често израженији неголи комплементски, али се јављају као обавезни структурно значењски сегмент сложеног предиката, што је и разлог њиховог нешто ширег разматрања у оквиру ове класе.

Глагол БЕ у непосредној комбинацији са инфинитивом (примери (264) и (265)) твори тзв. модални идиом БЕ ТО, којиме се исказују многа модална значења будућности у односу на граматичко време којиме је обележен предикат и то значења обавезе, могућности, дозволе, жеље (Ђорђевић 1997: 554). Он тада у већој мери испољава карактер помоћног глагола, али не као копулативном или другим потпуно граматикализованим значењима:

(264) Sima Radulović was the most important leather trader in southern Serbia, and his daughter was an opportunity which was not to be missed. (CC 72)
Sima Radulović je bio najveći kožarski trgovac u južnoj Srbiji a njegova kći prilika koja se ne propušta. (KR 69)

(265) They're still to be reckoned with. (CC 115)
Sila je to. (KR 111)

Глаголом MAKE и инфинитивом се изражава значење принуде уколико се допуна јави у активу, док се са пасивним обликом одражава каузална димензија допуне:

(266) They make me to wear a radio collar when I am in England, to save the queen. (CO 62)
U Engleskoj moram da nosim kragnu s radio-uređajem, radi kraljičine bezbednosti. (KO 129)

(267) They were made to be the last tall things, made empty, designed to hasten the future. (CO 15)
Podignute su s namerom da budu poslednje tako visoke građevine, ispražnjene, projektovane tako da ubrzaju budućnost. (KO 40)

Лексемом COME са инфинитивом се такође назначавала последична веза допуне и стања које последици претходи:

(268) This picture of the gardens of paradise, which everyone initially regarded as ridiculous and impossible (who had ever seen a place where the sun always shone and there was no pain or death?)-this picture the gentle, blue-eyed young men evoked with such conviction, such inspiration, that people came to believe them. (SM 7)

Ту слику рајских перивоја, која је у почетку свима изгледала смешна и немогућна - ко је још видео да сунце вечно сија, да болова и смрти нема? - ти су младци благих плавих очију описивали с таквом уверљивошћу, с таквим надахнућем, да им народ поче веровати (SČ 32)

(269) ... and partly because he had long come to think of himself as too trammelled and shackled by domestic responsibilities to contemplate such adventures. (CP 23)

..., a delom i zbog toga što je odavno zaključio da toliko sapet i okovan porodičnim obavezama ne može ni da mašta o takvim pustolovinama. (ZM 25)

Осим последичне допунске, може се реализовати и последична адјунктна ситуација, када се између управне и нефинитне структуре може убацити прилог *only*,¹⁴⁸ што се код оваквих конструкција у преводу често изражава употребом потенцијала:

(270) A few weeks ago I came back from the University one afternoon [*only*] to be ambushed by O'Shea in the lobby. (CP 148)

Pre neku nedelju, jednog prepodneva sam se vratio ca Univerziteta da bi me u hodniku zaskočio O'Si. (ZM 164)

Глагол HAVE је забележен у неколоко употреба: као декомпонујући сегмент полуидиоматизоване фразе (пример (271)), управни део облигаторног модалног идиома (пример (272)) и управни део директивне фразне конструкције, где се јавља са *bare*-инфинитивом (пример (273)). Због већег степена десемантизације и идиоматизације ових склопова, преводни еквиваленти забележени у корпусу у мањој мери рефлектују структурну димензију предиката са инфинитвном допуном:

(271) You are the Field Commander, in the name of God! Don't you have anything better to do? (CC 127)

Ti si feldikomaridant, za ime božje! Zar nemaš pametnija posla? (KR 123)

(272) It had to do with one single word. (CC 55)

Ticala se jedne reči. (KR 51)

(273) Have them bring us some food. And plenty of beer. (CC 89)

Neka nam tamo donesu nešto za jelo. I izvesnu količinu piva. (KR 86)

Глаголи са каузалном компонентом имају знатнију тенденцију за комбиновањем са инфинитивом јер се *to*-инфинитивом изражава дирекционо усмерење ка актуелизовању допунског садржаја. Уочљиво је да се паралела може повући између инфинитивног

¹⁴⁸ Видети напомену уз пример (51) у одељку 2.2.3.

маркера *to* и њему хомонимног предлога *to* (в. Duffley (1992)) утолико што и једна и друга лексема усмеравају језички садржај који име текстуално претходи ка зависном сегменту инфинитивне или предлошке фразе. Волунтативни фактор је присутан код неких глагола, док се код других као доминантна очитује значењски однос узрок-последица без примеса вољног фактора.

Дирекционо значење је уско повезано са значењем циља.¹⁴⁹ Поред глагола са израженом вољном компонентом, циљно значење у енглеском језику могу изразити и глаголи кретања, а као њихов типичан представник јавља се глагол GO. Његов семантички потенцијал у комбинацији са различитим предлозима служи као семантичка основа за изражавање различитих нијанси глагола кретања у српском језику, где се неизоставно јавља обележје +ЦИЉ и проспективна временска усмереност:

(274) We thought that his trading connections might be of use to us, and I even went to talk to him in person. (CC 141)

Mislili smo da nam njegove trgovačke veze mogu biti od koristi, čak sam i ja lično išao da razgovaram sa njim. (KR 139)

(275) When it was all over, they would signal him and he would personally go into the house to check if everything had been properly done. (CC 190)

Kad sve bude gotovo, daće mu signal i on će lično ući u kuću da se uveri da je sve urađeno kako treba. (KR 187)

(276) Smit went over to the wall to get a better view of the symbol: (CC 133)

Šmit pride zidu da bi bolje osmotrio nacrtani znak: (KR 131)

(277) Or I went up to the roof to watch the lightning flash. (CO 51)

Ili da sam se popeo na krov da bih posmatrao munje. (KO 109)

(278) Or I went to the health club at the hotel to work off the tension of the day. (CO 51)

Ili da sam otišao u gimnastičku salu u hotelu da bih se malo rasteretio od današnje napetosti. (KO 109)

(279) There is nowhere they can go to be on the outside. (CO 39)

Oni nemaju kud da odu da bi bili izvan njega. (KO 85)

Типични представници каузалних управних глагола јесу CAUSE и GET. Оба глагола се јављају са субјектоидом. Субјекат управног дела предиката на извешан начин утиче

¹⁴⁹ Циљне клаузе се још називају финалне клаузе (уп. Ivić (1970); Ružić (2006a))

на то да субјектоид оствари делатност обележену инфинитивом. Зато се агенс инфинитивног дела по правилу јавља и у преводу, осим у случајевима када је уопштен (пример (281)):

(280) ... a circumstance that had caused the owner hurriedly to vacate it, ... (CP 55)
 ...I је okolnost podstakla vlasnika da se iz kuće hitno iseli,... (ZM 59)

(281) What causes people to sneeze? (CO 61)
 Šta izaziva kijanje? (KO 127)

(282) Have you got anything to eat around here? (CC 42)
 Šta ima ovde da se pojede? (KR 39)

(283) Or I'd be standing here trying to mimic Torval's voice so I could get the mechanism to respond. (CO 79)
 Da nisam, stajao bih ovde i pokušavao da podražavam Torvalov glas, da bih privoleo mehanizam da reaguje. (KO 162)

И ова група садржи један глагол који подразумева подигнути синтаксички конституент. Ради се о глаголу HAPPEN,¹⁵⁰ чији аниматни субјекат нема тематску улогу агенса. Сам глагол HAPPEN означава начинску димензију акциденталности, те се у највећем броју случајева управни део предиката преводи адјунктом или се кодира унутар концептуалног садржаја јединствене преводне лексеме (пример (287)):

(284) I happen to know the code. (CO 79)
Slučajno znam šifru. (KO 162)

(285) Then we happened to pass Mrs Swallow's house, and I thought, why not try her? (CP 149)
 A onda smo slučajno prošli pored kuće gđe Svalou, I pomislih: zašto da ne probamo? (ZM 165)

(286) Why is a hangnail called a hangnail? It's an alteration of agnail, which is Middle English, Eric happened to know, from Old English, with roots in torment and pain. (CO 15)

¹⁵⁰ Занимљив пример забележен је у случају где се као субјектоид јавља нефинитна номинална релативна клауза, док се као управни глагол јавља WANT, а допунски инфинитив глагол HAPPEN: *He'd tossed the weapon in the bushes because he wanted whatever would happen to happen.* (CO 64) : *Pre toga je bacio oružje u grmlje zato što je pozeleo da se dogodi što god je moralo da se dogodi.* (KO 131). Површним увидом може се учинити да се ради о трочланој конкатенацији, али се заправо ради о финитној управној и допунској инфинитивној конструкцији, са међуклаузалном односном клаузом.

Zbog čega se zanoktica naziva zanokticom? Ta reč, slučajno je znao Erik, potiče iz srednjovekovnog engleskog, a ova iz staroengleskog, u kome je označavala muku i bol. (KO 41)

(287) Or he voided it to work elsewhere, or work wherever he happened to be, or work at home in the annex because he did not really separate live and work, or to travel and think, or to spend time reading in his rumored lake house in the mountains. (CO 24)

Ili bi je ispraznio i otišao da radi negde drugde, ili je radio tamo gde bi se zatekao, ili kod kuće u aneksu, pošto rad nikada nije odvajao od ličnog života, ili je putovao i razmišljao, ili provodio vreme čitajući knjige u kući koju je, pričalo se, imao u planini kraj jezera. (57)

3.2.2.6. Демонстративно-перформативни глаголи са инфинитивном допуном

Код класе демонстративно-перформативних глагола уочени су следеће лексеме: ADVISE, ASSIGN, ASK, CLAIM, DECLINE, FORBID, GRANT, HIRE, INDICATE, INSTRUCT, INVITE, OFFER, ORDER, PERSUADE, PRETEND, PROCLAIM, PROPOSE, REFUSE, SAY, TELL, TURN, VOW и WARN..

Табела 3.16: Преглед забележених демонстративно-перформативних глагола са инфинитивном допуном

Демонстративно- перформативни глагол	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Комплемент	
				Перф.	Пасив
ADVISE	Централни	2	1	—	—
ASSIGN	Периферни	1	—	—	—
ASK	Централни	16	11	—	1
CLAIM	Централни	3	—	2	—
DECLINE	Централни	1	—	—	—
FORBID	Централни	2	2	—	—
GRANT	Периферни	2	2	—	—
HIRE	Периферни	3	1	—	—
INDICATE	Централни	2	—	—	—
INSTRUCT	Централни	1	1	—	—

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

INVITE	Централни	4	4	—	—
OFFER	Централни	5	—	—	—
ORDER	Централни	5	5	—	—
PERSUADE	Централни	1	1	—	—
PRETEND	Периферни	6	—	—	—
PROCLAIM	Централни	1	1	—	—
PROPOSE	Централни	1	—	—	—
REFUSE	Централни	10	—	—	—
SAY	Централни	1	—	—	—
TELL	Централни	12	12	—	—
TURN	Периферни	8	—	—	—
VOW	Централни	1	—	—	—
WARN	Централни	1	1	—	—

Код наведених глагола уочава се релативно мала учесталост. Као нешто бројнији издвајају се комуникативни глаголи ASK, REFUSE и TELL, али и глаголи PRETEND и TURN. Перфекат је забележен код једног глагола (CLAIM) у две инстанце. Очекивано, у преводу се притом региструје претеритални облик, било као независна претеритална конструкција (пример (288)) или као део ДА+Прет клаузе (пример (289)).

(288) Some claimed to have seen Him rise up to the sky in a blinding light and enter the heavens like a dove. (SM 6)

Неки су тврдили да су Га видели како се на њихове очи извио у небо, уз заслепљујућу светлост, и помогао се неба као какав голуб. (SČ 31)

(289) Doing his British best to redeem what was looking to be a draggy dinner, he taught us a game he claims to have invented, called 'Humiliation'. (CP 135)

Silno se trudeći na svoj britanski način da izvadi jedno propalo veče, učio nas je da igramo igru koju je, tvrdi, sam smislio i nazvao je ""Blam"". (ZM 150)

Пасивна инфинитивна допуна реализована је у једном случају, а преводно у виду повратне структуре:

(290) Then they would have to cross Albania, where they would be led by smugglers from there who had asked to be paid in gold, half of it in advance, and that had also been taken care of by his friend in Bulgaria. (CC 251)

Dalje će morati preko Albanije, a kroz nju će ih sprovesti tamošnji šverceri koji su za tu uslugu tražili da im se plati u zlatu, i to pola unapred, što je regulisao njegov bugarski prijatelj.

Субјектоиди се код ове класе јављају у нешто већем обиму. Са неким глаголима се јављају у већини случајева (ADVISE, ASK, HIRE), док су са другима забележени у свим инстанцама (FORBID, GRANT, INVITE, ORDER и TELL). Разлог за ово лежи у томе што демонстративно деловање често укључује и реципијента тог деловања, те се самим тим реализација демонстрације или перформативног чина рефлектује на субјектоид.

Табела 3.17: Преводни носиоци демонстративно-перформативних глагола и њихових инфинитивних допуна

Демонстративно-перформативни глагол	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
ADVISE	- Глагол: <i>препоручити</i> (1); <i>саветовати</i> (1); - Глаголска фраза: <i>бити упутно</i> (1);	ДА₁+През (3);
ASSIGN	Глагол: <i>задужити</i> (1);	ДА₁+През (1);
ASK	Глаголи: <i>замолити</i> (7); <i>затражити</i> (3); <i>тражити</i> (2); <i>рећи</i> (1); <i>позвати</i> (1); <i>молити</i> (1); <i>захтевати</i> (1);	- ДА₁+През (15); - Лексички (1);
CLAIM	Глаголи: <i>тврдити</i> (2); <i>трудити се</i> (1);	- ДА₁+През (1); - Презент (1); - ДА+Прет (1);
DECLINE	Глагол: <i>одбити</i> (1);	ДА₁+През (1);
FORBID	Глаголи: <i>забрањивати</i> (2);	- ДА₁+През (1); - Лексички (1);
GRANT	Глагол: <i>оставити</i> (1); <i>добити</i> (1);	ДА₁+През (2);

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

HIRE	Глагол: <i>запослити</i> (2); <i>унајмити</i> (1),	- ДА₁+През (1); - Девербативна именица (1); - Лексички (1);
INDICATE	Глагол: <i>показати</i> (2);	ДА₁+През (2);
INSTRUCT	Глагол: <i>наредити</i> (1);	ДА₁+През (1);
INVITE	- Глагол: <i>позвати</i> (2); <i>позивати</i> (1); - Лексички (1);	- ДА+През (3); - Лексички (1);
OFFER	- Глагол: <i>понудити</i> (3); - Лексички (2);	- ДА₁+През (2); - Претерит (1); - Императив (1); - Девербативна именица (1);
ORDER	Глаголи: <i>наредити</i> (4); <i>наложити</i> (1);	ДА₁+През (5);
PERSUADE	Глагол: <i>убедити</i> (1);	ДА₁+През (1);
PRETEND	- Глагол: <i>претварати се</i>. (4); <i>правити се</i> (1); - Адвербијал: <i>тобоже</i> (1);	- ДА₁+През (5); - Презент (1);
PROCLAIM	Глагол: <i>прогласити</i> (1);	Лексички (1);
PROPOSE	Глагол: <i>намеравати</i> (1);	ДА₁+През (1);
REFUSE	- Глагол: <i>одбити</i> (6); <i>не хтети</i> (1); <i>не дати се</i> (2); - Глаголска фраза: <i>не падати на памет</i> (1);	- ДА₁+През (8); - Инфинитив (2);
SAY	Презент (1);	Претерит (1);
TELL	- Глагол: <i>рећи</i> (5); <i>казати</i> (2); <i>затражити</i> (1); <i>наложити</i> (1); <i>говорити</i> (1); - Глаголска фраза: <i>давати савет</i> (1);	- ДА₁+През (10); - КАКО+През (1); - Лексички (1);

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

	• Лексички (1);	
TURN	• Глаголи: <i>окренути се</i> (6); <i>освртати се</i> (1); • Придев (1);	• ДА₁+През (5); • Претерит (1); • КАКО+Пот (1); • Лексички (1);
VOW	• Глагол: <i>заклети се</i> (1);	• ДА₁+През (1);
WARN	• Глагол: <i>упозорити</i> (1).	• ДА₁+През (1).

Преводни еквиваленти управних глагола остварени су углавном као значењски кореспонденти полазних глагола, док у допунском делу предиката имамо преовлађујућу ДА₁+През клаузу.

Подгрупу овие класе управних глагола чине глаголи говорења. Међутим, иако је један од најтипичнијих представника глагола вербалне активности, лексема SAY је регистрована само у једном случају и то у имперсоналној рапортивној конструкцији у пасиву. Имперсоналност није формално испољена генеричким прономиналом већ се огледа у томе што и поред тога што формални субјекат пасивне управне конструкције има конкретног референта (у примеру (291) заменица *he*), он заправо није пацијенс управне предикације. У српском језику оваквим конструкцијама одговарају пасивне или рефлексивне конструкције са уопштеним или неизраженим агенсом.

(291) He was said to be quick-witted and an excellent orator, especially when addressing disciples and followers or the crowds that flocked to hear him. (SM 4)
Био је, кажу, жива духа и одличан говорник, поготову када је говорио својим ученицима и следбеницима или пред окупљеном масом, „Тада су му очи сијале као звезде“, каже један од његових ученика. (SČ 30)

Од осталих примарних глагола говорења јављају се ASK и TELL. У корпусу се оба глагола јављају у улози структуре којом се наводе туђе речи, са мањим или већим уделом модалне нијансе. Код глагола ASK, модалност се остварује као модулација основног рапортивног значења и подразумева учтиво директивно обраћање у виду молбе (пример (292)), захтева (пример (293)), али и стрикне наредбе (пример (294)):

(292) Novsky was asked urgently over the telephone to come to the Central Office. (TBD 89)
Novski је био замолjen telefonom да hitno дође u centralu. (GBD 96)

(293) Awakening from the delirium induced by morphine injections, Novsky asked to see the interrogator. (TBD 100)

Vrativši se iz bunila, prouzrokovano bez sumnje injekcijama morfijuma, Novski traži da mu dovedu istražitelja. (GBD 108)

(294) And so I would ask you to address me with the proper respect, as someone who outranks you. (CC 31)

I kao takav zahtevam da mi se obraćate s dužnim poštovanjem, kao nekom ko ima viši čin od vašeg. (KR 28)

TELL такође модалном значењском компонентом испољава интерпретативну градуелност и у непосредном обраћању агенсу оствареном у виду субјектоида реализује се инструктивна или директивна илокуција:

(295) Now tell me to shut up. (CO 11)

A sad mi kaži da umuknem. (KO 33)

(296) Even if a fungus told me to kill you, even then your death is justified because of where you stand on the earth. (CO 88)

Čak i ako mi je ta gljivica naložila da te ubijem, čak je i u tom slučaju tvoja smrt sasvim opravdana, zbog mesta koje zauzimaš na zemlji. (KO 177)

(297) Then the partisan captain gave a wave of his hand and told them to wait a moment. (CC 256)

Tada partizanski kapetan dade znak rukom i reče im da sačekaju koji tren. (KR 253)

Осим примарних глагола говорења, јављају се глаголи који поседују извесну компоненту вербализације, уз примесе перформативних значењских компонената (ADVISE, CLAIM, INSTRUCT, INVITE, OFFER, ORDER, PERSUADE, PROPOSE, VOW и WARN). Они подразумевају да се самим изрицањем исказа обавља и чин означен семантиком глагола (тј. саветовање, тврђење, инструкција, итд.), док се допунском структуром актуелизује садржај перформативног чина. Као погодна конструкција за актуелизацију намеће се ДА₁+През клауза, што је и потврђено у корпусу:

(298) I advise you to go downstairs, at the depot, near one of the train cars. (CC 100)

Savetujem ti da to učiniš dole, na depou, pored nekog vagona... (CR 97)

(299) This dandy, with his fine bearing, broad shoulders, small, trim beard, and thick dark hair, boasted of his connections, talked of Rasputin with derision, and claimed to be a personal acquaintance of Leonid Andreyev. (TBD 78)

Lepog držanja, širokih ramena, sa bradicom i tamnom gustom kosom, taj se dendi razmeće svojim poznanstvima, govori o Raspućinu sa podsmehom, tvrdi da je

- lični poznanik Leonida Andrejeva. (GBD 84)
- (300) Asked why he had instructed his men to remove the grass and flowers ... (CP 160)
Upitan zašto je naredio svojim ljudima da uklanjaju travu i cveće... (ZM 177)
- (301) He told Nemanja that he did not have long to live and invited him to come for a visit because he had something for him. Something important. (CC 139)
Poručio je kako mu je ostalo još malo od života i pozvao ga da mu dode u posetu pošto ima nešto za njega. (CR 136)
- (302) The Fellowship Fund, however, promptly offered to meet the entire cost from its bottomless funds,... (CP 19)
Međutim, fond za dodelu stipendija odmah je ponudio da podmiri sve troškove lečenja, iz svojih nepresušnih rezervi, ... (ZM 21)
- (303) He ordered his men to take their positions around Krsman's house, he decided to hold back a bit, down the street, from where he had a clear view of the situation. (CC 190)
Naredio je ljudima da zauzmu pozicije oko Krsmanove kuće, on je rešio da ostane malo dalje, niz sokak, odakle je imao jasan pregled situacije. (CR 187)
- (304) ... while Euphoric state, if the truth were told, had sometimes encountered difficulty in persuading any of its faculty to go to Rummidge. (CP 14)
... dok bi u Euforičnoj Državi, ako već treba reći istinu, ponekad iskrsavali problemi kada bi trebalo ubediti nekoga da otputuje u Ramidž . (ZM 15)
- (305) Now Madame Gioconda proposed to win her way back at stilettopoint. (FDS 66)
Сада је мадам Ђоконда намеравала да се на оштрици бријача избори за повратак на сцену. (ČS 79)
- (306) ... that we vowed never to have lodgers again. (CP 138)
..., te smo se zakleli da više nikada nećemo imati podstanara. (ZM 153)
- (307) However, something about Alto's manner warned him to wait. (FDS 75)
Међутим, нешто у Алтовом држању упозорило га је да сачека. (ČS 134)

3.3. СУМАРНИ ПРЕГЛЕД РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА СПРОВЕДЕНОГ У 3. ПОГЛАВЉУ

Након уводног разматрања које се бави основним формама инфинитива у енглеском језику и њиховим категоријалним особинама, у трећем поглављу представили смо резултате емпиријског дела истраживања везане за обличке и значењске реализације нефинитних допуна глаголима у енглеском језику и њима одговарајућих преводних експонената у српском језику. Испитивање је вршено на основу структурних (одељак §3.2.1) и семантичких (одељак §3.2.2) обележја релевантних за енглески и српски језик. На структурном плану, емпиријска испитивања имала су за циљ утврђивање преводних реализација типова инфинитивних допунских конструкција (одељак §3.2.1.1) и одређивање утицаја граматичких категорија глаголског стања и аспекта код инфинитивних структура које их испољавају (одељци §3.2.1.2 и §3.2.1.3). Семантичка испитивања обухватила су свих седам глаголских класа наведених у одељку о класификацији и том приликом пружили смо опширну елаборацију значењских особености разматраних примера, али и табеларни приказ њихових појавних и преводних реализација.

3.3.1. Резултати испитивања структурних аспеката анализираних примера

Први испитивани структурни чинилац односио се на тип полазне инфинитивне допуне. Притом је утврђено да се као два основна типа допунских инфинитивала јављају глаголска основа (*bare*-инфинитив) и глаголска основа са инфинитивном партикулом *to* (*to*-инфинитив). *To*-инфинитив представља изразито доминантни тип допуне, док се *bare*-инфинитив јавља са мањим бројем глагола перцепције и принуде, али и са глаголом *HELP*. Установљено је да присуство, односно одсуство партикуле *to* не игра посебну улогу при одабиру преводних еквивалента, односно да преводни еквиваленти полазних структура са *bare*-инфинитивом не одступају битно од основних преводних образаца важећих за остале чланове класе полазних глагола.

Наредно испитивано обележје допунских инфинитива тиче се граматичке категорије стања. Ово обележје је испитивано у вези са обележеношћу допунског инфинитива као пасивне форме. Закључено је да се у односу на укупни број обрађених примера јавља у прилично малом броју (свега 2,1%). Притом је у преводу на српски пасив реализован у још мањем броју (5 примера, односно 0,46%), што се може објаснити тиме што, уопште

узив, пасив као категорија јесте знатно мање заступљена у српском језику него у енглеском, а сама интерпретација почетног исказа не условљава нужно и примену истог граматичког обележја (одн. пасива) и у српском. Другим речима, може се закључити да пасивни облици инфинитивне допуне у енглеском језику представљају опциону категорију у односу на актив, са којиме најчешће могу слободно алтернирати. Српски језик се по својој природи пасивом служи у још мањој мери, те се преводне реализације још више ослањају на српском језику својственију варијанту, односно актив.

Треће испитивано структурно обележје укључује обележеност енглеских инфинитивала у граматичком аспект. Аспекатски облици енглеске инфинитивне допуне испољавају маркираност како у смислу прогресивности тако и перфекативности. Прогресивни облици уочени су тек у три примера (0,28%), чиме се ова маркираност може посматрати као маргинална. Прогресивни инфинитиви испољавају иста својства као и финитни прогресивни облици (континуалност, симултаност, некомплетираност), те се преводно реализују српским преводним еквивалентима који укључују ове особине. Малобројни анализирани примери исказују тенденцију превођења дуративним и имперфективним глаголима. Перфекатски облици се јављају у нешто већем броју него прогресивни, али се и даље ради о занемарљивом броју у односу на укупан број примера (11 инстанци, тј. 1,1%). За разлику од прогресивних инфинитива, перфекатски облици су се јавили са већим бројем управних глагола и у свим забележеним примерима имају ретроспективно значење у односу на предикатски оператор и условљавају преводну реализацију ка финитној допунској клаузи која садржи неки од претериталних временских облика.

Последње испитивано структурно обележје везано је за експликацију међуклаузалног номинала (одн. субјектоида) и утврђено је да се субјектоид реализује у 17,73% укупног броја инфинитивних примера. Типично се јавио у случајевима када субјекат главне реченице не кореферира са субјектоидом, али навели смо и да га одређене класе блокирају, док се код других јавља чешће.¹⁵¹

¹⁵¹ Како у овом одељку за сваку од обрађених класа не бисмо понављали квантитативни преглед свих структурних одлика, неки од ових података ће бити представљени заједно са семантичким прегледом резултата у наредном одељку.

3.3.2. Резултати испитивања семантичких аспеката анализираних примера

На основу класификационих критеријума изнетих у одељку §1.5.2, извршена је анализа учесталости инфинитивних допунских конструкција и њихових релевантних обележја, пропраћена елаборацијом одабраних примера релевантних за приказ својстава којима се додатно илуструје њихов допринос истраживању.

Унутар групе ФАЗНИХ глагола забележена су само четири глагола, од којих се само глагол BEGIN бележи са већом фреквенцијом. Пошто имају опште карактеристике као и остали фазни глаголи, нису забележени случајеви са перфекатским или прогресивним допунама, али ни са субјектоидима. Преводи управних конструкција се у највећем броју реализују као засебне фазне лексеме и клаузалне допуне, али се са глаголом START јављају и једночлани предикати састављени од аспектизујућих префикса који означавају садржај полазног управног глагола и глаголске основе која одговара полазном допунском инфинитиву (10,85% укупног броја реализација забележених са глаголом START). Клаузалне преводне допуне се у највећем броју случајева реализују као ДА₁+През клаузе (77,56% укупног броја инфинитивних примера са фазним глаголима), док се у преводу такође јављају појединачни глаголски предикати у финитном облику (углавном презент и претерит), девербативне именице, а у мањем броју и као лексички некатегорисане структуре.

Класа ПЕРЕЦЕПТИВНИХ глагола обухвата лексеме примарног и секундарног опажања. Учесталост секундарних глагола перцепције је већа него учесталост примарних, а код њих се бележе перфекатски облици, као и појава пасивних конструкција. Субјектоид се реализује у мањем броју, али код већине глагола, док је једини глагол забележен са прогресивним обележјем глагол SEEM (три примера). Примарни глаголи перцепције прихватају *bare*-инфинитив, који се доминантно преводи фактивном конструкцијом са процесуалном КАКО-клаузом, док се у осталим случајевима јављају фактивне структуре сличног типа. За глаголе секундарне перцепције важи то да се управни делови преводно реализују са значењски кореспондентним глаголским јединицама, али и са прилошким конструкцијама, а допунски делови са варијабилним и референцијалним глаголским облицима. У оквиру ове класе утврђено је и то да се код предиката са инфинитивним комплементом јављају и конструкције које подразумевају ‘подизање’ синтаксичког

конституента. Имајући у виду да српски језик не испољава подизање синтаксичког конституента у конструкцијама са нефинитним облицима, установили смо да се при превођењу оваквих предикација фактор измештања субјекта са очекиване синтаксичке позиције на хијерархијски надређену локацију при преводу рефлектује и на формалном и значењском плану, јер се преводни еквиваленти на српском језику типично реализују као безличне реченице или прилошки изрази, при чему се субјекат управне структуре не експлицира.

Код групе КОГНИТИВНИХ глагола нису забележени прогресивни облици, мада, уопште узев, нису језички блокирани. Перфекатски инфинитив се јавио у само једном примеру, што је случај и са пасивном формом допуне. Субјектоид је реализован код три глагола, са изразито малом фреквенцијом за сваки од појединачних глагола. Једино се глагол MEAN у српском остварује у виду лексема са варијантним значењским одређењем, што се приписује његовој полисемичности, а исти се глагол у појединим значењима јавио као глагол 'подизања'. Управни сегменти најчешће се преводе глаголима са кореспондентним значењем, који за своје допуне селекују ДА₁+През клаузу (изразито доминантна реализација), али у појединачним случајевима реализована је девербативна именица, инфинитив, ДА+Фут клауза, као и ДА₂+През клауза. Лексички некатегоризоване допунске структуре се јављају у малом броју случајева (четири примера).

Код ПРЕФЕРЕНЦИЈАЛНО-ЕМОТИВНИХ глагола нема облика обележених у прогресивном и перфекатском смислу, а нису регистровани ни пасивни облици. Субјектоиди су присутни код пет глагола, са мањим бројем остварених реализација. Управни сегменти предиката полазних конструкција се овде најчешће преводе појединачним или декомпонованим глаголским конструкцијама које значењски кореспондирају полазним глаголима, а преводне допуне се претежно остварују у виду ДА₁+През клауза, пропраћене местимичним реализацијама ШТО+През, ДА+Фут, КАД+През, ШТО+През и ДОК+През клаузама и девербативним именицама, уз једну појаву допунског инфинитива. Притом се у преводу јављају и једночлани предикати са финитним глаголским обликом у футурској и претериталној форми, док лексички некатегоризовани примери обухватају седам случајева. Типична временска оријентација инфинитивних допуна овде подразумева симултаност или проспективност, али се код глагола

SURPRISE исказује ретроспективна догађајна усмереност. Такође, закључено је да код примарних преференцијалних глагола LIKE и LOVE увођење модалног глагола у сложени предикат мења значењски карактер лексеме у правцу конкретизације садржаја реализованог као утисак, уместо преференцијалности остварене као стање.

За ИСКУСТВЕНО-ДЕЗИДЕРАТИВНЕ глаголе забележне са инфинитивним допунама важи да се нису јавили са перфекатским облицима, а код шест глагола забележена је пасивна форма допуне, са малом заступљеношћу у односу на укупни број примера сваког од појединачних глагола. Субјектоид се јавља нешто редовније него у претходним класама, али се и даље ради о сразмерно малом броју реализација у поређењу са укупним бројем регистрованих конструкција са инфинитивном допуном. Када се ради о преводним еквивалентима управних глагола, код ове класе се такође претежно јављају глаголи и глаголске фразе који значењски кореспондирају енглеским глаголима. Допунски доминира ДА₁+През клауза, нарочито са интенционалним и циљним глаголима WANT, TRY и WAIT, који имају и модалне интерпретације. Једини случај где су се преводи како управне, тако и допунске конструкције знатно разликовали у односу на остале чланове класе јесте глагол USED TO. Код њега се глаголски реализују само две управне преводне инстанце, док се у осталим случајевима јављају махом претеритални адвербијали или лексички некатегорисани елементи. Допуне се изразито доминантно преводе у виду хабитуалног претерита, што је у складу са семантичком спецификацијом полазног глагола.

Група КАУЗАЛНО-ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛНИХ глагола манифестује се одсуством перфекатских допунских облика, а пасивне допуне се јављају у веома малом броју, код свега три управна глагола. Субјектоиди су прилично фреквентни, а неке лексеме (ALLOW, DRIVE, FIND, FORCE, GIVE и TAKE) јављају се скоро у потпуности са субјектоидима. Управни делови предиката се махом преводе кореспондентним српским глаголима или глаголским фразама, што се код глаголских делова декомпонованих предиката реализује делимично. Допунска ДА₁+През клауза има највећу преводну учесталост и у овој групи (најзаступљенија код каузалних и интенционалних глагола), али се осим ње јављају и други, изразито диверсификовани глаголски облици и финитне клаузе. Када се ради о појединачним управним лексемама, атипично понашање у односу на остале допунске глаголе испољавају десемантизовани глаголи који улазе у конструкције са

декомпонованим предикатима. Глагол BE се реализује како у свом копулативном виду, тако и као модални идиом, што, уз додатна значења, испољава и глагол HAVE. Будући да представља глагол ‘подизања’ субјекта, глагол HAPPEN преводно се не остварује као глагол већ адverb, док глагол FAIL испољава у већој мери значење клаузалне негације него лексичко значење. Разлике у синтаксичко-семантичком понашању наведених глагола указују на то да се за ову класу може рећи да представља најразуђенију групу, у оквиру које се ипак реализују системски препознатљиви комплементски обрасци.

Унутар групе ДЕМОНСТРАТИВНО-ПЕРФОРМАТИВНИХ глагола перфекатски и пасивни облици су са крајње малом учесталošћу забележени са по једним глаголом, а прогресивни облици се нису јавили. Субјектоиди су прилично присутни, што се може приписати демонстративном карактеру агенса усмереном ка субјектоиду као перципијенту. Преводи енглеских управних глагола се у веома великом односу реализују као појединачне и преводно кореспондентне глаголске лексеме. Допунски сегменти се претежно преводе у виду ДА₁+През клаузе, а у малом броју у виду ДА+Прет, КАКО+През, КАКО+Пот клаузе или самосталног презента, претерита и императива. Као аналогни елементи ДА₁+През клаузи заступљени су и инфинитив, односно девербативна именица.

Преглед укупног броја експонената преводних реализација катенативних конструкција са инфинитивном допуном и њихова процентуална заступљеност сумирана је у Табела 3.18:

Табела 3.18: Преводне реализације допунских инфинитивних структура

	А Број забележених примера	Б Процентуална заступљеност
ДА ₁ +Презент	788	71,64 %
Претерит	73	6,64 %
Лексички	66	6,00 %
Девербативна именица	25	2,28 %
Презент	23	2,10 %
ДА ₂ +Презент	18	1,73 %

ИНФИНИТИВНА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Лексичка основа префиксу	14	1,28 %
ДА+Претерит	13	1,19 %
ДА+Потенцијал	13	1,19 %
Инфинитив	12	1,10 %
Футур	11	1,00 %
КАКО+Презент	5	0,46 %
ШТО+Презент	5	0,46 %
Императив	4	0,37 %
ДА+Футур	3	0,28 %
КАД+Презент	3	0,28 %
Потенцијал	2	0,19 %
Глаголски прилог садашњи	2	0,19 %
ШТА+Презент	2	0,19 %
КАО+Претерит	1	0,10 %
Аорист	1	0,10 %
КАКО+Потенцијал	1	0,10 %
Имперфекат	1	0,10 %

Увидом у горњу табелу можемо приметити да се инфинитивна допуна у енглеском језику изразито доминантно преводи финитном допунском клаузом са везником ДА и немобилним презентом. Начелно посматрано, а имајући у виду да је репертоар могућих преводних допунских структура веома разнолик, доминација ДА₁+През клаузе може се тумачити као примарни, прототипски и необележени комплементски преводни еквивалент. Од других заступљенијих структура треба поменути и превод читаве сложене предикације у виду несубординативне једноглаголске претериталне конструкције, која се махом јавља код фузионисаних предиката, где се управни и допунски део предиката посматрају као јединствена догађајна целина. Овај принцип важи и за остале временске облике једночалних преводних глаголских предиката (са презентом, футуром, аористом и сл.), при чему је одабир глаголског облика условљен темпоралним усмерењем исказа унутар наративне структуре текста. Осим наведених,

јављају се и синдентске субординативне финитне клаузе са везником ДА и референцијалним глаголским облицима (са презентом, претеритом, футуром и потенцијалом). Од осталих преводних структура са субординативним везником нешто су заступљеније оне са евиденцијалним везницима КАКО и ГДЕ, док се остале везничке комбинације са појединачним глаголским облицима јављају у веома малом броју. Неклаузалне допуне су репрезентоване девербативном именицом и инфинитивом, али такође са малом појавном фреквенцијом. Помало неочекивано, српски допунски инфинитив, као категоријални пандан енглеском инфинитиву, забележен је у крајње малом броју примера и у свим наведеним случајевима је замењив са ДА₁+През клаузом. Према томе, можемо закључити да смо контрастивном анализом утврдили да се као типични преводни представник енглеског инфинитива бележи ДА₁+През клауза, а не српски инфинитив.

4. ГЕРУНДИЈУМСКО-ПАРТИЦИПСКА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

4.1. СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧКИ КАРАКТЕР ГЕРУНДИЈУМСКО-ПАРТИЦИПСКЕ КОМПЛЕМЕНТАЦИЈЕ

За разлику од инфинитива, који је једнак глаголској основи и нема формално обележје којим указује на свој статус,¹⁵² енглески герунд-партицип јесте морфолошки маркиран суфиксом {-ing}. Сам суфикс {-ing} представља изузетно плодан наставак, који је уз то и полифункционалан. Везује се глаголе, а најчешће се употребљава као флективни наставак за обележавање герунд-партиципа.¹⁵³ У одређеним случајевима везаним за девербативне партиципске придеве (нпр. *interesting*, *amusing* и сл.) и именице (нпр. *shortcoming*, *wedding* и сл.) препознаје се и његова творбена природа. Ова разноврсност се додатно огледа у томе што се може уочити и у неким лексемама функционалног типа. Неке од њих припадају класама речи које се обично не изводе од глагола, као што су нпр. предлози (нпр. *during*, *regarding*) или везници (нпр. *notwithstanding*)¹⁵⁴ Као илустрација многоструке употребе суфикса {-ing} може послужити табела 4.1, преузета, уз мање адаптације, из Пулам и Звицки (1999). У сврху илустровања морфолошке разноврсности поменутог наставка, аутори издвајају осам међусобно диференцираних облика у којима се суфикс {-ing} може јавити. Међу наведеним примерима има оних који су функционално сродни, док су други заправо лексеме без међусобних семантичко-функционалних веза.¹⁵⁵

¹⁵² Као изузетак би се могао навести инфинитивна партикула *to*, али се она не јавља у свим инфинитивалним реализацијама (нпр. код допуна модалним глаголима). Штавише, у одређеним допунским конструкцијама представља опционо решење (нпр. *Please, help me (to) understand this.*) или се пак уопште не јавља (*We heard him come home early.*)

¹⁵³ Основаност третирања {-ing} суфикса као флексије заснива се на чињеници да се може комбиновати са малтене сваким лексичким глаголима, што га чини једним од најраспрострањенијих суфикса у енглеском језику.

¹⁵⁴ Слични облици се јављају и у српском језику. На пример, форма глаголског прилога садашњег може се препознати у придевима (*следећи*, *горући* и сл.) и везницима (*будући* (*да*)).

¹⁵⁵ Примећујемо да оволики број елемената представља донекле непотребно аналитичко раслојавање и да је класификационо смислен број идентификованих изведеница доста мањи. Неки наведени типови могу се подвести под исту групу према припадности надређеној лексичкој класи (нпр. колоне 2. и 8. могу се уврстити у једну класу – класу девербативних придева).

Табела 4.1: Преглед творбених облика суфикса {-ing} у енглеском језику
(извор: Пулам и Звицки (1999: 253), превод термина Д. К.)

	Тип творбеног облика:	Пример:
1.	Предлози и субординативни везници	<i>according (to), during, concerning, considering</i>
2.	Девербативни придеви	<i>charming, fascinating, disgusting</i>
3.	Разноврсне девербативне именице	локационе: <i>mountings, housings</i> ; градивне: <i>coatings, coverings</i> ; конкретна остварења: <i>writings, buildings</i> ; активности: <i>drinking, smoking</i> ; event: <i>meetings, shootings</i>
4.	Деноминалне градивне именице	<i>planking, sheeting, towelling</i>
5.	Деадјективалне именице које означавају врсте воћа	<i>golding, greening, sweeting</i>
6.	Иницијални девербативни делови сложеница типа партицип + именица	<i>eating apple, carrying case, dancing girl, wading bird</i>
7.	Финални девербативни делови сложеница типа партицип + именица	<i>spear-fishing, bicycle-riding</i>
8.	Финални девербативни сегменти разноврсних придевских сложеница	<i>heart-breaking, night-flying, all-embracing, self-destroying, self-loading, easy-going, good-looking</i>

Илустровани степен диференцијације показује у којој мери су облици са морфемом {-ing} разноврсни, али указује и да изразита полифункционалност и поливалентност представља потенцијални проблем за идентификацију облика релевантних за нашу анализу. Зато је у даљем разматрању неопходно да извршимо потпунију диференцијацију између наведених облика и утврдимо њихову језичку природу како бисмо анализу могућих допунских конструкција могли спровести на што потпунији и валиднији начин.

Поред тога што се реализује као творбени сегмент различитих класа речи, овај наставак такође може испољити варијантни карактер унутар појединачне лексичке

класе. Наиме, двојака употреба суфикса {-ing} – као флективног суфикса и као творбеног суфикса¹⁵⁶ – није увек јасно рашчлањива. Традиционални граматички приступи третирају флективни наставак {-ing} као два засебна суфикса, којима се формирају два оделита граматичка облика – тзв. *герунд* и тзв. *садашњи партицип*.¹⁵⁷ Оба облика се представљају као хибридне категорије, где се герунд анализира као вербативни номинал,¹⁵⁸ док садашњи партицип добија статус вербативног адјективала/адвербијала. Хибридни карактер се огледа у томе што, са једне стране, сваки од поменутих облика дели одређене карактеристике глагола од кога су формиран, док са друге стране, испољавају именичке или придевско-прилошке карактеристике, сходно реченичној улози коју имају.¹⁵⁹ На пример, Екерсли и Екерсли (1960: 243) истичу да герунди поседују већину карактеристика које имају и именице, па као основне идентификационе критеријуме наводе да могу имати улогу субјекта, објекта, именског дела предиката и комплемента предлогу. Са друге стране, испољавају и глаголске карактеристике, јер могу прихватати сопствене директне објекте и бити модификовани адвербијалним изразима. По аналогном принципу, партиципи испољавају глаголске (као саставни део прогресивних глаголских облика), али и придевске карактеристике (атрибутивна функција, могућност поређења, модификација адвербијалима) (Екерсли и Екерсли (1960: 237).

Овакав начин поимања ствари ослања се на то да са једне стране постоји формално-функцијска повезаност између потпуно лексикализованих девербативних именица и

¹⁵⁶ Имајући у виду да је конверзија као творбени процес веома продуктивна у енглеском језику, творбени карактер наставака {-ing} може бити донекле упитан. Облици код којих се {-ing} више не препознаје као глаголски наставак могу се посматрати као некадашњи флективни облици који су процесом конверзије лексикализовани. Према томе, извесне се творенице не образују деривацијом помоћу суфикса {-ing} већ путем промене лексичке класе претходно реализованог граматичког облика са наставком {-ing}, без промене облика.

¹⁵⁷ Савремене граматике у све већој мери традиционални термин *садашњи/прошли партицип* замењују временски необележеним изразима (нпр. {-ing} партицип и {-en} партицип (нпр. Кверк и др. 1985) како би се избегле временске интерпретације наведених појмова.

¹⁵⁸ Подсећања ради, у овом раду под појмом *вербативни номинал* подразумевамо облик који је примарно глагол, али у реченичној функцији именице, док се појмом *девербативни номинал* означава облик који граматички и функционално припада класи именица, али је изведен од глагола.

¹⁵⁹ Термини девербативна именица и девербативни придев и сами представљају појмове хибридног карактера, те именом илуструју градуелност, својеврсну прелазну фазу ка пуним именичким облицима са типичним особеностима именица или пак придева. Кверк и др. (1985: 1290) пружају добар увид у градијску природу структура са суфиксом {-ing}.

герунда, али и лексикализованих придева и садашњих партиципа, са друге стране. Разлике између девербативних именица и герунда, на пример, огледале би се само у формалним аспектима везаним за глаголску природу герунда, док би функционално остваривали исте улоге. У том погледу би разлике герунда у односу на партиципе биле још значајније, будући да остварују другачије синтаксичке функције. Самим тим, закључује се да герунди могу издвојити као засебна категорија у односу на партиципе.¹⁶⁰ Упоредни преглед обележја за сва три поменути облика приказан је у табели испод:

Табела 4.2: Табеларни приказ неких обележја традиционалних категорија енглеског герунда, „садашњег“ партиципа и девербативне именице.

	Герунд	Партицип	Девербативна именица
Номинална реченична служба (функција субјекта, директног објекта, комплемента предлогу, именичког предикатива, итд.)	√	—	√
Адјективална реченична служба (функција модификатора именица – атрибутивна функција, придевски предикатив, итд.)	—	√	—
Адвербијална реченична служба (функција редуковане адвербијалне клаузе)	—	√	—
Може имати сопствени субјекат/објекат (у виду присвојног или објекатског падежа субјектоида)	√	√	—
Образовање прогресивних облика	—	√	—

¹⁶⁰ Хадлстон и Пулам (2002: 1188) наводе да морфема {-ing} потиче из два историјски оделита извора, који одговарају данашњим облицима герунда и садашњег партиципа. Изворно је герундски суфикс служио за образовање именица, али се ширењем синтаксичке употребе с временом почео комбиновати и са облицима који припадају глаголској фрази, не само именичкој.

Категорија граматичког броја	–	–	(√)
Негација помоћу глаголске речце <i>not</i>	√	√	–

Подела на герунде и партиципе је и даље присутна у литератури, али многи савремени граматичари (нпр. Кверк и др. 1985; Хадлстон и Пулам 2002 и др.) уочавају да овакав приступ не налази своје суштинско утемељење у лингвистичкој анализи. Основни разлог за ово лежи у томе што се герунди и партиципи заправо не могу посматрати као фразне већ клаузалне структуре. Будући да могу прихватати номиналне синтаксичке аргументе у виду субјекта и објекта, могу бити модификовани адвербијалима, изражавати перфекатске аспекатске дистинкције, те формирати одричне облике помоћу негативне партикуле *not*, нема разлога за засебан третман герунда и садашњег партиципа на категоријалним основама. Ове облике треба посматрати као синтаксички особене, али јединствене нефинитне клаузалне структуре. Слично другим врстама зависних клауза, а у недостатку конкретних формалних показатеља (одн. везника), оне добијају своју синтаксичку интерпретацију (номиналну, адјективалну или адвербијалну) у односу на дистрибутивно-функционалне околности.¹⁶¹ Супротно герундима, одн. партиципима, девербативне именице и придеви немају клаузални статус већ са својим зависним граматичким сателитима формирају фразне конструкције.¹⁶²

Будући да је становиште о формално-функционалној неодвојивости герунда и садашњег партиципа прихваћено у овом раду, поменути термини ‘герунд’, одн. ‘садашњи партицип’, третираћемо као појаве које заправо представљају један облик. Сходно томе, биће замењени обједињујућим појмом *герунд-партицип*, по аналогiji са енглеском сложеницом *gerund-participle*, коју користе Хадлстон и Пулам (2002).¹⁶³ Треба истаћи да ова потреба за прецизирањем терминолошког одређења герунд-

¹⁶¹ За шири разматрања неоправданости дистинкције између герунда и партиципа в. Хадлстон и Пулам (2002).

¹⁶² Разлика може бити илустрована примером: *It is a fact that she hates (him) tidying the house.* [→ герунд-партицип] / *It is a fact that she hates the tidying of the house.* [→ девербативна именица] / **It is a fact that she hates the (him) tidying the house.*

¹⁶³ Овом термину се даје предност у односу на друге, категоријално неутралне облике (нпр. *-ing* облик и сл.) пошто се њиме илуструје обједињујући карактер везан за оба подразумевана појма, док се у исто време из интерпретација искључују други, хомоимни облици са морфемом *{-ing}*. Како смо већ нагласили, у нашем тексту се израз герунд-партицип замењује скраћеницом ГП.

партиципа није чисто формалне природе. Намера је да се адекватним именовањем ових језичких облика ослика интегративна димензија функцијске природе герунд-партиципа, чиме се пак успостављају основи за темељнију анализу ексцерпираних примера и јаснији критеријуми за уочавање аналогичности између енглеских герундијумско-партиципских допуна и њихових пандана у српском језику.

Слично инфинитивима, енглески ГП-и укључују и категорију глаголског вида. Међутим, ГП прихвата само обележје перфекативности. Прогресивност се најчешће посматра као инхерентна одлика ГП-а, па није посебно обележена.¹⁶⁴ Разлог везивања ГП-а за ову аспекатску категорију може се тражити у томе што ГП у комбинацији са глаголом ВЕ образује енглеске прогресивне облике. На темељу припадности овој композитивној структури, праве се аналогичности између ове и других употреба ГП-а. Вјежбица (1988: 60), на пример, изражава чуђење што извесни граматичари не примећују да герунди и садашњи партиципи као кључну одлику подразумевају инхерентну симултаност двеју глаголских ситуација, што је уједно и главна временска одлика прогресивних облика. Међутим, извесне употребе прогресива, као нпр. његове модалне интерпретације (в. Ђорђевић 1997: 463), у први план стављају невременска аспектуална значења. Приступајући анализи кроз призму теорије релеванције, управо ове случајеве разматра Жегарац (1989), настојећи да кроз приказ ових мање фреквентних употреба пружи другачији поглед на прогресивност. Разматрањем одабраних примера, Жегарац уочава да је у енглеском језику обележје прогресивности заправо носилац конкретне догађајне *актуелизације* (енг. *instantiation*) предикацијски приписаних својстава, односно да „се прогресив односи на нешто уочљиво, што је могуће представити на основу перцепције“ (1989: 22).¹⁶⁵ Овако схваћена прогресивност не одбацује временску интерпретацију, пошто актуелизација догађаја не искључује

¹⁶⁴ Дистрибутивна ограничења између разноврсних облика са морфемом {-ing}, укључујући и прогресивне, шире су разматрана у раду Пулам и Звицки (1999). Аутори разматрају случајеве у којима је комбиновање са различитим облицима са морфемом {-ing}, пре свега са прогресивом, немогуће у енглеском језику, одн. под којим условима су такве комбинације могуће. У вези са допунским ГП-има, они примећују да „[t]he Doubl-ing restriction affects only cases where the constituent following the first verb does in fact have the grammatical function of complement rather than that of direct object“ (1999: 260).

¹⁶⁵ Изворни цитат: „In virtue of pointing indexically to instantiations of properties, the progressive refers to something observable, possible to be represented on the basis of perception“, Жегарац (1989: 22).

симултаност, која може, али не мора бити испољена.¹⁶⁶ Штавише, Жегарац показује да је управо догађајна актуелизација разликовни чинилац између прогресивних и простих глаголских облика у енглеском језику. Може се додати да се ова разлика манифестује у томе што прости облици чешће упућују на уопштено тумачење предиката (нпр. путем хабитуалних и егзистенцијалних тумачења, као и интерпретације универзалне валидности), док прогресивне форме теже да упуте на конкретизоване глаголске догађаје (путем континуалних и симултаних значења, односно значења привремене валидности).

Уз претпоставку да постоји тесна повезаност са граматичком категоријом прогресивности и ГП-а (мада не и потпуно поистовећивање), анализа нашег корпуса узима у обзир наведено гледиште. При утврђивању корелација између ГП-а у енглеском и његових преводних еквивалената у српском, прихватили смо становиште о актуелизацији које заступа Жегарац, притом водећи рачуна и о посебним аспектима остварених временских односа између управних и допунских конструкција. Другим речима, при анализи је подразумевано да ГП примарно служе за актуелизацију пропозиционог садржаја који кодирају, при чему са допунским структурама могу остваривати извесне временске односе.

Пошто смо размотрили основна формална и значењска одређења ГП-а, у наредном делу излагања ћемо приступити представљању резултата квантитативно-квалитативних разматрања допунских ГП-а.

4.2. КВАНТИТАТИВНО-КВАЛИТАТИВНА АНАЛИЗА КОРПУСА

Корпусна грађа обухвата 1032 анализирана контрастивна пара. Имајући у виду велику функционално-семантичку разуђеност анализираних конструкција, као релевантни за анализу издвојени су само они примери код којих је статус нефинитног комплемента могао бити утврђен са великом поузданошћу. Поред њих, а у сврху илустровања различитости у односу на формално сличне структуре, на појединим местима смо укључивали примере везане за адјунктне, координативне и друге сродне

¹⁶⁶ Уп. примере: I was looking at it the whole time (when you were there). [→ симултано тумачење] / He was always talking rubbish (every time you were here there). [→ хабитуално тумачење].

конструкције. Забележено је 113 управних глагола који се могу комбиновати са допунским ГП-ом. Највећи број регистрованих глагола јавља се са веома ниском учесталошћу (мање од три примера), док се поједини глаголи издвајају као несразмерно фреквентни у односу на остале глаголе (нпр. KEEP, START, SEE). Као и у случају инфинитива, елаборација синтаксичких и семантичких аспеката предметних структура у оба језика заснива се превасходно на примерима са већом учесталошћу, пошто глаголи са малим бројем реализација представљају недовољно полазиште за извођење генерализација. Све остварене преводне структуре представљене су табеларно. Експоненти преводних еквивалента како управних, тако и допунских делова сложеног предиката представљени у засебним колонама.

Примењени критеријуми класификације заснивају се на поставкама изнесеним у поглављу о теоријским разматрањима. Класификација обухвата разврставање структура на основу структурних и семантичких чинилаца. Структурне класе су идентификоване према уоченим формалним одликама: на основу аспектуалне обележености допунских глаголских фраза, на основу типа глаголског стања нефинитне допуне и на основу присутности или одсутности субјектоида. Код семантичке класификације пак разврставање је обављено према нешто флексибилнијим критеријумима. Разлог за ово лежи у томе што значењски фактори нису у тој мери јасни колико и формални чиниоци, што због вишезначности забележених глагола, то и због семантичке варијабилности појединих глагола у различитим реченичним окружењима.

4.2.1. Структурни аспекти конструкција са нефинитном допуном

Први критеријум класификације допунских ГП-а ослања се на формалне особености глаголске конструкције са нефинитном допуном. Под овим подразумевамо природу међусобних односа елемената сложене предикације у граматичком, дистрибутивном и функционалном смислу. С обзиром на то да енглеске нефинитне облике посматрамо као глаголске конструкције, испитивана су она формална глаголска обележја која нефинитни облици у енглеском могу испољити: глаголско стање и глаголски аспект. Поред граматичких категорија везаних за сам глагол, у обзир је узета и организациона структура читаве сложене предикације. У том смислу, разматрана је могућност да се унутар сложеног предиката јави међуклаузални номинални аргумент, одн. субјектоид.

Анализом је утврђивано присуство или одсуство поменутих обележја (према параметрима $\pm$ пасив, $\pm$ перфекатски и $\pm$ субјектоид). Као и код инфинитива, уколико је одређено обележје присутно, у одговарајућем пољу табеле је бројчано наведено у колико је контрастивних парова дато обележје уочено. Када је табеларно представљен и преводни експонент полазне конструкције, број уочених примера је наведен у загради.

4.2.1.1. Пасивни облици герундијумско-партиципске допуне

Када се ради о категорији глаголског стања, допунски ГП-и се скоро искључиво јављају у активу. Пасивни облици су регистровани у веома малом броју примера (12 реализација). При преводу пасивних компонента ни у једном случају није употребљен пасивни облик. Као илустрација може послужити следећи пример:

- (308) It seemed that he could hear it **being spoken** quietly by officers in the corridors of the Field Command, ... (CR 55)
 Činilo mu se da je mogao čuti kako je oficiri krišom **izgovaraju** u hodnicima feldkomandanture,... (KR 52)

У наведеном примеру полазна допунска конструкција и изходишна преводна конструкција разликују се утолико што је у енглеском тексту агенс нефинитне клаузе (*officers in the corridors of the Field Command*) тематски смештен на крај нефинитне клаузе, док је пацијенс измештен у позицију њеног субјекта, вршећи у исто време улогу објекта управног глагола (*hear*). Но, како се у овом случају синтаксички израз у виду пасива са семантичке стране битно не разликује од оног у активу (тј. *could hear the soldiers speaking it*), српски преводни еквивалент бива реализован према устаљенијем српском обрасцу, тј. клаузом у активу. Ово сугерише да одабир актива или пасива у полазној допунској конструкцији не условљава интерпретацију читаве сложене предикације пошто пропозиција коју кодира допуна остаје очувана независно од експонента глаголске категорије стања.¹⁶⁷

¹⁶⁷ Уопште узев, у енглеском језику је пасивна дијатеза знатно ређа од активне (Ђорђевић 1997: 613), док је ситуација у српском још више на страни актива. И у другим, некомплементским синтаксичким склоповима, енглески се пасив ретко преводи српским пасивом већ се уместо њега бирају активне или повратне конструкције.

4.2.1.2. Перфекатски облици герундијумско-партиципске допуне

Аспекатске форме ГП-а ограничене су на перфекатске облике, будући да је прогресивност најчешће блокирана самом природом герундијумско-партиципске комплементације (в. Пулам и Звицки 1999). Перфекатски ГП представља маркирани облик у односу на неаспекатске чланове нефинитне парадигме. Основни облик ГП-а у комбинацији са обележјем перфекативности твори структуру композитивног карактера, чиме се на основно значење актуелизације пропозиционог садржаја надовезује додатна темпорална димензија. Као и остале перфекатске форме и нефинитни перфекатски облици у енглеском језику испољавају ретроспективну темпоралну усмереност и значењски упућују на anteriorni временски догађај у односу на одговарајући деиктички центар. Будући да управни глагол представља деиктички центар за нефинитне допунске конструкције, који темпорално не мора бити формално обележен, успоставља се релативни временски однос између управне и допунске глаголске структуре.

Од укупног броја анализираних примера, у нашем је корпусу забележено свега девет случајева перфекатских ГП-а. Приметно је да је у великом броју случајева где је било могуће употребити перфекатски облик, аутори и преводиоци опредељивали су се за простији, неперфекатски облик.¹⁶⁸ Ниска фреквентност перфекатских ГП-а условљена је појавом одређених глагола који значењски блокирају употребу допунског перфекта, као нпр. фазних и глагола перцепције. И поред тога, стиче се утисак да број конструкција забележених у корпусу не одражава верно укупан потенцијал перфекатских ГП-а, те се закључци изведени само на основу атестираних случајева морају узети са резервом. Забележени су следећи примери са перфекатским ГП-има:

(309) Howard admitted to having seen the Lawrence Olivier movie, but insisted that he had never read the text of Hamlet. (CP 136)

Hauard priznade da je video film Lorensa Olivijea, ali je uporno tvrdio da nikada nije čitao samu dramu. (ZM 151)

(310) Howard Ringbaum unexpectedly flunked his review three days later and it's generally supposed that this was because the English Department dared not give tenure to a man who publicly admitted to not having read Hamlet. (CP 136)

¹⁶⁸ Разлог за ово вероватно треба тражити у језичкој економији.

Sasvim neočekivano, tri dana kasnije Hauard Ringbaum nije prošao na reizboru i to, prema opštem mišljenju, zato što se engleski odsek odlučio da ne zadrži čoveka koji je javno priznao da nije čitao Hamleta. (ZM 151)

(311) In addition to the defendant, three more Stories were brought to trial on Wednesday for putting mankind to shame, and all were charged with the same offence. The first Story was charged with having committed the offence, the others with having aided and abetted it. (HWGTA 80)

U sredi su na Sud, pored optužene, izvedene još tri Priče, kao neko ko čovečanstvo bruka, i sve za isto delo optužene. Prva za učesništvo, ostale tri za saučesništvo. (JS RZ)

(312) For a brief moment he regretted having been so abrupt with the caller. (NYT 7)
Na tren zažali što je bio oštar prema sagovorniku. (NJT 12)

(313) He regretted not having started sooner, knowing now that the mystery of those four days was irretrievable. (NYT 69)
Kada je uvideo da je misterija ta četiri dana otišla u nepovrat, zažalio je što to ranije nije počeo da radi. (NJT 66)

(314) He regretted having wasted so many pages at the beginning of the red notebook, and in fact felt sorry that he had bothered to write about the Stillman case at all. (NYT 128)
Bilo mu je žao što je straćio toliko stranica na početku crvene sveske, i zapravo je zažalio što se uopšte trudio da piše o slučaju Stilman. (NJT 117)

(315) It was the only time he ever regretted having given up smoking. (189)
Samo je tada zažalio što je prestao da puši. (ZM 210)

(316) He remembered having read somewhere that the eyes were the one feature of the face that never changed. (NYT 54)
Setio se kako je negde pročitao da se na licu jedino oči ne menjaju. (NJT 52)

(317) I scolded him for not having taken a greater part in events, for not having done something to help a man who was so obviously in trouble. (NYT 129)
Izgrdio sam ga zbog toga što se nije više uključio u događaje, što nije učinio nešto da pomogne čoveku koji je tako očigledno bio u nevolji. (NJT 118)

Табела 4.3: Преглед забележених глагола са перфекатским ГП-ом

Управни глагол	Број забележених примера	Субјектоид	Предлог	Комплемент
				Пасив
ADMIT	2	—	<i>to</i>	—
CHARGE	1	—	<i>with</i>	—
REGRET	4	—	—	—
REMEMBER	1	—	—	—
SCOLD	1	1	<i>for</i>	—

Као што се може видети у табели изнад, највећи број примера јавља се са глаголом REGRET. Сви наведени примери могу се јавити и са перфекатски необележеним ГП-ом у ретроспективном значењу, одн. није уочен ни један пример где се јавља временска дистинкција између неперфекатског и перфекатског типа допуне.

Табела 4.4: Преводни носиоци глагола са перфекатским нефинитним ГП-ом¹⁶⁹

Управни глагол	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
ADMIT (2)	• Глагол: <i>признати</i> (2);	• ДА+Прет (2);
CHARGE (1)	• Глагол: <i>оптужити</i> (1)	• Глаголска именица (1);
REGRET (4)	• Глагол: <i>зажалити</i> (3); • Глаголска фраза: <i>бити жао</i> (1);	• ШТО+Прет (4);
REMEMBER (1)	• Глагол: <i>сетити се</i> (1);	• КАКО+Прет (1);
SCOLD (1)	• Глагол: <i>изгрдити</i> (1).	• ШТО+Прет (1);

На основу табеларног прегледа преводних реализација, уочава се да се као преводни еквиваленти енглеских управних глагола јављају аналогни српски глаголи или глаголске

¹⁶⁹ Иако слична по форми, али у комбинацији са ‘прошлим партиципом’, у корпусу се јавља и конструкција са каузалним *have*, код које се не јавља перфекативност већ се ради о идиоматизовној конструкцији која нема ретроспективно значење (*Anyone who avoided the bullet or a noose around the neck were sentenced to having their national honor revoked, they were sent to do forced labor and their property was confiscated.* (CR 252) : *Oni koji bi izbegli metak ili omču oko vrata bili su osuđivani na oduzimanje nacionalne časti, slanje na prisilni rad i konfiskaciju imovine.* (KR 246))

фразе у основним значењима. Када се ради о допунским конструкцијама, чак се и на малом броју примера може уочити да се као преводни еквиваленти јављају клаузални облици са претериталним глаголским обликом. Узевши да је у овоме раду перфекативност схваћена као ретроспективна категорија где полазно временско упориште представља управни глагол према коме се перфекатски допунски догађај равна и карактерише као антериоран, ово је очекивани резултат. Уз то, формални показатељи прошлости у виду наведених клауза могу се довести у везу са евиденцијалношћу, па можемо закључити да антериорни моменат перфекатског ГП-а сугерише на чињенични карактер комплементског садржаја.¹⁷⁰ Отуда се у преводу јављају клаузалне структуре евиденцијалног карактера (ШТО+Прет клауза, ДА+Прет клауза, КАКО+Прет клауза),¹⁷¹ док ДА₁+През клауза због временске нереференционалности није кандидат за преводни еквивалент.

4.2.1.3. Конструкције са субјектоидом

Уочено је да се у корпусу међуклаузални номинал јавља код одређених енглеских глагола, док се са другима уопште не комбинује или се комбинује у веома малој мери.¹⁷² Како је познато, а за разлику од инфинитива, ГП-ски комплументи се могу јавити у комбинацији са предлошким глаголима. Ако се као управна структура јави предлошки глагол, у типичним ситуацијама међуклаузални аргументи лоцирани су непосредно иза управног глагола, одн. претходе предлогу.

Регистровани глаголи су приказани у следећој табели:

¹⁷⁰ У примеру са негацијом (*He regretted not having started sooner...*) изостанак остваривања допунског садржаја не негира и фактивни карактер допунске конструкције.

¹⁷¹ О фактивном карактеру допунских клауза, као и о сличностима и разликама између њих, в. Ружић (2006а, 2006б, 2004)

¹⁷² Ваља се подсетити да је број глагола који су у нашем корпусу забележени са веома малим бројем допунских реализација позамашан, па се такви глаголи без веће појавне учесталости не могу *a priori* сврстати међу конструкције које искључиво иду са субјектоидом или без њега.

Табела 4.5: Табеларни приказ ГП-ских конструкција забележених са и без међуклаузалног номинала¹⁷³

	I. Глаголи са субјектоидом	II. Глаголи без субјектоида
	absolve; accuse of; aim at; apply to; ask in; believe; catch; cause; commit to; concern with; confuse by; contend with; curse for; defend; discover; dislike for; dissuade from; encounter; enlist in; entail; enter without; excuse from/for; feel; find; follow; forget about; forgive; frighten of; hate for; have; hear; imagine; be jolted in; keep; knock out; leave; listen; mind; need; notice; observe; pardon; picture; prefer (to); preside over; prevent from; punish for; put in; reach for; recall; remember; resent for; restrict to; resume; risk; scold for; see; send; sense; set on; smell; spend; spot; stop from; suspect of; thank; think of; train into; trap into; trick into; want; watch;	(be) accustomed to; admit; apologize; avoid; back off from; base on; begin; blackmail into; boil down to; border on; burst out; cannot help; charge with; coax into; come; con into; conceive of; concentrate on; connect to; consider; contemplate; continue; count on; dedicate to; defy; delay; describe; direct at; disappear without; (be) done; dream of; end up; engage in; enjoy; evade; experience; face; finish; give up; go about/ back/into/past/; go on; insist on; be interested in; involve; lie; like; look forward to; love; mean; miss; persist in; postpone; practice; preoccupy with; present as; be pressured into; propose; quit; recommence; recommend; refrain from; regret; rejoice in; remain; report; resist; restrain from; return to; be satisfied with; sentence; set about; speak of; cannot stand; start; stop; succeed in; take to; talk about; try; turn into; be used to; wind up; work at;

¹⁷³ У сврху лакше семантичке диференцијације и прецизнијег илустровања допунских структура, у табели су поред основних глаголских лексема укључени и одговарајући предлози који колоцирају са појединим глаголима, или пак партикуле када се ради о фразним глаголима.

Треба рећи да глаголи наведени у табели нису разврстани према критеријуму искључивог прихватања или одбацивања међуклаузалног аргумента већ се табелом само констатују реализације регистроване у корпусу. Детаљнијом анализом могуће је установити да се у обе колоне налазе глаголи који би могли припадати другој групи наведених глагола, али због квантитативних ограничења корпуса нису наведени (нпр. глагол *enjoy* може прихватити субјектоид, али конструкција тог типа није забележена у корпусу. Пример: *He really is a diligent employee and I enjoy him working for me, but I have to keep them all on their toes.*) Ова чињеница нема битних утицаја на анализу утолико што се за потребе овог рада критеријум присуства међуклаузалног номинала посматрамо примарно кроз призму његове рефлексije на српске преводне структуре,¹⁷⁴ а тек у мањој мери у вези са фреквенцијом његових реализација.

Формалне реализације субјектоида у предикату са ГП-ом су двојаке. Док се код инфинитивалне комплементне конструкције међуклаузални номинални аргумент јавља искључиво у објекатском падежу, код ГП-ских допуна се може јавити у виду објекатског падежа или у виду присвојног падежа.¹⁷⁵ Извесни управни глаголи пак не дозвољавају употребу присвојног облика,¹⁷⁶ док други не прихватају објекатске облике, нпр:

(318) We caught **them** [*/*their*] stealing things from corpses. (CR 256)

Uhvatili smo ih како kradu stvari sa leševa... (KR 250)

(319) He said something into the night, then resumed **his** [*/*him*] pacing. (CO 88)¹⁷⁷

Izgovorio je nešto u noć, a onda nastavio da korača. (KO 131)

¹⁷⁴ Детаљнији приказ броја реализација међуклаузалних номинала у односу на сваки од забележених глагола пружен је у наредном потпоглављу (одељак §4.2.2).

¹⁷⁵ Енглески језик разликује три падежна облика, понекад именованих у складу са синтаксичком улогом коју у реченици имају: *субјекатски* падеж (енг. *subjective case*), *присвојни* падеж (енг. *possessive case*) и *објекатски* падеж (енг. *objective case*). По делимичној аналогiji, наведени падежи одговарају српском номинативу, генитиву и акузативу. Док је присвојни падеж експлицитно обележен како код енглеских именица, тако и код заменица, објекатски падеж се реализује само код малог броја заменичких облика, док се код именица јавља синкретизам између субјекатског и објекатског падежа, те се понекад за ову обједињеност облика употребљава термин *општи* падеж (енг. *common case*).

¹⁷⁶ Бајбер и др. (1999: 750) као примере наводе глаголе *keep, have, get, leave, find, want, catch* и многе перцептивне глаголе.

¹⁷⁷ У овој конструкцији категоријални статус допуне може нејасан, јер ју је могуће схватити и као девербативни номинал, одн. именицу глаголског порекла, али и као нефинитну клаузу. Ако бисмо узели да се ради о девербативном номиналу, објекатски облик заменице би био искључен на основу немогућности заменице и именице да истовремено заузимају истоветну синтаксичку позицију.

Испитивањем корпуса регистровано је само девет примера допунске конструкције са ГП-ом у којима се јавља присвојни облик међуклаузалног номиналног аргумента. Диференцијација између присвојног и објекатског падежа прономинала код одређених примера је проблематична пошто се код неких примера јавља синкретизам између објекатске и присвојне форме:

(320) I just heard her_{poss./obj.} speaking on the radio. (CP 110)

Upravo sam je čuo da govori na radiju. (ZM 120)

Присвојни облик је генерално доста мање заступљен у односу на објекатски,¹⁷⁸ при чему се објекатски може јавити у многим случајевима где се јавља и присвојни, али не и обратно. Корпус садржи и примере где се може уочити да се исти управни глагол јавља како са присвојним и тако и са објекатским облицима:

(321) Do you mind my saying that? (CO 51)

Smeta li ti što to kažem? (KO 77)

(322) Your line was dead so I drove round. Hope you don't mind me climbing in. (BSB 89)

Telefon vam nije radio pa sam se dovezao ovamo. Nadam se da vam ne smeta što sam ušao. (ČS 50)

У наведеним примерима јавља се иста управна глаголска конструкција (*don't mind*), али са међуклаузалним прономиналом у различитим падежним облицима. Присвојни заменички облици енглеског језика у савременим језичким теоријама сврставају се међу детерминаторе¹⁷⁹ Ово упућује на то да конструкција за коју се везују мора имати номиналну конституентску вредност, будући да се детерминатори комбинују искључиво са номиналима. Интуитивно посматрано, допунска структура са присвојним детерминатором тада би чинила конституентски функционалну целину, те би се интерпретативно пажња усмеравала према читавој нефинитној предикацији, док би се код објекатске форме пажња могла више усмеравати на агентивни моменат

¹⁷⁸ Бајбер и др. (1999: 750) наводе да у преко 90% случајева међуклаузални номинал има објекатски облик па се сходно томе посматра као немаркирани облик.

¹⁷⁹ Заједно са члановима као примарним детерминаторима, али и са другим врстама детерминатора, они чине затворену класу функционалних речи које су у многим синтаксичким контекстима неизоставни део именичке фразе (нпр. Please give me *pen/a pen/the pen/your pen) и које једни друге искључују у оквиру исте именичке фразе. Присвојни детерминатори се разликују од присвојних заменица јер детерминатори не могу имати самосталну реченичну функцију, док заменице могу (Ђорђевић 1997: 113).

међуклаузалног номинала. Следствено томе, очекивани преводни еквиваленти који садрже присвојне облике би такође требало да садрже присвојни облик и именичку фразу, пре него клаузу, као у примеру:

(323) He recalled their meeting on the plane, it seemed years ago. (CP 184)
Prisetio se njihovog susreta u avionu, koji je sada izgledao godinama daleko.
 (ZM 205)

Ипак, у корпусу је утврђено да значењска еквиваленција није нужно пропраћена и формалном еквиваленцијом. Штавише, преводни еквиваленти реализовани као именице забележени су у два случаја, док се у остали случајевима ради о клаузалним допунама (ШТО+През (2); ШТО+Прет (2); ДА+През (2) и КАКО+През (1)). Ово сугерише да подразумевани садржај енглеске нефинитне допуне потпуније испољив кроз финитну форму допунских клауза у српском него номиналном фразом. Такође је уочено да облик преводног еквивалента субјектоида бива условљен рекцијском вредношћу управног глагола, а не полазним падежним обликом енглеског експонента. Уколико је експлициран, преводни еквивалент енглеског субјектоида у српском се језику падежно равна према реченичној улози коју испољава.

4.2.2. Семантички аспекти конструкција са нефинитном допуном

Упоредо са структурним критеријумима, сложени предикати са нефинитном допуном могу се разматрати и на семантичким основама. Иако се овај тип класификације заснива на превасходно значењским класама управних глагола, он се не може у потпуности одвојити од структурних карактеристика управних конструкција. Наиме, извесне значењске одлике се преплићу са граматичким карактеристикама, те се класе морају формирати узимајући у обзир обе језичке димензије – значењску и граматичку. Приказане семантичке класе обухватају глаголе регистроване у корпусу и разврстане према сличности њихових значењских компоненти. Сличности се морају испољити у довољној мери да би се класификација могла сматрати валидном, односно са довољним значењском сродством да бисмо могли извести релевантне закљке.

4.2.2.1. Фазни глаголи са герундијумско-партиципском допуном

Чланови класе фазних глагола који се комбинују са ГП-ом укључују следеће глаголе: BEGIN, CONTINUE, END UP, FINISH, GIVE UP, GO ON, KEEP, PERSIST, QUIT, RECOMMENCE, REMAIN, SET ABOUT, START, STOP и WIND UP.

Централни фазни глаголи који су у корпусу забележени са ГП-ском допуном јесу следећи глаголи: BEGIN, CONTINUE, FINISH, GO ON, KEEP, STOP и START. Поткласа периферних фазних глагола који су забележени обухвата следеће глаголе: END UP, GIVE UP, PERSIST, QUIT, RECOMMENCE, REMAIN, SET (ABOUT), WIND UP.

Табела 4.6: Преглед забележених фазних глагола

Фазни глагол	Тип	Фазно значење	Број забележених примера	Субјектоид	Предлог	Комплемент	
						Перф.	Пасив
BEGIN	Централни	Почетни	41	—	<i>by</i> (3)	—	—
CONTINUE	Централни	Средишњи	4	—	—	—	—
END UP	Периферни	Завршни	5	—	—	—	—
FINISH	Централни	Завршни	9	—	—	—	—
GIVE UP	Периферни	Завршни	6	—	—	—	—
GO ON	Централни	Средишњи	42	—	<i>with</i> (1)	—	1
KEEP	Централни	Средишњи	123	13	<i>on</i> (6)	—	—
PERSIST	Периферни	Средишњи	3	—	<i>in</i> (3)	—	—
QUIT	Периферни	Завршни	2	—	—	—	—
RECOMMENCE	Периферни	Почетни	1	—	—	—	—
REMAIN	Периферни	Средишњи	6	—	—	—	—
SET ABOUT	Периферни	Почетни	3	—	—	—	—
START	Централни	Почетни	164	—	—	—	1
STOP	Централни	Завршни	61	—	—	—	—
WIND UP	Периферни	Завршни	4	—	—	—	—

Приметно је да је пасивна форма комплемента забележена само у два случаја. У првом примеру као преводни еквивалент забележена је повратна конструкција, док се у другом примеру преводно реализује активна конструкција:

(324) How to get out of the room that is the book that will go on being written for as long as he stays in the room? (NYT 167)

Kako se izvući iz sobe pretvorene u knjigu koja će nastaviti da se ispisuje dogod je on u sobi? (NJT 153)

(325) After some hesitation, the list of pupils started being passed from one desk to another. (HWGTA 211)

Posle izvesnog natezanja, spisak s imenima učenika nekako, od klupe do klupe, krete. (JS NIŠ)

Као што наведени примери показују, пасивна ГП-ска допуна суштински не мора бити блокирана иако се веома ретко јавља са фазним конструкцијама.¹⁸⁰ Осим спорадичне реализације пасива унутар комплементне клаузе, уочено је да је и међуклаузални номинал такође врло редак. Забележен је само један глагол у комбинацији са интерклаузалним номиналним аргументом (KEEP). Претежни изостанак номиналног аргумента се такође може тумачити тиме што фазни глаголи, слично помоћним, остварују доста чврсту везу са допунском конструкцијом него остали типови катенативних глагола. Међутим, уколико се субјектоид јави, како примећује Фрид (1979: 97), он исказује обележје каузалности:

(326) Determined to keep the conversation going a little longer this time, now that he has won Black's confidence, Blue finds that the problem is taken out of his hands when Black himself shows an eagerness to linger. (NYT 169)

Rešen da ovog puta malo produži razgovor, sada kad je stekao Blekovo poverenje, Blu shvata da stvari više nisu u njegovim rukama, kada Blek pokaže da želi da zastane. (NJT 155)

¹⁸⁰ Када говоримо о глаголском стању, ваља напоменути да управне фазне конструкције не исказују пуну транзитивност са нефинитним комплементима. За разлику од својих пандана са именичком, објекатском допуном (нпр. *He started work/Започео је посао* : *The work was started/Посао је започет.*), у сложеним предикатима многе допунске конструкције се не могу јавити у служби субјекта пасивне управне конструкције (*He started to work/Почео је радити/да ради* : **To work was started (by him)/*Радити/да ради је започето* (од стране њега)). Чини се да је ово случај превасходно са инфинитивима, док су ГП-и нешто флексибилнији у том погледу, мада се у српском језику пасивна преводна конструкција може доживљавати као незграпна (*His paying attention to every detail was not required by the job* : ?*Да обраћа пажњу на сваки детаљ није захтевано условима посла.*).

Разлика у односу на његово основно, фазно значење може се огледати и у додатној значењској компоненти истрајности (пример (327) или положаја (пример (328)):

(327) "I just wondered ... how they kept them all going." (BSB 58)

„Samo sam se pitao... kako su postizali da svi rade.“ (ČS 284)

(328) It was why he walked cautiously down the streets and, turning to look around, kept his hand resting on the place beneath his workers' shirt where he hid his pistol, expecting something or someone to come alive in that dark, to be born from it, unclean and evil. (CR 189)

Ono je razlog što oprezno stupa mračnim sokacima, i osvrće se oko sebe, držeći šaku položenu na mesto gde je ispod radničke bluze sakrio pištolj, čekajući da nešto ili neko oživi u tom mraku, rodi se iz njega, nečisto i zlo. (KR 187)

4.2.2.1.1. Почетни фазни глаголи

Анализом корпуса уочена су четири глагола који означавају почетну фазу предикације (BEGIN, RECOMMENCE, SET ABOUT и START).

Табела 4.7: Преводни носиоци почетних фазних глагола и њихових ГП-ских допуна

	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
BEGIN	- Фазни глагол: <i>почети</i> (13); <i>почињати</i> (5); <i>отпочети</i> (1); <i>стати (да)</i> (1); <i>започети</i> (1); <i>кренути (да)</i> (5); - Аспекатски префикс <i>за-</i> (1); <i>по-</i> (2); <i>про-</i> (1); <i>за-</i> (1); - Прилошка фраза: <i>први пут</i> (1), <i>за почетак</i> (1); - Лексички (5);	- ДА₁+През (21); - Лексичка основа аспектском префиксу (5); - Девербативна именица (4); - Претерит (2); - Презент (2); - Аорист (2); - Потенцијал (1); - Лексички¹⁸¹ (3);

¹⁸¹ Како је раније поменуто, изразом *лексички* означавамо и преводне глаголске структуре које садржај управног глагола и допуне у енглеском језику саопштавају у оквиру једночлане лексеме која сама по себи подразумева и фазни и допунски лексички садржај (нпр. *Without noticing Blue, who is standing in a doorway across the street, he begins retracing his steps towards Orange Street.* (NYT 138) : *Ne primećujući Blua, koji stoji u jednom dovratku s druge strane ulice, on putem kojim je došao kreće natrag ka Orendž stritu.* (NJT 128)).

RECOMMENCE	Глагол: <i>(поново) узети</i> (1);	ДА₁+През (1);
SET ABOUT	- Фазни глагол: <i>почети</i> (1); - Вољни глагол: <i>трудити се</i> (1); <i>учинити</i> (1);	- ДА₁+През (1) - Инфинитив (1) - Девербативна именица (1)
START	- Фазни глагол: <i>почети</i> (82); <i>почињати</i> (3); <i>започети</i> (1); <i>отпочети</i> (1); <i>кренути (да)</i> (4); <i>заподенути</i>; (1) - Аспекатски префикс <i>за-</i> (6); <i>по-</i> (8); <i>про-</i> (5); <i>рас-</i> (1); <i>из-</i> (2); <i>об-</i> (1); <i>на-</i> (1); - Гл. именица (1); - Лексички (14);	- ДА₁+През (102); - Лексички основа аспекатском префиксу (24); - Девербативна именица (11); - Презент (5); - Претерит (5); - Аорист (1); - Футур (1); - Потенцијал (1); - Инфинитив (2); - Лексички (7);

На основу приложене табеле примећује се да је глагол START далеко најбројнији и да представља централни облик у оквиру ове групе, са најистакнутијим фазним обележјима. Осим њега, глагол BEGIN такође има велику заступљеност. Имајући у виду степен семантичког поклапања у односу на START, може се рећи да представља његов најприближнији синоним, те да исто има статус централног облика. Глаголи RECOMMENCE и SET ABOUT укључују и додатна, неаспектуална значења и забележени су у малом броју.

Осим фразног глагола SET ABOUT, једино се глагол BEGIN јавио у комбинацији са неглаголском компонентом, одн. предлогом BY (три примера). Када се предлог BY јавља, фазно значење се ставља у други план, а семантика допунске конструкције указује на адвербијални карактер, одн. добија инструментално тумачење, што се осликава и у преводу кроз употребу падежног инструментала. Тада се препознају две ситуационе целине, где се значењска компонента ‘отпочињања’ не односи на садржај нефинитне конструкције. Комплемент тада добија каузално, а посредно и адјунктно тумачење. Тада

се почетна етапа кодирана фазним глаголом посматра као целовита глаголска инстанца, а не само као сегмент комплеменске конструкције:¹⁸²

- (329) If Black is finally resolved to break out of his hermetic routine, then why would he begin by talking to a broken-down old man on a street corner? (NYT 174)
 Ако је Blek konačno odlučio da naruši svoje pustinjačke navike, zašto bi to počinjao razgovorom sa propalim starcem na uglu ulice? (NJT 160)

Остали забележени примери не јављају се са предлозима и дистрибутивно су по правилу лоцирани непосредно уз своју ГП-ску допуну.

У корпусу је забележено неколико начина помоћу којих се почетни фазни садржај преводи на српски. Изразито доминирају фазне глаголске лексеме у комбинацији са ДА₁+През клаузом, а у четири примера забележена је и комбинација са инфинитивом. Глаголске лексеме употребљене у преводним конструкцијама очекивано припадају глаголима са ингресивним значењем, а уз неке случајеве испољавају значењску обојеност у смислу намере (нпр. *трудити се*, *заподенути*). Инфинитвни комплемент је овде у потпуности замењив са ДА₁+През клаузом, што углавном важи и за случајеве где се као допуна јавља девербативни номинал. Поред наведених, забележен је и одређени број примера читавих сложених предикација полазног текста преводених у виду појединачних лексема са аспектуалним префиксима (*за-*; *по-*; *про-*; *при-*; *рас-*; *из-*). Тада префикс одражава значењски елеменат фазног глагола енглеске конструкције, док творбена основа упућује на значењски елеменат допунског дела:

- (330) He thought that his wife had gone mad all of a sudden, jumped to his feet, put his arms round her waist and started carrying her towards the couch. (HWGTA 116)
 Pomisli da mu je žena iz čista mira poludela, te skoči, preko struka je dohvati, i prema kauču ponese. (JS VS)
- (331) Standing between the two guards, Novsky read the text and suddenly began howling, or so it seemed to him. (TBD 100)
 Stojeći između dva stražara, Novski čita tekst, zatim naglo zaurla ili mu se samo učini da je zaurlo. (GBD 108)

¹⁸² И поред тога што у корпусу код осталих почетних фазних глагола није забележена употреба са предлогом *by*, исто се може рећи и за глагол *START*, који по истом обрасцу може изразити каузалност (нпр. *He started by saying what worried him most.* : *Почео је изјавивши шта је то што га највише брине.*)

С обзиром на то да се тиме обједињује фазно и лексичко значење унутар јединствене глаголске лексеме, граматички облик у коме се преводни глагол јавља бива условљен временским наративним оквиром текста, одн. типом наративног поступка. Примери у табели означени појединачним глаголским облицима (нпр. претерит, презент, аорист, футур, итд.) означавају ситуације где нису експлицирана фазна значења јер су на неки начин већ укључена у семантику преводног глагола.

4.2.2.1.2. Континуални фазни глаголи

Континуална фаза је представљена глаголом KEEP, док се глагол GO ON такође јавља са већом учесталošћу. Глагол KEEP се јавља и са предлогом ON, при чему се основна фазна спецификација глагола не мења. Поред ова два наведена глагола, забележени су још и глаголи CONTINUE, PERSIST и REMAIN, са малим бројем реализација, где се једино глагол PERSIST јавља са предлогом IN.

Табела 4.8: Преводни носиоци континуалних фазних глагола и њихових ГП-ских допуна

	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
CONTINUE	- Фазни глагол: <i>настављати</i> (1); - Прилошка одредба: <i>и даље</i> (1); - Лексички (2);	- ДА₁+През (1); - Лексички (2); - Презент (1);
GO ON	- Фазни глагол: <i>настављати</i> (1), <i>наставити</i> (18), <i>продужити</i> (1), <i>остати (да)</i> (1), <i>не престајати</i> (1); - Прилошка одредба: <i>више</i> (2), <i>и даље</i> (4); <i>опет</i> (1); - Лексички (13);	- ДА₁+През (22) - Лексички (12) - Девербативна именица (6) - Инфинитив (1)
KEEP (ON)	Фазни глагол: <i>настављати</i> (3), <i>наставити</i> (5), <i>продужити</i>, <i>остати (да)</i>, <i>не престајати</i>;	- ДА₁+През (28); - Претерит (48); - Презент (36); - Плусквамперфекат (1);

	• Каузални глагол: <i>подстицати</i> (1); <i>натерати</i> (1); <i>моћи</i> (1); <i>одржавати</i> (1); <i>постизати</i> (1); • Прилошка одредба: <i>упорно</i> (13), <i>и даље</i> (7), <i>стално</i> (11), <i>све више</i> (1), <i>непрестано</i> (6), <i>непрекидно</i> (1); <i>сваки час</i> (2), <i>све време</i> (2), <i>све тако</i> (1); <i>без престанка</i> (3), <i>по ко зна који пут</i> (1); • Лексички (50);¹⁸³	• Лексички (5); • Девербативна именица (2); • Глаголски прилог садашњи (1); • Футур (1); • Императив (1);
PERSIST (IN)	• Прилошка одредба: <i>и даље</i> (1); • Лексички (2);	• Претерит (1); • Лексички (2);
REMAIN	• Фазни глаголом: <i>остати</i> (3); • Прилошка одредба: <i>поново</i> (1); • Лексички (1); • Претерит (1).	• ДА₁+През (3); • Лексички (3).

За разлику од почетних и завршних фазних глагола, код превода енглеских континуалних глагола не доминирају преводни еквиваленти у виду фазних глаголских лексема. С друге стране, прилошке одредбе које упућују на наставак или понављање радње су веома честе. Имајући у виду бројне случајеве преводно реализованих прилошких фраза, уочљива је и висока фреквентност појединачних глаголских облика

¹⁸³ Велики број лексички некатегорисаних управних структура код овог глагола јавља се јер се континуалност преводно може испољавати унутар семантичке спецификације појединачне глаголске лексеме или се чак преводно и не узима у обзир. Зато забележену преводну реализацију бележимо у колони са допунским преводним еквивалентима. Могућ је и обратни случај – да се садржај читаве катенативне конструкције региструје унутар колоне са управним еквивалентима. При установљавању у коју колону треба сместити изхидишни преводни експонент, код свих обрађених глагола увек је стриктно вођено рачуна о томе да ли се управни или допунски део полазног предиката преводно може препознати у резултујућој упавној или допунској структури. Ако то пак није било могуће преводно утврдити повезаност између аналогних делова предиката, ознаком 'лексички' је упућивано у оквиру ког је дела предиката значењски садржај примарно остварен. Ово је, иначе, главни разлог што се у извесним табелама разликују укупни бројеви експонената у управном и у допунском делу. Наведен диспарат се јавља у обиму мањем од 2%, тако да се ради о проценту који улази у оквиру уобичајене статистичке грешке, тј. маргинална је природе и није утврђено да утиче на валидност истраживања.

са којима се комбинују. Као и у претходном одељку, глаголски облик је усклађен са наративном структуром текста. Када се ради о преводним еквивалентима допунских структура, можемо рећи да се као допуна српским фазним глаголима редовно јавља ДА₁+През клауза, а местимично и глаголска именица.

С обзиром на то да се континуалност као појава ослања на извесну дуративност, малтене све глаголске допуне јављају се у имперфективном виду.¹⁸⁴ У преводу се српски перфективни глаголи јављају као пандани енглеских семелфактивних глагола са итеративним значењем, некада пропраћеним адвербијалом (пример (332)), или су забележени са глаголима где се испољава резултативно значење засновано на дужем деловању, а без нужно експлицираног маркера фазног сегмента (пример (333)):

(332) I keep bursting into tears and can't tell anybody why. (CP 141)
 Svaki čas briznem u plač, a nikome ne mogu da objasnim zašto. (ZM 157)

(333) The Captain's brigade, as well as brigades from other corps, defended this narrow passage from Šamac through Brčko with the utmost difficulty, the defendant maintained, because the Croatian artillery kept shelling them from above, from the forests of Slavonia, whereas the Muslim artillery kept shelling them from below, from Gradačac. (HWGTA 288)

Taj uzani prolaz od Šamca preko Brčkog kapetanova brigada, a i brigade drugih korpusa, tvrdi optužena, jedva drže, zato što ih Hrvatska artiljerija, odozgo, iz slavonskih šuma, naočigled čitavog sveta, i muslimanska, odozdo od Gradačca, ubi... (JS NE)

Остали примери где је преводно изостављен експлицитни маркер фазног значења јављају се искључиво у имперфективном виду, путем кога се остварује континуална димензија или итеративност, уз повремене примесе модалности. Као и код осталих фазних типова, временска обележеност ових глагола зависи од наративног темпоралног домена у којем је приповедни исказ локализован:

(334) His teachers kept throwing him out, and he never went back. (FG 111)
 Profesori su ga izbacivali sa časova, i on ce jednostavno nije vraćao. (OP 101)

(335) He kept shouting and they kept mum, so silence crept between them, a large

¹⁸⁴ Како Новаков (2005: 45-46) указује, дуративност није основно већ пропратно обележје имперфективности. Ипак, анализом корпуса је установљено да код српских примера са допунама континуалним глаголима постоји јака веза између обележја имперфективности и трајања допунске радње.

square plot of silence. (HWGTA 193)

On viče a oni se ne odazivaju, pa se između njih javlja tišina kao isparcelisan komad. (JS ČMB)

Значењски посматрано, ова група глагола заправо не упућује на средишњи део допунске предикације већ се фазном лексемом назначава да је садржај допунске конструкције заправо још увек у току. Пажња се усмерава ка процесуалној димензији одвијања допунске конструкције. У том смислу се семантички препознаје и извесна прилошка димензија управног глагола. За разлику од почетне и завршне фазе, овде изостаје конкретна темпорална идентификација сегмента структурне организације глаголског догађаја. Нема прецизирања о ком се заправо делу одвијања предикације ради, осим информације да је сам глаголски догађај у току. Самим тим се не може говорити о специфичној темпоралној дистрибуцији одређеног дела допунске предикације у смислу средишње позиционираности у односу на почетну или завршну етапу. Овде је заправо на делу само потврда да је процесуални садржај допунског глагола још увек актуелан. Овакав значењски фактор у нефазним предикатима по правилу кодирају прилошке фразе, те су у складу са тим у преводу забележене бројне адвербијалне конструкције. Пример:

(336) Nemanja Lukić continued wishing not to remember. But that didn't stop him from seeing. (CR 37)

Nemanja Lukić i dalje ne želi da se seća. Ali zato može da vidi... (KR 34)

У појединим се случајевима значењска компонента реконструише прагматичким обогаћивањем садржаја. Погледајмо следећи пример:

(337) However, he remained sprawling in his chair that resembled an armchair, with his paws crossed on his belly, licking and cleaning his fur with the poise of ancient Greek philosophers. (HWGTA 269)

Međutim, on je na svom mestu, zavaljen u stolicu koja na fotelju liči, sa prekrštenim šapama na stomaku sedeo, i s mirnoćom antičkih filozofa kožu sa tabana, koja se svake godine menja, čistio i lizanjem uređivao. (JS OSL)

Видимо да се у српском примеру као преводни еквивалент читавог сложеног предиката јавља предикативна конструкција у локационом смислу (*je zavaljen*). Док се у енглеском делу пажња усмерава равноправно и ка континуалном сегменту предикације (*remained*) и ка догађају илустрованом допуном (*sprawling*), у преводу на српски ова се двострука усмереност не потенцира. На континуалну значењску компоненту указано је

како интенционалном компонентом глагола *завалити се* (у смислу: ако се неко *завали* не намерава скорије да устане), тако и глаголским придевом трпним, који овде подразумева извесну појавну статичност. Уз то, ситуациона поставка примера наводи на то да се интерпретација читавог фазног склопа не заснива само на кодираном семантичком садржају рефлектованом кроз избор глагола и граматичког облика већ и контекстуалним садржајем, којег ваља тражити у ширем, надреченичном текстуалном контексту. Другим речима, енглески пример лексичким средствима упућује на то да је очекивана физичка промена положаја у потпуности изостала, док се у српском примеру таква интерпретација стиче тек на основу комбинације језички кодираних структура и имплицитних назнака у ширем реченичном контексту.

Има и примера где континуални глаголи имају функцију интензификације дуративности. Они се при преводу не морају формално испољити, а дуративност се, као и претходним примерима, може истаћи употребом пропратног адвербијала:

(338) Still, Sophie went on hoping that something would turn up. (NYT 198)

Па ипак, Sofi се i dalje nadala да ће нешто искрснути. (NJT 182)

Занимљив случај потенцирања дуративности забележен је са глаголом GO ON, где се као преводни сегмент јавио редуплицирани предикат, изражавајући тиме итеративност, па чак и интензификацију основног значења:

(339) The teacher consoled himself with these and suchlike thoughts and went on doing so until he eventually fell asleep, although not completely. (HWGTA 243)

Професор је таквим или сличним мислима себе тешио, i zavaravao, i zavaravao, да би најзад заспао, али не skroz. (JS TIN)

4.2.2.1.3. Завршни фазни глаголи

Слично почетним, завршни фазни глаголи описују конкретну етапу одвијања глаголске радње. Овога пута се ради о окончању глаголског догађаја, реализованом било као поступно достизање циља или окончање засновано на тренутном прекиду. Глаголи забележени у оквиру ове поткласе јесу: END UP, FINISH, GIVE UP, QUIT, STOP и WIND UP. Централни облици ове групе јесу STOP, који је и најфреквентнији, и FINISH, док се остали убрајају у периферне чланове.

Табела 4.9: Преводни носиоци завршних фазних глагола и њихових ГП-ских допуна

	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
END UP	- Фазни глагол: <i>завршити</i> (1); - Прилошка одредба: <i>на крају</i> (2); <i>најзад</i> (1); - Лексички (1);	- Девербативна именица (1); - Претерит (2); - Потенцијал (1); - Лексички (1);
FINISH	- Фазни глагол: <i>довршити</i> (1); <i>окончати</i> (1); <i>завршити</i> (3); <i>престати</i> (1); - Аспекатски префикс <i>из-</i> (2); <i>про-</i> (1);	- Девербативна именица (6); - ДА₁+През (1); - Лексички основа аспекатском префиксу (3);
GIVE UP	Фазни глагол: <i>престати</i> (5); <i>одустати (од)</i> (1);	- ДА₁+През (5); - Девербативна именица (1);
QUIT	- Фазни глаголом: <i>одрећи се</i> (1); - Лексички (1);	- Девербативна именица (1); - Лексички (1);
STOP	- Фазни глагол: <i>престати</i> (44); <i>престајати</i> (1); <i>прекинути</i> (2); <i>спречити</i> (2); <i>спречавати</i> (1); <i>зауставити</i> (1); - Прилошка одредба: <i>без престанка</i> (2); <i>више не</i> (2); <i>више не</i> (1); - Гл. именица (1); - Узвична императивна фраза: <i>Доста...</i> (1); - Лексички (8);	- ДА₁+През (51); - Девербативна именица (6); - Претерит (6); - Презент (1); - Лексички (9); - Футур (1);

WIND UP	• Аспекатски префикс: <i>про-</i> (1); • Прилошка одредба: <i>на крају</i> (3).	• Лексички основа аспекатском префиксу (1); • Претерит (2); • Презент (1).
---------	--	--

Као и код осталих централних фазних глагола и овде при преводу управног дела предикације доминирају српски фазни глаголи у комбинацији са ДА₁+През клаузом или девербативном именицом. Временско одређење укупне предикације заснива се на управном глаголу, док се допунски садржај и овде препознаје као актуелизација пропозиције на коју комплемент упућује.

Као доминантан завршни фазни глагол јавља се лексема STOP. За разлику од осталих регистрованих завршних глагола, семантички је прилично атомизирана. Њоме се констатује прекид текуће радње обележене ГП-ом и не упућује на исходишни моменат. Како је овај глагол уједно и једини забележени који нема непосредних примеса резултативности, његова семантичка необележеност се може схватити као разлог за већу фреквенцију у односу на друге глаголе. С друге стране, фазни глаголи маркирани додатним значењским нијансама употребљени су махом у случајевима када је, уз значењски елеменат окончања радње, поменути резултативну маркираност потребно посебно нагласити.

Код два централна облика (STOP и FINISH) јављају се различити конституентски типови преводних еквивалената. Упоредимо следеће примере:

(340) Just then his mother finished milking the cow and got up from the stool in order to pour the milk into a white aluminium container. (HWGTA 165)
 Baš tad i majka mužu završi, pa sa tronošca ustade i pođe mleko, u bele aluminijumske kante, da salije. (JS KIS)

(341) He'd noticed that Torval had stopped calling him Mr. Packer. (CO 8)
 Primetio je da je Torval prestaо da ga oslovljava sa „gospodine Paker". (KO 13)

Док глагол FINISH семантички имплицира¹⁸⁵ глагол STOP, обратно није случај. Наиме, ако се нешто заврши, то самим тим подразумева и престанак нечега. Уколико пак нешто престане, то не мора значити и да је завршено. Имајући у виду наведено, можемо претпоставити да је ово разлог за преовлађујућу учесталост (девербативне) именице као преводног еквивалента допунском ГП-у са глаголом FINISH, док са глаголом STOP преовладава ДА₁+През клауза, будући да девербативна именица у комплеметској функцији често не упућује на могући наставак глаголске активности (уп. *престао је са спавањем / престао је да спава : завршио је са спавањем / престао је да спава*). Поред семантички имплицираног престанка одвијања извесне радње, FINISH садржи и теличност као значењску компоненту.¹⁸⁶ Допунски елеменат се тада посматра као целина код које темпорални развој догађаја није у првом плану. Код глагола STOP пак теличност није део основног значења, а тиме што се означава престанак некакве глаголске радње, упућује се и на њену процесуалност актуелну до тренутка на који се односи глагол STOP. Будући да се девербативном именицом најчешће упућује на извешан атемпорални, статични глаголски садржај, па и на значењску целовитост допуне, а клаузом се чешће може испољити извесна димензија процесуалности, одабир прелазног теличног глагола са објекатском девербативном именицом намеће се као извесније преводно решење за предикацију са глаголом FINISH, док се код конструкција са глаголом STOP извесније јавља преводни еквивалент у виду фазног глагола и клаузалне допуне (ДА₁+През).

У групи завршних фазних глагола регистрован је и фразни глагол END UP. Сличан глаголу FINISH, он недвосмислено указује на завршни моменат предикације. Иако се редовно комбинује са ГП-ом, он се ипак разликује од глагола FINISH утолико што нема искључиво допунски карактер, будући да испољава и адјунктна значења:

¹⁸⁵ Под појмом семантичке импликације (енг. *entailment*) овде схватамо то да се семантички садржај неке језичке структуре нужно подразумева, одн. логички проистиче из значењског одређења саме структуре неvezано за контекст. Прецизнију дефиницију овог појма у светлу теорије релеванције пружа Мишковић-Луковић (2006: 38).

¹⁸⁶ Деклер (2006) управо глаголе FINISH и COMPLETE наводи као параметре за утврђивање теличности глаголских фраза: „...if a VP can depend on either *complete* or *finish*, it is a telic VP.“ (2006: 62). С друге стране, примећује да се глагол STOP разликује по томе што не подразумева утврђену већ произвољну завршну тачку: „Unlike *finish* and *complete*, the verb *stop* refers to an arbitrary endpoint. It can therefore be followed by an atelic verb phrase. If it is followed by a telic one, *stop* is by implicature interpreted as referring to a provisional endpoint preceding the natural point of completion.“ (2006: 62).

(342) He ended up answering every request for a reference with an unblushing all-purpose panegyric kept on permanent file in the Department Office, and this testimonial must have finally obtained Boon some kind of graduate fellowship at Euphoric State. (CP 37)

Završio je pisanjem jednoobraznih bezočnih panegirika, čiji je koncept uvek ležao spreman u sobi na odseku, i mora da je Bunu, posle svega, na osnovu jednog takvog, lažnog svedočenja i dodeljena stipendija Euforične Države. (ZM 40)

Преводни еквивалент реализован као девербативна допуна у објекатском инструменталу показује да се у примеру (342) заправо не ради о фазној реализацији допунске конструкције већ о кондензованој начинској клаузи. Да би дати пример имао фазну интерпретацију, семантички опсег укупног предиката морао би обухватити и допунски део, одн. завршетак би се морао односити на процес писања. Како преводни сегмент показује, то овде није случај, јер се завршетак односи на некакву неизречену, имплицирану радњу, док писање представља само последњу манифестацију тог процеса. Да је пак превод укључио предлошки инструментал, читава конструкција би тада имала фазни карактер (*завршио је са писањем*).

4.2.2.2. Глаголи перцепције са герундијумско-партиципском допуном

Међу учесталије забележене глаголе могу се сврстати и глаголи перцепције. Забележени чланови ове групе јесу:¹⁸⁷ CATCH, FEEL, HEAR, LISTEN, NOTICE, OBSERVE, SEE, SENSE, SMELL, SPOT, WATCH.

¹⁸⁷ Глагол FEEL се може сврстати у глаголе перцепције, али и у когнитивне глаголе (в. Еган 2008: 25). С друге стране, неки аутори исти глагол сврставају међу копулативне глаголе (Ђорђевић 1997: 326), што сведочи о изразитој вишезначности лексеме FEEL, као и о томе да се глаголи, генерално узев, тешко могу класификовати *in vacuo*, те да је потребно извесно синтаксичко окружење како би се изводили ваљани закључци.

Табела 4.10: Преглед забележених глагола перцепције са ГП-ском допуном

Глагол перцепције	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Предлог	Комплемент	
					Перф.	Пасив
CATCH	Периферни	7	7	—	—	—
FEEL	Централни	46	29	<i>like</i> (13)	—	—
HEAR	Централни	45	45	<i>of</i> (1)	—	—
LISTEN	Централни	7	7	<i>to</i> (7)	—	—
NOTICE	Периферни	6	6	—	—	—
OBSERVE	Периферни	1	1	—	—	—
SEE	Централни	78	76	<i>as</i> (1)	—	—
SENSE	Периферни	1	1	—	—	—
SMELL	Централни	1	1	—	—	—
SPOT	Периферни	2	2	—	—	—
WATCH	Централни	9	9	—	—	—

Најприсутнији у корпусу јесу типични представници чулног доживљаја, одн. глаголи SEE, HEAR и глагол опште перцепције FEEL. Највећу учесталост има глагол SEE, док остала два глагола испољавају малтене идентичну заступљеност. Може изгледати необично да се глагол SMELL, који због кодирања примарног чулног доживљаја значењски свакако припада централним облицима, јавља тек у једном случају.¹⁸⁸ Овај бројчани диспарат у односу на друге глаголе може се приписати ванјезичким разлозима, тј. чињеници да се опажање околине непосредније одвија путем чула вида и слуха, али и општим опажајним утиском који кодира глагол FEEL него олфактивним доживљајем. Иначе, глагол FEEL је изразито полисемичан, а синтактички се јавља са и без предлога, при чему су случајеви са субјектоидом забележени само у непредлошким конструкцијама. С друге стране, SEE и HEAR се малтене искључиво јављају са субјектоидом, што не чуди имајући у виду да својом природом упућују на присуство

¹⁸⁸ У поменутој реализацији јавља се у функцији партиципског односног постмодификатора: (*The hand felt necrotic. He thought he could smell a million cells dying.* (CO 86) : *Ruka se osećala mrtvo. Učinilo mi se da može da oseti miris miliona umirućih ćelija.* (KO 129)).

аниматног перцепијента који своју опажајну активност усмерава ка субјектоиду и њему припадајућем допунском глаголу. NOTICE се јавио искључиво са допунским ГП-ом који се може трансформисати у односну клаузу, а исту карактеристику испољава и једини забележени пример са глаголом OBSERVE.

Начелно узев, субјектоид се најчешће јавља у медијалном, интерклаузалном положају, али су такође забележени случајеви где је измештен, као у примеру где се јавља као присвојни део именичке фразе у улози антецедента односне клаузе:

(343) That night he was sure it was **Melanie**; 's voice that he heard [_i] talking to Charles Boon on the radio. (CP 109)

Uveče istog dana bio je siguran da je na radiju čuo **Melanin glas** u razgovoru sa Čarlsom Bunom. (ZM 119)

Глагол SEE није регистрован са субјектоидом само у два случаја, где се управни номинал (*two rats*) јавља као антецедент елидоване односне заменице (*that/which*), која, опет, представља елеменат који ‘контролише’ неексплицирани субјектоид допунске нефинитне клаузе:

(344) He liked the two rats_i [that/which_i] he saw [_i] moving toward the food nearby. (CO 79)

Dopala su mu se i dva pacova u potrazi za hranom, koje je ugledao kraj sebe. (KO 118)

Исти образац је остварен и у другом примеру:

...the game_i [that/ which_i] he had seen [_i] developing that first evening in the girls' downstairs apartment, with the Cowboy and the Confederate Soldier and the black wrestler. (CP 180)

...igre čiji je jedan deo imao priliku da vidi prve večeri u stanu u prizemlju gde su živele devojke, i u kojoj su učestvovali kauboj, vojnik Konfederacije i crni rvač. (ZM 199)

Табела 4.11: Преводни носиоци глагола перцепције и њихових ГП-ских допуна

	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
CATCH	Глаголи: <i>ухватити</i> (3); <i>хватати</i> (1); <i>видети</i> (1); <i>затећи се</i> (2);	- КАКО+През (5); - КОЈИ+Прет (2);
FEEL	- Глагол <i>осетити</i> (32); <i>хтети</i> (1); - Глаголска фраза: <i>бити расположен</i> (2); <i>имати жељу</i> (1); <i>бити до [нечега]</i> (1); <i>доћи до</i> (6);	- КАКО+През (24); - ДА₁+През (11); - Лексички (2); - Девербативна именица (5); - Глаголски прилог садашњи (1); - КОЈИ+Прет (1);
HEAR	Глаголи: <i>(за)чути</i> (30); <i>слушати</i> (3)	- КАКО+През (22); - Лексички (8); - Девербативна именица (3); - ДА₂+През (2); - ДОК+Прет (2); - Глаголски прилог садашњи (1); - Односна клауза (1);
LISTEN	Глаголи: <i>чути</i> (1); <i>слушати</i> (5);	- КАКО+През (6); - КОЈИ+Прет (1);
NOTICE	Глаголи: <i>приметити</i> (5); <i>угледати</i> (1)	- КАКО+През (5); - КОЈИ+Прет (1);
OBSERVE	Глагол: <i>посматрати</i> (1);	ДА₁+През (1);
SEE	Глаголи: <i>видети</i> (46); <i>замислити</i> (1); <i>приметити</i> (2); <i>угледати</i> (14); <i>чинити се</i> (1); <i>спазити</i> (1);	- КАКО+През (45); - КОЈИ+Прет (12); - Лексички (10);

	Глаголска фраза: <i>имати прилику</i> (1);	- ДА₁+През (4); - ДОК+Прет (1);
SENSE	Глагол: <i>осетити</i> (1)	ДА₁+През (1);
SMELL	Глагол: <i>осетити</i> (1)	Партиципски предикатски апозитив (1)
SPOT	Глаголи: <i>приметити</i> (1); <i>угледати</i> (1)	- КАКО+През (1); - Лексички (1)
WATCH	Глаголи: <i>гледати</i> (5); <i>посматрати</i> (3)	- КАКО+През (5); - Лексички (2); - Девербативна именица (1); - ДОК+Прет (1);

У свим забележеним примерима се као превод енглеских управних конструкција јављају појединачни глаголи или глаголске фразе у значењу које кореспондира полазним глаголима. Међутим, овога пута ДА₁+През не представља преовлађујућу допунску преводну структуру већ се се као доминантне јављају КАКО+През. Штавише, у оквиру ове групе допунска ДА₁+През клауза има око шест и по пута мању заступљеност него КАКО+През клауза. Уз њих, са истом учесталošћу као ДА₁+През клаузе јављају се односно КОЈИ+Прет клаузе, а од клаузалних структура присутне су још и ДОК+Прет клаузе и у два случаја ДА₂+През клаузе. Као неклаузалне допунске структуре јављају се још и девербативне именице и глаголски прилог садашњи.

Када се ради о преводним еквивалентима допунских структура, они су условљени евиденцијалним карактером опажаних управних глагола. Јављање субјектоида који није кореферентан са субјектом управне структуре претпоставља његово укључивање и у резултујућем преводу, што наводи на закључак да би се као очекивани превод требало јавити конституент клаузалног типа. Очекивања су потврђена у корпусу, где су у највећем броју примера као преводне конструкције допунских опажајних склопова

регистроване КАКО+През клаузе евиденцијалног типа, а у случајевима када се јавља ДА₂+През клауза, она по правилу може алтернирати са КАКО+През клаузом:¹⁸⁹

(345) He heard the sound of a car starting outside the house, and hurried to the front door just in time to see Mrs Zapp driving away in a big white station wagon. (CP 83)

Onda ču da neko napolju pali kola i požuri na ulazna vrata taman da vidi gđu Zap kako se odvozi u belom karavanu. (ZM 90)

(346) I just heard her speaking on the radio. (CP 110)

Upravo sam je čuo da govori na radiju. (ZM 120)

У извесним ситуацијама се јавља структурна двосмисленост. Двострука интерпретација је могућа када није јасно да ли се у први план ставља субјектоид или читав нефинитни део предиката. Примером (347) је илустрован овај значењски дуалитет:

(347) He watched her getting dressed. (CO 13)

Posmatrao ju je dok se oblačila. (KO 20)

Према првој интерпретацији, а како је илустровано преводом реализованим у корпусу, допунски садржај представља паралелни догађај у односу на управни глагол, али и својеврсну пропратну информацију. Увидом у превод може се закључити да се као циљ посматрања јавља се субјектоид, одн. женска особа на коју се облик *her* односи. Друга интерпретација би подразумевала посматрање нефинитне конструкције као јединствене целине, те се пажња усмерава ка читавој допунској ситуацији, тј. процесу кодираном нефинитним комплементом. Преводна реализација у овом случају потенцира перцепцију читаве догађајне инстанце навлачења одеће (*Посматрао је њено облачење*). Рекло би се да обе преводне алтернативе представљају валидне опције, па се интерпретативни избор заснива на прагматичким основама.¹⁹⁰

Комбиновање глагола SEE са предлогом остварено је у једном случају, где је семантички однос између управне структуре и допуне односног карактера. Ово је и

¹⁸⁹ О критеријумима замењивости допунских КАКО+През и ДА+През клауза в. Петровић (2004).

¹⁹⁰ Ипак, Кверк и др. наводе да се са глаголима перцепције може јавити и *bare*-инфинитив, који за разлику од ГП-а нема прогресивно значење, те тиме имплицира да се ради о комплетној радњи кодираној инфинитивом (Кверк и др. 1985: 1206).

осликано у преводу, али се полазна допунска структура формално не реализује као односна клауза:

- (348) If some saw the Indians as living in prelapsarian innocence, there were others who judged them to be savage beasts, devils in the form of men. (NYT 42)
 Iako su neki Indijance videli kao narod koji živi u stanju nevinosti pre pada, postojali su i drugi koji su za njih mislili da su divlje zveri, đavoli s likom čoveka. (NJT 43)

Фактор непосредног опажајног момента уочен је и са глаголом OBSERVE:

- (349) What's important is that we can endow his actions with meaning, see them in a certain light, observe the dog doing this supposedly thinking that he can roll back time and get in touch with a part of his true self... (FG 145)
 ...jer važno je samo to da mi njegovom činu možemo podariti smisao, videti ga na određeni način, posmatrati ga kao da on to radi misleći - misleći, dakle, da je ca nekoliko jednostavnih okretaja leđa u kakvoj bljuvotini ili izmetu moguće vratiti vreme, dotaći nešto od sopstvene suštine, ... (OP 134)

У овом једином регистрованом примеру забележена је конструкција ДА₁+През клаузе у комбинацији са начинским прилогом *као*, чији је садржај кодиран прилогом *supposedly* у изворном примеру. Особеност ове конструкције лежи у томе што је остварење ДА₁+През клаузе немогуће уколико би се прилог *као* изоставио (**посматрати га да он то ради...*) и захтевала би евиденцијалну ознаку процесуалности попут конектива *док*, *како* и сл. У складу са тим, можемо закључити да у полазном примеру адверб *supposedly* семантички доприноси исказу увођењем модалне значењске компоненте. Њиме се интерпретација допунске пропозиције измешта из фактивног домена ка модалном, што са друге стране у преводу повлачи немогућност примене евиденцијалних конектива.

Како се може видети у табели 4.10, глагол FEEL се може јавити без предлога или са предлогом *like*. У оба случаја лексичко језгро остаје исто, али се допунске конструкције разликују утолико што у безпредлошкој употреби пропозиција има фактивно читање, док се са предлогом испољава модални карактер. Сходно томе, евиденцијално-фактивна предикација уступа место модалној интерпретацији:

- (350) Morris felt himself cracking under this treatment. (CP 70)
 Moris je osetio kako ga sve ovo slama. (ZM 76)

4.2.2.3. Когнитивни глаголи са герундијумско-партиципском допуном

Ова класа обухвата следеће глаголе који су регистровани у комбинацији са ГП-ом: BELIEVE, CONCEIVE, CONCENTRATE, CONTEMPLATE, DREAM, FORGET, IMAGINE, MEAN, PICTURE, RECALL, REMEMBER, THINK..

Табела 4.12: Преглед забележених когнитивних глагола и њихових ГП-ских допуна

Когнитивни глагол	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Предлог	Комплемент	
					Перф.	Пасив
BELIEVE	Централни	2	–	<i>in</i>	–	–
CONCEIVE	Централни	1	–	<i>of</i>	–	–
CONCENTRATE	Централни	1	–	<i>on</i>	–	–
CONTEMPLATE	Централни	1	–	–	–	–
DREAM	Периферни	6	–	<i>of</i>	–	–
FORGET	Централни	1	1	<i>about</i>	–	1
IMAGINE	Централни	7	3	–	–	–
MEAN	Централни	7	–	–	–	–
PICTURE	Периферни	1	1	–	–	–
RECALL	Периферни	1	1	–	–	–
REMEMBER	Централни	14	1	–	1	1
THINK	Централни	19	3	<i>of, about</i>	–	–

Најфреквентнији, а уједно и централни облик, јесте глагол THINK, док је у већем броју заступљен и глагол REMEMBER. Глаголи ‘сећања’ (FORGET и RECALL) се јављају у само по једном случају, а глагол REMEMBER у чак четрнаест примера. Перфекатски облик допуне јавио се само у једном случају (са глаголом REMEMBER), а пасивна конструкција у два случаја. Перфекативност у већем броју случајева није искључена јер глаголи ове групе подразумевају својеврсну менталну репрезентацију догађаја представљеног допунском конструкцијом која је (не)реализована у прошлости или хипотетички тек предстоји. Самим тим, допунска ДА₁+През клауза јесте заступљена у примерима са потенцијалним, пројектованим садржајем, а у истим контекстима

алтернира са КАКО-клаузом. Евиденцијална допунска клауза у полазном језику типично је превођена референцијалним глаголским обликом.

Табела 4.13: Преводни носиоци значења когнитивних глагола и њихових ГП-ских допуна

	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
BELIEVE	• Глагол <i>веровати</i> (2);	• ДА ₂ +През (2);
CONCEIVE	• Глагол <i>замислити</i> (1)	• ДА+Пот (1)
CONCENTRATE	• Глаголи <i>усресредити се</i>	• Девербативна именица (1);
CONTEMPLATE	• Глагол <i>размишљати</i> (1);	• ДА ₁ +През (1);
DREAM	• Глаголи: <i>сањати</i> (3); <i>помислити</i> (1); • Предлошка фраза: <i>(ни) у сну</i> (2);	• ДА ₁ +През (2); • КАКО+През (2); • Потенцијал (1); • Претерит (1);
FORGET	• Лексички (1);	• Девербативна именица (1);
IMAGINE	• Глаголи: <i>замислити</i> (5); <i>змишљати</i> (1); <i>поредити</i> (1);	• КАКО+През (3); • ДА ₂ +През (2); • КАКО+Фут (1); • Девербативна именица (1)
MEAN	• Глагол: <i>подразумевати</i> (3); <i>значити</i> (3); • Глаголска фраза: <i>хтети казати</i> (1)	• Девербативна именица (2); • ДА ₂ +През (2); • ДА+Прет (1); • ДА+Пот (1); • Инфинитив (1);
PICTURE	• Глагол: <i>змишљати</i> (1)	• ДА ₂ +През (1);

RECALL	Глаголи: <i>присетити се</i> (1)	Девербативна именица (1);
REMEMBER	Глаголи: <i>сећати се</i> (12); <i>сетити се</i> (2); <i>присетити се</i> (1);	- ДА+Прет (6); - Претерит (1); - КАКО+Прет (8);
THINK	- Глаголи: <i>мислити</i> (1); <i>помислити</i> (6); <i>размишљати</i> (4); <i>замислити</i> (1); <i>пожелети</i> (1); - Глаголска фраза: <i>пасти на памет</i> (2); <i>проћи кроз главу</i> (1); <i>носити се мишљу</i> (1);	- ДА₁+През (13); - Девербативна именица (1); - КАКО+През (1); - КАКО+Пот (1); - Лексички (3);

Преводни еквиваленти управних структура по правилу су једноглаголске лексеме или глаголске фразе које семантички одговарају основном значењу полазних управних глагола. Знатнија одступања од примарних значењских реализација нису својствена овој групи, али у извесним случајевима јављају се модалне модулације изведене из основног значења управне глаголске лексеме. Модални карактер полазне конструкције посведочен је при преводу укључивањем модалних глагола *требати* или *морати* у комбинацији са допунском клаузом или инфинитивом:

(351) 'Say,' he continues conversationally (for Morris Zapp does not believe in allowing socially disadvantageous situations to cool and set. (CP 30)
 "Recite mi", nastavi on raspoloženo (jer Moris Zap veruje da **treba** prevazići okolnosti koje čoveka dovode u podređen položaj). (ZM 32)

(352) I see I've slipped unconsciously into the past tense, I suppose because I can't conceive of returning to that kind of relationship. (CP 196)
 Vidim da sam nesvesno upotrebio prošlo vreme, i pretpostavljam da je to zato što više ne mogu ni da zamislim da bih **mogao** da se vratim takvom životu. (ZM 218)

(353) If it meant going somewhere for a while, she would go, she said, she would go anywhere I wanted. (NYT 236)
 Ako je to podrazumevalo da **treba** negde otići na neko vreme, otići će, rekla je, otići će gde god ja budem želeo. (NJT 217)

(354) He thought of firing a shot into the lock for the sheer cinematic stupidity of the gesture. (CO 78)

Pomislio je kako bi trebalo da ispali metak u katanac zarad puke filmske besmislenosti takvog gesta. (KO 118)

Најзаступљенији глагол ове класе, THINK, јавља се скоро искључиво са предлогом *of*. У оваквој комбинацији ментални садржај заправо се односи на претпостављену, још увек нереализовану активност или догађај. Осим ДА₁+През и ДА+Пот клаузама, хипотетички допунски садржај процесуалног типа такође се преводи и КАКО+През и КАКО+Пот клаузом.

(355) I don't like to think of him examining у о у . . . I mean, he has dirt under his fingernails! (CP 208)

Ne volim ni da pomislim kako te pregleda... Pa, mislim, vidi mu se prljavština ispod noktiju! (ZM 232)

Модална значењска компонента присутна је и код нереализованог допунског садржаја, као у следећим примерима:

(356) But yes, I do dream of finishing it one day. One day soon, perhaps. (NYT 182)

Ali tačno je, sanjam o tome da je jednoga dana završim. (NJT 167)

Међутим, хипотетичка ситуација се може обележити и нереференцијалним временским обликом у допунској структури, што је илустровано наредним примером у коме се ДА₂+През клауза може заменити ДА+Прет клаузом:

(357) I pictured myself walking out of my body and wondering through the cosmic void in a new, light, and translucent shape which divided with every step, condensing and dissipating like a man's breath in winter. (FG 36)

Zamišljao sam da iskoračujem [da sam iskoračivao] iz sebe i lutam [lutaо] kroz prazninu svemira u lakom, prozirnom telu koje se svakim korakom deli, nestaje i raspršuje se, kao zimski dah. (OP 29)

Насупрот хипотетичким менталним пројекцијама, глаголи 'сећања', чији је најрепрезентативнији пример глагол REMEMBER, по правилу реализују искуствено значење. Ово је јасно посведочено потпуним изостанком ДА₁+През клаузе при преводу, што упућује на то да се реализовани глаголски облици допуне употребљавају у референцијалном, по правилу антериорном смислу, а најчешће са ДА₂-клаузом или КАКО-клаузом:

(358) I remember getting drunk at seven o'clock on Sunday morning in Central Park and puking all over the grass. (NYT 211)

Sećam se kako sam se u nedelju u sedam ujutro napio u Central parku i kako sam

se izbljuvao na sve strane po travi. (NJT 194)

(359) I remember laughing with embarrassment and making some feeble joke. (NYT 204)

Sećam se da sam se, obuzet nelagodom, nasmejavao i napravio nekakvu bezveznu šalu. (NJT 187)

Пример са перфекатским ГП-ом додатно потврђује антериорну догађајну димензију, иако глагол REMEMBER семантички не захтева перфекатску обележеност како би изразио ретроспективну интерпретацију:

(360) He remembered having read somewhere that the eyes were the one feature of the face that never changed. (NYT 54)

Setio se kako je negde pročitao da se na licu jedino oči ne menjaju. (NJT 52)

4.2.2.1. Преференцијално-емотивни глаголи са герундијумско-партиципском допуном

Забележени глаголи који се могу сврстати у преференцијално-емотивну класу јесу: CONCERN, CONSIDER, CONTEND, DISLIKE, ENJOY, FACE, FRIGHTEN, HATE, (CANNOT) HELP, INTEREST, LIKE, LOVE, MIND, MISS, PREFER, REGRET, REJOICE, RESENT, SATISFY и (CANNOT) STAND.

Табела 4.14: Преглед преференцијално-емотивних глагола њихових ГП-ских допуна

Преференцијално-емотивни глагол	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Предлог	Комплемент	
					Перф.	Пасив
CONCERN	Периферни	1	1	<i>with</i>	—	—
CONSIDER	Периферни	6	—	—	—	—
CONTEND	Периферни	1	1	<i>with</i>	—	—
DISLIKE	Централни	1	1	<i>for</i>	—	—
ENJOY	Централни	6	—		—	—
FACE	Периферни	2	—	—	—	—
FRIGHTEN	Периферни	2	—	<i>of</i>	—	—
HATE	Централни	1	1	<i>for</i>	—	—
(CANNOT) HELP	Периферни	10	—	—	—	—

INTEREST	Периферни	1	—	<i>in</i>	—	—
LIKE	Централни	7	—	—	—	—
LOVE	Централни	1	—	—	—	—
MIND	Централни	11	3	—	—	1
MISS _(=long for)	Периферни	1	—	—	—	—
PREFER	Периферни	1	1	<i>to</i>	—	—
REGRET	Централни	5	—	—	4	—
REJOICE	Периферни	1	—	<i>in</i>	—	—
RESENT	Периферни	1	1	<i>for</i>	—	—
SATISFY	Периферни	1	—	<i>with</i>	—	—
(CANNOT) STAND	Периферни	1	—	—	—	—

Међу заступљенијим глаголима јесу CONSIDER, ENJOY, (CANNOT) HELP, LIKE, MIND и REGRET. Пасивни облик допуне јавио се само у једном случају – са глаголом MIND, али формално поклапање у овом смислу није реализовано у српском преводу:

(361) She doesn't mind being left behind ? (CP 80)
Ne smeta joj što ste je ostavili? (ZM 87)

Перфекатски облици регистровани су такође код једног глагола (REGRET), али овај пут у четири примера од пет реализованих са глаголом REGRET, што говори о томе да овај глагол има изразиту тенденцију да ретроспективност изрази граматичким путем.

Глаголом HELP се са ГП-ом јавља само у негираном облику, када има померено, идиоматизовано значење. У овом облику има модално значењску нијансу немогућности обуздавања и увек се јавља са људским агенсом.

Табела 4.15: Преводни носиоци преференцијално-емотивних глагола и њихових ГП-ских допуна

Преференцијално-емотивни глагол	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
CONCERN	• Глагол <i>марити</i> (1)	• Девербативна именица (1)
CONSIDER	• Глаголи: <i>помислити</i> (1); <i>пожелети</i> (1); <i>размишљати</i> (1); <i>помишљати</i> (1); <i>размислити</i> (1); • Глаголска фраза: <i>носити се мишљу</i> (1);	• ДА ₁ +През (6);
CONTEND	• Глагол: <i>задовољити се</i> (1);	• ШТО+Прет (1);
DISLIKE	• Глаголска фраза: <i>ићи на живце</i> (1);	• ШТО+Прет (1);
ENJOY	• Глаголи: <i>уживати</i> (2); <i>волети</i> (3); <i>пријати</i> (1);	• ДА ₁ +През (5); • Девербативна именица (1)
FACE	• Глагол: <i>замислити</i> (2);	• ДА ₁ +През (2);
FRIGHTEN	• Глаголи: <i>плашити се</i> (1); • Глаголска фраза: <i>бити страх</i> (1);	• ДА ₁ +През (2);
HATE	• Глаголи: <i>мрзети</i> (1);	• Девербативна именица (1)
(CANNOT) HELP	• Глаголи: <i>(не) моћи</i> (9); • Глаголска фраза: <i>не преостајати ништа друго</i> (1);	• ДА ₁ +През (10);
INTEREST	• Глаголи: <i>занимати</i> (1);	• Лексички (1);
LIKE	• Глаголи: <i>пријати</i> (1); <i>волети</i> (4); <i>допадати</i> (1); • Глаголска фраза: <i>бити драго</i> (1);	• ДА ₁ +През (5); • Лексички (1); • ШТО+Фут (1)
LOVE	• Глаголи: <i>волети</i> (1);	• ДА ₁ +През (1);

MIND	• Глаголи: <i>(не) сметати</i> (4); <i>марити</i> (1); • Глаголска фраза: <i>(не) имати ништа против</i> (3); • Лексички (3)	• ДА₁+През (5); • Девербативна меница (1); • ШТО+Прет (3); • ШТО+През (1); • Потенцијал (1)
MISS _(=long for)	• Глагол: <i>недостајати</i> (1);	• Лексички (1);
PREFER	• Глаголска фраза: <i>бити драже</i> (1);	• ДА₁+През (1);
REGRET	• Глаголи: <i>зажалити</i> (3); • Глаголска фраза: <i>бити жао</i> (2);	• ШТО+Прет (5);
REJOICE	• Предлошка фраза: <i>с радошћу</i> (1);	• Претерит (1);
RESENT	• Глаголи: <i>замерити</i> (1);	• ШТО+Прет (1);
SATISFY	• Глаголи: <i>задовољавати</i> (1);	• ДА₁+През (1);
(CANNOT) STAND	• Глаголи: <i>издржати</i> (1);	• ДА₁+През (1);

Управне преводне структуре реализоване су у највећем броју случајева у виду глаголских лексема значењски кореспондентних са полазним глаголима, или у виду аналогних глаголских фраза. Преводне комплементне структуре пак показују да се јавља извешан варијетет употребљених глаголских облика, али да доминира ДА₁+През клауза. Она у неким примерима може алтернирати са експликативном ШТО-клаузом, која пак може имати различито временско усмерење и доживљајни карактер, што илуструју примери са елементом обележеним масним словима:

(362) He could never be sure how much time passed during each interval, for he did not concern himself with counting the days or the hours. (NYT 127)
 Nikad nije mogao pouzdano da zna koliko je vremena proteklo u svakom intervalu, jer nije mario za brojanje dana ili sata. (NJT 117)

(363) For several moments he considered getting up and going to the window to see, but then he decided it did not matter. (NYT 125)
 Nekoliko trenutaka nosio se mišlju da ustane i ode do prozora da proveriti, ali je onda zaključio da to nije bitno. (NJT 114)

(364) Does he regret surrendering his dignity and pride? (CO 22)
 Da li mu je žao što se odrekao dostojanstva i ponosa? (KO 34)

(365) For a brief moment he regretted having been so abrupt with the caller. (NYT 7)
 Na tren zažali što je bio oštar prema sagovorniku. (NJT 12)

(366) Since he did not enjoy playing for the new authorities, he quit that job and played the accordion only occasionally for his friends and the bohemians in the taverns. (CC 264)

Pošto mu nije prijalo da svira za novu vlast, odustao je od tog posla i harmoniku svirao ponekad, svojim prijateljima i boemima u kafani. (KR 258)

(367) He was wearing some kind of army combat jacket with camouflage markings and he looked, Philip couldn't help thinking, just the sort of chap who might plant a bomb somewhere. (CP 65)

Nosio je na sebi nešto što je ličilo na vojničku maskirnu jaknu i izgledao je, Filip nije mogao a da ne pomisli, kao tip koji bi negde mogao da podmetne bombu. (ZM 70)

У последњем примеру се може уочити да су српска управна и допунска структура формално одвојене везником *a*, али он овде нема значење супротног везника. Штавише, *a* је потпуно редундантни елемент будући да се може изоставити без видљивих интерпретативних последица.

Глагол LIKE управља ГП-ском допуном да двојаки начин. У једном случају ради се о уопштеном преференцијалном значењу, које се реализује у смислу карактеристичне склоности (368), док се у другом случају ради о конкретном изражавању (не)задовољства (пример (369)):

(368) He liked knowing what was coming. (CO 16)
 Uvek je voleo da zna šta sledi. (KO 25)

(369) "I don't like saying this." (CO 29)
 „Nije mi drago što ću ovo reći." (KO 45)

Глагол MIND кодира изражавање општег (370) или конкретног незадовољства (371). У примерима са оба значењска вида може се јавити ДА₁+През клауза и ШТО-клауза, где се ДА₁+През клауза посматра као проспективна могућност, док се ШТО-клауза ослања на реализацију допунске садржине:

(370) I don't mind washing up, you know... (CP 98)
 Ne smeta mi da perem sudove, znate. (ZM 108)

(371) Do you mind my saying that? (CO 51)
Smeta li ti što to kažem? (KO 77)

Временски однос управне и допунске структуре изводи се како на основу примарне семантике управног глагола, тако и на основу контекстуалних околности:

(372) Your line was dead so I drove round. Hope you don't mind me climbing in.
(BSB 89)

Telefon vam nije radio pa sam se dovezao ovamo. Nadam se da vam ne smeta što sam ušao [što ulazim / ću ući]. (ČS 50)

Управна глаголска лексема REGRET припада ретроспективним глаголима где се допуна неизоставно посматра као догађај који мора претходити управном елементу. Глагол дозвољава употребу перфекатског ГП-а како би се додатно обележио антериорни моменат одвијања комплемента. Самим тим се подразумева референцијална временска, (одн. претеритална), обележеност преводне допуне, уз комбиновање са везником ШТО:

(373) Does he regret surrendering his dignity and pride? (CO 22)

Da li mu je žao što se odrekao dostojanstva i ponosa? (KO 34)

(374) For a brief moment he regretted having been so abrupt with the caller. (NYT 7)

Na tren zažali što je bio oštar prema sagovorniku. (NJT 12)

4.2.2.2. Искуствено-дезидеративни глаголи са герундијумско-партиципском допуном

Група искуствено-дезидеративних глагола обухвата слеће регистроване чланове: ACCUSTOM, DISCOVER, DISAPPEAR, ENCOUNTER, EVADE, EXPERIENCE, FIND, FOLLOW, GO, INVOLVE, LEAVE, LIE, POSTPONE, PREOCCUPY, PRESSURE, SET, TRY, BE USED TO и WANT.

Табела 4.16: Преглед забележених искуствено-дезидеративних глагола и њихових ГП-ских допуна

Искуствено-дезидеративни глагол	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Предлог	Комплемент	
					Перф.	Пасив
ACCUSTOM	Периферни	1	—	<i>to</i>	—	—
DISCOVER	Периферни	4	3	—	—	—
DISAPPEAR	Периферни	1	—	<i>without</i>	—	—
ENCOUNTER	Периферни	2	1	<i>in</i>	—	—

EVADE	Периферни	1	—	—	—	—
EXPERIENCE	Централни	1	1	—	—	—
FIND	Централни	39	39	<i>in</i>	—	—
FOLLOW	Периферни	2	1	—	—	—
GO	Периферни	27	1	<i>about/around/ back/into/past</i>	—	—
INVOLVE	Периферни	1	—	—	—	—
LEAVE	Периферни	11	5	<i>without</i>	—	—
LIE(=be prostrate)	Централни	1	—	—	—	—
POSTPONE	Периферни	1	—	—	—	—
PREOCCUPY	Периферни	1	—	<i>with</i>	—	—
PRESSURE	Периферни	1	—	<i>into</i>	—	—
SET	Периферни	2	1	<i>on</i>	—	—
TRY	Централни	4	—	—	—	—
BE USED TO	Централни	9	—	—	—	—
WANT	Централни	1	1	—	—	—

Глаголи са највећом заступљеношћу у оквиру ове групе јесу GO и FIND. По својим основним значењима кретања/проналажења они не би били сврстани у ову групу, али смо увидом у корпус приметили да се претежно јављају у помереним значењима, као и да се могу реализовати као делови декомпонованог предиката или полуидиоматизованог глаголског склопа. Када се ради о глаголу GO, најзаступљенији појавни образац јесте спој глагола GO у значењу одласка и допуне са значењем карактеристичне или рекреативне активности:

(375) I should have gone shopping this morning. (CP 228)

Trebalo je da jutros odem u kupovinu. (ZM 253)

(376) One day in the past year he went skiing, not far from the spot where his father was lost—although he did not know this. (NYT 148)

Jednoga dana prošle godine otišao je na skijanje, nedaleko od mesta gde je nestao njegov otac — premda to nije znao. (NJT 136)

Слично поменутом, глагол FIND такође може бити део декомпонованог предиката, као у следећем примеру:

(377) I'm afraid I'd find it a strain coming over in that kind of context, Philip. (CP 150)

Čini mi se, eto, da je u datim okolnostima to ipak nepromišljeno, Filipe. (ZM 166)

Табела 4.17: Преводни носиоци искуствених глагола и њихових ГП-ских допуна

Искусствено-дезидеративни глагол	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
ACCUSTOM	• Глагол: <i>привићи се</i> (1);	• Девербативна именица (1);
DISAPPEAR	• Глагол: <i>нестати</i> (1);	• ДА ₂ +През (1);
DISCOVER	• Глаголи: <i>затећи</i> (2); <i>открити</i> (1); <i>показати се</i> (1);	• КАКО+През (1); • ДОК+Прет (2); • Гл. прилог садашњи (1);
ENCOUNTER	• Глаголи: <i>видети</i> (1); <i>искрснути</i> (1);	• КАКО+През (1); • КАКО+Пот (1);
EVADE	• Глагол: <i>избећи</i> (1);	• Девербативна именица (1);
EXPERIENCE	• Глагол: <i>искусити</i> (1);	• Девербативна именица (1);
FIND	• Глаголи: <i>налазити</i> (3); <i>наћи</i> (4); <i>налазити</i> (2); <i>угледати</i> (1); <i>затећи</i> (8); <i>осећати</i> (1); <i>ухватити</i> (3); <i>почети</i> (2); <i>пронаћи</i> (2); <i>схватити</i> (3); <i>приметити</i> (1); <i>увидети</i> (1); <i>видети</i> (1); <i>хватати</i> (2); <i>открити</i> (1); <i>обрети се</i> (1); • Лексички (10);	• ГДЕ+През (8); • КАКО+През (14); • ДОК+През (1); • ДОК+Прет (1); • КОЈИ+Прет (2); • ДА ₂ +През (4); • ДА+Пот (1); • Претерит (2); • Презент (3);

		• Лексички (8); • Девербативна именица (2);
FOLLOW	• Глаголи: <i>следити</i> (1); <i>уследити</i> (1); • Лексички (1);	• Претерит (1); • Гл. прилог садашњи (1); • Девербативна именица (1);
GO	• Глагол: <i>отићи</i> (5); <i>проћи</i> (1); <i>кретати се</i> (1); <i>насти</i> (1); <i>кренути</i> (2); <i>посветити се</i> (2), <i>притајити се</i> (1); <i>сручити се</i> (1); <i>ићи</i> (9); <i>вратити</i> (1); <i>поћи</i> (1); <i>ући</i> (1); <i>трагати</i> (1); <i>поћи</i> (1); <i>наставити</i> (1); • Лексички (4);	• ДА₁+През (8); • Девербативна именица (11); • Партиципски предикатски апозитив (2); • Лексички (8); • Претерит (2); • Презент (1); • Гл. прилог садашњи (1); • Псеудо-координативна конструкција (2)
INVOLVE	• Лексички (1)	• Девербативна именица (1);
LEAVE	• Глаголи: <i>напустити</i> (3); <i>остати</i> (2); <i>оставити</i> (1); <i>почети</i> (1); <i>изаћи</i> (2); <i>наћи</i> (1); <i>затећи</i> (1); <i>изазвати</i> (1); • Адвербијална фраза (1);	• ДА₁+През (4); • Девербативна именица (2); • Лексички (2); • КАКО+През (1); • Презент (1); • Гл. прилог прошли (1);

ГЕРУНДИЈУМСКО-ПАРТИЦИПСКА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

		Гл. прилог садашњи (2);
LIE(=be prostrate)	Глагол: <i>лежати</i> (1);	Девербативна именица (1);
POSTPONE	Глагол: <i>одложити</i> (1);	Девербативна именица (1);
PREOCCUPY	Глаголска фраза: <i>бити заокупљен</i> (1);	Девербативна именица (1);
PRESSURE	Глагол: <i>приморати</i> (1);	ДА₁+През (1);
SET	Глагол: <i>хтети</i> (1); <i>подстицати</i> (1);	- Девербативна именица (1); - ДА+През (1);
TRY	Глаголи: <i>пробати</i> (1); <i>покушати</i> (1); <i>(не) помагати</i> (1);	- ДА₁+През (2); - Императив (1);
BE USED TO	- Глаголи: <i>навикнути</i> (6); - Лексички (2); - Глаголска фраза: <i>свему се надати</i> (1);	- ДА₁+През (5); - Девербативна именица (1); - Лексички (2); - Претерит (1).
WANT	Глаголи: <i>желети</i> (1);	ДА₁+През (1);

Глагол FIND¹⁹¹ прихвата како ГП-ску комплементску клаузу, тако и допуну у виду девербативног партиципског придева као предикативног комплемента или комплемента објекту. Разликовни критеријум категоријалне врсте допуне у оваквим типовима

¹⁹¹ Иако га експлицитно не наводи, према критеријумима које наводи Ђорђевић (1997: 326-329) глагол FIND се може сврстати међу копуле с обзиром на то да се у свом локацијско-евиденцијалном значењу може заменити примарном копулом BE.

допунских структура тешко се може установити, па се анализа понекад ослања на интуитивно осећање говорника.¹⁹²

Најучесталије јављање глагола FIND јесте у евиденцијалном значењу, где се врло често комбинује са допунама које означавају локациону или процесуалну значењску компоненту:

(378) He found himself sitting on a sofa, alone in the living room. (NYT 14)
 Приметio је да је сам у соби, да седи на каучу. (NJT 18)

(379) His wife reached home at 6:00, tired out after a busy intake day, annoyed to find Faulkner ambling about in a semistupor, the veranda littered with dirty glasses. (FDN 119)
 Njegova žena stigla је у 6 sati, umorna после дана napornog рада на пријему, изнervirana што затиће Foknera како се полуомамљено шета док је veranda puna прљавих чаша. (ČK 131)

У наведеној употреби, изразито доминирају евиденцијални везници КАКО и ГДЕ, док се ДА₁+През не јавља нити у једном случају.

Најчешћи преводни еквиваленти у виду глаголске именице забележени су са већ поменутих полуидиоматизованих хабитуалних конструкцијама типа *go fishing/marketing/skiing* и сл., које се, могу посматрати и као потпуно номинализоване форме и као глаголске нефинитне форме. У одсуству додатних формалних показатеља атестираних у корпусу, у овоме раду третирамо их као нефинитне клаузалне допуне.¹⁹³ У глаголско-предлошким конструкцијама, глагол GO задржава своје значење кретања, уз додатну начинску компоненту – тада се јављају и случајеви када је могуће употребити псеудо-координативну конструкцију:

(380) It followed him from building to building, from entrance to entrance, as he went searching for a new flat for his family. (HWGTA 241)
 Прати га како од зграде до зграде, од ulaza до ulaza иде и нови стан тражи. (JS TIN)).

¹⁹² У другим случајевима пак идентификација елемента облички сличног ГП-у не представља проблем, као у примеру "Do you find this interesting?" (CO 48) : „Da li ti је zanimljivo?" (KO 73), где категоријална припадност елемента *interesting* није упитна, јер се овај девербативни адјектив по правилу јавља без свог облички истоветног, али функцијски различитог глаголског пандана (одн. садашњег партиципа)

¹⁹³ О интерпретативној неодређености номинализованих конструкција и клаузалних конструкција в. Кверк и др. (1985: 1065)

Глагол се јавља и у идиоматизованим конструкцијама са ГП-ом:

(381) Walking towards the exit, I waved to Foster - it goes without saying that smoking was prohibited inside the theater – and stopped for a moment by the entrance. (FG 130)

Mahnua sam Ajversonu, pošao ka izlazu – u pozorištu je, to i ne treba naglašavati, zabranjeno pušenje - i zaustavio se kod vrata. (OP 119)

Занимљив случај (пример (382)) забележен је када се глагол GO јавља у предикату са предлогом *on*, али без директне везе са фразним глаголом GO ON (уп. одељак §4.2.2.1.2). За разлику од фразног глагола, овде се фазно значење континуалности реализује предлогом *on*, а предлог се везује за допунску структуру, а не управну (односно *rattling on*). Доказ да се не ради о партикули већ предлогу заснован је на томе што се код фразног глагола ГП не може уметнути између глаголске основе и партикуле (нпр. **go talking/eating/doing on*).

(382) Black calmly lets him in, saying he might be interested in a toothbrush, and as Blue steps across the sill, he goes rattling on about hair brushes and clothes brushes, anything to keep the words flowing, for in that way he can leave the rest of himself free to take in the room, observe the observable, think, all the while diverting Black from his true purpose. (NYT 181)

Blek ga spokojno pušta unutra, uz napomenu da bi ga mogla zanimati četkica za zube, i dok prelazi preko praga, Blu nastavlja da melje o četkama za kosu i četkama za odelo, tek da ne začuti, pošto na taj način može ostatak sebe da posveti razgledanju sobe, da primeti ono što se može primetiti, da razmisli, a da sve vreme odvlači Bleku pažnju sa svoje prave namere. (NJT 166)

Глагол LIE је забележен у неколико случајева са ГП-ом у адјунктној функцији, али се овде може говорити о обавезном адјунктном типу, који је уз то и семантички везан за допунски тип конструкција, јер су допунски и управни садржаји пропозиционо нерашчлањиви:

(383) Anyway, when Whitman lay dying over there in New Jersey about fifty or sixty years ago, he agreed to let them perform an autopsy on him after he was dead. (NYT 170)

Bilo kako bilo, dok je ležao na samrtnoj postelji tamo u Nju Džersiju pre otprilike pedeset ili šezdeset godina, Vitmen se saglaslo da se nad njim kad umre izvrši autopsija. (NJT 156)

Уколико се између управног и нефинитног сегмента уметне још неки адвербијални израз, обавезност нефинитне конструкције прилично бледи и интерпретативно се помера ка необавезним адјунктима:

(384) Then he lay on the bed on his back staring into a painted paper lamp suspended from the ceiling. (CO 10)

Potom se poleđuške opružio na krevetu i zagledao u obojeni lampion okačen o tavanicu. (KO 17)

(385) If she had been going to America, and himself left at home minding the children, he would have missed her all right. (CP 25)

Kada bi ona išla u Ameriku a on ostao sam kod kuće da pazi decu, nedostajala bi mu, naravno. (ZM 28)

(386) It was enough that I hurriedly leave the room holding my stomach. (FG 137)

Dovoljno je da žurno napustite prostoriju držeći se za stomak, ... (OP 127)

4.2.2.3. Каузално-егзистенцијални глаголи са герундијумско-партиципском допуном

Чланови каузално-егзистенцијалне класе глагола који се јављају у корпусу јесу: BASE, BOIL DOWN, BORDER, CAUSE, COME, CONNECT, DO, ENTAIL, HAVE, KNOCK OUT, NEED, PRACTICE, PUT, SEND, SPEND, TRAIN, TRAP и TURN INTO.

Табела 4.18: Преглед забележених каузално-егзистенцијалних глагола и њихових ГП-ских допуна

Каузално-егзистенцијални глагол	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Предлог	Комплемент	
					Перф.	Пасив
BASE	Централни	2	2	<i>on</i>	—	—
BOIL DOWN	Периферни	1	—	<i>down to</i>	—	—
BORDER	Периферни	1	—	<i>on</i>	—	—
CAUSE	Централни	1	1	—	—	—
COME	Централни	35	1	<i>to, into, off, out</i>	—	—
CONNECT	Периферни	1	—	<i>to</i>	—	—
DO	Централни	1	—	—	—	—

ENTAIL	Централни	1	1	—	—	—
HAVE	Периферни	1	1	—	—	—
KNOCK OUT	Периферни	1	1	—	—	—
NEED	Централни	6	1	—	—	—
PRACTICE	Периферни	1	—	—	—	—
PUT	Централни	2	—	<i>in, into</i>	—	—
SEND	Централни	4	3	<i>for</i>	—	—
SPEND	Централни	39	39	—	—	—
TRAIN	Периферни	1	1	<i>into</i>	—	—
TRAP	Периферни	1	1	<i>into</i>	—	—
TURN INTO	Периферни	1	—	—	—	—

Осим два глагола (COME и SPEND), чланови ове класе заступљени су са веома малим бројем примера. Структурно посматрано, управни глаголи немају додатна обележја перфекативности и пасива. Притом глагол COME испољава изразито полисемичан карактер, што је додатно усложњено употребом бројних предлога који модификују основно значење лексеме, али се и поред тога као прилично заступљен значењски моменат јавља каузално-евиденцијална компонента. Код другопоменутог глагола, значење је усмерено ка темпоралној димензији, те се у скоро свим случајевима реализује са субјектоидом у виду номиналног временског израза:

(387) *Spend the time slowly packing away the library; the crates are too heavy to move and lie where they are filled.* (FDS 87)

Vreme provodim lagano pakujući biblioteku, sanduci su isuviše teški da bih mogao da ih nosim i leže tamo gde su napunjeni. (ČS 47)

(388) *On this same spot, in the summers of 1843 and 1844, Edgar Allan Poe had spent many long hours gazing out at the Hudson.* (NYT 82)

Na istom ovom mestu, u leto 1843- i 1844. godine, Edgar Alan Po proveo je mnoge duge sate zagledan u reku Hadson. (NJT 77)

Табела 4.19: Преводни носиоци каузално-егзистенцијалних глагола и њихових ГП-ских допуна

Каузално-манипулативни глагол	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
BASE	Глаголи: <i>заснивати се</i> (1); <i>ослањати се</i> (1);	Девербативна именица (2);
BOIL DOWN	Глагол: <i>сводити се</i> (1);	Девербативна именица (1);
BORDER	Глагол: <i>граничити се</i> (1);	Лексички (1);
CAUSE	Глагол: <i>изазивати</i> (1);	Претерит (1)
COME	- Глаголи: <i>доћи</i> (4); <i>излазити</i> (1); <i>падати</i> (2); <i>стуитити се</i> (1); <i>кренути</i> (1); <i>трчати</i> (1); <i>наићи</i> (1); <i>прићи</i> (2); <i>ускочити</i> (1); <i>излетати</i> (3); <i>стићи</i> (1); <i>сручити се</i> (1); <i>долетети</i> (1); <i>пробијати се</i> (1); <i>избијати</i> (1); <i>дувати</i> (1); <i>настати</i> (1); <i>дојурити</i> (1); <i>налетети</i> (1); <i>приближити</i> (1); <i>стропошити се</i> (1); <i>појавити се</i> (1); <i>сливати се</i> (1); <i>устати</i> (1); <i>наћи</i> (1); <i>заподенути</i> (1); <i>довући се</i> (1); <i>сићи</i> (1); <i>ући</i> (1); <i>молити</i> (1); <i>заталасати</i> (1); - Лексички (1);	- Лексички (25); - ДА₁+През (3); - Гл. прилог прошли (2); - Гл. прилог садашњи (4); - Девербативна именица (1); - Партиципски предикатски апозитив (1);
CONNECT	Глаголска фраза: <i>имати везе</i> (1);	Девербативна именица (1);
(BE) DONE	Глагол: <i>престати</i> (1)	ДА₁+През (1);
ENTAIL	Глагол: <i>подразумевати</i> (1);	ДА₁+През (1);

ГЕРУНДИЈУМСКО-ПАРТИЦИПСКА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

HAVE	• Лексички (1);	• Презент (1);
KNOCK OUT	• Глагол: <i>сатирати се</i> (1);	• ДА₁+Пот (1);
NEED	• Глаголи: <i>ваља</i> (1); <i>вапити</i> (1); <i>требати</i> (2); • Глаголска фраза: <i>бити потребно</i> (2);	• Инфинитив (2); • Девербативна именица (2); • ДА₁+През (2);
PRACTICE	• Глагол: <i>увежбавати</i> (1);	• Девербативна именица (1);
PUT	• Перфективни префикс (1); • Лексички (1);	• Лексичка основа префиксу (1); • Лексички (1);
SEND	• Глагол: <i>послати</i> (1); <i>изазвати</i> (1); <i>посртнути</i> (1); <i>стрмоглавити се</i> (1);	• Аорист (2); • Лексички (1); • КОЈИ+Прет (1);
SPEND	• Глагол: <i>провести</i> (13); <i>проводити</i> (18); <i>потрошити</i> (1); <i>уложити</i> (1); • Темпорална адвербијална фраза (4); • Лексички (1);	• Гл. прилог садашњи (22); • Претерит (2); • Девербативна именица (8); • ДА₁+През (2); • Футур (1); • КОЈИ+Прет (1); • Партиципски предикатски апозитив (2);
TRAIN	• Глагол: <i>истренирати</i> (1);	• ДА₁+През (1);
TRAP	• Глагол: <i>заробити</i> (1);	• ДА₁+През (1);
TURN INTO	• Глагол: <i>претварати се</i> (1);	• Девербативна именица (1);

У већини забележених случајева, глагол COME је заступљен унутар својеврсног декомпонованог предиката, где се дирекционо значење преплиће са каузалним значењем, што се одражава и на одабир преводних структура. Као еквиваленти најчешће су се јављале једночлане глаголске конструкције које у себи садрже укупну семантику енглеског сложеног предиката, где значењски доминира допунски садржај полазне конструкције (отуд и велики број забележених управних глагола као преводних еквивалената, од којих многи садрже резултативне афиксе):

(389) Stillman claimed that it was only after the fall that human life as we know it came into being. (NYT 42)

Stilman je tvrdio kako je tek nakon pada nastao ljudski život kakav mi znamo. (NJT 44)).

(390) “Kaldren!” he shouted up suddenly into the silent air, half-hoping he might be jolted into losing his footing. (FDS 90)

„Koldrene!“, povikao je odjednom kroz vazduh ispunjen tišinom, napola se nadajući da će se trgnuti i izgubiti oslonac. (ČS 52)

(391) Clouds complicated the picture, and Quinn spent many afternoons studying them, trying to learn their ways, seeing if he could not predict what would happen to them. (NYT 115)

Oblaci su tu sliku činili još složenijom, i Kvin je mnoga popodneva proveo izučavajući ih, nastojeći da shvati njihovo kretanje, proveravajući da li je u stanju da predvidi šta će se s njima dogoditi. (NJT 106)

У наведеном примеру се допунски садржај значењски може схватити допунски или адјунктно. Уколико се одлучимо за адјунктну интерпретацију, може се очекивати да се адјункт може слободније дистрибуирати унутар реченице, што овде није случај. У случају изостављања ГП-ске клаузе, пропозициони садржај остаје непотпун (*Quinn spent many afternoons* [____] → *Kvin je mnoga popodneva proveo* [____]), јер је јасно да се временска одредница у функцији директног објекта везује за управни глагол у истој мери колико и ГП-ска клауза. Уколико се изврши пасивизација анализиране клаузе, а директни објект активне реченице подигне на место субјекта пасивне реченице, резултујућа структура показује да се остварује тесна веза између управног глагола и нефинитне конструкције. Изостављање било којег од ова два конституента водило би ка неграматичности или ка значењској непотпуности сложеног предиката. С тим у вези, можемо говорити и о псеудодопунском глаголском прилогу садашњем, који семантички остварује адјунктну вредност – као спецификујућа одредба, док се са синтаксичке стране

препознаје његов допунски карактер. Са друге стране, у примеру (392) ГП има чисто адјунктну улогу, пошто је место обавезне спецификацијске одредбе већ попуњено,:

(392) He spent a few days in a cave below a towering sand reef, watching the long galleries of compacted red dust crumble and dissolve as the cold Atlantic stream sluiced through them, collapsing like the decorated colonnades of a baroque cathedral. (FDS 192)

Proveo nekoliko dana u jednoj pećini ispod ogromnog peščanog grebena, posmatrajući kako se dugi tuneli od sitnog crvenog praha osipaju i rastvaraju dok kroz njih struji hladna voda Atlantika, a zatim urušavaju poput bogato ukrašenih kolonada kakve barokne katedrale. (ČS 191)

4.2.2.4. Демонстративно-перформативни глаголи са герундијумско-партиципском допуном

У глаголе који потпадају под демонстративно-перформативне корпусно регистроване лексеме јесу: ABSOLVE, AIM, APPLY, AVOID, BACK OFF, BLACKMAIL, DEFEND, DEFY, DELAY, DESCRIBE, DIRECT, PROPOSE, REACH, SPEAK и TALK.

Табела 4.20: Преглед забележених демонстративно-перформативни глагола и њихових ГП-ских допуна

Демонстративно-перформативни глагол	Тип	Број забележених примера	Субјектоид	Предлог	Комплемент	
					Перф.	Пасив
ABSOLVE	Периферни	1	1	<i>of</i>	—	—
AIM	Периферни	1	—	<i>at</i>	—	—
APPLY	Централни	1	1	<i>to</i>	—	—
AVOID	Периферни	7	—	—	—	—
BACK OFF	Периферни	1	—	<i>from</i>	—	—
BLACKMAIL	Периферни	1	—	<i>into</i>	—	—
DEFEND	Периферни	1	1	—	—	—
DEFY	Периферни	1	—	—	—	—
DELAY	Периферни	1	—	—	—	—
DESCRIBE	Периферни	1	—	—	—	1

ГЕРУНДИЈУМСКО-ПАРТИЦИПСКА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

DIRECT	Периферни	1	–	<i>at</i>	–	–
PROPOSE	Централни	1	–	–	–	–
REACH	Периферни	1	1	–	–	–
SPEAK	Централни	2	–	<i>of, on</i>	–	–
TALK	Централни	2	–	<i>about, of</i>	–	–

За ову је класу карактеристично да је забележен знатан број примера са веома малом фреквенцијом. Осим глагола AVOID, практично се сви глаголи јављају са минималном учесталашћу од једног до два примера. Уз глагол AVOID, једино су два глагола усмене комуникације SPEAK и TALK регистровани са два примера. Код ове групе нису уочене посебне синтаксичке и семантичке особености. Перфекативност није својствена овим глаголима када се користе у перформативном смислу јер се перформативни чин одвија у току самог изрицања исказа, па му нефинитна допуна не може претходити. Пасив је забележен у само једној инстанци, преведеној на српски типичном преводним еквивалентом у виду повратне конструкције:

- (393) ... the famous Arctic explorer describes being trapped by a blizzard in northern Greenland. (NYT 249)
 ...čuveni istraživač Arktika opisuje kako se, na severu Grenlanda, zatekao u žestokoj mećavi. (NJT 229)

Табела 4.21: Преводни носиоци демонстративно-перформативних глагола и њихових ГП-ских допуна

Демонстративно-перформативни глагол	Преводни еквивалент управне структуре	Преводни еквивалент допунске структуре
ABSOLVE	• Глаголи: <i>разрешавати</i> (1);	• Девербативна именица (1);
AIM	• Глаголска фраза: <i>имати за циљ</i> (1);	• Девербативна именица (1);
APPLY	• Глагол: <i>посветити се</i> (1);	• Девербативна именица (1);

ГЕРУНДИЈУМСКО-ПАРТИЦИПСКА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

AVOID	• Глаголи: <i>избегавати</i> (2); <i>избећи</i> (1); <i>пазити</i> (1); • Адвербијал: <i>ретко</i> (1);	• ДА₁+През (3); • Девербативна именица (1); • Презент (1);
BACK OFF	• Глаголска фраза: <i>одустати од намере</i> (1);	• ДА₁+През (1);
BLACKMAIL	• Глагол: <i>уцењивати</i> (1);	• ДА₁+През (1);
DEFEND	• Лексички (1);	• ДА₁+През (1);
DEFY	• Глагол: <i>отимати се</i> (1);	• Девербативна именица (1);
DELAY	• Глагол: <i>одложити</i> (1);	• Девербативна именица (1);
DESCRIBE	• Глаголи: <i>описати</i> (1);	• КАКО+Прет (1);
DIRECT	• Глагол: <i>усмерити</i> (1);	• Девербативна именица (1);
PROPOSE	• Глагол: <i>најавити</i> (1);	• Девербативна именица (1);
REACH	• Глагол: <i>посегнути</i> (1);	• Девербативна именица (1);
SPEAK	• Глагол: <i>причати</i> (1); <i>изговорити</i> (1);	• КАКО+През (1); • КАДА+Прет (1);
TALK	• Глагол: <i>причати</i> (1); <i>помињати</i> (1);	• Девербативна именица (1); • КАКО+През (1);

Преводно понашање демонстративно-перформативних конструкција не показује велике варијације. Уколико погледамо горњу табелу, уочљиво је да се управни делови предикације махом преводне глаголима са кореспондентим значењима полазних глагола, док се као преводне допунске структуре доминантно јављају девербативна именица, ДА₁+През клауза, али и КАКО+През/Прет клауза. Ово упућује на закључак да се

допунски садржај углавном види као конкретна глаголска ситуација, која уз то неретко подразумева и вољну димензију:

(394) I have to admit it, your good General surprised me with that operation aimed at liquidating Pećanac, very wise for a politically disengaged man. (CR 163) Moram da ti priznam, tvoj dobri đeneral me je iznenadio akcijom koja je imala za cilj likvidaciju Pećanca... vrlo mudro za jednog... politički nepromišljenog čoveka. (KR 159)

(395) I can't say he's applied himself very energetically to looking for a new apartment, but he's not much trouble to me as he sleeps most of the day and is out most of the night. (CP 133)
Ne mogu da kažem da se sav posvetio pronalaženju novog stana, ali mi ne predstavlja teškoću što živim s njim, on spava gotovo preko celog dana, a noću je uglavnom napolju. (ZM 147)

(396) He staggered slightly, but skillfully avoided spilling the drink. (CP 76)
Mladić posrnu, ali je ipak vešto izbegao da prolije piće. (ZM 82)

(397) The bed was indeed crowded when he got into it, and he had to cling to Melanie to avoid falling out. (CP 103)
Naravno, krevet jeste bio krcat pošto se i on smestio, i morao je potpuno da se pribije uz Melani da ne bi ispao. (ZM 113)

(398) He paced the room, trying, for no reason at all, to avoid treading on the strips of sunlight. (CP 175)
Koraćao je po sobi, izbegavajući bez ikakvih razloga da nagazi svetlosne pruge. (ZM 194)

(399) By a massive effort of concentration he had managed to avoid looking his wife in the face since she moved. (FDS 119)
Strahovitim naporom koncentracije uspeo je da izbegne da ženu pogleda u lice od kada se vratila kući. (ČS 131)

(400) We already know that my wife is a potter who talks in her sleep, that she likes dogs and names them after characters from her favorite books, and that she often uses Vegeta seasoning salt but avoids using exclamation marks. (FG 122)
Beh znamo da je moja žena grnčar, da priča u snu, da voli pse i daje im imena po likovima iz svojih omiljenih knjiga, da često koristi Vegetu i retko upotrebljava uskličnik. (OP 111)

(401) I knew about a fat woman in a small Louisiana town; I knew about a demented racist with tattoos on his fingers and a name that defied understanding. (NYT 276)
Znao sam za debelu ženu iz gradića u Luizijani; znao sam za suludog rasistu istetoviranih prstiju sa imenom koje se otimalo razumevanju. (NYT 253)

Лексема SPEAK је у допунском контексту реализована са искуственом значењском компонентом (пример (402), док се у примеру (403) јавља прелазна интерпретација између временског адјункта и комплементске структуре:

- (402) You speak of being free. (CO 52)
Pričaš kako se osećaš slobodnim. (KO 79)

- (403) This speech is a conscious echo of the words God spoke on expelling Adam and Eve from the Garden: (NYT 44)
 Ovaj govor je svesni eho onih reči koje je Bog izgovorio kada je Adama i Evu prognao iz Raja: (NJT 45)

Лексема TALK се јавља са два предлога, где се и са предлогом *about* и са предлогом *of* реализује садржај који подразумева намеру, односно усмереност ка постизању циља:

- (404) We always talk about trying to get inside a writer to understand his work better. (NYT 172)
 Stalno se priča o tome kako treba ući u ličnost pisca da bi se bolje shvatilo njegovo delo. (NJT 157)
- (405) Every now and then, Sophie talked of looking for a job, but neither one of us felt any urgency about it. (NYT 239)
 S vremena na vreme, Sofi bi pominjala traženje posla, ali nijedno od nas nije to smatralo hitnim. (NJT 219)

4.3. СУМАРНИ ПРЕГЛЕД РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА СПРОВЕДНОГ У 4. ПОГЛАВЉУ

Уводни део овог поглавља обухвата размотрања везана за основне структурне и семантичке реализације допунских герунд-партиципа. Испитивање катенативних конструкција са герундијумско партиципским комплементом обухватило је 1032 примера. Учесталост анализираних управних глагола знатно се разликује, а у корпусу преовладавају глаголи са малом појавном фреквенцијом. Представљене су основне форме ГП-а, њихова повезаност са облици сличним припадницима других класа речи, класификациона и категоријална одређења, као и могуће реченичне функције. Утврђено је да ГП остварује извесну повезаност са аспектуалном категоријом прогресива, при чему два облика поседују својство актуелизације садржаја који кодирају. Зато не могу бити додатно формално обележени у смислу прогресивности, што јесте могуће код инфинитива. Уз то, одступања у односу на инфинитиве огледају се у томе што се ГП-и јављају са предлошким глаголима, који су таксативно наведени у Табела 1.1.

4.3.1. Резултати испитивања структурних аспеката анализираних примера

Анализа катенативних синтаксичких склопова са герундијумско-партиципском допуном укључивала је испитивање формалних реализација категорија глаголског стања и аспекта, али и субјектоида. Пасивни облици допуна у полазном тексту су веома нефреквентни (0,55%), а преводно није забележен нити један пример српске пасивне конструкције. Када се ради о категорији перфекатског аспекта, она је забележена у још мањој мери, односно у свега 0,46% укупног броја примера. Увидом у корпус примећено је да веома мали број пасивних и перфекатских примера није толико условљен категоријалним разлозима колико изражајним обрасцима аутора текстова, осим у случајевима где су семантички блокирани (код фазних и глагола перцепције). Субјектоиди пак престављају знатно фреквентнију појаву, па су уочени код 29,5% укупног броја примера. Питање субјектоида везује се још и за њихову падежну реализацију, јер се могу јавити како у објекатском тако и у присвојном падежу. Субјектоид у објекатском падежу је изразито доминантан, а присвојни субјектоид се јавља у 0,82% свих забележених примера, односно 2,77% броја забележених субјектида. Структурна размимоилажења између преводних еквивалената енглеских објекатских и

присвојних субјектоида нису забележена, јер се у оба случаја у већој мери јављају клаузане преводне конструкције

4.3.2. Резултати испитивања семантичких аспеката анализираних примера

Према истом принципу примењеном за инфинитивне допунске конструкције, глаголи који прихватају комплементске ГП-ске конструкције разврстани су у седам значењских класа. Чланови сваке од ових класа испољавају извесне карактеристике од важности за наше истраживање, па су у складу са тиме оне и разматране. У случајевима када смо сматрали да је потребно посебно истаћи изразито велики или мали удео неких од анализираних структура у оквиру неке од група то смо назначили истицањем њиховог процентуалног учешћа, док у осталим инстанцама то није чињено како се сумирање резултата не би непотребно оптеретило бројчаним подацима који нису од суштинског значаја за овај сегмент анализе.

ФАЗНИ глаголи који се комбинују са ГП-има забележени су у већем броју него са они са инфинитивом, а такође са већом заступљеношћу према забележеним глаголима. Они такође остварују тесну везу са допунским конструкцијама и упућују на појединачни сегмент одвијања допунског садржаја. Не јављају се у перфекатском облику, док се пасивна форма допуне јавила код само два глагола са по једним примером. Углавном се не јављају са предлозима, али су спорадично забележени примери где се предлошка компонента јавља без значајних значењских померања. Субјектоиди се јављају само са глаголом *KEEP*, уз примесе каузалног значења. Слично значење, али овога пута адјунктно, без субјектоида и без фазног опсега који се простира на ГП, реализује се код неких почетних фазних глагола (нпр. *BEGIN*) и предлога *by*. Веома фреквентни преводни еквиваленти управних структура јесу значењски кореспондентни фазни глаголи, али се код почетних фазних глагола преводно јављају и аспектуални префикси. Код континуалних глагола бележе се и адвербијали као преводни еквиваленти управних структура, што је сагласно прилошким карактером средишње фазне компоненте. Допунски ГП највише се преводи ДА₁+През клаузом (49,22%), уз присуство лексичке глаголске основе на које се надовезују већ поменути аспектуални префикси (6,96%). Осим њих, заступљене су девербативне именице (нарочито са глаголом *FINISH*), а од појединачних финитних глаголских облика презент, претерит, аорист, футур и

потенцијал – нарочито код континуалних глагола где се преводно остварују и адвербијалне конструкције.

У класи глагола ПЕРЦЕПЦИЈЕ нема уочених примера допунских ГП-а у перфекатској и пасивној форми. Међутим, субјектоиди су регистровани код свих глагола, што упућује на то да постоји веома велика тежња да се перцепијент и предмет перцепције јасно одвоје у виду два посебна предикатска субјекатска ентитета. Семантичка одвојеност двају клауза рефлектује се и у преводу па се као доминантне допунске структуре јављају КАКО+През клаузе (55,67%), а допунске ДА₁+През и односне КОЈИ+Прет клаузе бројчано се поклапају са по 8,37% заступљености унутар ове класе. Особеност ове класе јесте да се садржај допунског ГП-а доживљава као претежно непосредни или пропратни доживљај, па се зато преводно преводиоци више опредељују за структуре које подразумевају евиденцијалне и процесуалне склопове, најтипичније представљене КАКО+През клаузама.

При анализи класе КОГНИТИВНИХ глагола, примећено је да се допунски део предиката у перфекатском облику јавља спорадично, што важи и за пасивну форму. Преводи полазних управних конструкција и овде заснивају се на искључиво глаголским склоповима. Преводни еквиваленти допунских ГП-а се у овој групи глагола углавном реализују у виду конструкција са варијабилним темпоралним облицима, који најчешће имају референцијални карактер. Једино одступање забележено је код глагола THINK, где се јавља нешто већа заступљеност ДА₁+През клаузе. Унутар ове класе јављају се и глаголи 'сећања', код којих се допунски садржај са ГП-ом преноси као антериорни догађај, па се могу комбиновати са перфектом. Зато се преводно појављују допунски претеритални облици или девербативне именице којима се обележава антериорни допунски догађај.

Код класе ПРЕФЕРЕНЦИЈАЛНО-ЕМОТИВНИХ глагола перфекатски тип допуне је уочен код једног глагола (REGRET), код кога се јавља у скоро свим примерима, а пасив само код глагола (MIND). Субјектоиди су регистровани код мањег броја глагола и са слабом учесталосту код сваког појединачног глагола. Управни енглески глаголи значењски кореспондирају са аналогним српским глаголима, а допунски ГП-и се преводно релализују претежно у виду ДА₁+През клаузе, али и експликативне ШТО+През/Прет/Фут клаузе. Осим синдентских клаузалних реализација, забележени су

и појединачни примери са засебним глаголским облицима у виду претерита и потенцијала, уз неколико случајева допунске девербативне именице.

Када се ради о ИСКУСТВЕНО-ДЕЗИДЕРАТИВНИМ глаголима, можемо закључити да се у корпусу не јављају перфекатски и пасивни облици комплементског ГП-а, као и да се субјектоид јавља у релативно ограниченом обиму, осим у случају глагола FIND, који није забележен без субјектоида. Многи од чланова ове групе не јављају се у денотативним значењима и улазе у декомпоноване или идиоматизоване конструкције. Ово се одражава и на превод управних структура, па се јављају значењски веома разноврсни глаголски преводни еквиваленти. Упркос преводној разноврсности управног лексичког инвентара, у највећем броју случајева реализују се структуре које захтевају допуне, а које такође испољавају изразиту диверсификацију, са знатним уделом лексички некатегорисаних конструкција. Не може се рећи да било која од уочених допунских конструкција посебно преовладава, што води ка закључку да се допунски ГП преводи у мањој мери према племенском обрасцу, а у већој мери према значењским особеностима декомпоноване или идиоматизоване структуре (тамо где су оне присутне у полазном тексту). Када се ради о ГП-ским конструкцијама са преовладавајућим номиналном карактером – нпр. глагол GO у комбинацији са ГП-ом у значењу рекреативне активности, уочљива је доминантна реализација преводних девербативних именица.

Чланови КАУЗАЛНО-ЕГЗИСТЕНЦИЈАЛНЕ групе глагола нису регистровани са перфекатским или пасивним допунским облицима, а субјектоиди се углавном реализују, осим у случају неколико управних глагола са веома малом учесталošћу и глагола COME и NEED. COME се јавља у предикатским склоповима где ГП има и адјунктне примесе, али са обавезним синтаксичким статусом. Изразито је полисемичан, па се управне преводне структуре реализују као мноштво значењски слабо повезаних лексема, где велика већина подразумева дирекциону или исходишну значењску компоненту. Преводни еквиваленти осталих управних глагола остварују се махом као просте или сложене глаголске јединице са садржајем који одговара основном значењу полазних предиката. Допунски преводни еквиваленти категоријално веома варирају, те се код јасније одређених комплементских катенативних склопова јављају допунске ДА₁+През клаузе, девербативне именице и инфинитиви, а код склопова који представљају прелазне

облике између комплемената и адјунката (пре свега са глаголима COME и SPEND) реализују се како допунске структуре (ДА₁+През и девербативне именице), тако и формално разноврсне адјунктне структуре, укључујући српске глаголске прилоге и адвербијалне клаузе.

Код групе ДЕМОНСТРАТИВНО-ПЕРФОРМАТИВНИХ глагола такође нису забележени перфекатски комплементски облици, а допунски пасив је уочен у само једном примеру. Управне структуре се преводе одговарајућим једночланим глаголским предикатима или глаголским фразама, уз по један пример прилошке одредбе, односно лексички некатегорисаног садржаја. Комплементне полазне конструкције су преведене углавном девербативном именицом, али у неколико примера ДА₁+През клаузом и КАКО+През/Прет клаузом, што упућује да се допунски садржај посматра као конкретизован догађај процесуалног или структурно целовитог типа.

У табела 4.22 приказан је статистички пресек свих формално-функционалних експонената преводних структура енглеске герундијумско-партиципске допуне, уз навођење броја забележених примера (колона А) и на основу тога изведеног процентуалног учешћа у укупном корпусу (колона Б).

Табела 4.22: Нумерички преглед преводних реализација допунских ГП-а

	А Број забележених примера	Б Процентуална заступљеност
ДА ₁ +Презент	349	31,73 %
Лексички	122	15,37 %
КАКО+Презент	133	12,10 %
Девербативна именица	111	10,10 %
Претерит	79	7,19 %
Презент	54	4,91 %
Лексичка основа префиксу	33	3,00 %
КОЈИ+Претерит	21	1,91 %

ГЕРУНДИЈУМСКО-ПАРТИЦИПСКА КОМПЛЕМЕНТАЦИЈА

ДА ₂ +Презент	15	1,37 %
ШТО+Претерит	10	0,91 %
КАКО+Претерит	9	0,82 %
ГДЕ+Презент	8	0,73 %
ДА+Претерит	7	0,64 %
ДОК+Претерит	7	0,64 %
Инфинитив	6	0,55 %
Адјективални (партиципски) предикативни апозитив	6	0,55 %
Потенцијал	5	0,46 %
ДА+Потенцијал	4	0,37 %
Футур	4	0,37 %
Глаголски прилог садашњи	4	0,37 %
Аорист	4	0,37 %
ДОК+Презент	3	0,28 %
Глаголски прилог прошли	2	0,19 %
КАКО+Потенцијал	2	0,19 %
Императив	2	0,19 %
Имперфекат	2	0,19 %
КАКО+ Футур	1	0,10 %
ШТО+Презент	1	0,10 %
ШТО+Футур	1	0,10 %

Како показује горња табела, најзаступљенији преводни еквиваленти енглеског комплементског герунд-партиципа јесу ДА₁+През клауза, КАКО+През клауза, девербативна именица, појединачни презентски и претеритални облици, лексичка основа перфективном префиксу, КОЈИ+Претерит клауза, као и ДА₂+През. Само прва три наведена експонента допунског садржаја имају процентуалну заступљеност изражену у двоцифреном броју, док се остали експоненти налазе на скали измеђи 1%-9%. Остали регистровани примери се јављају у доста мањој размери и не прелазе 1% удела. Уочљиво је да се као најзаступљенији преводни еквивалент јавља допунска ДА₁+През клауза, као и код комплементског инфинитива. Међутим, овога пута је њен удео у укупном броју примера доста мањи, чинећи нешто мање од трећине укупног броја забележених примера. Лексички некатегорисани примери су регистровани у дупло мањем проценту него ДА₁+През клауза, што сугерише да је потенцијал ГП-а да се преводно оствари у виду конкретних варијанти разматраних преводних образаца нешто мањи. Приметније је и изразитије процентуално учешће КАКО+През клаузе, што сведочи о присутности процесуалног карактера ГП-а, али и делимичне значењске повезаности са енглеским прогресивом у смислу кодирања димензије развоја глаголског садржаја, односно текуће актуелизације садржаја. У сличном броју као и КАКО+През клауза јавља се и девербативна именица, кроз коју се преводом осликава номинални карактер енглеског ГП-а. Остале преводне глаголске и клаузалне форме јављају се у доста мањем обиму и припадају преводним еквивалентима код којих се значењски моменат преноси средствима која су категоријално у већој мери удаљена од комплементских и њима сродних облика.

5. ЗАКЉУЧАК

У претходном делу рада представљени су принципи према којима је спроведено истраживање (поглавље 1), теоријске основе на којима почива контрастивна анализа (поглавље 2), укључујући резултате спроведеног истраживања које је обухватило структурне, семантичке и формалне аспекте преводних реализација енглеских нефинитних управних и допунских конструкција на српски језик (поглавља 3 и 4). У овом поглављу ћемо на основу претходно предочених података пружити сумарни преглед резултата из претходних поглавља, како бисмо извели кумулативне и релевантне закључке према којима је могуће установити да ли и у којој мери добијени резултати кореспондирају са хипотезама изнетим у уводном делу овог рада. Наведени налази ће притом послужити за додатно осветљавање језичких односа које нефинитни енглески комплементи остварују са управним структурама у полазном језику и њима одговарајућим српским преводним еквивалентима.

5.1. СТРУКТУРНИ ОДНОСИ

Почетак овог дела излагања посвећен је налазима проистеклим испитивањем структурног устројства нефинитних енглеских комплемената и односа који у том смислу остварују са српским преводним панданима. Формални аспекти којима смо се бавили тичу се обличке структуре преводних еквивалента енглеских глаголских конструкција са нефинитним допунама, њихове граматичке маркираности и дистрибутивног карактера, али и њихове статистичке заступљености. У уводном делу ћемо уопштено презентовати квантитативни преглед резултата, док ће тумачење процентуалне заступљености доминантних конструкција бити детаљније елаборирано у делу закључка везаном за квантитативне структурне и значењске аспекте истраживања.

КВАНТИТАТИВНИ РЕЗУЛТАТИ

Унакрсном анализом квантитативних података (уп. табеле 3.18 и 4.22) установљено је да код оба типа енглеских комплемента преводно доминира ДА₁+През клауза. Међутим, учесталост реализација преводних еквивалената енглеских инфинитива и ГП-а не стоји у сразмерном односу. Статистичка обрада корпуса несумњиво упућује на то да се као доминантни формални преводни експонент енглеских нефинитних комплемената у српском језику остварује синдентска финитна клауза. Код енглеских

инфинитива ради се о 77,62% примера клаузалних преводних еквивалената, од чега највећи број отпада на ДА₁+През клаузу, док се код ГП-а клаузални преводни експонент јавља у 51,90%, где је такође најучесталија ДА₁+През клауза. Прецизније речено, код превода инфинитивних комплемената ДА₁+През клауза заступљена је у преко две трећине случајева (71,64%) свих примера, док је код ГП-а тај број нешто мањи од једне трећине укупног броја забележених примера (31,73%). Овакво преовладавање ДА₁+През клаузе при превођењу енглеских катенативних инфинитива недвосмислено указује да се ради о устаљеном преводном обрасцу, нарочито ако у обзир узмемо чињеницу да је, начелно узев, при превођењу оба типа комплемената парадигматски на располагању веома велики број формалних структура. Наравно, ни остали репрезенти нису занемарљиви, али се њихов број по свакој од структура понаособ ни изблиза не може поредити са ДА₁+През клаузом. С друге стране, ДА₁+През клауза као преводни еквивалент ГП-а реализује се у више него дупло мањем броју неголи код инфинитивних, али и даље са изразитом доминацијом у односу на остале преводне структуре.

Када говоримо о појединачним глаголским облицима као преводним еквивалентима нефинитних конструкција, уочено је да се јављају са фреквенцијом од 12,34% код инфинитивне комплементације, односно 14,23% када се ради о ГП-ској комплементацији. Од осталих учесталијих еквивалената вреди поменути још и девербативне именице, забележене у 2,28% код превода енглеских инфинитива, тј. 10,10% у случајевима са ГП-има. Знајући да се у српском језику инфинитив јавља као једини нефинитни комплементски експонент, као и то да се у савременом српском језику неретко користи у алтернацији са ДА₁+През клаузом, веома изненађује податак да је регистрован у само 1,10% превода свих енглеских инфинитивних конструкција, односно 0,55% код ГП-ских конструкција.

Квантитативној обради такође су подвргнути перфекатски и пасивни допунски облици, као и субјектоиди. Њихова процентуална дистрибуција у оквиру енглеских катенативних инфинитивних предикација јесте таква да се субјектоиди јављају у 17,73%, перфекатски допунски облици у 1,1%, а пасивне форме у 2,1% случајева. Када говоримо о ГП-има, добијени су следећи подаци: субјектоиди су заступљени са 29,55%, перфекатски облици са 0,46%, а пасивне форме допунских ГП-а са 0,55%. Узимајући у обзир укупан број примера, наведени подаци показују да су **субјектоиди** заступљени са

умереном учесталошћу, при чему има класа код којих су сасвим одсутни или се јављају у веома малом броју (нпр. фазни и демонстративно-перформативни глаголи), оних где су заступљени у релативно малом броју (нпр. преференцијално-емотивни глаголи), оних где се они реализују код приближно половине глагола (нпр. когнитивни и искуствено-дезидеративни глаголи), док се код других класа јављају са великом већином или скоро са свим забележеним глаголима (нпр. код глагола перцепције и каузално-егзистенцијалних глагола). **Аспекатски** обележени комплементски облици су веома нефреквентни. Прогресивне допуне су забележене само код инфинитивне допуне глагола SEEM, у свега три случаја. Перфекатски комплементи су нешто учесталији, а класе управних глагола код којих су уочени јесу глаголи перцепције, демонстративно-перформативни и когнитивни глаголи са инфинитивном комплементацијом, односно когнитивни и преференцијално-емотивни глаголи са ГП-ском комплементацијом. Код свих класа се јављају са веома малим бројем глагола и са малим бројем примера по сваком глаголу понаособ. У свим случајевима са перфекатском допуном као преводни еквивалент фигурира финитна клауза са претериталним глаголским обликом, док се код малобројних прогресивних допуна јавља имперфективни српски глагол. **Пасивни** енглески комплементи су такође врло малобројни. Допунске инфинитивне клаузе су регистроване у пасивној форми код свих значењских класа управних глагола осим фазних и преференцијално-емотивних, а ГП-ске пасивне допуне се нису јавиле код трију класа: са глаголима перцепције, искуствено-дезидеративним и каузално-егзистенцијалним управним глаголима.

КВАЛИТАТИВНА АНАЛИЗА

Поред квантитативних налаза, структурне особености су разматране узимајући у обзир и критеријуме наведене у одељку §1.4 (пасивизација, аспектуализација, негација, реализација и референцијални статус номиналних аргумената, супституција, алтернација, дистрибуција и модалност). Имајући у виду бројност наведених параметара, те да их због тога што се не јављају код свих класа није било практично засебно класификовати и презентовати, у наредном делу закључка ћемо сумарно представити на који начин утичу на интерпретативни потенцијал анализираних конструкција, те указати на њихово место у контрастивном оквиру нашег истраживања.

Категорија **глаголског стања** нефинитне допуне реализује се махом у активном облику и без посебних ограничења везаних за реализацију пасивних форми нефинитних допуна, изузев општих поткатегоризацијских услова допунских глагола које се тичу транзитивности. Статистички подаци јасно показују допунски пасив представља релативно слабо заступљену појаву, при чему се може јавити код свих обрађених семантичких класа, упркос томе што у корпусу код неких није ни регистрован. Нити у једном полазном примеру у коме се пасивна допуна јавља није утврђен било какав специфични интерпретативни потенцијал којиме се комбинаторни образац катенативне конструкције издваја од непасивних форми. Разлике се огледају превасходно у томе што се објекти енглеских допунских глагола у активу измештају из свог поствербативног положаја на позицију субјектоида пасивне допуне, па се према томе може говорити о информативној и дистрибутивној преформулацији реченичног садржаја активне клаузе без значајних реперкусија на њихов интерпретативни потенцијал. Пасивна форма допунског глагола најчешће прати општи преводну тенденцију везану за српски језик (у коме се генерално знатно мање јавља пасив него у енглеском језику па се махом реализују активне клаузалне конструкције), уз преводно преовладавање фразе са рефлексивним глаголом.

За разлику од глаголског стања, категорија граматичког **аспекта** у енглеском језику игра значајну улогу како у селекционом, тако и у интерпретативном потенцијалу допунског исказа. У извесним случајевима, допунска нефинитна клауза може се обележити у прогресивном и/или перфекатском аспекту. С обзиром на то да се прогресивни комплементи испољавају само код енглеских инфинитива, као и то да су забележени у изузетно малом броју случајева, изводи се закључак да се ова врста аспекта реализује као маргинална категорија, која притом није испољила значајну особеност у преводном смислу. Утврђена је извесна корелација између прогресивних инфинитивних допуна и перфективних глагола у одговарајућим српским преводним еквивалентима, али је овај закључак изведен на основу веома малог броја примера, те се не може поуздано говорити о стриктној компонентној кореспонденцији између двеју аспектуалних врста. С друге стране, перфекативност се реализује нешто чешће, али такође у релативно малом броју случајева. Перфекатски комплементи, који се могу јавити са обама типовима нефинитне допуне, нужно упућују ка антериорном ситуационом догађају у односу на

неку временску упоришну одредницу, која је по правилу управни глагол, те се због непостојања аналогног граматичког аспекатског експонента у српском језику у свим забележеним случајевима преводе претериталним глаголским обликом (најчешће претеритом, уз могуће алтернације са аористом, имперфектом и плусквамперфектом). Поред своје основне функције да разграничи симултану/проспективну и ретроспективну интерпретацију, перфекат нефинитних комплемената у неким случајевима има за циљ да додатно потцрта антериорну димензију допуне, будући да се његовим јављањем са извесним управним глаголима укупни интерпретативни потенцијал не мења, одн. не испољавају се било додатне дистинкције у темпоралном погледу.

Осим своје основне функције да одрекне текућу валидност предикатске садржине допунског глагола, није уочено да критеријум **негације** игра посебну улогу у смислу синтаксичко-семантичког утицаја на укупну сложену предикацију. Значај синтаксичке негације у разматрањима нефинитних комплемената лежи у томе што се њоме може утврдити да се оба дела енглеског сложеног предиката могу негирати без ремећења синтаксичког интегритета исказа, чиме прескриптивно правило везано за граматичку неадекватност тзв. „дупле негације“ не бива нарушено. Ова чињеница иде у прилог томе да се енглеска нефинитна конструкција схвата као клаузална јединица која улази у однос субординације са својом управном структуром.

Једна од битнијих ставки код структурних разматрања јесте и утврђивање карактера **субјектоида**, тј. номиналне фразе у служби директног објекта управног глагола, односно субјекта нефинитне допуне, дистрибуиране између управне и допунске структуре. Основна тенденција експлицирања субјектоида јесте да означи номинал који не кореферира са субјектом управне структуре. Уколико пак субјекат управног сегмента и субјектоид кореферирају, онда се у енглеском језику субјектоид јавља у виду рефлексивне заменице. Таквим енглеским конструкцијама у српском језику значењски одговарају повратне глаголске предикације. Пошто се у српском језику не може експлицирати субјекат нефинитног облика, он се тиме не може ни регистровати у корпусу, па се преводно реализује само у ситуацијама где се енглеска допуна преводи финитним српским преводним еквивалентом. Испитивање је показало да ако има потребе да субјекат енглеског нефинитног облика буде експлициран при превођењу, као преводно решење не може послужити српски инфинитив јер нема начина да реализује

граматичку категорију лица, те се зато мора употребити клауза са личним глаголским обликом. Уколико пак лице није потребно експлицитно исказати, преводно долази у обзир и инфинитив и девербативна именица, у зависности од значењског потенцијала полазног исказа, будући да су и сами типични експоненти реченичне кондензације у српском језику. Наведена чињеница упућује на то да се при преношењу језичке поруке са једног језика на други у обзир морају узети и разлике у структурном устројству нефинитних допуна, јер се у складу са конкретним експлицирањем агенса нефинитне структуре условљава реализација финитног типа допуне, док се за комплементску реализацију инфинитива или девербативне именице агенс мора формално изоставити.

У вези са критеријумом **заменеивости** сродним конструкцијама, дотакли смо се могућности да нефинитни комплементи алтернирају са значењски аналогним структурама. У том смислу је закључено да у енглеском језику нефинитни комплементи испољавају тенденцију да алтернирају са финитним клаузама номиналног и адјективалног типа, псеудокоординативним склоповима, као и девербативним именицама. У српском језику се као експонент нефинитне комплементације јавља допунски инфинитив, који такође може алтернирати са финитном клаузом (претежно у форми ДА₁+През), или пак девербативном именицом. У околностима где је то могуће, утврђивање слободне алтернације између инфинитива, ДА₁+През клаузе и девербативне именице разматрано је као секундарни критеријум пошто наш корпус није конципиран на тај начин да би се из њега могли изводити категоријални закључци о преовладавању неке од поменутих структура. Наиме, и поред изразите доминације ДА₁+През у читавој грађи, утврђени структурни разлози за овај степен фреквентности не могу искључити друге селекционе чиниоце, јер се у многим случајевима инфинитив јавља као сасвим могуће, али не и у корпусу остварено преводно решење. Девербативна именица се чак јавља нешто чешће него инфинитив и поред тога што је њен информациони потенцијал нешто мањи од инфинитива, а мотивација за њену употребу може се најпре тражити у лексичком варирању садржаја и поткатегоризационим карактером управног глагола, пре неголи другим синтаксичко-граматичким условљеностима.

Уз остале формалне критеријуме, испитана је и могућност **дистрибуционе мобилности допунске** конструкције у односу на управну структуру. Установљено је су енглеске нефинитне допунске клаузе чврсто позиционо везане за своју управни сегмент,

нарочито у случајевима када се ради о уланчавању више лексема. Постоји и изразита тенденција да нефинитна клауза задржи своју поствербативну позицију и у случајевима када се као управни део клаузе јави у пасиву, где обично субјектоид активне варијанте заузима место субјекта пасивне управне конструкције. Корпусни налази упућују на то да нефинитна клауза прилично ретко има статус директног објекта управне структуре, па се самим тим може претпоставити да нефинитни комплементи не кореспондирају у потпуности са прототипским директним објектима. Овиме се њихов статус може приписати посебном типу реализације категорије транзитивности, али због ограничености категоријалне елаборације ова претпоставка у нашем истраживању није детаљније разматрана. Додатно, могу се упоредити са нефинитним адјунктима, где је мобилност знатно флексибилнија и могу се без већег нарушавања синтаксичког интегритета читавог исказа измештати у иницијални реченични положај. Међутим, забележен је и немали број примера код којих се јављају адјункти са обавезном дистрибуцијом, код којих измештање није могуће и који остварују чвршћу везу са управним глаголом, те самим тим не представљају опционе реченичне конституенте. Ово илуструје да се тип склопа управне и нефинитне конструкције не може недвосмислено посматрати као однос бинарне опозиције са карактеризацијом нефинитне клаузе као комплемента или адјункта већ да се ради о градацијској категорији са мноштвом прелазних случајева.

Испитивање је укључило и утицај **модалне** компоненте на интерпретацију нефинитног облика. Модалност се у енглеском језику типски реализује употребом граматикализованих модалних глагола, који се не могу јавити у нефинитном облику већ само као део финитне конструкције у својству оператора. Они по својој природи неизоставно ступају у синтаксички везу са инфинитивном фразом, чиме бивају слични типској катенативној конструкцији, која се и сама може на њих надовезивати. Примери забележени у корпусу показују да уколико се катенативни склоп јави као допуна модалном глаголу, модални глагол пружа значењски допринос примарним садржајем који кодира, али притом и значењски модулира катенативну конструкцију у правцу ситуационе партикуларизације сложене предикације. Ово подразумева то да се основно значење управне лексеме интерпретира не као ознака опште карактеристике или склоности (као нпр. код преференцијалних глагола типа LIKE, LOVE, итд.) већ као

појединачни догађај, па се лексички инхерентне значењске карактеристике управног глагола интерпретативно сужавају као конкретној реализацији глаголског садржаја.

Као део структурних разматрања извршен је покушај да се установи у којој мери структурни образаца полазних конструкција корелирају са структурним устројством значењски одговарајућих конструкција у циљном језику. Установивши да се у енглеском језику као нефинитни комплементи јављају герунд-партицип и инфинитив (нефинитни комплемент могућ је још и у виду прошлог партиципа, али у изразито малом броју примера и са малим бројем управних глагола, због чега нису емпиријски посебно обрађени), констатовано је да се у српском језику у улози нефинитног комплемента јавља само инфинитив. Тиме се већ на нивоу типа комплемента може закључити да се структурни карактер нефинитних допуна у двама језицима не поклапа у целости, односно да се ради о делимичном поклапању. Делимично непоклапање се такође испољава у чињеници да енглески језик дозвољава да нефинитна допуна експлицира сопствени субјекат, при чему се у случају кореферентности са управном структуром по правилу не испољава, док српски инфинитив никако не може експлицитно изразити субјекат. Потпуно структурно непоклапање се јавља у конституентској вредности енглеске и српске нефинитне допуне. Како је у овом раду клаузалност схваћена као суштински остварена веза између субјекта и предиката, из потенцијала да се (не)експлицира субјекат нефинитне клаузе происходи да је у енглеском језику нефинитна допуна формално реализована као клаузални конституент, док се у српском језику ради о фразној категорији. У српском језику се клаузалност нефинитних облика остварује само на значењском, семантичком плану. Ипак, може се рећи да се структурно поклапање региструје у односу нефинитне допуне са транзитивним глаголом, јер се објекат нефинитне допуне експлицира у обама језицима.

Одређен степен неподударности у формалним аспектима приметан је и код заступљености формалних експонената преводних еквивалената. Како показује квантитативни преглед, веома упадљив и неочекиван податак јесте то да се у корпусу енглеска инфинитивна допуна крајње ретко преводно региструје у виду кореспондентног српског нефинитног облика – инфинитива. ГП-ске допуне такође не налазе преводне еквиваленте у виду њима формално најприближнијих српског нефинитног облика – глаголског прилога садашњег – јер се он у српском не јавља са

номиналним, а самим тим ни комплементским статусом. Штавише, подаци из корпуса показују да се у случајевима када се у српском делу корпуса уопште региструје нефинитни допунски преводни еквивалент (тј. инфинитив) у полазном језику њему одговарају како енглески инфинитив, тако и ГП.

Мала заступљеност српских инфинитивних допуна стоји у великој несразмери са великим бројем преводних ДА₁+През клауза, па је из тог разлога ДА₁+През клауза установљена као прототипски преводни еквивалент. Ипак, ваља напоменути да се овој констатацији ипак мора прићи са извесним отклоном, јер многи управни глаголи са ДА₁+През клаузом заправо не блокирају употребу допунског инфинитива или девербативне именице. Преовладавање ДА₁+През клаузе може се тумачити како структурним, тако и неструктурним факторима, као нпр. психолингвистичким (идиолектска склоност ка неком од типова допуне), ареалним (припадност одређеном говорном подручју), али и стилистичким факторима (избегавање гомилања истих типова допунских структура у низу, нарочито у случају појаве тзв. 'дакања'). На основу расположивог материјала, наша анализа упућује на то да се у преводу предност клаузалном типу допуне (тј. ДА₁+През клаузи) у односу на инфинитив или девербативну именицу може дати због већег информативног потенцијала који финитна клауза има у односу на српске неклаузалне пандане. Пошто смо претпоставили да се при превођењу тежи очувању интегралности почетног садржаја на нивоу пропозиције и говорног чина, није безразложно очекивати да се при промени језичког кода такође тежи одабиру формално-садржинских структура које у највећој могућој мери поклапају са полазним садржајем. На пример, као један од извеснијих фактора за објашњење високе учесталости клаузалних преводних еквивалената може послужити могућност експлицитног испољавања агенса код нефинитних облика у енглеском, наспрам немогућности да то учине у српском. Ова чињеница може навести преводиоца да (свесно или несвесно) посегне за оном конструкцијом која по инвентару исказаних обележја исказује већа поклапања са полазном структуром. У прилог овом објашњењу иде и то што исти је принцип примењив и код темпорално формално маркираних енглеских нефинитних форми, одн. перфекатских облика, где се реализовани глаголски облик у циљном тексту нужно јавља у финитној, претериталној форми – знајући да у српском није могуће обележити anteriornost као саставни део комплементског нефинитног

облика, прибегава се расположивим формама са антериорном интерпретацијом, односно претериталима. Сходно наведеном, можемо закључити да се преводилац опредељује за информационо комплекснију, а самим тим и структурно обележенију преводну структуру у случајевима када се у полазном тексту експлицитно јављају обележја агентивности и темпоралности. У случајевима када се дата обележја инферирају посредно или нису ни испољена, инфинитив или девербативна именица намећу се као могуће, понекад чак и изгледно преводно решење, које, опет, бива додатно условљено и осталим селекционим факторима.

5.2. ЗНАЧЕЊСКИ ОДНОСИ

Семантички аспекти катенативних структура разматраних у овом раду подразумевају испитивања у вези са природом пропозиционог садржаја сложеног предиката, класификационим карактером управних глагола, уоченим временским односима управних и допунских структура, као и општим значењским карактером комплементских конструкција у обама језицима.

На самом почетку теоријског третмана констатовано је да у обама језицима нефинитне допунске конструкције заједно са својим управним глаголима формирају сложени предикат, али да постоји различит степен укључености управног и допунског дела у значењски потенцијал катенативне конструкције. За илустровање ових односа, послужићемо се резултатима анализе фазних и глагола перцепције. Док се са структурног становишта може приметити да управни елеменат по правилу стоји у синтаксички надређеном положају у односу на допуну, значењска анализа је показала да се код одређених класа управни глаголи дубље интегришу у пропозициони садржај читаве предикације, чиме остварују тешње везе са лексичким садржајем допуне. То је нарочито случај код предикација са фазним глаголима, који не представљају засебну ситуациону целину већ само етапу одвијања допунске конструкције. Тешња веза између фазног глагола и нефинитне допуне огледа се и у томе што поред концептуално-значењског доприноса сложеном предикату, они исказују и извесне граматичке особине, јер могу блокирати глаголске допуне маркиране одређеним аспектуалним и акционалним категоријама. Значењске и граматичке компоненте полазних фазних спојева могу у преводу бити реализоване и морфолошки. Наиме, док се у енглеском

језику почетна и завршна фазна значења примарно кодирају кроз засебне глаголске јединице, у српском се језику она могу реализовати и аспектизујућим префиксима, чиме се посебно потцртава чињеница о граматикализујућем карактеру поменутих структура и сведочи о тешкој вези између управне и допунске конструкције. Када је реч о интегрисаности садржаја, наспрам фазних глагола стоје глаголи перцепције. Код њих је уочљиво да се управни и допунски сегмент сложеног предиката значењски могу одвојити, јасно представљајући две засебне догађајне целине. Ово је условљено лексичком природом глагола перцепције, пошто се опажацац и опажено ментално не преклапају. Лингвистичка реперкусија овакве пропозиционе устројености јесте да допунска, опажајна конструкција може попримити евиденцијални карактер, па се преводно остварују махом временски и просторно референцијалне конструкције у виду КАКО/ДА/КАД/КОЈИ/КАО-клаузе или фузионисане једноглаголске финитне предикације. На основу изнетих запажања може се закључити да граматичка повезаност управне и допунске структуре испољава већу хомогеност неголи што је то случај у значењском смислу. Другим речима, утврђена је тенденција да се са већом значењском повезаношћу полазне управне структуре са садржајем допунске структуре остварују преводни еквиваленти који формално-семантички хомогенији од структура где се делови полазног сложеног предиката доживљавају као оделите целине.

Анализа је потврдила да савремени енглески и српски језик имају језичке механизме којима се редуковањем структурних својстава исказа у први план ставља лексички садржај субординиране предикације, па се у вези с тим често говори о 'кондензацији' реченичног садржаја нефинитном допуном. Кондензацијом се остварује структурна редукција, али се сажимањем реализује и семантичка модулација допунске пропозиције, при чему се извесна граматичка обележја потискују (нпр. глаголско време и лице), док се с друге стране добија пропозиционо кохерентнија структура. Уз наведене чиниоце, приметно је да нефинитне допунске структуре у обама језицима садрже извесну наткриљујућу значењску компоненту, чиме се указује потреба њеном идентификацијом. Анализом корпуса издвојио се значењски сегмент категоријалне природе, па се као заједнички значењски именитељ свих комплементских структура обрађених у овоме раду наметнуо појам *актуелизације* пропозиционог садржаја, претходно поменут у разматрањима везаним за повезаност прогресива и ГП-а (в. одељак §4.1). Утврђено је да

се наведени појам може односити не само на ГП-е већ на све релевантне допунске клаузе, будући да означава семантичку контекстуализацију садржаја кодираног глаголом нефинитне структуре у односу на управну структуру.

Представљено тумачење може послужити као додатни фактор за објашњење суодноса формалних и семантичких принципа који могу утицати на одабир ДА₁+През клаузе као прототипског преводног еквивалента. Наши налази потврђују наводе у литератури да ДА₁+През клаузе поседују шири комуникацијски потенцијал од српског инфинитива јер су информационо садржајније пошто се код српског инфинитива субјекат се никада не експлицира, док се у енглеском може реализовати, нарочито када нема кореферентности са субјектом управне клаузе. Да би се надоместила синтаксичка празнина услед непостојања нефинитног допунског облика којим би се могао исказати агенс, прибегава се необележеном (деиктички проксималном) финитном облику, што у српском језику јесте презент. Међутим, како за циљ примарно има актуелизацију лексичког садржаја глагола и експлицирање граматичког лица, овако реализован презент не подразумева референцијалну временску вредност. Стога се граматички формализовано глаголско време као компонента значењски не реализује, па се читава конструкција посматра као синтаксички ‘окамењен’, те темпорално инваријантни облик, што садржајно кореспондира са енглеским инфинитивима и герунд-партиципима. Упоредна анализа упућује на то да управо ова карактеристика ДА₁+През клаузе лежи у основи њеног изразитог одабира при преводу. Наше тумачење може послужити и за прецизирање природе ‘немобилности’ српског презента у ДА-клаузи, са претпоставком да је ова особеност изазвана атемпоралним тумачењем комуницираног садржаја. То пак води закључку да таква допуна заправо нема пун карактер финитне клаузе већ суштински актуелизује семантички садржај подразумеван лексичким карактером самог глагола. У случајевима када је нужно разликовати временске односе у које ступају допунске и управне конструкције (нпр. код перфекативних допуна), преводни глаголски облици, било да се ради о синдетским допунским клаузама или фузионисаним једноглаголским предикатима, добијају своју пуну финитну вредност и темпорално варирају у складу са интерпретативним временским доменима проистеклим из полазног текста.

Иако значењска разлика између енглеских допунских инфинитива и ГП-а на интралингвалном плану није представљала примарно интересовање наше дисертације, извесни посредни закључци се могу извести у светлу нашег истраживања. Иако допунски инфинитив и герунд-партицип примарно исказују актуелизовану пропозицију, разлике се огледају у врсти актуелизације, утолико што се инфинитивом кодира информација општијег типа, док се ГП-ом кодира информација конкретније садржине. Ово се делимично одражава на интерпретативни потенцијал допуне, те енглески инфинитивни комплементи у корпусу обележавају махом апстрактније структуре, што је садржински у српском ближе инфинитивној или ДА₁+През клаузи, док се с друге стране ГП-и перципирају као спецификоване пропозиције, сродније номиналима, па се у преводу поред ДА₁+През клаузе чешће јавља и девербативна именица. Наравно, ове дистинкције ваља схватити условно и, пре свега, тумачити као тенденције, будући да се и код једне и код друге врсте енглеске допуне јављају многи преводни примери карактеристични за супротни тип допуне. Ипак, општа повезаност енглеских нефинитних облика и номинала не може се оспорити, што је основи разлог да се допунске конструкције у обама језицима неретко сврставају међу објекатске структуре. Известан утицај ка именској интерпретацији може се препознати и у дијахроним рефлексијама у односу номиналне облике од којих су енглески инфинитиви и ГП-и потекли.

Разлози за драстично већу заступљеност преводне ДА₁+През клаузе код енглеских инфинитива него код ГП-а такође се могу потражити у природи комплементизатора који уводи допунску клаузу. Увидом у карактер комплементизатора *да*, уочено је и да је његова семантика крајње редукована, те да овај везник значењски представља прилично десемантизовани елеменат, синтаксички вршећи функцију субординатора. Његов потенцијални значењски рефлекс би се могао окарактерисати у смислу означавања правца, аналогно енглеском инфинитивном маркеру *to*, код којих се управна конструкција на известан начин усмерава ка допуни. Српски инфинитив и девербативне именичке допуне не садрже посебан елемент којиме се овај однос успоставља. Самим тим се код енглеских инфинитива преводни потенцијал ДА₁-клаузе значајно повећава у односу на српски инфинитив или девербативну именицу, јер клауза у одређеним примерима садржи додатну значењску дирекциону компоненту, па самим тим

представља оптималнији преводни еквивалент енглеског *to*-инфинитива. Герунд-партицип пак директивност не испољава, те се, очекивано, преводна ДА₁+През клауза бележи у знатно мањем броју неголи код енглеских инфинитива.

Феномен нефинитних и сродних клауза, како истраживање показује, у обама језицима представља скаларну, одн. градацијску категорију. Са једне стране скале налазе се чисто комплементске конструкције номиналног типа, синтаксички обавезне и дистрибутивно фиксирани, а које имају извесне исте особине као и номинална фраза у функцији директног објекта. На другој страни скале налазе се адјунктне конструкције, реченично необавезне, адвербијалног карактера, са доста слабијом повезаношћу са управним глаголом и много флексибилнијом позицијом унутар реченице. Између двају полова на скали налазе се прелазни случајеви са значењима ближим једном или другом типу нефинитне структуре. Јављају се и паралеле између обличких реализација преводних еквивалената. Оне се огледају у томе што најноминализованијим енглеским допунским конструкцијама по обележјима кореспондира српска девербативна именица у служби објекта, која своје место на остатку преводне скале уступа допунском инфинитиву, а затим ДА₁+През клаузи, док се на другом крају скале, где у енглеском налазимо нефинитне адјункте, у српском јављају адвербијали, било као прилози, синдентске клаузе са референцијалним временским обликом или појединачни финитни глаголски облици у којима је реализован садржај управне и одговарајуће нефинитне структуре.

У оквиру последњег сегмента овог дела закључка, укратко ћемо сумирати резултате истраживања у вези са **временским аспектима** разматраних катенативних склопова. На основу теоријске елаборације, а што је касније потврђено и у корпусу, установљено је да у својим основним облицима нефинитне структуре енглеског и српског језика самостално не изражавају временске одлике. Њихова улога у реченици јесте да актуелизују лексички садржај глагола без засебног кодирања темпоралних обележја, чему у прилог иде и то што се енглески инфинитиви и ГП-и могу формирати од практично свих лексичких глагола, чак и од оних код којих је у комбинацији са неким од обележја блокирана њихова реализација (нпр. могућност да се као ГП-и нађу и стања, која се по правилу не јављају у прогресиву: *I believe his knowing the language helps a good bit*). Ипак, када се јаве у оквиру катенативног склопа, нефинитни облици добијају своја

темпорална усмерења, било додатном формалним обележеношћу или у садејству са управним глаголом.

Како је показано у поглављима 2–4, временски односи унутар енглеске катенативне предикације могу се остварити на два начина. Први подразумева формалну аспектску обележеност нефинитне допуне (в. одељке §3.2.1.3 и §4.2.1.2), док се други начин заснива на узајамним значењским релацијама управног и допунског дела предиката (в. одељак §2.3.3). У првој варијанти, установљено је да се у нашем корпусу обележје +Прогресивно остварује само код допунског инфинитива, али у тако малом броју да је емпиријско извођење генерализација сведено на минимум. Друго аспектско обележје подразумева перфекативност, остварену код оба типа нефинитних допуна, где се у свим случајевима реализује антериорна интерпретација у односу на управну структуру и код којих се у свим случајевима са глаголским предикатом у преводу бележе претеритални финитни глаголски облици. Када се ради о временским односима између управних глагола и комплемената, није уочена посебна темпорална варијантност преводних еквивалената у односу на тип полазне нефинитне допуне. Оно што јесте уочено у овом смислу јесте изостанак ретроспективне интерпретације код енглеских инфинитивних допуна, уз могуће образложење да се то дешава јер инфинитивни маркер *to* рефлектује дирекционо значење ка тек остваривом значењском домену. Пошто ГП-и кодирају садржај ближи номиналима, самим тим бивају подеснији за смештање у сваки од три временска домена, односно имају потенцијал да реализују било које од могућих временских усмерења (ретроспективност, симултаност и проспективност).

Начелно посматрано, може се устврдити да катенативне конструкције испољавају велики степен семантичке композитивности, а да временски односи зависе и од овог фактора. Анализа показује да се у обама језицима временско усмерење допуне изводи на основу значењске интеракције комплемента са својим управним глаголом. Укратко речено, полазни основ за темпоралну интерпретацију сегмената катенативне конструкције јесте међусобни однос управне и допунске структуре, а евентуално укључивање формалних аспектских маркера дешава се како би се темпорална интерпретација усмерила у одређеном смеру у случајевима када основна семантика појединачних глаголских конституената није довољна за недвосмислену временску интерпретацију или када је потребно додатно истаћи временски домен у који је допуна

већ смештена на основу међусобног односа двају делова сложене предикације. Ипак, временске одлике веома варирају између појединачних управних глагола. Многи значењски сродни глаголи у различитим контекстима могу имати различита временска тумачења, а у случајевима изразито полисемичних глагола реализују се чак и супротне временске интерпретације, па је због тога, али и због веома великог броја управних глагола веома тешко извршити класификацију по овом критеријуму.

Након представљања резултата истраживања везаних за спроведену контрастивну анализу енглеских глаголских нефинитних комплемената и њима одговарајућих српских преводних еквивалената, могу се извести коначни закључци везани за хипотезе постављене у уводном делу дисертације. У вези с тим, можемо констатовати следеће:

1. Основна хипотеза (H_1) потврђена је у формалном, семантичком и функционалном погледу, будући да је недвосмислено установљено да енглески нефинитни комплементи и њихови српски преводни еквиваленти деле основна граматичка и семантичка обележја везана за појмове глаголске комплементације и њоме актуелизованог пропозиционог садржаја, чиме се поуздано може говорити о облички, граматички и значењски упоредивим структурама;
1. Помоћна хипотеза (H_2) емпиријски је потврђена увидом у статистички преглед анализираних примера, што је додатно поткрепљено теоријским разматрањима везаним за клаузални карактер енглеских нефинитних конструкција и тенденцијом да се клаузални садржај полазног исказа преводно кодира информационо аналогном клаузалном структуром у циљном језику;
2. Помоћна хипотеза (H_3) представља додатну разраду претходне хипотезе и такође је потврђена увидом у статистичку заступљеност преводних еквивалената оба типа енглеских нефинитних комплемената, при чему је установљено да се као прототипски преводни еквивалент за оба типа енглеских нефинитних допуна јавља ДА₁+Презент клауза, док се изразита фреквентност ове допунске клаузе може приписати њеној значењско-структурној устројености, превасходно на основу присуства обележја граматичког лица којиме се јасно упућује на агенс комплемента, али и услед одсуства обележја референцијалне темпоралности као кључног обележја нефинитности у обама језицима.

5.3. ОСТВАРЕНИ ЗНАЧАЈ ИСТРАЖИВАЊА И БУДУЋА РАЗМАТРАЊА

У покушају да се пружи јаснији увид у питања везана за нефинитне глаголске комплементе у енглеском језику и њима одговарајуће преводне структуре у српском језику, докторска дисертација *Нефинитни глаголски комплементи у енглеском и њихови преводни еквиваленти у српском језику* имала је за циљ да пружи детаљан увид у обличке, значењске и класификационе аспекте наведене проблематике. На основу опсежне теоријске елаборације и емпиријске обраде извршена је темељна контрастивна анализа, чији резултати су представљени у претходном делу излагања. Селективним примерима и аргументацијом донекле базираној на ранијим истраживањима, а у већој мери на сопственим запажањима, изведени су општи и посебни закључци којима је пружен допринос испитивању допунских конструкција у обама језицима, али и у њима сродним језичким структурама. Представљени резултати своје место могу тражити пре свега у оквирима контрастивне лингвистике, будући да је извршена анализа утемељена на поређењу енглеског и српског језика. Изведени закључци важе за појаве у обама језицима понаособ, али се могу препознати и доприноси метајезичком одређењу анализираних језичких феномена комплементације и нефинитности. Резултати наше контрастивне анализе своју примену могу наћи и унутар теорије превођења, која би се манифестовала кроз утврђивање конкретних преводних образаца, нпр. у вези са перфекатским допунским нефинитним облицима и њиховим претериталним преводним панданима, али и идиосинкратичним понашањем појединих управних глагола са различитим типовима допуна. Известан допринос остварен је и у типолошком смислу, репрезентован кроз разматрања карактера типова нефинитних и финитних клаузалних допуна, као и идентификације конституентских вредности нефинитних облика у енглеском и српском.

На крају, ваља се осврнути на језичке аспекте који могу бити предмет будућих испитивања. Уверени смо да је налазима представљеним у централном делу ове дисертације пружен целовит, савремен и научно усмерен покушај да се објасни природа анализираних структура, чиме се отвара могућност да се анализиране појаве и закључци сагледају у ширем контексту, али и подвргну критичкој анализи. Међутим, и поред овог можда нескромног става, може се устврдити да је питање нефинитне комплементације у обама језицима толико комплексно да је тешко отети се утиску да смо се овим радом тек

овлаш дотакли укупног истраживачког потенцијала ове проблематике. Неретко су, у покушају да дамо одговор на извешан број питања везаних за нефинитне комплементе, искрсавала питања још бројнија од оних која су постављена при самом почетку, па рад садржи извесне теме које јесу поменуте, али због ограничености предметом истраживања нису били у центру пажње. Нека од питања која због формалних ограничења дисертације нису наишла на детаљнију анализу тичу се ареалних, регистарских и стилистичких аспеката сваке од анализираних комплементских структура у интерлингвалном односу, посебно у светлу алтернације енглеских инфинитива и ГП-а, али и српских ДА₁+През клаузе и инфинитива. Појава која такође заслужује додатни третман јесте утврђивање односа прогресивних инфинитивала и српске категорије имперфективности уз формирање засебног корпуса који би обухватао искључиво ове језичке појаве, а како би се избегла бројчана ограничења испољена у нашем материјалу. У сличном погледу би се у ширем упоредном контексту могло спровести функционално испитивање везано за јаснију идентификацију типа транзитивности нефинитних комплемената, чиме би се утврдило у којој се мери нефинитни комплементи могу идентификовати са директним објектима као номиналним фразама. Поменувши само неке од могућих тема за будућа разматрања, морамо приметити да, и поред веома опсежног третмана којег су анализиране структуре у енглеском и српском добиле у ранијим публикацијама, а узев у обзир и скроман досег нашег истраживања, сама чињеница да и даље стоје у фокусу лингвистичких интересовања упућује на то да у светлу контрастивних испитивања још увек постоји доста простора за нова сазнања и шира разматрања у вези са предметном тематиком.

6. ЛИТЕРАТУРА

ИЗВОРИ:

TBD: Danilo Kiš (2001): *A Tomb for Boris Davidovič*, Dalkey Archive Press, 73-108

GBD: Danilo Kiš (1979): *Grobnica za Borisa Davidoviča*, BIGZ, Beograd, 79-118

SM: Danilo Kiš (1997): *Simon Magus*, from *Encyclopedia of the Dead* (European Classics), Northwestern University Press; Reprint edition, 3-24 (preveo: Michael Henry Heim)

SČ: Danilo Kiš (1997): *Simon čudotvorac*, u „Enciklopedija mrtvih“, Knjiga komerc, Beograd, 79-118

LR: Danilo Kiš (1997): *Last respects*, from *Encyclopedia of the Dead* (European Classics), Northwestern University Press; Reprint edition, 25-35 (preveo: Michael Henry Heim)

PP: Danilo Kiš (1997): *Posmrtna počasti*, u „Enciklopedija mrtvih“, Knjiga komerc, Beograd, 45-51

CP: David Lodge (1979): *Changing Places*, A Tale of Two Campuses, Penguin, New York

ZM: Dejan Lodi (1996): *Zamena mesta, Priča o dva kampusa*, Filip Višnjić, Beograd (preveo: Dejan Ilić)

CC: Dejan Stojiljković (2010): *Constantine's Crossing*, Belgrade, Laguna (preveo: Randall A. Major)

KR: Dejan Stojiljković (2009): *Konstantinovo raskršće*, Beograd, Geopoetika

CO: Don DeLillo (2003): *Cosmopolis*, New York, Scribner

KO: Don DeLillo (2004): *Kosmopolis*, Beograd, 2004 (preveo: Zoran Paunović)

FDS: J. G. Ballard (1995): *The Best Short Stories of J. G. Ballard*, New York, Picador

ČK: Dž. G. Balard – *Čevorodimenzijski košmar*, Beograd, Fabrika knjiga (preveo: Novica Petrović)

NYT: Paul Auster (2006): *The New York Trilogy*, London, Penguin Books

NJT: Pol Oster (1999): *Njujorška trilogija*, Beograd, Geopoetika (preveli: Ivana Đurić Paunović, Zoran Paunović, Svetlana Spaić)

DU: Svetlana Velmar Janković (2002): *Dungeon* (Second edition), Belgrade, Dereta (prevela: Celia Hawkesworth)

LA: Svetlana Velmar-Janković (2007): *Lagum*, Beograd, Srpska književna zadruga

HWGTA: Tihomir Levajac (1999): *Here We go on Trial Again*, Banja Luka, Glas srpski (preveo: Novica Petrović)

JS: Tihomir Levajac (1999): *Jopet sudanija*, Banja Luka : Beograd, Zadužbina Petar Kočić

FG: Vladimir Tasić (2011): *Farewell Gift*, Beograd, Geopoetika Publishing (preveli: Bogdan Rakić and John Jeffries)

OP: Vladimir Tasić (2001): *Oproštajni poklon*, Novi Sad, Svetovi

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА:

- Антонић 2000:** Antonić, Ivana. „Aspekatska vrednost predikacije s faznim/modalnim glagolom na primeru rečenice s temporalnom klauzom.“ *Južnoslovenski filolog* 56, br. 1-2 (2000): 93-101.
- Бајбер и др. 1999:** Biber, Douglas et al. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. London: Pearson Education Ltd., 1999.
- Бибовић 1973:** Bibović, Ljiljana. “The English Gerund as a Subject and Its Serbo-Croatian Structural Equivalents.” *The Yugoslav Serbo-Croatian-English Contrastive Project. Reports*, 1973: 4-22.
- Бибовић 1976:** Bibović, Ljiljana. “The Infinitive as Subject in English and Serbo-Croatian.” *Yugoslav Serbo-Croatian-English Contrastive Project*, 1976: 3-19.
- Биник 1991:** Binnick, Robert I. *Time and the verb: a guide to tense and aspect*. Oxford: Oxford University Press, 1991.
- Биник 2006:** Binnick, Robert I. “Aspect and Aspectuality.” In *The Handbook of English Linguistics*, 244-268. Oxford: Blackwell Publishing Ltd, 2006.
- Бошковић 1996:** Bošković, Željko. “Selection and the Categorical Status of Infinitival Complements.” *Natural Language & Linguistic Theory* 14, br. 3 (1996): 269-304.
- Бошковић 1997:** Bošković, Željko. *The Syntax of Nonfinite Complementation: An Economy Approach*. Cambridge MA: MIT Press, 1997.
- Бринтон и Труго 2005:** Brinton, Laurel J., and Elizabeth C. Traugott. *Lexicalization and Language Change*. Cambridge: Cambridge University Press, 2005.
- Вјежбица 1988:** Wierzbicka, Anna. *The semantics of grammar*. Amsterdam: John Benjamins, 1988.
- Грицкат 1966/67:** Grickat, Irena. „Prefiksacija kao sredstvo gramatičke (čiste) perfektivizacije.“ *Južnoslovenski filolog* 28, br. 1-2 (1966/67): 185-224.
- Грковић-Мејџор 2004:** Grković-Mejdžor, Jasmina. „Razvoj hipotaktičkog *da* u starosrpskom jeziku.“ *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 47, br. 1-2 (2004): 185-204.

- Грковић-Мејџор 2011:** Grković-Mejdžor, Jasmina. „Dativ+infinitiv: Praindoevropsko poreklo i slovenski razvoj.“ *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* (Matica srpska) 54, br. 1 (2011): 27-44.
- Дал 1999:** Dahl, Östen. „Aspect: Basic Principles.“ U *Concise encyclopedia of grammatical categories*, urednik Keith Brown, & Jim Miller. Oxford: Elsevier, 1999.
- Дафли 1992:** Duffley, Patrick J. *The English infinitive*. London: Longman, 1992.
- Дафли 1999:** Duffley, Patrick J. „The use of the infinitive and the -ing after verbs denoting the beginning, middle and end of an event.“ *Folia Linguistica* 33 (1999): 295-.
- Дафли 2006:** Duffley, Patrick J. *The English Gerund-participle: A Comparison with the Infinitive*. New York: Peter Lang Publishing, 2006.
- Дафли 2014:** Duffley, Patrick. *Reclaiming Control as a Semantic and Pragmatic Phenomenon*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2014.
- Де Смет 2010:** de Smet, Hendrik. “English -ing-clauses and their problems: The structure of grammatical categories.” *Linguistics* 48, no. 6 (2010): 1153–1193.
- Диксон 2005:** Dixon, R. M. W. *A semantic approach to English grammar. 2nd ed.* Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Ђорђевић 1997:** Đorđević, Radmila. *Gramatika engleskog jezika*. Beograd: Čigoja štampa, 1997.
- Ђорђевић 2000:** Đorđević, Radmila. *Uvod u kontrastiranje jezika, 4. izdanje*. Beograd: Filološki fakultet univerziteta u Beogradu, 2000.
- Еган 2008:** Egan, Thomas. *Non-finite Complementation: A usage-based study of infinitive and -ing clauses in English*. Amsterdam - New York: Rodopi, 2008.
- Екерсли и Екерсли 1960:** Eckersley, C. E., and J. M. Eckersley. *A Comprehensive English Grammar for Foreign Students*. Harlow: Longman Group Ltd., 1960.
- Живон 2001б:** Givón, Talmy. *Syntax : An introduction*. Т. 2. 2 том. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2001b.
- Ивир 1980:** Ivir, Vldaimir. „Kontrastivna analiza u prevodjenju i prevodjenje u kontrastivnoj analizi.“ 333-341. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu, 1980.

- Ивић 1970:** Ivić, Milka. „O upotrebi glagolskih vremena u zavisnoj rečenici: prezent u rečenici s veznikom da.“ *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku*, 1970: 43-55.
- Ивић 1972:** Ivić, Milka. „Problematika srpskohrvatskog infinitiva.“ *Zbornik za filologiju i lingvistiku*, 1972: 115–138.
- Ивић 1983:** Ivić, Milka. „O srpskohrvatskim gerundima.“ U *Lingvistički ogledi*, 155-176. Beograd: Prosveta, 1983.
- Ивић 2001:** Ivić, Milka. „ O tzv. "vidskim parnjacima" – iz novog ugla.“ *Južnoslovenski filolog* LIII (2001): 1-5.
- Ивић 2005:** Ivić, Milka. „O „malim klauzama” i sličnim sintaksičkim konstrukcijama.“ *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 48, br. 1 (2005): 7-11.
- Јаворска 1999:** Jaworska, E. “Control.” U *Concise encyclopedia of grammatical categories*, autor Keith Brown and Jim Miller, 107-110. Oxford: Elsevier Science Ltd., 1999.
- Јесперсен 1924:** Jespersen, Otto. *The Philosophy of Grammar*. London: George Allen & Unwin Ltd., 1924.
- Јесперсен 1933:** Jespersen, Otto. *Essentials of English Grammar*. 2006 Taylor & Francis e-Library. London: Routledge, 1933.
- Јесперсен 2010:** Jespersen, Otto. “For+Subject+Infinitive (1910).” In *Selected Writings of Otto Jespersen*, 232-234. New York: Routledge, 2010.
- Јовановић 2012:** Jovanović, Jelena. „Stilski aspekti upotrebe infinitiva i 'DA '+ Prez.“ *Srpski jezik* XVII (2012): 95-110.
- Каравесовић 2010:** Karavesović, Dejan. „Vremenski odnosi nefinitnih oblika kao glagolskih komplemenata u engleskom i njihovih srpskih prevodnih ekvivalenata.“ *Uzdanica*, VII/2, 2010: 163-174.
- Карни 2006:** Carnie, Andrew. *Syntax: A Generative Introduction*. 2nd. Oxford: Blackwell Publishing, 2006.
- Кверк и др. 1985:** Quirk et al., Randolph, Greenbaum, Sidney, Leech, Geoffrey, Svartvik, Jan. *A Comprehensive grammar of the English language*. London: Longman, 1985.

- Керм 1931:** Curme, George O. *A grammar of the English language (Vol. III) - Syntax*. Boston: D. C. Heath and Company, 1931.
- Клајн 2003:** Klajn, Ivan. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku: Drugi deo - Sufiksacija i konverzija*. Beograd/Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva/Institut za srpski jezik SANU/Matica srpska, 2003.
- Клајн 2005:** Klajn, Ivan. *Gramatika srpskog jezika*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, 2005.
- Комри 1976:** Comrie, Bernard. *Aspect: An introduction to the study of verbal aspect and related problems*. Cambridge : Cambridge University Press, 1976.
- Комри 1985:** Comrie, Bernard. *Tense*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.
- Коптјевскаја-Там 1999:** Koptjevskaja-Tamm, M. „Finiteness.“ U *Concise encyclopedia of grammatical categories*, 146-149. Oxford: Elsevier Science Ltd., 1999.
- Кравар 1953:** Kravar, Miroslav. „O »razlici« između infinitiva i veze da + prezent.“ *Jezik* (Hrvatsko filološko društvo) 2, br. 2 (1953): 43-47.
- Крајдлер 1998:** Kreidler, Charles W. *Introducing English semantics*. New York: Routledge, 1998.
- Кристал 2008:** Crystal, David. *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*. 6th. Oxford: Blackwell Publishing, 2008.
- Ландау 2000:** Landau, Idan. *Elements of Control – Structure and Meaning in Infinitival Constructions*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers, 2000.
- Лангакер 2008:** Langacker, Ronald. *Cognitive grammar : a basic introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2008.
- Лич 1983:** Leech, Geoffrey N. *Principles of pragmatics*. London and New York: Longman, 1983.
- Лич 2006:** Leech, Geoffrey. *A Glossary of English Grammar*. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006.
- Мејер 1990:** Mair, Christian. *Infinitival complement clauses in English: a study of syntax in discourse*. Cambridge: Cambridge University Press., 1990.

- Меколи 1993:** McCawley, James D. *Everything that Linguists have Always Wanted to Know about Logic . . . But Were Ashamed to Ask*. 2. Chicago: University of Chicago Press, 1993.
- Мелвингер 1986:** Melvinger, Jasna. *Infinitivna kondenzacija finalne zavisne klauze u suvremenom hrvatskom ili srpskom*. Т. 15, 123-131. Beograd: Međunarodni slavistički centar - Filološki fakultet u Beogradu, 1986.
- Миливојевић 2005:** Milivojević, Nataša. "Particles and Prefixes in English and Serbian." *ELOPE*, 2005: 65-75.
- Мишковић-Луковић 2006:** Mišković-Luković, Mirjana. *Semantika i pragmatika iskaza: Markeri diskursa u engleskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu, 2006.
- Московљевић 2004:** Moskovljević, Jasmina. „O distribuciji komplementizatora u savremenom srpskom jeziku.“ *Južnoslovenski filolog* 60 (2004): 57-65.
- Мразовић и Вукадиновић 2009:** Mrazović, Pavica, i Zora Vukadinović. *Gramatika srpskog jezika za strance*. Sremski Karlovci - Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, 2009.
- Наги 2009:** Nagy, Tünde. "The Semantics of Aspectualizers in English", PhD.dissertation. University of Debrecen, 2009.
- Новаков 2005:** Novakov, Predrag. *Glagolski vid i tip glagolske situacije u engleskom i srpskom jeziku*. Novi Sad: Futura publikacije, 2005.
- Палмер 1965:** Palmer, Frank R. *A linguistic study of the English verb*. London: Longman, 1965.
- Палмер 1988:** Palmer, Frank. *The English verb*, 2nd ed. London: Longman, 1988.
- Паутсма 1923:** Poutsma, Hendrik. *The infinitive, the gerund and the participles of the English verb*. Groningen: P. Noordhoff, 1923.
- Петровић 2004:** Petrović, Vladislava. „Upotrebne vrednosti veznika KAKO u komplementnoj klauzi srpskog jezika.“ *Srpski jezik* 9, br. 1-2 (2004): 125-134.

- Петронијевић 1991:** Petronijević, Božinka. „Problem ekvivalentnosti na primeru nemačkog i srpskohrvatskog jezika.“ *Kontrastivna jezička istraživanja, zbornik radova*, 1991: 207-215.
- Пипер и др. 2005:** Piper, Predrag, Ivana Antonić, Vladislava Ružić, Sreto Tanasić, Ljudmila Popović, i Branko Tošović. *Sintaksa savremenoga srpskog jezika. Prosta rečenica*. Beograd-Novı Sad: Institut za srpski jezik SANU- Beogradska knjiga– Matica srpska, 2005.
- Пипер и Клајн 2013:** Piper, Predrag i Klajn, Ivan. *Normativna gramatika srpskog jezika*. Novi Sad: Matica srpska, 2013.
- Пирес 2006:** Pires, Acrisio. *The Minimalist Syntax of Defective Domains: Gerunds and infinitives*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2006.
- Пулам и Звицки 1999:** Pullum, Geoffrey, and Arnold Zwicky. „Gerund participles and head-complement inflection conditions.“ U *The clause in English : in honour of Rodney Huddleston*, autor Peter eds. Collins, & David Lee, 251-271. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1999.
- Раден и Дирвен 2007:** Radden, Günter, and René Dirven. *Cognitive English Grammar*. Amsterdam: John Benjamins B. V., 2007.
- Радишић 2006:** Radišić, Milica. “Subject raising and obligatory subject control in Serbian.” Edited by Claire Gurski, & Milica Radisic. *Proceedings of the 2006 Canadian Linguistics Association Annual Conference*, 2006: 1-16.
- Розенбаум 1965:** Rosenbaum, Peter Steven. *The grammar of English predicate complement constructions (PhD disseratiton)*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology, 1965.
- Руданко 1996:** Rudanko, Juhani. *Prepositions and complement clauses: a syntactic and semantic study of verbs governing prepositions and complement clauses in present-day English*. Albany: State University of New York Press, 1996.
- Ружић 2006:** Ružić, Vladislava. „Rečenične strukture s konektivnim glagolima.“ *Južnoslovenski filolog* 62 (2006): 73-92.

- Ружић 2006а:** Ružić, Vladislava. „Dopunske rečenice u savremenom srpskom jeziku (1).“ *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 49, br. 1 (2006a): 123-217.
- Ружић 2006б:** Ružić, Vladislava. „Dopunske rečenice u savremenom srpskom jeziku (2).“ *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 49, br. 2 (2006b): 103-266.
- Ружић 2007:** Ružić, Vladislava. „Dopunska klauza u sistemu zavisnih rečenica srpskog jezika.“ *Zbornik Matice srpske za slavistiku* 71-72 (2007): 329-341.
- Ружић 2010:** Ružić, Vladislava. „Zavisne rečenice sa značenjem cilja.“ *Južnoslovenski filolog* 66 (2010): 419-433.
- Ружић и Бошњакović 2005:** Ružić, Vladislava i Bošnjaković, Žarko. „Veznici u izričnim rečenicama – srpsko-makedonske paralele.“ *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* (Matica srpska) 48, br. 1-2 (2005): 233-240.
- Саг и Полард 1991:** Sag, Ivan A., and Carl Pollard. “An Integrated Theory of Complement Control.” *Language* 67, no. 1 (1991): 63-113.
- Смит 2009:** Smith, Michael B. “The semantics of complementation in English: A cognitive semantic account of two English complement constructions.” *Language Sciences* 31, no. 4 (2009): 360–388.
- Станојчић и др. 1989:** Stanojčić, Živojin, Ljubomir Popović, i Stevan Micić. *Savremeni srpskohrvatski jezik i kultura izražavanja*. Beograd/Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva/Zavod za izdavanje udžbenika, 1989.
- Стоул 1982:** Stowell, Tim. „The Tense of the Infinitives.“ *Linguistic Inquiry* (MIT Press) 13, br. 3 (1982): 561-570.
- Тодоровић 2012:** Todorović, Nataša. *The Indicative and Subjunctive da-complements in Serbian: A Syntactic-Semantic Approach (PhD thesis)*. Chicago: University of Illinois at Chicago, 2012.
- Томсон и Мартине 1986:** Thomson, A. J., and A. V. Martinet. *A Practical English Grammar*. 4. Oxford: Oxford University Press, 1986.
- Тошовић 2002:** Tošović, Branko. *Funkcionalni stilovi*. Beograd: Beogradska knjiga, 2002.

- Траск 1993:** Trask, R. L. *A Dictionary of Grammatical Terms in Linguistics*. London: Routledge, 1993.
- Фанего 1997:** Fanego, Teresa. „On patterns of complementation with verbs of effort.“ *English Studies* 78, br. 1 (1997): 60-67.
- Феркул 1989:** Verkuyl, H. J. “Aspectual classes and aspectual composition.” *Linguistics and Philosophy* 12 (1989): 39-94.
- Фрид 1979:** Freed, Alice F. *The Semantics of English aspectual complementation*. Dordrecht: Reidel, 1979.
- Хадлстон и Пулам 2002:** Huddleston, Rodney, and Geoffrey K. Pullum. *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Хардер 1996:** Harder, Peter. *Functional semantics : a theory of meaning, structure, and tense in English*. Berlin - New York : Mouton de Gruyter, 1996.
- Хациселимовић 1971:** Hadžiselimović, Omer. „Intransitive verbs + adverbials or complements containing non-finite verb-forms.“ 1971, Yugoslav Serbo-Croatian-English Contrastive Project: A, Reports: 11-22.
- Хопер 2002:** Hopper, Paul. “Hendiadys and auxiliation in English.” In *Complex sentences in grammar and discourse*, edited by Joan Bybee, & Michael Noonan, 145-173. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2002.
- Чомски 1970:** Chomsky, Noam. "Remarks on nominalization." In *Readings in English transformational grammar*, edited by Roderick Jacobs, & Peter Rosenbaum, 184-221. Waltham, MA: Ginn and Company, 1970.

КОРИШЋЕНА ЛИТЕРАТУРА:

- Андерсон 1997:** Anderson, John M. *A notional theory of syntactic categories*. Cambridge: Cambridge University Press, 1997.
- Арсенијевић 1997:** Arsenijević, Boban. „Sintaksičko-morfološki status infinitiva.“ *Književnost i jezik* 45, br. 2-3 (1997): 47-55.
- Артс 2001:** Aarts, Bas. *English Syntax and Argumentation*. 2. Basingstoke: Palgrave, 2001.

- Артс 2007:** Aarts, Bas. *Syntactic Gradience: The Nature of Grammatical Indeterminacy*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Артс 2008:** Aarts, Bas. "Approaches to the English gerund." In *Constructional Approaches to English Grammar*, edited by Elizabeth Closs Traugott, & Bernd Kortmann, 11-31. Berlin: Mouton de Gruyter, 2008.
- Артс и др. 2013:** Aarts, Bas, Sean Wallis, Geoffrey Leech, and Joanne Close, *The Verb Phrase in English: Investigating Recent Language Change with Corpora*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Артс и Макман 2006:** Aarts, Bas , and April McMahon, . *The Handbook of English Linguistics*. Oxford: Blackwell Publishing, 2006.
- Бакман 2004:** Bachman, Lyle F. *Statistical Analyses for Language Assessment*. Cambridge : Cambridge University Press, 2004.
- Бат 1994:** Bhat, D.N.S. *The Adjectival Categories: Criteria for differentiation and identification*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1994.
- Белић 2005:** Belić, Bojan. „Complement Verb Variation in Present-day Serbian, Ohio State University, Ph. D. dissertation.“ 2005.
- Белић 2014:** Belić, Bojan. „Unikatna kontrola u savremenom srpskom jeziku: infinitiv i prezent sa svezicom DA.“ *Serbian Studies Research* 5, br. 1 (2014): 253-267.
- Бестерс-Дилге и др. 2003:** Besters-Dilger, Juliane; Drobnjaković, Ana; Hansen, Björn;. "Modals in the Slavonic Languages." In *Modals in the Languages of Europe : A Reference Work*, edited by Björn Hansen, 167-197. Berlin: Walter de Gruyter, 2003.
- Бибовић 1971:** Bibović, Ljiljana. "Some remarks on the factive and non-factive complements in English and Serbo-Croatian." *The Yugoslav Serbo-Croatian – English contrastive project - Studies*, 1971: 37-48.
- Блевинс 1994:** Blevins, James P. "A Lexicalist Analysis of Gerundive Nominals in English." *Australian Journal of Linguistics* 14, no. 2 (1994): 1-38.
- Бринтон 2000:** Brinton, Laurel J. *The structure of modern English : a linguistic introduction*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2000.

- Ван Линден 2010:** van Linden, An. "The rise of the to-infinitive: evidence from adjectival complementation." *English Language and Linguistics* (Cambridge University Press) 14, no. 01 (2010): 19–51.
- Вет и Ветерс 1994:** Vet, Co, i Carl Vetters, . *Tense and Aspects in Discourse (Trends in Linguistics. Studies and Monographs [Tilsm])*. Berlin: Walter de Gruyter, 1994.
- Вјежбicka 2006:** Wierzbicka, Anna. *English: meaning and culture*. Oxford: Oxford University Press, 2006.
- Вилем 2003:** Willems, Dominique, ur. *Contrastive analysis in language : identifying linguistic units of comparison*. Basingstoke: Palgrave MacMillan, 2003.
- Вилијам 2004:** William D. Davies and Stanley Dubinsky. *The Grammar of Raising and Control: A Course in Syntactic Argumentation*. Malden, MA: Blackwell, 2004.
- Вурмбранд 2003:** Wurmbrand, Susanne. *Infinitives: Restructing and Clause Structure*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2003.
- Герон и Лекарм 2004:** Gueron, Jacqueline, i Jacqueline Lecarme. *The Syntax of Time*. Urednik eds. Jacqueline Gueron and Jacqueline Lecarme. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 2004.
- Гринбаум 1996:** Greenbaum, Sidney. *Oxford English Grammar*. Oxford: Oxford University Press, 1996.
- Дал 2000:** Dahl, Östen, ed. *Tense and Aspect in the Languages of Europe. Empirical Approaches to Language Typology*. Berlin/New York: Mouton de Gruyter, 2000.
- Далми 2005:** Dalmi, Gréte. *Role of Agreement in Non-Finite Predication*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2005.
- Дафли 2000:** Duffley, Patrick J. „Gerund versus Infinitive as Complement of Transitive Verbs in English.“ *Journal of English Linguistics* 3, br. 28 (2000): 221-248.
- Дафли 2003:** Duffley, Patrick J. „The Gerund and the to-Infinitive as Subject.“ *Journal of English Linguistics* 4, br. 31 (2003): 324-352.
- Дафли 2004:** Duffley, Patrick J. „Verbs Of Liking With The Infinitive And The Gerund.“ *English Studies* 85 (2004): 358-380.

- Дафли и Трембли 1994:** Duffley, Patrick J. and Tremblay, Rachel. „The infinitive and the -ing as complements of verbs of effort.“ *English Studies*, br. 75 (1994): 566-575.
- Деклер и др. 2006:** Declerck, Renaat, and Reed, Susan (contributor) and Cappelle, Bert. *The grammar of the English verb phrase*. Topics in English linguistics, 60. Vol. 1: The grammar of the English tense system: a comprehensive analysis. 2 vols. Berlin: Mouton de Gruyter, 2006.
- Де Смет и Којкенс 2005:** de Smet, Hendrik, and Hubert Cuyckens. “Pragmatic strengthening and the meaning of complement constructions.” *Journal of English Linguistics*, 2005: 3-34.
- Де Смет и Хајварт 2011:** de Smet, Hendrik, and Liesbet Heyvaert. “The meaning of the English present participle.” *English Language and Linguistics* 15, no. 03 (2011): 473-498.
- Дирвен 1989:** Dirven, Rene. „A cognitive perspective on complementation.“ U *Sentential complementation and the lexicon: Studies in honour of Wim de Geest*, autor W. Klooster, Y. Putseys, and P. Seuren (eds.) D. Jaspers, 113-139. Dordrecht: Foris, 1989.
- Емондс 2007:** Emonds, Joseph E. *Discovering syntax : clause structures of English, German, and Romance*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2007.
- Етсујо и Седок 2002:** Etsuyo Yuasa, Jerry M. Sadock. „Pseudo-subordination: a mismatch between syntax and semantics.“ *Journal of Linguistics* 38, br. 1 (March 2002): 87-111.
- Жегарац 1990:** Žegarac, Vladimir. “Pragmatics and verbal aspect.” *UCL Working Papers in Linguistics* 2 (1990): 113-143.
- Жегарац 1989:** Žegarac, Vladimir. “Relevance theory and the meaning of the English progressive.” *UCL Working Papers in Linguistics* 1 (1989): 19-30
- Живон 2001a:** Givón, Talmy. *Syntax : An introduction*. T. 1. 2 tom. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2001a.
- Звекић-Душановић 2001:** Zvekić-Dušanović, Dušanka. „Infinitiv u srpskom i mađarskom jeziku.“ *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* XLIV, br. 1-2 (2001): 25–95.

- Јургенсен 1990:** Jørgensen, Erik. "Remember and forget with gerund and infinitive as objects." *English Studies* 71, br. 2 (1990): 147-151.
- Кијеркија 1984:** Chierchia, Gennaro. *Topics in the Syntax and Semantics of Infinitives and Gerunds, PhD Dissertation*. University of Massachusetts, 1984.
- Кинг и др. 2014:** Jeffrey C. King, Scott Soames and Jeff Speaks. *New Thinking about Propositions*. Oxford: Oxford University Press, 2014.
- Клајн 2002:** Klajn, Ivan. *Tvorba reči u savremenom srpskom jeziku: Prvi deo - slaganje i prefiksacija*. Beograd/Novi Sad: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva/Institut za srpski jezik SANU/Matica srpska, 2002.
- Ковачевић 1998:** Kovačević, Miloš. *Sintaksa složene rečenice*. Beograd : Raška škola, 1998.
- Ковачевић 2003:** Kovačević, Miloš. „Oko pitanja transportovanja negacije u srpskom jeziku.“ *Srpski jezik - studije srpske i slovenske* 8, br. 1-2 (2003): 231-250.
- Ковачевић 2008:** Kovačević, Borko. „Glagolske imenice na -nje u srpskom jeziku i gerund u engleskom.“ *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 51, br. 1-2 (2008): 233-242.
- Ковачевић 2010:** Kovačević, Miloš M. „Stilsko-jezičke karakteristike bajki Dolina jorgovana Tiodora Rosića.“ *Savremena književnost za decu u nauci i nastavi*, 2010: 55-67.
- Ковачевић 2011:** Kovačević, Miloš. *Gramatička pitanja srpskoga jezika*. Beograd: Jasen, 2011.
- Ковачевић 2013:** Kovačević, Miloš. „Predikatski apozitiv bez neposredne veze s predikatom.“ *Zbornik Matice srpske za slavistiku*, 2013: 243-256.
- Кристофаро 2003:** Cristofaro, Sonia. *Subordination*. Oxford: Oxford University Press, 2003.
- Кристоферсон и Сандвед 1978:** Christopherson, Paul and Sandved, Arthur O. *An Advanced English Grammar*. London and Basingstoke: MacMillan Press Ltd., 1978.
- Крофт 2003:** Croft, William. *Typology and Universals*. 2. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

- Крофт 2012:** Croft, William. *Verbs: Aspect and Causal Structure*. New York: Oxford University Press, 2012.
- Круг 2000:** Krug, Manfred G. *Emerging English modals: a corpus-based study of grammaticalization*. Berlin: Mouton de Gruyter, 2000.
- Лазовић 2006:** Lazović, Mihaela. „The infinitive as a verb complement in English, Serbian and Romanian.“ *Godišnjak Filozofskog fakulteta*, 2006: 281-326.
- Ламирој и Дробњаковић 2009:** Lamiroy, Béatrice and Ana Drobňaković. „Auxiliaries and Grammaticalization: A Case-Study of Germanic and Slavonic Languages.“ U *Grammaticalization and Pragmatics: Facts, Approaches, Theoretical Issues*, urednik Corinne Rossari, Claudia Ricci, & Adriana Spiridon, 19-33. Bingley: Emerald, 2009.
- Ландау 2013:** Landau, Idan. *Control in generative grammar : a research companion*. Cambridge: Cambridge University Press, 2013.
- Лангакер 1987:** Langacker, Ronald W. *Foundations of Cognitive Grammar: Theoretical prerequisites*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1987.
- Лангакер 1991:** Langacker, Ronald W. *Foundations of Cognitive Grammar: Descriptive applications*. Berlin: Mouton de Gruyter, 1991.
- Лич 1971:** Leech, Geoffrey. *Meaning and the English verb*. London: Longman, 1971.
- Лич и др. 2009:** Leech, Geoffrey; Hundt, Marianne; Mair, Christian; Smith, Nicholas. *Change in Contemporary English, A Grammatical Study*. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Лос 2005:** Los, Bettelou. *The Rise of the of the To-Infinitive*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Маранц 1984:** Marantz, Alec. *On the nature of grammatical relations*. Cambridge, Massachusetts: The MIT Press, 1984.
- Мејер 1987:** Mair, Christian. „FOR/TO-infinitival clause in contemporary British English - A study based on the material collected in the survey of English usage, University College of London.“ 6 (1987): 545-559.

- Метјуз 1981:** Matthews, Peter Hugoe. *Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press., 1981.
- Микелсен 1986:** Mikkelsen, Hans Kristian. *Sintaksička zavisnost (hipotaksa) u odnosu prema semantičkoj zavisnosti*. T. 15, 47-55. Beograd: Međunarodni slavistički centar-Filološki fakultet u Beogradu, 1986.
- Митвоч 1990:** Mittwoch, Anita. „On the distribution of bare infinitive complements in English.“ *Journal of Linguistics* 26, br. 7 (1990): 103-131.
- Михаиловић 1980:** Mihailović, Ljubomir. „Lingvistički pojam kontrasta.“ 11-13. Novi Sad: Filozofski fakultet u Novom Sadu, 1980.
- Михаљевић 2014:** Mihaljević, Milan. *Slavenska poredbena gramatika - 2. dio: Morfologija, Prozodija, Slavenska pradomovina*. Zagreb: Školska knjiga, 2014.
- Мојскен 2008:** Muysken, Pieter. *Functional Categories*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Наги 2009а:** Nagy, Tünde. „Aspectual Coercion and the Complementation of Aspectualizers in English.“ *Acta Universitatis Sapientiae, Philologica* (Sapientia Hungarian University of Transylvania Scientia Publishing House) 1, br. 2 (2009): 229-240.
- Нас 2007:** Næss, Åshild. *Prototypical Transitivity*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2007.
- Николајева 2007:** Nikolaeva, Irina. *Finiteness: Theoretical and Empirical Foundations*. Oxford: Oxford University Press, 2007.
- Новаков 1998:** Novakov, Predrag. „Jedna reinterpretacija kategorije glagolskog vida .“ *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* XLI, br. 2 (1998): 133-139 .
- Нуорлуото 1986:** Nuorluoto, Juhani. *O nekim problemima korelacije između zavisnih rečenica i glagolskih imenica*. T. 15, 151-155. Beograd: Međunarodni slavistički centar-Filološki fakultet u Beogradu, 1986.
- Панајотидис 2015:** Panagiotidis, Phoevos. *Categorial features: a generative theory of word class categories*. Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

- Перваз 1973:** Pervaz, Draginja. „Some predicate complement constructions in English and their equivalents in Serbo-Croatian.“ *Yugoslav Serbo-Croatian-English Contrastive Project A: Reports*, 1973: 82-100.
- Петровић и Дудић 1989:** Petrović, Vladislava and Dudić, Kosta. *Rečnik glagola sa dopunama*. Beograd - Novi sad - Sarajevo: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Zavod za izdavanje udžbenika, Svjetlost, 1989.
- Пипер и др. 2009:** Piper, Predrag, Maldžijeva, Vjara, Zuzana Topolinjska, Maja Đukanović, i. *Južnoslovenski jezici: gramatičke strukture i funkcije*. Urednik Predrag Piper. Bograd: Bogradska knjiga, 2009.
- Пирес 2007:** Pires, Acrisio. „The Development of Clausal Gerunds.“ *Syntax* 10, br. 2 (2007): 165–203.
- Прањковић 1986:** Pranjković, Ivo. *Zavisne rečenice u hrvatskom ili srpskom jeziku - klasifikacijske nedoumice*. T. 15, 57-65. Beograd: Međunarodni slavistički centar-Filološki fakultet u Beogradu, 1986.
- Рансом 1986:** Ransom, Evelyn N. *Complementation: its meanings and forms*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 1986.
- Раух 2010:** Rauh, Gisa. *Syntactic Categories: Their Identification and Description in Linguistic Theories*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
- Риверо и Рали 2001:** Maria Luisa Rivero and Angela Ralli. *Comparative Syntax of Balkan Languages*. Urednik Maria Luisa Rivero, & Angela Ralli. Oxford: Oxford University Press, 2001.
- Ристић 2011:** Ristić, Stana. „Glagoli sa značenjem postepenosti.“ *Zbornik Matice srpske za filologiju i lingvistiku* 54, бр. 2 (2011): 147-159.
- Роденбург 1995:** Rohdenburg, Günter. „On the replacement of finite complement clauses by infinitives in English.“ *English Studies* 76, br. 4 (1995): 367-388.
- Роу 2013:** Roy, Isabelle. *Nonverbal Predication: Copular Sentences at the Syntax-Semantics Interface*. Oxford: Oxford University Press, 2103.

- Руданко 1984:** Rudanko, Juhani. „On some contrasts between infinitival and that complement clauses in English.“ *English Studies* 65, br. 2 (1984): 141-161.
- Руданко 1989:** Rudanko, Juhani. *Complementation and case grammar: a syntactic and semantic study of selected patterns of complementation in present-day English*. Albany: Albany, 1989.
- Руданко 1998:** Rudanko, Juhani. „To infinitive and to -ing complements: a look at some matrix verbs in late modern English and later.“ *English Studies* 79, br. 4 (1998): 336-348.
- Руданко 2002:** Rudanko, Johani. *Complements and Constructions: Corpus-Based Studies on Sentential Complements in English in Recent Centuries*. New York: University Press of America, 2002.
- Ружић 2008:** Ružić, Vladislava. „Jedan vid gramatikalizacije rečeničnog značenja.“ *Južnoslovenski filolog* 64 (2008): 419-435.
- Селси-Мурсија и Ларсон-Фримен:** Celce-Murcia, Marianne, i Diane Larsen-Freeman. *The Grammar Book: An ESL/EFL Teacher's Course — 2nd edition*. Boston, MA: Heinle & Heinle Publishers, 1999.
- Симић и Јовановић 2002:** Simić, Radoje i Jovanović, Jelena. *Srpska sintaksa I/II*. Beograd - Nikšić - Podgorica: Filološki fakultet u Beogradu - Naučno društvo za negovanje i proučavanje srpskog jezika Beograd - Filozofski fakultet u Nikšiću - Crnogorski univerzitet u Podgorici - Jasen, 2002.
- Сонз 2000:** Sanz, Montserrat. *Events and predication : a new approach to syntactic processing in English and Spanish*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Co., 2000.
- Спасић 1999:** Spasić, Dragana. „Problemi bezličnih glagolskih oblika u funkciji dopune glagola u literaturi.“ *Zbornik radova Filološkog fakulteta u Prištini*, 1999: 79-90.
- Стевановић 1986:** Stevanović, Mihajlo. *Savremeni srpskohrvatski jezik 1: Uvod, fonetika, morfologija*. 5. Beograd: Naučna knjiga, 1986.
- Стевановић 1989:** Stevanović, Mihajlo. *Savremeni srpskohrvatski jezik 2: Sintaksa*. 4. Beograd: Naučna knjiga, 1989.

- Суботић и Петровић 2000:** Ljiljana Subotić, Vladislava Petrović. „Apozitivni i/ili predikativni atribut (dijahrono-sinhroni aspekt) - terminološko-pojmovna razmatranja.“ *Južnoslovenski filolog* 56, br. 3-4 (2000): 1141-1160.
- Танасић 1996:** Tanasić, Sreto. *Prezent u savremenom srpskom jeziku*. Beograd : Institut za srpski jezik SANU, 1996.
- Тејлор 1995:** Taylor, John R. *Linguistic categorization: prototypes in linguistic theory*. 2nd. Oxford: Clarendon Press, 1995.
- Фарел 2005:** Farrell, Patrick. *Grammatical Relations*. Oxford: Oxford University Press, 2005.
- Фаулхејбер 2011:** Faulhaber, Susen. *Verb Valency Patterns : A Challenge for Semantics-Based Accounts*. Berlin: Walter de Gruyter, 2011.
- Ферспор 2000:** Verspoor, Marjolijn. „Iconicity in English complement constructions: conceptual distance and cognitive processing levels.“ U *Complementation : cognitive and functional perspectives*, autor Kaoru Horie, 199-225. Amsterdam: John Benjamins, 2000.
- Хадлстон 1988:** Huddleston, Rodney D. *English grammar: An Outline*. Cambridge: Cambridge University Press, 1988.
- Хјустон 1989:** Houston, Ann. “The English gerund: Syntactic change and discourse function.” In *Language Change and Variation*, by Ralph W. Fasold, & Deborah Schifffrin, 173-196. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1989.
- Хлебец 1989:** Hlebec, Boris. *Opšta načela prevođenja*. Beograd: Naučna knjiga, 1989.
- Хори 2000а:** Horie, Kaoru. "Complementation in Japanese and Korean: A contrastive and cognitive linguistic approach." In *Complementation: cognitive and functional perspectives*, edited by Kaoru Horie, 11-31. Amsterdam: John Benjamins, 2000.
- Хори 2000б:** Horie, Kaoru. *Complementation. Cognitive and functional perspective*. Philadelphia: John Benjamins Publishing Company, 2000.
- Честерман 1998:** Chesterman, Andrew. *Contrastive Functional Analysis*. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 1998.
- Чомски 1957:** Chomsky, Noam. *Syntactic structures*. The Hague: Mouton, 1957.

Џекендоф 1990: Jackendoff, Ray. *Semantic structures*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 1990.

Џекендоф и Каликавер 2003: Jackendoff, Ray and Culicover, Peter. „The Semantic Basis of Control.“ *Language* 79 (2003): 517-556.

Џејмс 1980: James, Carl. *Contrastive Analysis*. Harlow: Longman Ltd., 1980.

Џонсон 2008: Johnson, Keith. *Quantitative methods in linguistics*. Oxford: Blackwell, 2008.

Шмитке-Бодe 2009: Schmidtke-Bode, Karsten. *A Typology of Purpose Clauses*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2009.

7. ДОДАТАК: ПОЈМОВНИК УПОТРЕБЉЕНИХ ТЕРМИНА

У оквиру овог поглавља биће наведени термини коришћени у оквиру овог рада, а који због своје специфичне употребне двосмислености могу представљати потенцијалне изворе неразумевања. Двосмислености проистичу најчешће због неподударних употребних домена код различитих лингвистичких приступа проблематици или пак услед тога што представљају тзв. 'лажне пријатеље' (формално веома сличне, али садржински различите изразе). Многи од њих су раније објашњени унутар самог излагања, док су овде изнесени како би се прегледније могао имати увид у опште и посебне употребе наведених појмова у овој дисертацији. У неким случајевима дефиниције су пропраћене додатним илустрацијама у виду напомена у вези са употребљаваним синонимима или могућим случајевима терминолошких непоклапања са сличним облицима.

АДЈУНКТ

Реченични конституент најчешће у модификаторској функцији адвербијала. По правилу припада опционим реченичним елементима, мада се може јавити и са обавезним статусом. Опциони адјункти су најчешће потпуно одвојиви од елемента који модификују, дистрибутивно су флексибилни, те се могу испустити из реченице без нарушавања структурног и семантичког интегритета клаузе. Обавези адјункти су ближи комплементима, али се од њих разликују значењски и категоријално, будући да не припадају номиналним конструкцијама.

АСПЕКТ

Глаголска категорија којом се саопштава виђење структурирања садржаја који глаголска лексема кодира. У зависности од приступа, може се схватати као граматичка појава (аспект у ужем смислу) или значењско обележје глагола (као лексички аспект, акционалност, нем. *Aktionsart*). Енглески језик познаје два граматичка аспекта (прогресивни и перфекатски), док српски језик граматички разликује перфективни (свршени) и имперфективни (несвршени) аспект (или *вид*).

ГЕРУНД

Традиционални израз за глаголски облик који представља вербативни номинал, што подразумева да дели извесне особине глагола, док истовремено испољава и именичке карактеристике. У сербокроатистичким истраживањима се овај термин употребљава за означавање категоријално различитих језичких појава – Ивић (1983) под герундом подразумева тзв. *глаголски прилог*, док Клајн (2003) прави паралелу са српским *глаголским именицама*. Осим герунда, у употреби је још и термин *герундијум*, такође са нестабилном употребом у смислу вербативног номинала или адвербијала.

ДЕВЕРБАТИВНИ

Појам за означавање лексичка јединица потекла од глагола. Творбено најчешће настаје процесима афиксације или лексичке конверзије. За разлику од вербативне јединице, која дели извесна својства са глаголима, девербативна лексема синтаксички и семантички у потпуности испољава обележја нове класе у коју се сврстава.

КАНОНИЧНИ

Придевом *канонични* означава се употреба одређене језичке конструкције у свом најзаступљенијем, типичном појавном облику. Нпр. ако говоримо о реду речи, енглески језик има канонични след SV(O)(C)A, што подразумева да се субјекат мора јавити пре глагола, док се објекат мора јавити после прелазног глагола, коме следи комплемент, после чега може доћи адјунктни садржај. Уколико се одступи од каноничног реда речи, таква реализација не мора нужно бити неграматична, али бива обележена у мањој или већој мери. Једна од разликовних карактеристика адјункта и комплемента, на пример, подразумева да адјункт има слободнију позицију у односу на предикат, док је комплемент локализован непосредно после управног глагола.

КАТЕНАТИВНИ ГЛАГОЛИ

Класа глагол за своју допуну прихвата други глагол у нефинитном облику. Основна карактеристика катенативних глагола јесте то да се могу уланчавати у сложене предикате, при чему сви лексички глаголи који се комбинују са допунским нефинитним обликом имају статус катенативног, осим последњег у низу.

КЛАУЗА

Синтаксички целовита и функционална јединица која се састоји од глагола и њему придружених аргумента и модификација. Може се реализовати као независна (главна или суперординативна) клауза или зависна (субординативна), у складу са синтаксичким статусом у оквиру веће синтаксичке целине. У сербокроатистичким разматрањима се понекад изједначава са термином *реченица*, који се у овом раду схвата као посебна језичка јединица у оквиру које могу јавити и више клауза, чиме се прави јасна разлика при употреби двају поменутих термина.

КОМПЛЕМЕНТ

Општи термин везан за клаузални конституент којим се употпуњује граматичка и значењска непотпуност управног елемента. У ширем схватању под комплементом се схвата било који елемент преко којег се остварује јединствена, па се у овом смислу говори о комплементу предлога, именице, глагола. У ужој употреби комплемент представља експонент глаголске категорије транзитивности, те има службу рестриктивног фразног конституента који са управним глаголом твори синтаксичко-семантичку целину. У истом значењу употребљава се и израз **ДОПУНА**.

КОМПОЗИТИВНОСТ

Принцип по коме се значење сложеног израза изводи из значења његових појединачних конституента и правила на основу којих се ти конституенти комбинују. У овом раду се користи уз синонимни израз *композиционалност*.

КОНСТИТУЕНТ

Проста или сложена синтаксичка јединица која остварује јединствену функционалну вредност унутар хијерархијски надређене структуре.

КОРЕФЕРЕНТНОСТ

Значењски однос упућивања једног језичког облика на други језички облик са којим дели исту денотацију. Најчешће се реализује као однос између проминалних облика и њихових антецедента реализованих у виду лексичких структура. Остварени однос кореферентности се често означава методом коиндексације, где се за облике који упућују један на другог користе истоветне индексе ознаке како би се указало на њихово садржајно поклапање.

НЕФИНИТНИ ОБЛИК

Глаголски облик који нема обележја финитности. Традиционални граматички приступи разликују енглеског језика разликују три облика: *герунд* (са обележјима именице), *партицип* (са обележјима придева) и инфинитив (претежно са обележјима именице). Неки савремени граматички приступи не праве разлику између герунда и партиципа, за које се употребљава обједињени термин *герунд-партицип*, *-ing* форма и сл.

ПАРТИЦИП

Нефинитни глаголски облик са особинама придева или прилога. Енглески језик разликује тзв. 'садашњи' партицип (или партицип актива) и 'прошли' партицип (партицип пасива) који осим употреба унутар модификаторских структура могу имати и чисто глаголске употребе, пре свега у улози сегмента глаголског дела предиката при образовању прогресивних, пасивних и перфекатских облика.

ПЕРФЕКАТ

Експонент глаголске категорије аспекта (одн. вида) који подразумева ретроспективну временску перспективу у односу на свој деиктички центар, односно упућује на антериорни догађајну ситуацију у односу на одређено временско упориште. Перфекат као аспектско обележје схваћено у овом смислу није реализовано у српском језику, док се у енглеском јавља у широком спектру облика. Из овог термина је за потребе овог рада изведен придев *перфекативан*, који не треба мешати са термином *перфективан*. Упореди одредницу испод (ПЕРФЕКТИВНОСТ).

ПЕРФЕКТИВНОСТ

Експонент граматичке глаголске категорије аспекта који подразумева схватање глаголске ситуације као а) целине; б) у оквиру одређених граница; в) тежње ка одређеном циљу, итд. У српском језику је остварен на лексичком нивоу, при чему алтернира са имперфективним глаголима, који наведено обележје не реализују.

ПОДИЗАЊЕ СИНТАКСИЧКОГ КОНСТИТУЕНТА

Измештање аргумента нефинитне клаузе на хијерархијски виши ниво синтаксичке структуре клаузе или реченице. Обично се говори о подизању типа: а) субјекат-ка-субјекту, где субјекат нефинитне допунске клаузе бива измештен на место субјекта

финитне клаузе, којој припада формално, али не и тематски; б) субјекат-ка-објекту, где се субјекат нефинитне допунске клаузе синтаксички измешта на место објекта финитне клаузе, при чему добија формална обележја објекта (нпр. објекатски падеж).

ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТ

Преводна структура којом се остварује највећа могућа значењска подударност између језичког садржаја полазног језика и језичког садржаја језика циља. Значењско поклапање не мора бити пропраћено формалним поклапањем, али се оно не искључује и често се реализује код језика који подразумевају категоријално и функционално упоредиве структуре.

ПРЕДИКАТ

Примарна реченична структура која се састоји од глаголског елемента реченице и њему придружених зависних аргумената (одн. објеката и комплемента) и модификација. Често се помиње напореда са другим примарним елементом клаузе – субјектом, који такође представља реченични аргумент, али са независном функцијом.

ПРЕТЕРИТ

Флективно обележено прошло просто глаголско време. У српском језику за овај облик чешће користи устаљенији израз *перфекат*, али се у овом раду даје предност термину претерит како би се избегла мешање са аспектском категоријом перфекативности.

ПРОГРЕСИВНОСТ

Експонент глаголске категорије аспекта којиме се у различитим ситуацијама могу подразумевати обележја континуалности, дуративности, процесуалности, ограниченог трајања и симултаности. Поред ових обележја, прогресивност може испољити и обележје конкретне актуелизације глаголског садржаја структуре које обележава.

ПРОПОЗИЦИЈА

Семантички садржај клаузе који остаје непромењив чак и када се формални израз таквог садржаја промени. Упрошћено посматрано, пропозиција заправо јесте значењски садржај при чему се означава одређено стање ствари, одн. значењска компонента која је изражена путем одређене реченице, која облички може варирати без промене садржаја (нпр. однос активне и пасивне реченице).

ПРОСПЕКТИВНОСТ

Временски однос између два језичка елемента који подразумева усмереност ка предстојећем догађајној инстанци у односу на референтну временску одредницу. Уско везана за појам будућности али се од ње разликује утолико што будућност представља временску локализацију у постериорном домену, док проспективност подразумева усмереност ка наступајућој инстанци. У енглеском језику се обично илуструје конструкцијом *be going to* која назначавља предстојећу извесност, док се у овом раду користи у општијем смислу, тј. глаголске ситуације која ће уследити након оне на коју упућује управни глагол.

ПСЕУДОКООРДИНАЦИЈА

Координативна структура у којој постоји семантичка асиметрија између два члана координације, одн. где један конјункт има семантички истакнутије место у односу на други. Формално изражена као напоредни однос, она заправо семантички представља субординативну (комплементску) конструкцију где први конјункт игра улогу управног елемента док други има улогу допуне.

РЕТРОСПЕКТИВНОСТ

Временски однос између два језичка елемента који подразумева усмереност ка anteriорном временском сегменту. У енглеском језику присутан као саставни део перфекатских конструкција, али се може реализовати и на основу семантичких својстава управних глагола у комбинацији са њиховим допунама.

РЕЧЕНИЦА

Комуникативно целовита језичка конструкција оформљена од елемената повезаних на граматичко-семантичким основама. Елементи од којих се реченица састоји по правилу подразумевају једну или више клауза које међусобно стоје у напоредном или зависном односу.

СИМУЛТАНОСТ

Временски однос између два језичка елемента којиме се успоставља временски паралелизам између две глаголске ситуације. Симултаност подразумева да најмање једна глаголска ситуација има извесно трајање, те се зато често повезује са обележјем дуративности.

СУБЈЕКТОИД

Номинална фраза која се дистрибутивно позиционирана између управног глагола и нефинитног комплемента унутар енглеске катенативне конструкције. Семантички најчешће представља субјекат управне конструкције, али у исто време може бити и објекат управног глагола. Граматички испољава обележја објекта (реализује се у објекатском падежу) или присвојног детерминатора (реализује се у присвојним падежу).

ФИНИТНОСТ

Граматичка одлика глагола или клаузе да у реченици твори клаузу са независним статусом. Иако све финитне клаузе не морају имати независни реченични статус, сви финитни облици могу бити део самосталних реченичних конструкција. Обележја која се најчешће подразумевају као саставни део финитности јесу граматичке категорије глаголског лица и/или времена, док се друге глаголске категорије посматрају као секундарне за утврђивање финитног статуса одређене структуре.

ОБРАЗАЦ 1.

Изјава о ауторству

Потписани Дејан Каравесовић

број уписа:

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом *Нефинитни глаголски комплементи у енглеском и њихови преводни еквиваленти у српском језику* резултат сопственог истраживачког рада,

- да предложена дисертација ни у целини ни у деловима није била предложена за добијање било које дипломе према студијским програмима других високошколских установа,
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио ауторска права и користио интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Крагујевцу,

10. 12. 2015.

ОБРАЗАЦ 2.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора: Дејан Каравесовић

Број уписа:

Студијски програм: Наука о језику, Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Наслов рада: *Нефинитни глаголски комплементи у енглеском и њихови преводни еквиваленти у српском језику*

Ментор: др Мирјана Мишковић-Луковић, ванредни професор, Филолошко-уметнички факултет, Универзитет у Крагујевцу.

Потписани Дејан Каравесовић

Изјављујем

да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао за објављивање на порталу **Дигиталног репозиторијума Универзитета у Крагујевцу**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског звања доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Крагујевцу.

Потпис аутора

У Крагујевцу,

10. 12. 2015.

ОБРАЗАЦ 3.

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Крагујевцу унесе моју докторску дисертацију под насловом:

Нефинитни глаголски комплементи у енглеском и њихови преводни еквиваленти у српском језику,

која је моје ауторско дело.

Дисертацију сам предао у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигитални репозиторијум Универзитета у Крагујевцу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио.

1. Ауторство
2. Ауторство – некомерцијално
3. Ауторство – некомерцијално – без прераде
- ④ 4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима
5. Ауторство – без прераде
6. Ауторство – делити под истим условима

Потпис аутора

У Крагујевцу,

10. 12. 2015.
